

ПРОЕКТ

ПЛАН ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ШУМЕН

ПРОГРАМЕН ПЕРИОД 2021-2027 Г.

СЪДЪРЖАНИЕ

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ	4
СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ	6
СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ	8
ВЪВЕДЕНИЕ	10
I. ЦЕЛЕВИ И МЕТОДИЧЕСКИ ПОДХОД	12
1.1. Същност на интегрирания подход.....	12
1.2. Нормативни, стратегически и програмни основания за разработване на ПИРО	13
1.3. Предназначение, цел и задачи на ПИРО – Шумен 2021-2027 г.	16
1.4. Методически подход.....	18
II. ЦЕЛЕВИ И ПРОБЛЕМЕН АНАЛИЗ. АНАЛИТИЧНИ ПРОУЧВАНИЯ НА ПРИРОДНИЯ, СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИЯ И ИНФРАСТРУКТУРЕН КОМПЛЕКС И НА ЕКОЛОГИЧНОТО СЪСТОЯНИЕ НА ОБЩИНА ШУМЕН	22
2.1. Териториален обхват. Географско положение на община Шумен в административно териториалната структура на област Шумен и на Североизточен район за планиране	22
2.2. Природни характеристики на общината	24
2.2.1. Релеф, полезни изкопаеми и почвено разнообразие	24
2.2.2. Климатични условия и водни ресурси	26
2.3. Характеристика на икономиката на община Шумен	27
2.3.1. Място на общинската в областната икономика	27
2.3.2. Преки чуждестранни инвестиции	28
2.3.3. Обща характеристика на икономиката на общината	29
2.3.4. Секторна структура на местната икономика	33
2.3.5. Профил на икономическите сектори и дейности.....	36
2.3.6. Основни изводи	43
2.4. Социална характеристика на община Шумен	44
2.4.1. Демографска характеристика. Човешки потенциал.	44
2.4.2. Изводи за демографското състояние	62
2.4.3. Социална инфраструктура (бюджетни социални услуги)	62
2.4.4. Основни изводи	81
2.5. Инфраструктурно развитие, свързаност на територията и енергийна ефективност ..	83
2.5.1. Транспортна инфраструктура.....	83
2.5.2. Инженерна инфраструктура	87
2.5.2. Енергийна ефективност	89
2.5.3. Основни изводи	90

2.6.	Анализ на състоянието на селищата мрежа и на жилищния сектор	90
2.6.1.	Селищна мрежа – функционална и типологична характеристика на населените места.....	90
2.6.2.	Жилищен сектор	95
2.6.3.	Изводи	99
2.7.	Културно-историческо наследство	100
2.8.	Спорт и рекреация	104
2.9.	Бюджет и бюджетна политика	104
2.9.1.	Изисквания при съставяне на общинските бюджети	104
2.9.2.	Общински бюджети. Анализи и оценки	106
2.9.3.	Капиталови разходи	110
2.9.4.	Констатации и основни изводи.....	111
2.10.	Анализ и оценка на административния капацитет	112
2.10.1.	Управленска структура на общинската администрация	112
2.10.2.	Квалификационна характеристика на персонала	115
2.10.3.	Привличане на средства по Оперативните програми	116
2.10.4.	Основни изводи	117
2.11.	Екологичното състояние и потенциали за развитие на биопроизводство.....	118
2.11.1.	Защитени зони и територии, природни забележителности и биоразнообразие	118
2.11.2.	Потенциали за развитие на биопроизводство	125
2.11.3.	Управление на отпадъците	126
2.11.4.	Екологично състояние на околната среда	127
2.11.5.	Рискове от природни бедствия и аварии	130
2.11.6.	Изводи от анализа.....	132
III.	SWOT АНАЛИЗ	133
IV.	СТРАТЕГИЧЕСКА ЧАСТ. ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ШУМЕН ЗА ПЕРИОДА 2021-2027 Г.	136
4.1.	Общи и методически изисквания.....	137
4.2.	Визия за развитие на общината през програмния период 2021 -2027 г.	139
4.3.	Приоритети и стратегически цели на ПИРО.....	140
V.	ЗОНИ ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ИНТЕГРИРАН ПОДХОД (ЗОНИ ЗА ВЪЗДЕЙСТВИЕ)	152
5.1.	Определяне на приоритетните зони за въздействие в ПИРО Шумен - 2021-2027.....	155
VI.	КОМУНИКАЦИОННА СТРАТЕГИЯ	160
6.1.	Значение на информираността, публичността и партньорството.....	160
6.2.	Осъществяване на дейностите по време на разработването на ПИРО	160

6.3.	Осъществяване на дейностите по време на реализацията на плана.....	161
VII.	МЕРКИ ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ ИЗМЕНЕНИЕТО НА КЛИМАТА И МЕРКИ ЗА АДАПТИРАНЕ КЪМ КЛИМАТИЧНИТЕ ПРОМЕНИ И ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА РИСКА ОТ БЕДСТВИЯ.....	162
VIII.	ПРОГРАМА ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ.....	171
8.1.	Прилагане на интегриран подход в Програмата за реализация.....	171
8.2.	Основни инструменти на Програмата за реализация.....	172
8.3.	Програма за развитие на туризма.....	176
8.3.1.	Общи изисквания.....	176
8.3.2.	Предпоставки за изработване на нова Програма за развитие на туризма	178
8.3.3.	Примерна съдържателна структура на програмата.....	181
IX.	НЕОБХОДИМИ ДЕЙСТВИЯ И ИНДИКАТОРИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ПИРО.....	187
9.1.	Същност на процеса за наблюдение и оценка на ПИРО – Шумен 2021-2027	187
9.2.	Отговорни структури (участници) в процеса на наблюдение и оценка	187
9.3.	Основни инструменти на системата за анализ и оценка на ПИРО.....	188
9.4.	Подход при изработване на системата от индикатори	189
9.5.	Източници на информация.....	191

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ

ТАБЛИЦА 1. МЯСТО НА ОБЩИНСКАТА В ОБЛАСТНАТА ИКОНОМИКА ПО ОСНОВНИ ИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ – 2019 Г.	28
ТАБЛИЦА 2. РАЗМЕР НА ПРЕКИТЕ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ С НАТРУПВАНЕ ЗА ПЕРИОДА 2014-2029 Г. В ОБЛАСТ ШУМЕН И ОБЩИНА ШУМЕН	28
ТАБЛИЦА 3. ДИНАМИКА В БРОЯ НА НЕФИНАНСОВИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ В ОБЩИНА ШУМЕН ЗА ПЕРИОДА 2014-2019 Г.	30
ТАБЛИЦА 4. СТРУКТУРА НА ТИПА ПРЕДПРИЯТИЯ ПО ПОКАЗАТЕЛИТЕ „БРОЙ НА ПРЕДПРИЯТИЯТА“ И „БРОЙ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА“ В ОБЩИНА ШУМЕН – 2019 Г.	31
ТАБЛИЦА 5. ПРОМЕНИ В СТОЙНОСТИТЕ НА ОСНОВНИ ИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ НА ОБЩИНА ШУМЕН ЗА ОТДЕЛНИ ГОДИНИ ОТ ПЕРИОДА 2014-2019 Г.	32
ТАБЛИЦА 6. СЕКТОРНА СТРУКТУРА НА ИКОНОМИКАТА НА ОБЩИНА ШУМЕН ПО ОСНОВНИ ИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА 2014 И 2018 Г.	34
ТАБЛИЦА 7. ОСНОВНИ ПОКАЗАТЕЛИ ПО ИКОНОМИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ НА МЕСТНАТА ИКОНОМИКА – 2019 Г.	35
ТАБЛИЦА 8. РЕГИСТЪР НА СТАТУТА НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНИ В ОБЩИНА ШУМЕН ЗА СТОПАНСКАТА 2019-2020 Г.	36
ТАБЛИЦА 9. ЗАСЕТИ ПЛОЩИ С ОСНОВНИ ВИДОВЕ КУЛТУРИ И ПЛОЩИ НА ТРАЙНИТЕ НАСАЖДЕНИЯ В ОБЩИНА ШУМЕН ЗА ПЕРИОДА 2015-2020 Г.	37
ТАБЛИЦА 10. БРОЙ СЕЛСКОСТОПАНСКИ ЖИВОТНИ В ОБЩИНА ШУМЕН 2014-2020 Г.	38
ТАБЛИЦА 11. ОСНОВНИ ИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ НА ИКОНОМИЧЕСКИ СЕКТОР „ИНДУСТРИЯ“ – 2014-2019 ГОДИНА.	39
ТАБЛИЦА 12. БРОЙ И КАПАЦИТЕТ НА МЕСТАТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ В ОБЩИНА ШУМЕН – 2020 Г.	42
ТАБЛИЦА 13. ПРОМЕНИ В БРОЯ НА НАСЕЛЕНИЕТО НА ОБЩИНА ШУМЕН ПО МЕСТОЖИВЕЕНЕ ЗА ПЕРИОДА 2014-2019 Г.	45
ТАБЛИЦА 14. ПРОМЕНИ В БРОЯ НА НАСЕЛЕНИЕТО НА НАСЕЛЕНИЕТО МЕСТА В ОБЩИНА ШУМЕН ЗА ПЕРИОДА 2015-2019 Г.	47
ТАБЛИЦА 15. ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ЕСТЕСТВЕННОТО ДВИЖЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО НА ОБЩИНА ШУМЕН ЗА ПЕРИОДА 2014-2019 Г.	49
ТАБЛИЦА 16. ПОКАЗАТЕЛИ ЗА МЕХАНИЧНОТО ДВИЖЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО НА ОБЩИНА ШУМЕН ЗА ПЕРИОДА 2014-2019 Г.	51
ТАБЛИЦА 17. ПРОМЕНИ В СТАНДАРТНАТА ВЪЗРАСТОВА СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО НА ОБЩИНА ШУМЕН ЗА ПЕРИОДА 2014-2019 Г.	52
ТАБЛИЦА 18. НАСЕЛЕНИ МЕСТА С БРОЙ НАСЕЛЕНИЕ И ОТНОСИТЕЛЕН ДЯЛ НА ЛИЦАТА В НАД ТРУДОСПОСОБНА БЪЗРАСТ – 2019 Г.	54

ТАБЛИЦА 19. БРОЙ ЛИЦА В СПЕЦИФИЧНИТЕ ВЪЗРАСТОВИ ГРУПИ НА НАСЕЛЕНИЕТО В НАСЕЛЕНИТЕ МЕСТА НА ОБЩИНА ШУМЕН – 2019 Г.	56
ТАБЛИЦА 20. ПРОМЕНИ В БРОЯ И КАПАЦИТЕТА НА ДЕТСКИТЕ ГРАДИНИ В ОБЩИНА ШУМЕН ЗА ПЕРИОДА 2014 – 2019 Г.	64
ТАБЛИЦА 21. РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ И КАПАЦИТЕТ НА ДГ ПО НАСЕЛЕНИ МЕСТА В ОБЩИНА ШУМЕН ПРЕЗ УЧЕБНАТА 2020/2021 Г.	65
ТАБЛИЦА 22. ИЗМЕНЕНИЯ В БРОЯ НА ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНИТЕ УЧИЛИЩА В ОБЩИНА ШУМЕН ЗА ПЕРИОДА 2014-2019 Г.	66
ТАБЛИЦА 23. РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНИТЕ УЧИЛИЩА ПО НАСЕЛЕНИ МЕСТА В ОБЩИНА ШУМЕН – УЧЕБНА 2020-2021 Г.	67
ТАБЛИЦА 24. БРОЙ, НАИМЕНОВАНИЕ И КАПАЦИТЕТ НА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ ГИМНАЗИИ В ОБЩИНА ШУМЕН – УЧЕБНА 2020/2021 Г.	69
ТАБЛИЦА 25. ПРОМЕНИ В БРОЯ И КАПАЦИТЕТА НА ЛЕЧЕБНИТЕ И ЗДРАВНИТЕ ЗАВЕДЕНИЯ В ОБЩИНА ШУМЕН КЪМ 2014 И 2019 Г.	71
ТАБЛИЦА 26. БРОЙ ЛЕГЛА В БОЛНИЧНИТЕ ЛЕЧЕБНИ ЗАВЕДЕНИЯ В ОБЩИНА ШУМЕН – 2019 Г.	73
ТАБЛИЦА 27. РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИТЕ МЕСТА В ОБЩИНА ШУМЕН ПО НАДМОРСКА ВИСОЧИНА	91
ТАБЛИЦА 28. ТИПОЛОГИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НА НАСЕЛЕНИТЕ МЕСТА В ОБЩИНА ШУМЕН	91
ТАБЛИЦА 29. ФУНКЦИОНАЛНА КАТЕГОРИЯ НА НАСЕЛЕНИТЕ МЕСТА В ОБЩИНА ШУМЕН	93
ТАБЛИЦА 30. ВЪВЕДЕНИ В ЕКСПЛОАТАЦИЯ НОВИ ЖИЛИЩНИ СГРАДИ И НОВИ ЖИЛИЩА В ОБЩИНА ШУМЕН ЗА ПЕРИОДА 2016 – 2019 Г.	96
ТАБЛИЦА 31. СРАВНИТЕЛНИ ДАННИ ЗА РАЗМЕРА И СТРУКТУРАТА НА ПЛАНИРАНИТЕ СОБСТВЕНИ ПРИХОДИ В БЮДЖЕТИТЕ НА ОБЩИНА ШУМЕН ЗА 2019 И 2020 Г.	107
ТАБЛИЦА 32. РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА РАЗХОДИТЕ ЗА ДЕЛЕГИРАНИ ОТ ДЪРЖАВАТА ДЕЙНОСТИ ПО ФУНКЦИИ В БЮДЖЕТИ 2019 И 2020 Г. НА ОБЩИНА ШУМЕН	109
ТАБЛИЦА 33. МАТРИЦА НА SWOT АНАЛИЗА	133
ТАБЛИЦА 34. СЪОТВЕТСТВИЕ НА ПРИОРИТЕТИТЕ НА ПИРО ШУМЕН С ПРИОРИТЕТИТЕ НА ИТСР НА СЕВЕРОИЗТОЧНИЯ РАЙОН.....	145
ТАБЛИЦА 35. ИНСТРУМЕНТИ НА СТРАТЕГИЯТА НА ПИРО – ШУМЕН 2021-2027	147
ТАБЛИЦА 36. ДЕЙНОСТИ (ПРОЕКТИ И ПРОЕКТНИ ИДЕИ) ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА В ОБЩИНА ШУМЕН, ВКЛЮЧЕНИ В ПИРО – ШУМЕН 2021-2021.....	185

СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ

ФИГ. 1. ПОСЛЕДОВАТЕЛНОСТ НА ЕТАПИТЕ (СТЪПКИТЕ), ВКЛЮЧВАЩИ ДЕЙНОСТИТЕ ПО ИЗРАБОТВАНЕ И ПРИЕМАНЕ НА ПИРО.....	20
ФИГ. 2. ГЕОГРАФСКО ПОЛОЖЕНИЕ И ДОСТЪПНОСТ.....	23
ФИГ. 3. ПОЧВЕНО РАЗНООБРАЗИЕ.....	25
ФИГ. 4. МЯСТО НА ОБЩИНА ШУМЕН СРЕД ДРУГИ ОБЩИНИ В СЕВЕРОИЗТОЧНИЯ РАЙОН ПО ПОКАЗАТЕЛЯ „РАЗМЕР НА ПРОИЗВЕДЕНАТА ПРОДУКЦИЯ“ – 2018 Г.	27
ФИГ. 5. СТРУКТУРА НА ОТНОСИТЕЛНИТЕ ДЯЛОВЕ ПО ТИПА НА НЕФИНАНСОВИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ В ОБЩИНА ШУМЕН – 2019 Г.	31
ФИГ. 6. ТЕМПОВЕ НА РАСТЕЖ ПО ИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ (ЗА ВСЯКА ГОДИНА СПРЯМО ПРЕДШЕСТВАЩАТА В %) ЗА ПЕРИОДА 2014-2019 Г.	33
ФИГ. 7. СТРУКТУРА НА ИКОНОМИЧЕСКИТЕ СЕКТОРИ В МЕСТНАТА ИКОНОМИКА ПО ОСНОВНИ ИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ – 2018 Г.	34
ФИГ. 8. ТЕМП НА НАРАСТВАНЕ НА БРОЯ НА НАСЕЛЕНИЕТО НА ОБЩИНА ШУМЕН, НА ГР. ШУМЕН И НА СЕЛАТА ОТ ОБЩИНАТА СПРЯМО ПРЕДШЕСТВАЩАТА ГОДИНА	46
ФИГ. 9. КОЕФИЦИЕНТИТЕ ЗА ЕСТЕСТВЕННОТО ДВИЖЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО В ОБЩИНА ШУМЕН ЗА ПЕРИОДА 2014-2019 Г.	50
ФИГ. 10. КОЕФИЦИЕНТИ ЗА МЕХАНИЧЕН ПРИРАСТ НА НАСЕЛЕНИЕТО НА ОБЩИНА ШУМЕН ЗА ПЕРИОДА 2014-2019 Г.	51
ФИГ. 11. СРАВНИТЕЛНИ ДАННИ ЗА БРОЯ НА ЛИЦАТА В СТАНДАРТНИТЕ ВЪЗРАСТОВИ ГРУПИ В ОБЩИНА ШУМЕН	54
ФИГ. 12. СТАНДАРТНИ ВЪЗРАСТОВИ ГРУПИ НА НАСЕЛЕНИЕТО НА ОБЩИНА ШУМЕН И НА ГР. ШУМЕН – 2019 Г.	55
ФИГ. 13. ОТНОСИТЕЛНИ ДЯЛОВЕ НА ЛИЦАТА С РАЗЛИЧНО ОБРАЗОВАТЕЛНО НИВО В ОБЩИНА ШУМЕН.....	57
ФИГ. 14. ДИНАМИКА В БРОЯ НА НАСЕЛЕНИЕТО.....	60
ФИГ. 15. ДЕМОГРАФСКА СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО	61
ФИГ. 16. ПРОМЕНИ В БРОЯ НА ОБХВАНАТИТЕ ДЕЦА И НА МЕСТАТА В ДГ В ОБЩИНА ШУМЕН ЗА ПЕРИОДА 2014-2019 Г.	64
ФИГ. 17. ПРОМЕНИ В БРОЯ НА УЧЕНИЦИТЕ В НАЧАЛНИЯ И ОСНОВНИЯ И В СРЕДНИЯ ЕТАП НА ОБЩОТО ОБРАЗОВАНИЕ В ОБЩИНА ШУМЕН ЗА ПЕРИОДА 2014-2019 Г.	67
ФИГ. 18. ОСИ НА РАЗВИТИЕ.....	86
ФИГ. 19. РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИТЕ МЕСТА В ОБЩИНА ШУМЕН ПО ГРАДОУСТРОЙСТВЕН КРИТЕРИЙ (БРОЙ НА НАСЕЛЕНИЕ).....	92
ФИГ. 20. ДЯЛ НА МАТЕРИАЛА ОТ КОЙТО СА ИЗГРАДЕНИ ЖИЛИЩНИТЕ СГРАДИ В ОБЩИНА ШУМЕН И ГР. ШУМЕН	97

ФИГ. 21. СТРУКТУРА НА ЖИЛИЩАТА В ОБЩИНА ШУМЕН ПО БРОЙ НА СТАИТЕ В ТЯХ....	98
ФИГ. 22. СТРУКТУРА (ОТН. ДЯЛ В %) НА ИМУЩЕСТВЕНИТЕ ДАНЪЦИ В УТОЧНЕНИЯ БЮДЖЕТ НА ОБЩИНА ШУМЕН ЗА 2020 Г.	108
ФИГ. 23. СТРУКТУРА НА БЮДЖЕТНИТЕ РАЗХОДИ НА ОБЩИНА ШУМЕН ПО ОСНОВНИ ПАРАГРАФИ – БЮДЖЕТ 2020 Г.	110
ФИГ. 24. РАЗМЕР НА КАПИТАЛОВИТЕ РАЗХОДИ НА ОБЩИНА ШУМЕН ПО ИЗТОЧНИЦИ ЗА БЮДЖЕТНИТЕ 2018, 2019 И 2020 Г.	111
ФИГ. 25. ЗАЩИТЕНИ ЗОНИ И ТЕРИТОРИИ ЗА ПРИРОДОЗАЩИТА	124
ФИГ. 26. МЕТОДИЧЕСКИ ПОДХОД И ПОСЛЕДОВАТЕЛНОСТ НА СЪПКИТЕ ПО ИЗРАБОТВАНЕ НА СТРАТЕГИЧЕСКАТА ЧАСТ НА ПИРО	138
ФИГ. 27. МЕТОДИЧЕСКИ ПОДХОД ЗА ВРЪЗКА МЕЖДУ ПРИОРИТЕТИТЕ И ЦЕЛИТЕ НА ДОКУМЕНТИТЕ НА РЕГИОНАЛНО И МЕСТНО НИВО	142
ФИГ. 28. КОНЦЕПЦИЯ ЗА РАЗВИТИЕ.....	154
ФИГ. 29. ПРИОРИТЕТНИ ЗОНИ НА ГРАДСКО НИВО.....	157
ФИГ. 30. ПРИОРИТЕТНИ ЗОНИ НА ОБЩИНСКО НИВО	158
ФИГ. 31. КОНЦЕПЦИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА СПОРТ И АТРАКЦИИ	159
ФИГ. 32. ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА АЛТЕРНАТИВНИ ВИДОВЕ ТУРИЗЪМ В ОБЩИНА ШУМЕН, БАЗИРАНИ НА НАЛИЧНИТЕ ТУРИСТИЧЕСКИ РЕСУРСИ	179

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

АД	Акционерно дружество
АИС	Автоматизирана информационна система
АКБ	Археологическа карта на България
АМ	Автомагистрала
АНКПР	Актуализирана национална концепция за пространствено развитие
АО	Административно обслужване
БВП	Брутен вътрешен продукт
БГ	България
БЕЛ	Български език и литература
БПК	Биологично потребление на кислород
ВЕИ	Възобновяеми енергийни източници
ВиК	Водоснабдяване и канализация
ГИС	Географска информационна система
ДБТ	Дирекция бюро по труда
ДВ	Държавен вестник
ДГ	Детска градина
ДМА	Дълготрайни материални активи
ЕИО	Европейска икономическа общност
ЕС	Европейски съюз
ЕСО	Електроенергиен системен оператор
ЗЕВИ	Закон за енергията от възобновяеми източници
ЗЗТ	Закон за защитените територии
ЗОС	Закон за общинската собственост
ЗРР	Закон за регионално развитие
ЗТ	Закон за туризма
ИАОС	Изпълнителна агенция по околната среда
ИПГВР	Интегриран план за градско възстановяване и развитие
ИСУН	Информационна система за управление и наблюдение
ИТСР	Интегрирана териториална стратегия за развитие
МБАЛ	Многопрофилна болница за активно лечение
МИГ	Местна инициативна група
МОН	Министерство на образованието и науката
МРО	Масово разпространение на отпадъци
МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройството
МТД	Местни данъци и такси
НВО	Национално външно оценяване
НКИЗ	Национална компания - индустриални зони
НКПР	Национална концепция за пространствено развитие
НКРПР	Национална концепция за регионално и пространствено развитие
НПО	Неправителствена организация
НПР	Национална програма за развитие
НСИ	Национален статистически институт
НСРР	Национална стратегия за регионално развитие
НУБА	Негодни за употреба батерии и акумулатори
ОД	Областна дирекция
ОДЗ	Областна дирекция „Земеделие“
ОМП	Отбранително-мобилизационна подготовка
ООН	Организация на обединените нации
ОПОС	Оперативна програма „Околна среда“
ОПР	Общински планове за развитие
ОПУ	Областно пътно управление
ОУ	Основно училище
ОУП	Общ устройствен план
ОУПО	Общ устройствен план на община

ПИРО	План за интегрирано развитие на община
ПМДР	Програма за морско дело и рибарство
ПНИЕВИБ	Програма за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници и биогорива
ППЗРР	Правилник за прилагане на Закона на регионалното развитие
ПРСР	Програма за развитие на селските райони
ПСОВ	Пречиствателна станция за отпадни води
ПЧИ	Преки чуждестранни инвестиции
РДМА	Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи
РИОСВ	Регионална инспекция по околната среда и водите
РУО	Регионално управление на образованието
СВО	Сградни водопроводни отклонения
СУ	Средно училище
ТЕЦ	Топлоелектрическа централа
ЦУР	Цели за устойчиво развитие
ЮЗР	Югозападен регион
ЮИР	Югоизточен регион
ЮЦР	Южен централен регион
COVID-19	Coronavirus disease 2019 (Заболяване корона вирус 2019)
NUTS	Nomenclature des Unites territoriales statistiques (Номенклатура на териториалните единици за статистически цели)
SWOT	Srengths, weakness, opportunities and threats (Силни и слаби страни, възможности и заплахи)
TEN-T	Trans-European Transport Network (Трансевропейска транспортна мрежа)

ВЪВЕДЕНИЕ

Плана за интегрирано развитие (ПИРО) на община Шумен - 2021-2027 година е основният документ за комплексното развитие на общината за програмния период 2021-2027 г. *Съгласно чл. 13, ал. 1 от ЗРР в него се определят средносрочните цели и приоритети за развитие на устойчиво социално-икономически и инфраструктурен комплекс, благоустроена селищна и съхранена природна среда. Неговата поява е заложена в изменения Закон за регионално развитие, влязъл в сила от 03.03.2020 г.*

Планът както посочихме определя средносрочните цели и приоритети за устойчиво развитие на общината и връзките ѝ с други общини в съответствие с *Интегрираната териториална стратегия за развитие на Североизточния район* и се разработва за седем годишен срок.

Основната цел на Плана за интегрирано развитие на община Шумен е да се очертаят рамките и възможните интервенции, водещи до устойчивото и интегрирано развитие на комплекса от природни дадености, на икономическите и социални сектори, на човешкия ресурс и потенциал. Опазването на природната среда и прилагането на екологичните норми и изисквания също е цел и задачи на плана. На общинско ниво, ПИРО осигурява пространствена, времева и фактическа координация и интеграция на различни политики и планови ресурси. С появата на този план се прилага стратегическата и законодателна рамка на политиката за регионално развитие, насочена и към по-доброто отчитане на местните специфики и на разполагаемите ресурси и потенциали за комплексното и устойчиво развитие на общината.

Планът за интегрирано развитие на община (ПИРО) – Шумен 2021-2027г. е усъвършенствен вариант на досега действащите общински планови документи (ОПР), които се реализираха в предишните два програмни периода. Планът за интегрирано развитие е част от системата от стратегически документи интегриращи регионалното и пространственото развитие. Аспектът за интегрираност се изразява с корелация на ПИРО с действащия Общ устройствен план на общината. С ПИРО се идентифицират проблемите в досегашното развитие и се определят възможностите за комплексно и устойчиво развитие на основата на разполагаемите ресурси и потенциали.

Утвърдените от Министъра на регионалното развитие и благоустройството „Методически указания за разработване и прилагане на планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г.“, определят съдържателната структура на Плана за интегрирано развитие на община Шумен. За изработването му е приложен методически подход, включващ в последователен ред няколко основни стъпки (фиг.1):

- предварителна организационна част ;
- аналитични проучвания;
- стратегическа част;
- програмна част;

- публични обсъждания и приемане на плана.

На основата на аналитичните проучвания и на формулираните констатации и изводи от достигнатото състояние се оформя SWOT – анализ.

Формулираните приоритети и цели и съдържащите се в тях мерки са в стратегическата част на плана. Те представят в конкретен вид стратегията за постигане на целите на ПИРО. Отчита се и изискването за корелация с другите основни планови документи и секторни стратегии и програми както на национално и регионално, така и на местно (общинско) ниво.

Програмата за реализация е основна част в структурата на ПИРО – Шумен 2021-2027. В нея се съдържа Индикативният списък на приоритетите, целите и мерките на плана. В Индикативният списък са представени и голям брой дейности - проектни идеи и конкретно формулирани проекти в различен етап на проектна готовност (идеен и работен проект). Те са отнесени към формулираните приоритети и мерки. В плана са посочени още източниците за финансиране на определените приоритети, мерки и дейности, както и възможните срокове за тяхната реализация.

Нов момент в структурата на ПИРО е предложението за определяне на обособени части от територията на общината, които разполагат с ресурс и потенциал за ускорено развитие. Тези части от територията са представени като *зони за въздействие* (зони за целенасочено подпомагане). Те са два типа – градски зони и зони, формирани на функционален принцип. В ПИРО е представена и съдържателната рамка на Програма за по-нататъшно развитие и утвърждаване на туризма като икономическа дейност и сектор, свързан с популяризиране на общината като по-разпознаваема туристическа дестинация.

Важно изискване при изработване на ПИРО е включването на различни партньори (представители на бизнеса, на НПО, на гражданите и др.) които да правят предложения за развитието както на отделните сектори, така и за възможностите за постигане на устойчиво развитие на общината. Партньорите следва да участват активно в различни форми на обсъждания на ПИРО.

I. ЦЕЛЕВИ И МЕТОДИЧЕСКИ ПОДХОД

1.1. Същност на интегрирания подход

Европейската политика, провеждана през последните два програмни периода е насочена към интегрирано, устойчиво развитие на регионите и на местните териториални общности. Тя е възприета и в актуализирания Закон за регионално развитие (в действие от 03.03.2020 г.). Целите на политиката на ЕС до 2050 г. за модерна, ресурсно-ефективна, конкурентоспособна и климатично неутрална икономика, следва да оказват силно влияние върху развитието на определени територии на страната поради специфичната насоченост и характеристики на развиващите се там икономически сектори.

Планът за интегрирано развитие на община Шумен се разработва в съответствие с целите на кохезионната политика на ЕС за периода 2021-2027 г. Един от принципите на тази политика е да са насърчава устойчивото развитие на отделните райони и да се подпомагат местните инициативи.

Стратегическите предизвикателства в средносрочен и дългосрочен времеви период в Европейския съюз и в останалите развити страни са свързани с провеждане на политики насочени към:

- инвестиране в енергиен преход;
- развитие на кръгова икономика;
- нарастване делът на зелените инвестиции;
- отчитане на заплахите и нуждата от приспособяване към изменението на климата, и др.

В средносрочните и по-дългосрочни национални стратегически и програмни документи (*Национална програма за развитие на България – 2030 г., Национален план за възстановяване и устойчивост, редица секторни стратегии и др.*) са заложили началните стъпки в провеждането на тези политики. Националната програмата за развитие на България 2030 г. е рамков стратегически документ от най-висок порядък в йерархията на националните програмни документи.

Приоритетите, стратегическите цели и механизмите на тези политики се пренасят и в стратегическите, плановите и програмни документи на по-ниските териториални нива – *Интегрираните стратегии за развитие на районите от ниво 2 и Плановите за интегрирано развитие на общините* – ПИРО. Тези стратегическите и планови документи, ще се реализират в програмния период 2021-2027г.

Същността и идеята за прилагане на интегриран подход е да се постигне устойчиво развитие на регионите и на общините в страната, като се ограничат некоординираните, хаотични понякога, действия за развитие на териториалните общности, които не винаги дават очакваните резултати.

Плановите за интегрирано развитие са свързани с координирани действия в провежданите от местните власти политики с ясно определени взаимовръзки между отделните сектори на социално-икономическия и инфраструктурен комплекс, при спазване и на екологичните изисквания. Така могат да бъдат постигнати предварително определените, очакваните резултати от изпълнението на заложените инициативи за развитието на общините.

Замисълът за разработването и прилагането на ПИРО през посочения 7-годишен период, е той да надгражда действащите в програмния период 2014-

2020 г. *Общински планове за развитие* (ОПР) и Интегрираните планове за градско възстановяване и развитие (ИПГВР) разработени за 39 града – общински центрове. Към последните се отнася и гр. Шумен. Друго важно изискване е ПИРО да отчита устройствените решения, съдържащи се в действащите Общи устройствени планове на общините (ОУПО).

ПИРО – Шумен - 2021-2027г., като основен планов документ на общината следва да надгражда постигнатия напредък в изпълнението на ОПР на община Шумен за периода 2014-2020 г., както и на Интегрирания план за градско възстановяване и развитие на гр. Шумен – 2014-2020 г.

Наличието на актуален, Общ устройствен план на община Шумен дава възможност да се провежда интегрирана политика за регионалното развитие и устройственото планиране. По този начин се създават планови предпоставки за постигане на устойчиво развитие на общината, съобразно разполагаемите ресурси и потенциални на територията.

1.2. Нормативни, стратегически и програмни основания за разработване на ПИРО

Определените цели и приоритети за развитие на община Шумен в периода 2021-2027 г. са в съответствие с целите и стратегиите на Националната програма за развитие България 2030г., Актуализираната национална концепция за пространствено развитие, Интегрираната териториална стратегия за Североизточен регион за планиране от ниво 2, както и целите на политиките на ЕС за сближаване и регионално развитие след 2020 г.

При изработването и прилагането на стратегическите и планови документи на регионалното развитие се спазва принципът за *йерархичната им подчиненост*. Освен принципа за йерархичната подчиненост, свързана с прилагане на подхода „отгоре – надолу“ се прилага и този „отдолу – нагоре“. Това позволява да се приложи и подходът за конкретизация на приоритетите и стратегическите цели, заложи в документите от по-високите - в тези от по-ниските йерархични нива. В тази връзка, важно е и изискването ПИРО - Шумен 2021-2027г. да бъде съобразен със стратегическите и планови документи, които са от по-високите йерархични нива.

Както бе отбелязано, ПИРО – Шумен 2021-2027г. като планов документ за устойчиво развитие на общината, отчита приоритетните направления и цели на следните стратегически документи, част от Националната рамка за интегрирано развитие, заложи в :

- **Националната програма за развитие: БЪЛГАРИЯ 2030**, която съдържа визията и общите цели на политиките за развитие във всички сектори на националния социално-икономически и инфраструктурен комплекс, на държавното управление, и техните териториални измерения.
- **Националната концепция за пространствено развитие** (НКПР) за периода 2013-2025 г. В този документ е представен пространственият израз на провежданите политики водещи и до териториално, икономическо и социално сближаване на чрез:
 - *Полицентрично териториално развитие и териториална интеграция.*

- *Регионална конкурентоспособност.*
- *Достъп до качествени публични услуги.*
- **Интегрираната регионална стратегия за развитие на Североизточния район от ниво 2 за периода 2021-2027 г.** В този документ са определени дългосрочните перспективи и цели за пространствено развитие на територията на региона, както и връзките му с други региони от ниво 2 в страната. Заложените в Интегрираната регионална стратегия приоритети и стратегически цели, определят и целевата рамка в която се формулират приоритетите и целите на ПИРО – Шумен – 2021-2027 г.

Определените цели и приоритети за развитие на община Шумен в периода 2021-2027 г. са в съответствие с целите и приоритетите на посочените национални стратегически документи, както и целите на политиките на ЕС за сближаване и регионално развитие след 2020 г.

Надграждайки действащия в програмния период 2014-2020 г. Общински план за развитие в ПИРО Шумен -2021-2027 г. има и няколко нови момента, които го отличават от досега действащите ОПР. Те са заложи в Методическите указания на МРРБ за изработване на ПИРО, а именно:

- Един от тях е за т. нар. „демаркация“ (разграничаването) и същевременно отчитането на предвижданията на действащия Общ устройствен план на общината (ОУПО). Целта е да се обосноват по-добре политиките и съдържащите се в тях мерки, за използване на ресурсите и потенциалите на територията за устойчиво развитие на общината, които да бъдат координирани с подходите за устройство на отделните структурни части на територията.
- Наличието на Интегриран план за градско възстановяване и развитие (ИПГВР) на гр. Шумен дава възможност постигнатия напредък от изпълнението на проекти, включени в Инвестиционната програма на общината (финансираща проекти от ИПГВР) да бъдат допълвани с нови проекти, включени в Програмата за реализация на ПИРО.
- Трети нов момент, който не се изискваше и прилагаше в досегашните Общински планове за развитие на общините, е в ПИРО да се обосноват и предложат зони за прилагане на интегриран подход за удовлетворяване на идентифицираните нужди, наречени *зони за въздействие*. Те са два типа:
 - зони за въздействие с комплексен характер (градски зони за въздействие), които са задължителни за градовете от 1,2 и 3 йерархично ниво;
 - зони, определени на функционален признак (например за развитие на технологични индустриални производства, на туризъм, за развитие на екологично земеделие и др. подобни).
- По препоръка на МРРБ и в изпълнение на изискванията на чл. 8 от Закона за туризма, в ПИРО се предлага рамка на Общинска програма за развитие на туризма, която впоследствие следва да бъде разработена като секторна общинска програма за развитие на туризма.
- Важен акцент в ПИРО е да бъдат отразени мерки, свързани с

преодоляване на последиците от климатичните промени. В следващия програмен период върху комплексното развитие се очаква да се засили негативното влияние на климатичните фактори – глобалното затопляне, природните бедствия. В Плана се съдържат конкретните въздействия и предлаганите мерки за минимизиране на щетите от неблагоприятните климатични фактори, като акцентът е поставен върху рисковите територии и зони в община Шумен. Инвестирането в зелени инвестиции, в развитието на кръгова икономика и защитата и възстановяването на биоразнообразието са с дългосрочни измерения, надхвърлящи 7 годишния планов период.

В стратегическата част на ПИРО – Шумен 2021-2027г., както и в неговата програмна част, са заложили мерки и дейности (програми, проекти, инвестиции и др.), обосновани с потенциалите на територията и с наличните ресурси (собствени и привлечени), които да бъдат използвани целево за изпълнението на обоснованите в плана цели и приоритети.

Важен фактор, отчитан при разработване на стратегическата част на ПИРО Шумен – 2021-2027г. е това, че общината попада в урбанизационен ареал, в който активно си взаимодействат включените в него общини. На територията на община Шумен са развити производства и логистични дейности на фирми свързани с развитието на съседните по-малки общини. Важно е да се отбележи, че тези разнообразни връзки между съседните общини, лидер на които е община Шумен са с траен характер и те следва да бъдат заложили и в ПИРО Шумен – 2021-2020г.

В програмата за реализация на ПИРО – в Индикативния списък и в Индикативната таблица - е приложен принципът за реалистичност и възможността за по-честа актуализация на предлаганите програми и проекти. Този подход е с по-ясна приложимост през 2021г. и евентуално през 2022 г. във връзка с потенциалните икономически и инвестиционни затруднения, породени като последица от кризата с КОВИД 19.

Към реализацията на ПИРО отношение имат:

- *на първо място* - местните власти – Общински съвет, Кмет на общината и Общинска администрация. В това отношение е натрупан немалък опит – в общината вече се изпълнява втори поред ОПР. ПИРО се явява трети поред, основен планов документ на общината. Разбира се, че експерти от Общинската администрация имат положителен опит и при изработването и прилагането и на други, секторни общински стратегии, програми и планове;
- *на второ място*, ценно съдействие в етапа на изготвяне на ПИРО ще имат партньорите на местните власти – представители на местния бизнес, неправителствения сектор и населението. Те ще осъществяват и контрол във втория, основен, етап – прилагането (реализацията) на ПИРО.

Както и при действащия в програмния период 2014 – 2020 г. Общински план за развитие на община Шумен, основните инструменти за контрол на изпълнението и на ПИРО ще бъдат *Годишните доклади и Междинната оценка за изпълнението на плана* и достигане на стойностите на заложените в плана индикатори.

В съдържателната структура на плана, Комуникационната стратегия заема важно място в процеса на изготвяне на ПИРО – Шумен 2021-2027г. Тя включва определени действия в процеса на съгласуванията и популяризирането на плана с партньорите. Водещи функции в подготовката и изпълнението на Комуникационната стратегия имат звена от Общинската администрация, които в сътрудничество с разработващия екип организират обществените обсъждания ПИРО – Шумен 2021-2027г.

1.3. Предназначение, цел и задачи на ПИРО – Шумен 2021-2027 г.

➤ *Предназначение на ПИРО*

ПИРО като основен планов документ на общинско ниво за програмния период 2021 – 2027 г., определя основните направления на провежданите от местните власти политики за комплексно и ефективно използване на наличните ресурси и на потенциалите на територията на община Шумен. Осигуряването на условия за комплексно развитие на общините е една от основните задачи на местните власти. Освен ПИРО в общината се разработва и система от секторни стратегически и планови документи. Те са насочени към:

- Ефективното използване на разполагаемите териториални ресурси на общината за изпълнение на стратегическите приоритети и на целите за развитие на общината в средносрочен (седем годишен) времеви хоризонт.
- Отговорностите и действията на структури на местните органи на властта, бизнеса, неправителствения сектор и на населението, обхващащи различните видове дейности на територията на общината са насочени към постигане на стратегическите цели на развитието.
- Формулиране на мерки за подобряване на:
 - Условието за живот на населението: качествени бюджетни и други публични услуги.
 - Подобрена, добре благоустроена селищна среда.
 - Модерна техническа инфраструктура.
 - Устойчива бизнес средата (инвестиции, заетост, доходи на населението).
 - Екологическата обстановка в контекста на климатичните промени.

➤ *Основна цел*

Основната цел на ПИРО е да се очертаят насоки и се предложат механизми за синхронизиране на политиките на регионалното развитие и на пространственото планиране, съдържащи се в основните видове планове - *Интегрирани планове за развитие на общините* (ПИРО) и *Общите устройствени планове на общините* (ОУПО). От това произтича и основната цел на ПИРО – **постигане на устойчиво комплексно (интегрирано) развитие**

на общината на основата на разполагаемите ресурси и потенциала на територията.

➤ **Задачи на ПИРО – Шумен 2021-2027**

Отчитането на изискванията на *Методическите указания на МРРБ за изработване на ПИРО*, предполага задачите на ПИРО да бъдат стандартни за планове на всички общини.

Задачите на ПИРО Шумен – 2021-2027 г., следва да бъдат в определено съответствие с нормативните изисквания за регионалното развитие и свързаните с него национални и регионални цели и приоритети на развитието в България.

Териториалната основа на плана е общината, което изисква да се отчитат както специфичните ѝ условия, така и възможностите за развитие на основните сектори, системи и функционални направления като:

- Природната среда.
- Социалния, икономическия и инфраструктурния ѝ комплекс.
- Демографското развитие и селищната мрежа.
- Екологичната ѝ характеристика и другите териториални ресурси и потенциали.

Това определя и тематичния обхват и характер на задачите на ПИРО – Шумен 2021-2027г. Същите могат да бъдат формулирани по следния начин:

- Извършване на анализи и оценки на развитието на общината в програмния период 2014-2020 г, като се очертаят положителните и негативните насоки в развитието и се формулират проблемите, задържащи развитието ѝ. За целта се отчитат заложените приоритети и целите на действащите до сега (за програмния период 2014-2020 г.) стратегически и планови документи, както и тяхното изпълнение.
- Определяне на рамките на комплексното, интегрирано развитие на общината за следващия 7 годишен период, на основата на формулираните приоритети и стратегически цели на ПИРО – Шумен 2021-2027 г.
- Осъществяване на приемственост в стратегическите цели и приоритети, заложи в действащите стратегически, планови и програмни документи (вкл. ОПР) на община Шумен, изпълнявани в програмния период 2014-2020 г. и тяхното надграждане в ПИРО за програмния период 2021-2027 г.
- Отчитане на новите моменти в провежданата политика за регионално развитие и връзката му с местното самоуправление и устройственото планиране.
- Синхронизиране на приоритетите и стратегическите цели, заложи в документите за регионално развитие от по-високите йерархични нива (без да ги прилага механично), като се отчитат конкретните условия за развитие на община Шумен.

- Прилагане, в дългосрочен и средносрочен времеви хоризонт, на подхода за интегриране на целите, приоритетите и на предприетите действия по реализацията на основните документи в сферата на устройственото планиране (Общ устройствен план на общината) и на регионалното развитие (Интегриран план за развитие на общината). Това е свързано с изискването за постигане на по-добър ефект от използване на териториалните ресурси и потенциали за устойчиво, комплексно социално, икономическо и инфраструктурно развитие и опазване на околната среда на община Шумен в програмния период 2021-2027 г.
- Конкретизиране на възможностите за изпълнение на приоритетите и целите на ПИРО с конкретни мерки – програми и проекти, тяхното ресурсно осигуряване, сроковете за тяхното реализиране и ангажиментите на отговорните структури.
- Оценка на опита на органите на местно самоуправление (Общински съвет, Кмет на общината, Общинска администрация) и на другите партньори в реализацията на мерките (програми, проекти и на други местни инвестиционни инициативи), заложи в действащите планове и програми (основно в ОПР, общински секторни стратегии и програми, бизнес планове на местния бизнес) и др.
- Обосноваване на необходимостта от зони за целенасочено въздействие, които да бъдат определени на комплексен и на функционален признак.

1.4. Методически подход

Отделните стъпки на целия процес по изработване на Плана за интегрирано развитие протичат съобразно възприетия от разработващия екип методически подход. Същият включва:

- Стриктно спазване на изискванията на утвърдените от Министъра на регионалното развитие и благоустройството „Методически указания за разработване и прилагане на планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г.“
- Утвърдените в практиката методическите подходи, прилагани при разработване на подобен тип стратегически, планови и програмни документи.
- Опит на разработващия екип при изработване на подобен тип документи.

Методическият подход се състои от следните компоненти:

- **Цел** – разработване на ефективен план за интегрирано развитие на община в съответствие с:
 - Комплексните характеристики на общината.
 - Формулираните проблеми.

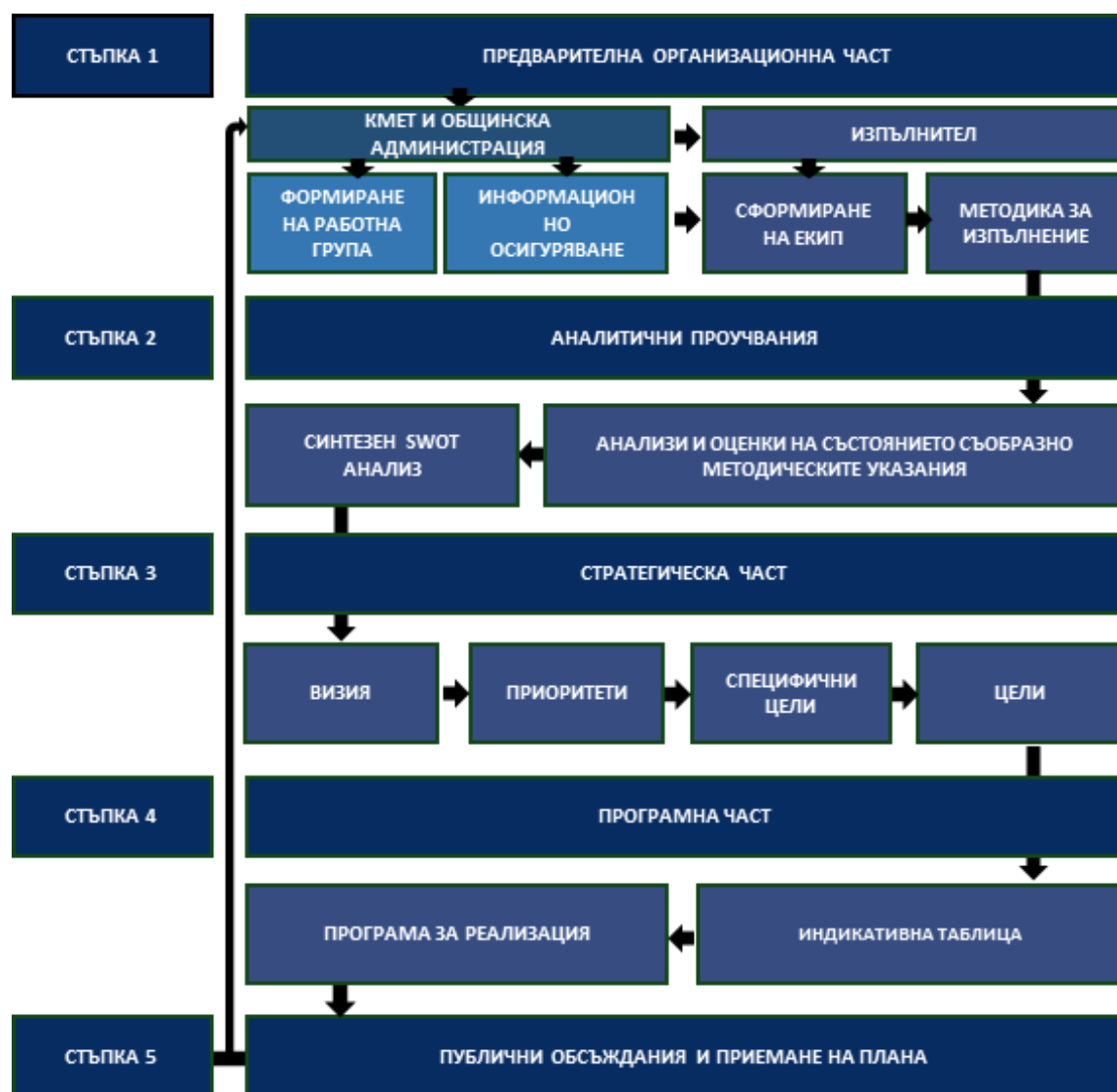
- Установените потенциали.
- Разработените приоритети.
- Изследваните ресурси.
- **Етапи**
 - Подготвителен.
 - Аналитичен.
 - Стратегически.
 - Програмен.
- **Участници**
 - Общинска администрация.
 - НПО и Бизнес .
 - Кметски наместници.
 - Общински съветници.
 - Жителите на Общината.
- **Финансиране**
 - Държавен бюджет.
 - Общински бюджет.
 - Европроекти
 - Регионални проекти
 - Проекти на местно ниво
- **Контрол/мониторинг**

Възприетият методически подход се изразява в прилагането на принципа за последователност на работата по отделните части на плана и на взаимната им обвързаност. Така се постига хармоничност в неговата структура и съдържание.

При изработването на ПИРО – Шумен - 2021 - 2027г. е възприета последователност на стъпките и дейностите, които следват определена логика. Те са обособени в няколко етапа:

- **Етап 1. Подготвителен.** *Подготвителни действия по стартиране на процеса на изработване на Плана за интегрирано развитие на общината.*
- **Етап 2. Аналитичен.** *Аналитични проучвания за състоянието на основните системи (природни условия, икономическа и социална характеристика, състояние на техническата инфраструктура, на екологичното състояние и др.), оценка на разполагаемите ресурси и неусвоените териториални потенциали за развитие на общината.*
- **Етап 3. Стратегически.** *Изработване на стратегия на плана, включваща инструментите на стратегическото планиране – визия, приоритети и цели, които да бъдат постигнати в плановия период, чрез реализацията на определени мерки (програми, инвестиции, проекти и др.).*
- **Етап 4. Програмен.** *Програмен, включващ действия по реализацията на определените мерки (включени в Индикативна таблица на ПИРО), система от индикатори, чрез които се следи как се изпълняват стратегията и програмната част на ПИРО.*

Така описан методическият подход се илюстрира със следната блок-схема (фиг.1). Тя е стандартна и отговаря изцяло на Методическите указания на МРРБ за изработване на ПИРО.

ФИГ. 1. ПОСЛЕДОВАТЕЛНОСТ НА ЕТАПИТЕ (СТЪПКИТЕ), ВКЛЮЧВАЩИ ДЕЙНОСТИТЕ ПО ИЗРАБОТВАНЕ И ПРИЕМАНЕ НА ПИРО

Подготвителният етап, освен типичните действия по избор на изпълнител и оформяне на взаимоотношенията между разработващия екип и Общинската администрация, включва и една друга много важна дейност – информационното осигуряване. От осигурената информация и коректното ѝ ползване до голяма степен се определя и обективността и задълбочеността на аналитичните проучвания, включени в *стъпка 2*.

Информационното осигуряване за аналитичните проучвания включва статистически данни и оперативна информация за състоянието на отделните функционални системи и дейности на територията на общината. Изискването в това отношение е информацията да има официален характер и да е от официални източници – НСИ, РИО, РЗИ, Общинска администрация и др.

Освен информация със статистически характер, за аналитичната част се ползва и информация от съществуващи документи на общината. Такива са действащи стратегически и планови документи, общинските бюджети, мандатна програма и др.

Друго важно изискване за изработване на аналитичния раздел на ПИРО е да се ползва информация за 6 годишен ретроспективен период (покриващ основно сегашния програмен период 2014-2020 г.). Целта е да бъдат очертани тенденции, да се формулират изводи и проблеми в досегашното развитие.

Използвани методи на проучванията. В процеса на работата по изработване на ПИРО – Шумен 2021-2027 са ползвани традиционни за подобен вид проучвания методи, а именно:

- Описателен.
- Статистически.
- Аналитично- оценъчен.
- Системен.
- Сравнителен.
- Пряко наблюдение и др.

Методът за комплексност е приложим във висока степен в стратегическата част на плана. Това произтича от изискването за постигане на нужния ефект от интегрираното планиране и развитие.

Възприетият методически подход се изразява в прилагането на принципа за последователност на работата по отделните части на плана и на взаимната им обвързаност. Така се постига хармоничност в неговата структура и съдържание.

II. ЦЕЛЕВИ И ПРОБЛЕМЕН АНАЛИЗ. АНАЛИТИЧНИ ПРОУЧВАНИЯ НА ПРИРОДНИЯ, СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИЯ И ИНФРАСТРУКТУРЕН КОМПЛЕКС И НА ЕКОЛОГИЧНОТО СЪСТОЯНИЕ НА ОБЩИНА ШУМЕН

2.1. Териториален обхват. Географско положение на община Шумен в административно териториалната структура на област Шумен и на Североизточен район за планиране

Община Шумен е разположена в Североизточна България и е една от съставните общини на област Шумен. Община Шумен има изключително добро географско разположение. Пресечна точка е на важни национални и международни транспортни коридори. Тя разполага с благоприятни природни дадености. С площта си от 652,29 км² е най-голямата сред 10-те общини на областта, което съставлява 19,24% от нейната територия.

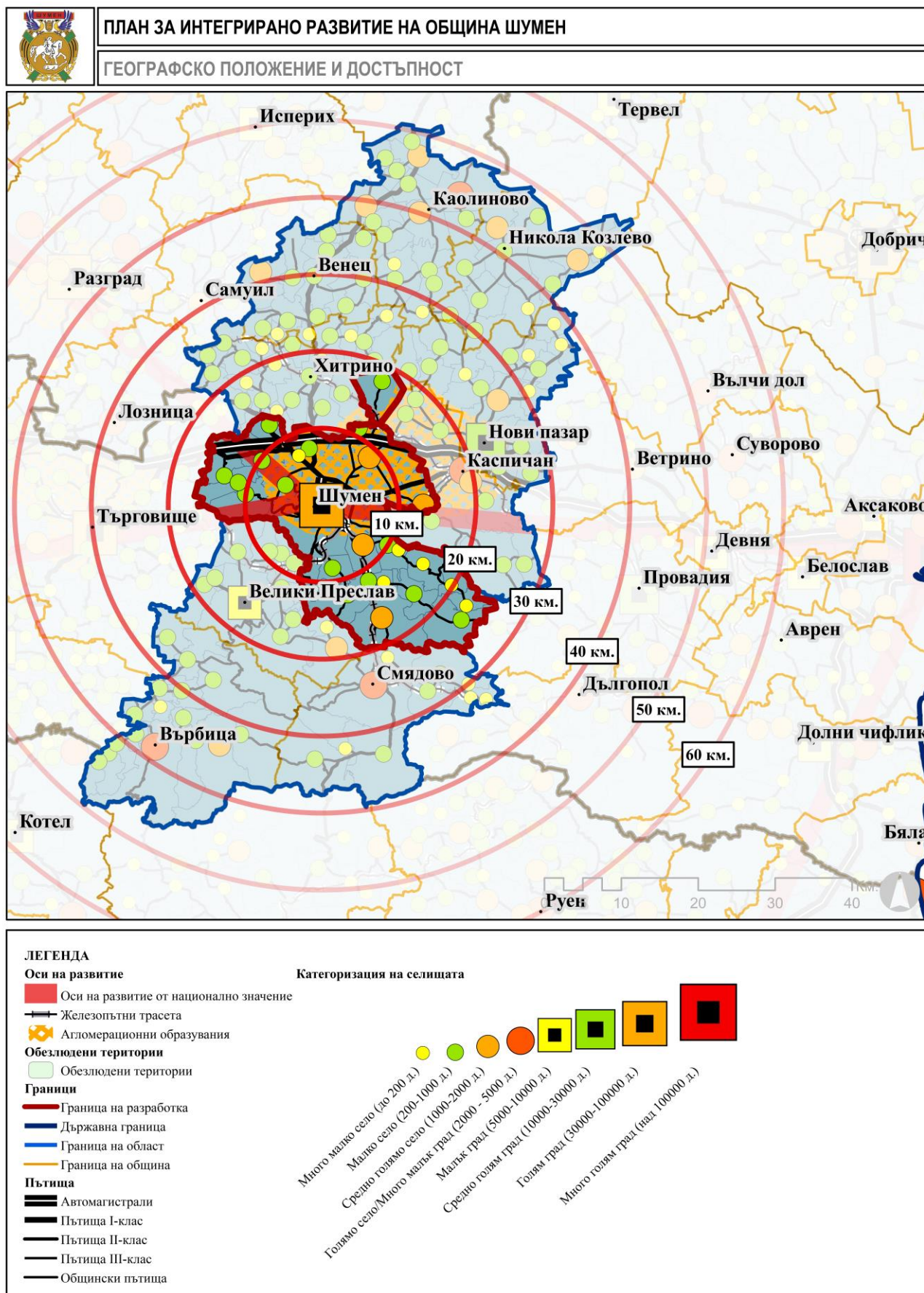
Общината граничи с:

- Община Хитрино - на север.
- Община Нови пазар и Община Каспичан - на североизток.
- Община Провадия, област Варна - на югоизток.
- Община Смядово - на юг.
- Община Велики Преслав - на югозапад.
- Община Търговище, област Търговище – на запад.

В рамките на общината влизат град Шумен и 26 села.

През общинската територия преминават частично 11 пътя от Републиканската пътна мрежа на България с обща дължина 138,6 км. През общината преминават три участъка от Железопътната мрежа на България с обща дължина 53 км:

- През средата на общината, от запад на изток, на протежение от 30,2 км – участък от трасето на жп линията София – Мездра – Горна Оряховица – Шумен – Каспичан – Варна.
- В най-северната част, през землището на село Велино, на протежение от 4,3 км – участък от трасето на жп линията Русе – Самуил – Каспичан.
- В южната част, от север на юг, на протежение от 18,5 км – началният участък от трасето на жп линията Шумен – Комунари.

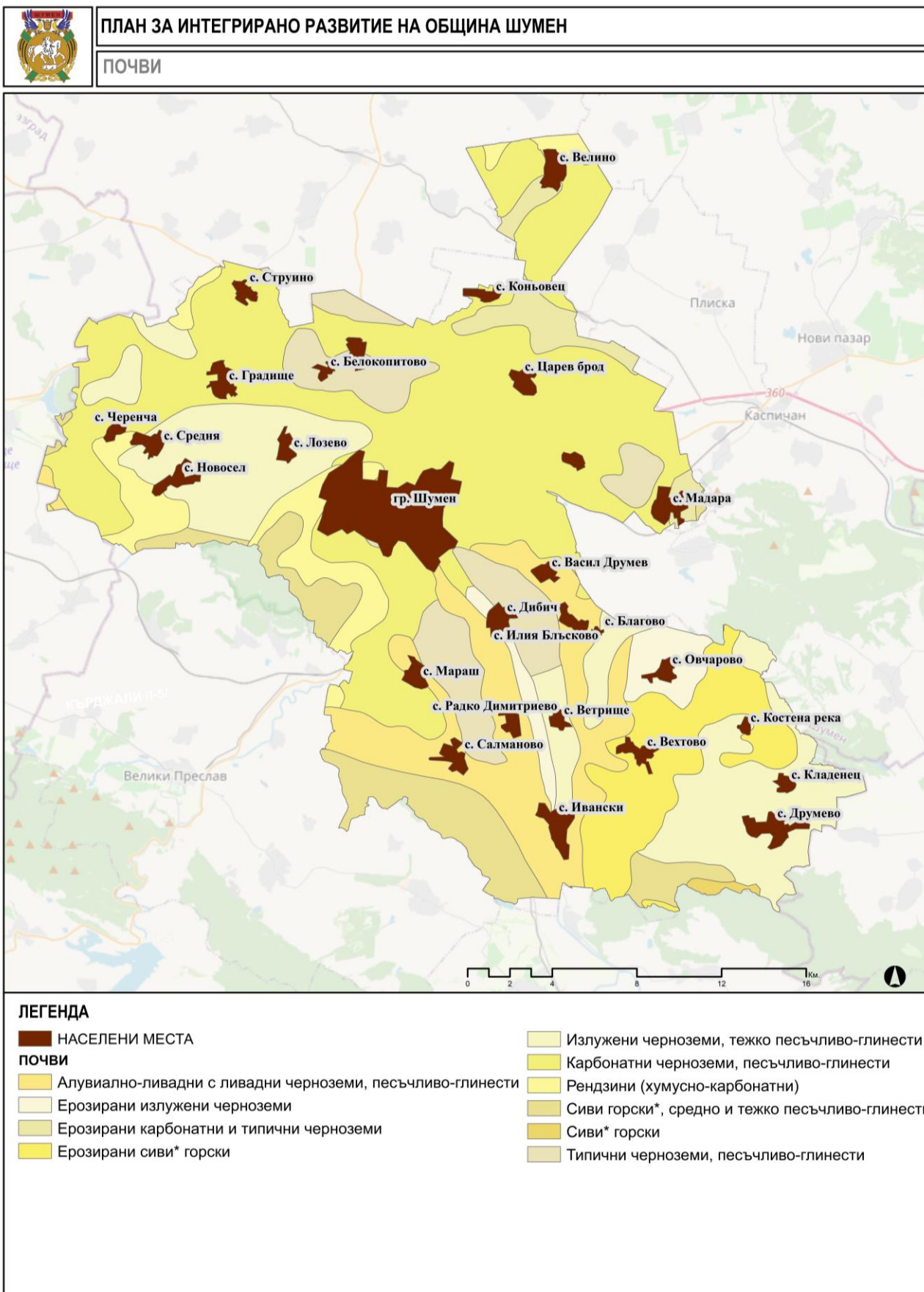
ФИГ. 2. ГЕОГРАФСКО ПОЛОЖЕНИЕ И ДОСТЪПНОСТ

2.2. Природни характеристики на общината**2.2.1. Релеф, полезни изкопаеми и почвено разнообразие**

Релефът на общината е равнинен и платовиден, като територията и изцяло попада в пределите на Източната Дунавска равнина. На запад от град Шумен, в пределите на общината е разположено почти цялото Шуменско плато, в което на границата с община Велики Преслав се издига най-високата му точка връх Търнов дял (Търнов табия - 501,9 m), явявящ се и най-високата точка на цялата община. Северозападно от платото, на границата с община Търговище се намира конусовидното възвишение Фисек с едноименния си връх, висок 500,5 m. Районите, разположени северно, източно и югоизточно от Шуменското плато са заети от обширни равнинни пространства с надморска височина от 70 до 200 m, като в пределите на община Шумен попадат части от четири полета: южната част на историко-географската област Овче поле – на север от платото; Плисковско поле – заема североизточната част на общината; Шуменско поле – разположено на изток и югоизток от Шуменското плато; Смядовско поле – северната му част, заемаща най-южния район на общината. В него, на границата с община Смядово, в коритото на река Голяма Камчия се намира най-ниската точка на община Шумен – 59 m н.в. Източно от Шуменското и Смядовското поле на територията на община Шумен попадат крайните западни части на Провадийското плато – връх Сакартепе 388,6 m (разположен на 2 км северозападно от село Костена река, на границата с община Каспичан) и крайните западни части на Роякското плато – връх Дикеолу 410 m (разположен на 4 км югоизточно от село Ивански, на границата с община Смядово).

Територията на Общината е бедна на използвани подземни природни богатства. Основните полезни изкопаеми са нерудните. От дъната на по-големите реки, като Камчия, Поройна и Дивдядовска, се извлича пясък и чакъл като строителен материал. Проучени и доказани са запаси на мергелни глини край село Ветрище и кв. Дивдядово в гр. Шумен, на варовити пясъци в землището на село Лозево. На фелдшпатови пясъци край с. Средня, на пясък и баластра край село Радко Димитриево и на скални материали край кв. Митница.

Почвеното разнообразие в общината е ценен природен ресурс, благоприятстващ развитието на интензивно земеделие. На територията на общината са разпространени предимно карбонатни черноземи и типични черноземи, подходящи за отглеждане на пшеница, ечемик и лозови насаждения.

ФИГ. 3. ПОЧВЕНО РАЗНООБРАЗИЕ

2.2.2. Климатични условия и водни ресурси

Климатът се отличава с ясно изразен умерено-континентален характер. Основните фактори, обуславящи този тип климат са разположението на общината в югоизточната част на Дунавската равнина и възможността за безпрепятствено нахлуване на северозападни, северни и североизточни въздушни маси. Средната продължителност на слънчевото греене е 2204 часа годишно и е по-голяма от тази за страната, благодарение на по-малката средна облачност.

Температурният режим на общината е типичен за умерено-континенталния тип климат - с горещо лято и студена зима. Средномесечната температура на най-студения месец (януари) е $-1,1^{\circ}\text{C}$. Средномесечната температура на най-топлия месец (юли) е $+22^{\circ}\text{C}$, като по този начин се оформя значителна годишна температурна амплитуда от $23-24^{\circ}$. Средногодишната температура е $16,9^{\circ}\text{C}$.

Характерни са проявата на късни пролетни и ранни есенни мразове, които могат да имат неблагоприятно въздействие върху селскостопанските култури.

Средногодишното количество на валежите е 606 мм (за България 650 мм). Разпределението по месеци и сезони съответства на типичния за континенталния климат режим с максимум през късна пролет и ранно лято и минимум през късно лято и есен. Характерни за общината са градушките през топлото полугодие. Преобладаващите ветрове са североизточните, западните и северозападните. Особено опасно за земеделските култури е отвяването на снежната покривка, поради проявата на силни северни и североизточни ветрове през студеното полугодие. Това води до снегонавяване, което понякога предизвикват блокиране на транспортните връзки.

В южната част на общината от северозапад на югоизток, по протежение от 16 – 17 км протича част от средното течение на река **Голяма Камчия**. На територията на община Шумен в река Голяма Камчия се вливат два сравнително по-големи притока – реките:

- **Поройна** (Боклуджадере, 26,5 км). Тя води началото си от извор-чешма на 468 m н.в. в Шуменското плато, в местността Висока поляна, западно от град Шумен. Площта на водосборния ѝ басейн е 72 km^2 , което представлява 1,3% от водосборния басейн на река Камчия.
- **Стара река** (Текедере, 32 км). Тя води началото си от извор-чешма „Бешбунар“ под името Текедере, на 300 m н.в., в местността Московтабия, северно от град Шумен. Площта на водосборния ѝ басейн е 128 km^2 , което представлява 2,4% от водосборния басейн на река Камчия.

В западната част на общината протича почти цялото течение на **река Пакуша** (Лакоша, 33 км). Река Пакуша води началото си от извор-чешма на 384 m н.в. в центъра на село Звегор, община Хитрино.

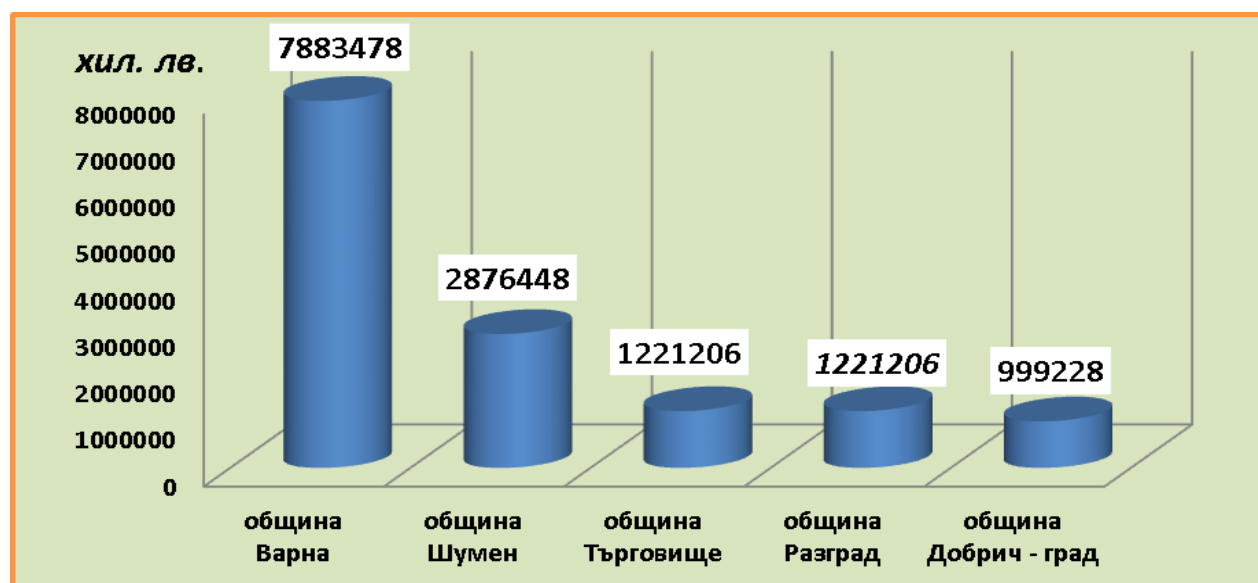
На север през землището на село Велино преминава участък от около 4 км от горното течение на **Провадийска река**. На територията на община Каспичан в нея отдясно се влива **Мътнишка** (Мадарска река, 38 км), по-голямата част от течението на която преминава през община Шумен. Тя води началото си под името Бяла вода от Шуменското плато, на 432 m н.в., на 1,6 км североизточно от село Средня. Площта на водосборния ѝ басейн е 175 км², което представлява 8,2% от водосборния басейн на Провадийска река.

2.3. Характеристика на икономиката на община Шумен

Икономическото развитие е определяно като един от основните приоритети в стратегическите и планови документи на община Шумен през миналите два програмни периода.

2.3.1. Място на общинската в областната икономика

Община Шумен е с една от добре развитите икономики в Североизточна България. Местната икономика е силно представена и в социално-икономическия комплекс на област Шумен. В потвърждение на тази констатация са сравнителните данни на НСИ по един от основните икономически показатели – *„размер на произведената продукция“*. По този показател община Шумен заема второ място – след община Варна и е значително по-напред от общини Търговище, Разград и Добрич (фиг.4).

ФИГ. 4. МЯСТО НА ОБЩИНА ШУМЕН СРЕД ДРУГИ ОБЩИНИ В СЕВЕРОИЗТОЧНИЯ РАЙОН ПО ПОКАЗАТЕЛЯ „РАЗМЕР НА ПРОИЗВЕДЕНАТА ПРОДУКЦИЯ“ – 2018 Г.

Аналогични са и сравнителните данни и по други основни икономически показатели – „размер на приходите от продажби“, „размер на дълготрайните материални активи“.

Оценките за мястото на общинската в областната икономика също са направени по данни на НСИ за периода 2014-2019 г. За целта отново е приложен сравнителният метод.

Сравнителните оценки на общинската и на областната икономика са на базата на съпоставката на количествените параметри на някои от основните икономически показатели:

- „размер на произведената продукция“;
- „размер на нетните приходи от продажби“;
- „размер на дълготрайните материални активи (ДМА)“;
- „брой на заетите лица“.

Община Шумен заема определено място в икономиката на област Шумен, което е съобразено с нейния икономически потенциал. По данни на НСИ за 2019 г. в община Шумен се намират 44,4% от предприятията в област Шумен. Произведената в тях бруто продукция е 44,7% от тази в областта. Размерът на ДМА на общината съставлява 40,3% от размера им за област Шумен. Не е малък и относителният дял на наетите лица – 48,3% (таблица 1).

ТАБЛИЦА 1. МЯСТО НА ОБЩИНСКАТА В ОБЛАСТНАТА ИКОНОМИКА ПО ОСНОВНИ ИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ – 2019 Г.

Икономически показатели	Област Шумен	Община Шумен	% от областната икономика
Брой предприятия	7125	4866	68.3
Произведена продукция (хил. лв.)	2876488	2300456	80.0
Приходи от дейност (хил. лв.)	4301856	3440385	80.0
ДМА (хил. лв.)	1742462	1299058	74.6
Заети лица – брой	39263	29810	75.9

Източник: НСИ

По друг икономически показател „Нетните приходи от продажби на предприятията“, отнесени към един жител на общината за 2018 г. са около три пъти по-високи от средните за област Шумен.

2.3.2. Преки чуждестранни инвестиции

Преките чуждестранни инвестиции са един от важните фактори за развитието на съвременни производства за модернизация на съществуващите фондове, т.е. за осъвременяване на икономическата среда. Данните на НСИ показват, че община Шумен е привлекателна територия за чуждестранните инвестиции.

ТАБЛИЦА 2. РАЗМЕР НА ПРЕКИТЕ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ С НАТРУПВАНЕ ЗА ПЕРИОДА 2014-2029 Г. В ОБЛАСТ ШУМЕН И ОБЩИНА ШУМЕН

Показатели	Години				
	2015	2016	2017	2018	2019
ПЧИ - обл. Шумен	103319.7	103092.7	107798.3	117305.0	114319.0
ПЧИ - общ. Шумен	54951.5	44505.6	48648.2	59132.2	61828.5
отн. дял ПЧИ -община от областта (%)	53.2	43.2	45.1	50.4	54.1

Източник: НСИ.

Данните от таблица 2 показват, че малко повече от половината от преките чуждестранни инвестиции в област Шумен са насочени към община Шумен. Това е резултат от добрите условия за развитие на бизнес в общината. Част от чуждестранните инвестиции се насочват към "Индустриален парк Шумен". Първата подзона А на парка е почти изцяло усвоена, като стартира и усвояването на втората подзона С.

2.3.3. Обща характеристика на икономиката на общината

Местната икономика има многоотраслов характер. Почти няма икономическа дейност, която да не е представена в общинския икономически комплекс. По някои от тях общината има водещо място и в регионалната и национална икономика – например производството на алуминиеви валцови и пресови продукти, на задни и предни двигателни мостове за товарни автомобили, автобуси, тролейбуси, земеделски и пътностроителни машини и др. Общината е специализирана в редица индустриални направления, които се основават, както на заварени традиционни производства, така и на нови такива, свързани с използването на местната суровинна база както и на теренни ресурси.

Многоотрасловата структура на икономиката на общината е изразена чрез обхвата на представените икономически дейности на нефинансовите предприятия. Водещи функции в нея имат преработващата промишленост, транспорта и логистиката както и икономически дейности от аграрния сектор и сектора на услугите.

В икономическия профил на общината са представени сектори и икономически дейности, за които са налице налични ресурси и традиции в развитието им. Възникването на редица икономически дейности е резултат от икономическото развитие на гр. Шумен, който е икономически, транспортен и обслужващ център, голям пазар не само в общината, а и в област Шумен.

➤ Нефинансови предприятия

Икономическото състояние и развитие на общината е резултат от дейността на предприятията. То се влияе както от техния брой, така и от типа им. Към 2019 г. в община Шумен са осъществявали дейност общо 4866 предприятия.

Структурата на предприятията по отношение на техния тип е определена по критерия „брой заети лица“. Съобразно него предприятията са включени в следните четири групи:

- *Микро предприятия – с брой на заетите до 9 души.*
- *Малки предприятия – с брой на заетите от 10 до 49 души.*
- *Средни предприятия – с брой на заетите от 50 до 249 души.*
- *Големи предприятия – с брой на заетите над 250 души.*

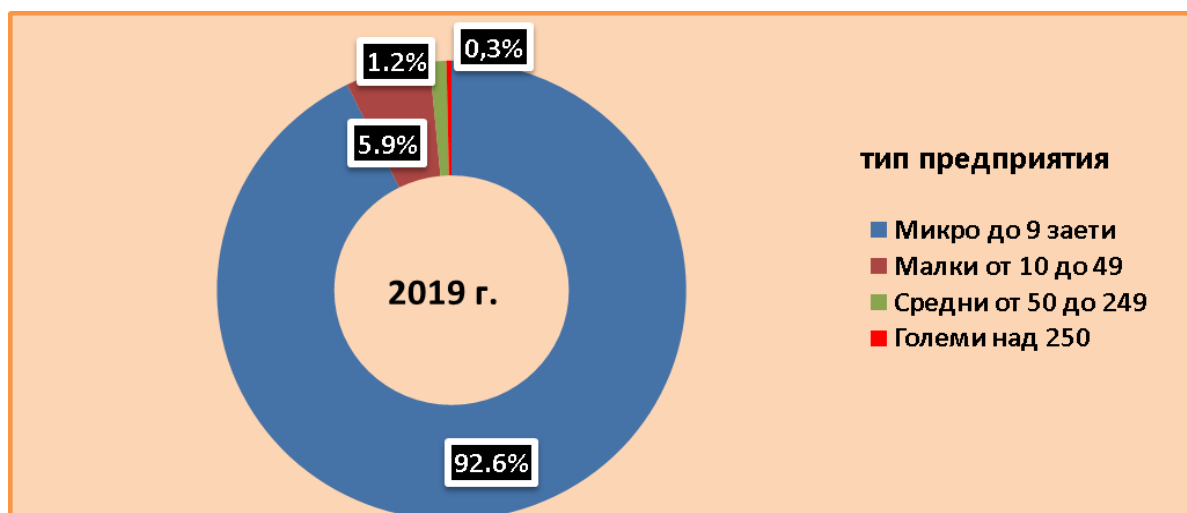
За анализирания 6 годишен период – 2014 – 2019 г. се наблюдава плавно изразена тенденция на нарастване на броя на предприятията (таблица 3).

ТАБЛИЦА 3. ДИНАМИКА В БРОЯ НА НЕФИНАНСОВИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ В ОБЩИНА ШУМЕН ЗА ПЕРИОДА 2014-2019 Г.

Тип предприятия	Брой по години					
	2014 г.	2015г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	2019 г.
Общ. Шумен	4545	4596	4659	4675	4757	4866
Микро до 9 заети	4165	4208	4272	4300	4390	4508
Малки от 10 до 49	301	308	304	297	295	285
Средни от 50 до 249	64	66	68	62	55	56
Големи над 250	15	14	15	16	17	17

Източник: НСИ.

Данните от таблица 3 показват, че гръбнакът на общинската икономика са микро и малките предприятия. Микропредприятията съставляват 92,3% от общия брой на нефинансовите предприятия в общината. Средните и големите предприятия заемат малък относителен дял от общия брой на нефинансовите предприятия - общо двата типа предприятия са само 1,5% от всички предприятия в общината. Към 2019 г. в община Шумен са разположени преобладаваща част от големите предприятия – 17 от всичките 20 големи предприятия в област Шумен (фиг. 5).

ФИГ. 5. СТРУКТУРА НА ОТНОСИТЕЛНИТЕ ДЯЛОВЕ ПО ТИПА НА НЕФИНАНСОВИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ В ОБЩИНА ШУМЕН – 2019 Г.

Съпоставката между броя на нефинансовите предприятия и броя на заетите в тях дава представа за средния брой на заетите лица в едно предприятие (таблица 4).

ТАБЛИЦА 4. СТРУКТУРА НА ТИПА ПРЕДПРИЯТИЯ ПО ПОКАЗАТЕЛИТЕ „БРОЙ НА ПРЕДПРИЯТИЯТА“ И „БРОЙ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА“ В ОБЩИНА ШУМЕН – 2019 Г.

Тип предприятия	Брой	брой заети	ср. брой заети / предприятие
Общо, в т.ч.	4866	29810	6.13
Микро до 9 заети лица	4508	8433	1.87
Малки от 10 до 49 лица	285	5751	20.18
Средни от 50 до 249 лица	56	5593	99.88
Големи над 250 лица	17	10033	590.18

Данните от таблица 4 показват, че средният брой на заетите в микропредприятията е под 2 лица. Това сочи, че този тип предприятия са свързани главно със семейния бизнес. Те извършват дейности основно в обслужващата сфера – търговия и ремонтни услуги, транспорт, ресторантьорство и др. В големите предприятия, които са само 17 броя (0,3% от всички предприятия), са заети 10033 души (33,7% от всичко заетите в общината). Средният брой на заетите в големите предприятия е 590 лица.

Независимо от твърде високия брой на микро и малките предприятия те имат по-малък принос за икономическото развитие на общината от този на средните и големите предприятия. Това личи и от следните данни към 2019 г. :

- Относителен дял на произведената продукция от микро и малките предприятия – 29,0% от общия ѝ размер.

- Относителен дял на нетните приходи от продажба от микро и малките предприятия – 35,2% от общия им размер.
- Относителен дял на ДМА на микро и малките предприятия – 37,0% от общия им размер.

Посочените данни сочат, че микро и малките предприятия имат допълваща роля в икономическото развитие на община Шумен. В местната икономика водеща е ролята на средните и големите предприятия. Те определят специализацията и профила на важните икономически дейности (отрасли).

Предприемаческа активност. За община Шумен се наблюдава относително добре развита предприемаческа инициатива. За периода 2014-2019 г. броят на предприятията в общината нараства от 4545 на 4866 или с 321, което е 6,6% ръст. В основни линии това са микрофирми.

Предприемаческата активност се измерва с броя на фирмите на 1000 души от населението. За 2014 г. този показател е 52,2. Стойностите на същия са над средните за област Шумен (37,7) и са съизмерим с тези за страната – 52,0. За 2019 г. броят на фирмите, падащи се на 1000 души от населението на общината е 55,8, при средни стойности за област Шумен – 41,4 и за страната – 42,1. Наблюдава се по-голямо активизиране на предприемачеството в сектора на услугите, където броят на предприятията нараства със 178, докато в останалите два сектора – „Аграрен“ и „Индустрия“ този ръст е по-малък.

➤ Резултати от дейността на нефинансовите предприятия

Данните по основните икономически показатели показват постигнатите резултати от дейността на нефинансовите предприятия. Статистическите данни за определени „реперни“ години от ретроспективния 6 - годишен период дават възможност да бъдат очертани и тенденциите в икономическото развитие на общината (таблица 5).

ТАБЛИЦА 5. ПРОМЕНИ В СТОЙНОСТИТЕ НА ОСНОВНИ ИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ НА ОБЩИНА ШУМЕН ЗА ОТДЕЛНИ ГОДИНИ ОТ ПЕРИОДА 2014-2019 Г.

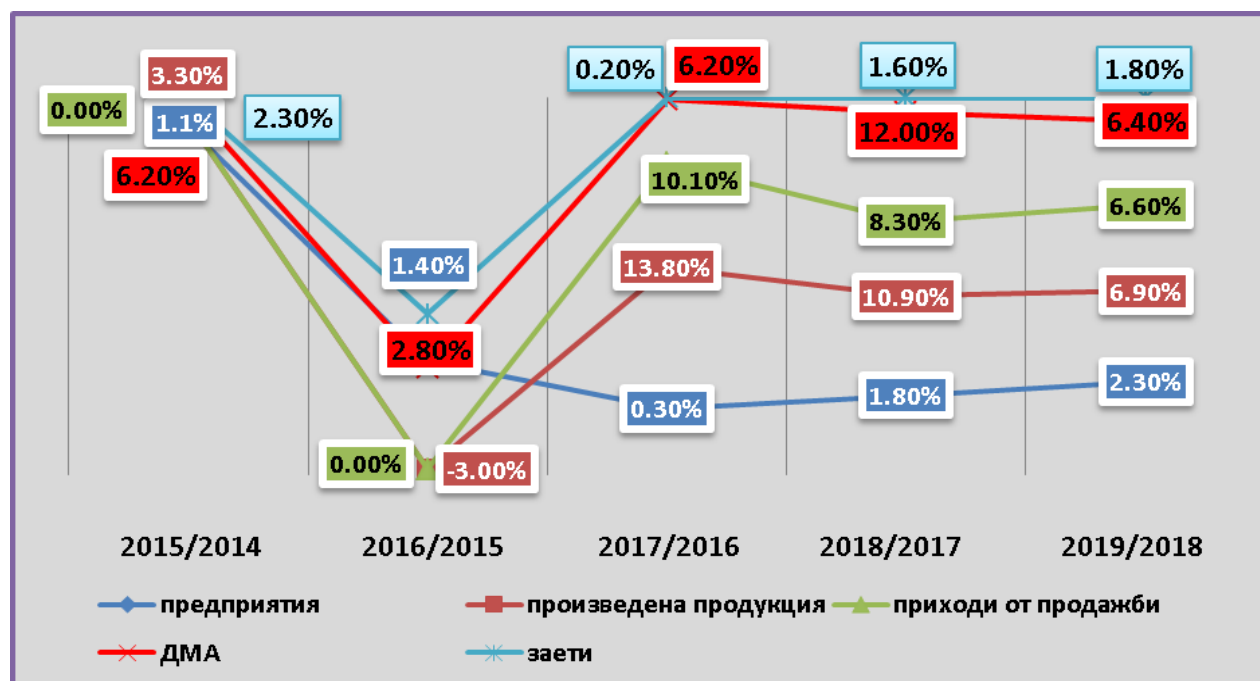
Икономически показатели	2014 г.	2016 г.	2019 г.	ръст 2019/2014 (%)
Брой предприятия	4545	4659	4866	7.06
Произведена продукция (хил. лв.)	1701472	1704901	2300456	35.20
Нетни приходи от продажби (хил. лв.)	2528490	2529560	3213855	27.11
Размер на ДМА (хил. лв.)	939881	1026418	1299058	38.22
Брой на заетите лица	27719	28790	29810	7.54

Източник: НСИ

Данните от таблица 5 показват, че за анализирания период е налице ръст по всички основни икономически показатели. Представа за степента на развитие на икономиката на община Шумен дават и изчислените темпове на развитие. Те са изчислени за 2019 г. спрямо 2014 г. Постигнатият ръст през 2019 към 2014 г.

варира от 35,2% за показателя „Произведена продукция“ и до 38,2% за показателя „Дълготрайни материални активи“ (ДМА).

Визуална представа за динамиката в темповете на нарастване (в %) на анализирания икономически показатели (за всяка година спрямо предшестващата в %) за периода 2014-2018 г. (*фиг.6*).

ФИГ. 6. ТЕМПОВЕ НА РАСТЕЖ ПО ИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ (ЗА ВСЯКА ГОДИНА СПРЯМО ПРЕДШЕСТВАЩАТА В %) ЗА ПЕРИОДА 2014-2019 Г.

2.3.4. Секторна структура на местната икономика

В икономическите анализи е възприета практиката дейностите от социално-икономическия и инфраструктурен комплекс да бъдат отнесени в три сектора. Този подход се прилага в регионалното и в устройственото планиране на териториалните единици. В регионалното планиране е възприето наименованието на секторите, които ползва НСИ. Същите са дефинирани по следния начин: „Селско, горско и рибно стопанство“; „Индустрия“ и „Услуги“. В устройственото планиране те са познати като *първичен, вторичен и третичен*.

Анализите на секторната структура на икономиката на община Шумен са извършени на основата на статистическа информация от НСИ за 2014 и 2018 г. Те включват 4 основни икономически показателя (*таблица 6*).

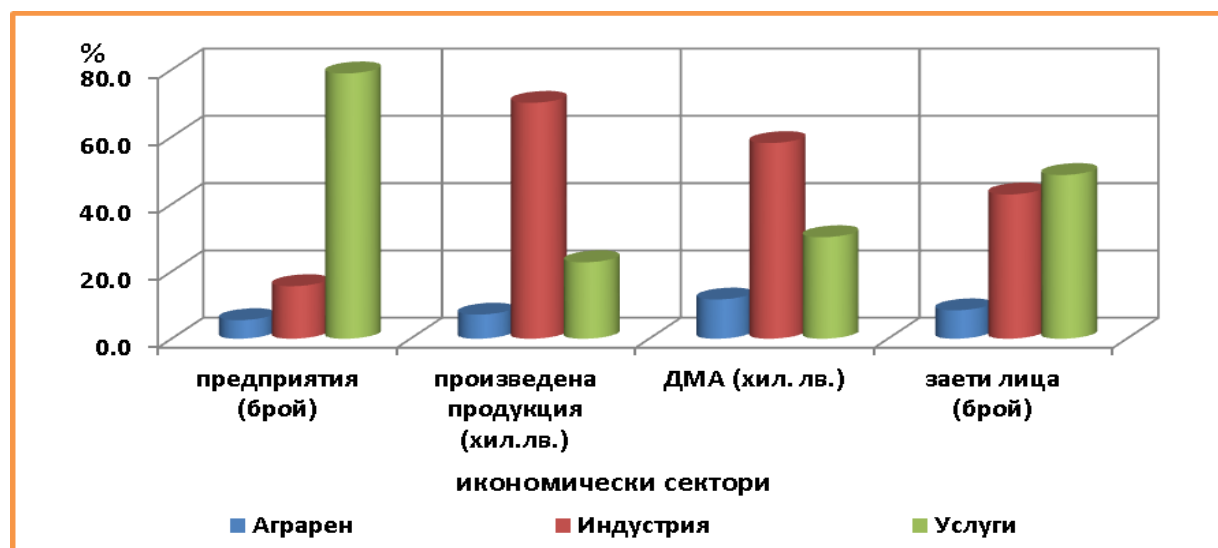
ТАБЛИЦА 6. СЕКТОРНА СТРУКТУРА НА ИКОНОМИКАТА НА ОБЩИНА ШУМЕН ПО ОСНОВНИ ИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА 2014 И 2018 Г.

Икономически показатели	Общо	Икономически сектори		
		Аграрен	Индустрия	Услуги
2014 г.				
предприятия (брой)	4545	214	697	3634
произведена продукция (хил.лв.)	1,701,472	109,833	1,185,376	406,263
ДМА (хил. лв.)	939,881	123,727	532,654	283,500
заети лица (брой)	27719	2504	11621	13594
2018 г.				
предприятия (брой)	4757	262	743	3752
произведена продукция (хил.лв.)	2152541	154076	1509654	488811
ДМА (хил. лв.)	1220819	142204	710123	368492
заети лица (брой)	29293	2472	12564	14257

Източник: НСИ

Относителният дял на предприятията в сектор „Услуги“ е най- висок. Към 2018 г. същият е 78,9% от общия брой на всичките 4757 предприятия. В този сектор е най-висок и относителния дял на заетите лица – 48,7% от всичко заетите 29293. В същото време в сектор „Услуги“ произведена продукция е 22,7%.

Вторичният сектор („Индустрия“) е с най-висок относителен дял на показателите „произведена продукция“ и ДМА – съответно 70,1% и 58,2%. Аграрният сектор е с най-ниски относителни дялове по четирите икономически показатели (фиг.7).

ФИГ. 7. СТРУКТУРА НА ИКОНОМИЧЕСКИТЕ СЕКТОРИ В МЕСТНАТА ИКОНОМИКА ПО ОСНОВНИ ИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ – 2018 Г.

В обхвата на отделните сектори са включени определени икономическите дейности. Характеристиката на същите дава представа, какъв е приносът на съответните икономически дейности в общите резултати на отделните сектори.

Характеристиката на икономическите дейности, включва резултатите по основните икономически показатели, които са предмет на аналитичните проучвания на местната икономика (таблица 7).

ТАБЛИЦА 7. ОСНОВНИ ПОКАЗАТЕЛИ ПО ИКОНОМИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ НА МЕСТНАТА ИКОНОМИКА – 2019 Г.

Икономически дейности	Предприятия	заети лица	Произведе на продукция	ДМА
	Брой		Хиляди левове	
Общо за общ. Шумен	4866	29810	2300456	1299058
Селско, горско и рибно стопанство	240	2408	168114	145625
Добивна промишленост	..	..	..	..
Преработваща промишленост	478	9936	1348335	680601
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	..	..	..	..
Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	9	604	22344	5942
Строителство	296	2640	226806	87033
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	1712	6346	198640	162170
Транспорт, складиране и пощи	264	1439	144651	41065
Хотелиерство и ресторантьорство	257	1178	27383	13227
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	88	202	8206	1382
Операции с недвижими имоти	268	443	32940	112141
Професионални дейности и	515	938	25100	13898

научни изследвания				
Административни и спомагателни дейности	112	1347	25114	12828
Образование	57	76	1511	364
Хуманно здравеопазване и социална работа	227	1749	64599	21672
Култура, спорт и развлечения	57	75	1850	259
Други дейности	284	428	4853	820

Източник: НСИ

2.3.5. Профил на икономическите сектори и дейности

➤ Сектор „Селско, горско и рибно стопанство“

• Селско стопанство

Основно място в сектора заема селското стопанство. Фактори за неговото развитие и състояние е наличието на качествени поземлени ресурси, производственият опит на земеделските производители и инвестициите влагани, за развитие на селскостопанските дейности. Селското стопанство в общината е с растениевъдно - животновъдна структура.

Основните организационни структури на регистрираните земеделски производители са със статут, съобразен с действащата нормативна уредба (таблица 8).

ТАБЛИЦА 8. РЕГИСТЪР НА СТАТУТА НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНИ В ОБЩИНА ШУМЕН ЗА СТОПАНСКАТА 2019-2020 Г.

Статут на земеделските стопани	Брой регистрации	Площ обраб. земя (дка)
ЕООД	32	70090.2
ООД	26	53898.4
ФЛ	345	64465.9
ЕТ	11	10244.02
КООПЕРАЦИИ	7	60098.2

Източник: Областна дирекция „Земеделие“ – гр. Шумен

Основната част от земеделските стопани са регистрирани като физически лица. Стопанисваната от тях земя не е в голям размер. Земеделските стопани, регистрирани като физически лица, стопанисват средно по 186 дка земеделски земи. Средният размер на обработваемите земи от земеделските кооперации е около 8600 дка. Земеделските кооперации стопанисват земи в землищата на гр. Шумен (4 кооперации), по 2 кооперации са регистрирани в селата Мадара и Лозино и по 1 – в землищата на селата Волово, Царев брод, Велино и Дибич.

Значителна част от земеделските земи в общината се обработват от голям брой арендатори – 336.

Растениевъдство. Това е по-добре развитият подотрасъл на селското стопанство. Той е свързан с отглеждането на зърнени и технически култури, на трайни насаждения и частично на зеленчуци (таблица 9).

ТАБЛИЦА 9. ЗАСЕТИ ПЛОЩИ С ОСНОВНИ ВИДОВЕ КУЛТУРИ И ПЛОЩИ НА ТРАЙНИТЕ НАСАЖДЕНИЯ В ОБЩИНА ШУМЕН ЗА ПЕРИОДА 2015-2020 Г.

Вид култура, засети площи /дка/	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	2019 г.	2020 г.
Пшеница	108151.2	117500.6	116708.8	122802.9	114226.9	92926.3
Царевица	55179.6	50811.8	40899.6	39066.2	58059.1	59224.9
Ечемик	22667.02	21664.8	20149.6	12080.1	15790.3	18042.7
Маслодаен слънчоглед	76263.6	82721	87452.4	71915.2	78012.3	66480.9
Рапица	15116.9	13015.7	11334.9	15162.4	14579.4	6984.1
Картофи	131.98	76.9	105.1	104.4	81	99.4
Домати	101.65	67.9	65.7	61.7	70.3	43.3
Краставици	31.1	27.4	23.5	24.1	12.7	36.3
Пипер	62	70	71.2	84.4	61.9	59.8
Ягоди	71.2	56.2	57.2	28.1		60.6
Дини	41.15	50.3	70	57.2	46.1	62.3
Пъпеш	26.5	19.7	43.8	28.4	21.9	16.5
Сливи	474.2	586	680.7	641	654	535.9
Праскови	68	73.7	74.9	76.6	15.7	74.2
Лозя – винени сортове	484.5	470.9	462.9	626.5	629	614.9
Лозя – десертни сортове	23.6	18.7	17.9	27.7	31	2.6
Ябълки	674.5	518.5	641.3	616.2	620.7	423

Източник: Областна дирекция „Земеделие“ – гр. Шумен

Анализът на данните от таблица 9 показва, че размерът на зърнените и на техническите култури през отделните стопански години не варира в много широки граници. Промените в размера на засетите площи при тези култури са резултат от прилаганите изисквания за сеитбооборота. При трайните насаждения се наблюдава намаление на площите с десертните сортове на лозята, което е за сметка на нарастване на площите с винени сортове.

Животновъдство. Това е по-слабо развитият подотрасъл на селското стопанство. Броят на животните за периода 2014-2020г. не бележи съществена динамика – като при някои от тях има тенденция на спад - говедата и овцете. Нараства, макар и не много броят на свинете, козите, пчелните семейства (таблица 10).

ТАБЛИЦА 10. БРОЙ СЕЛСКОСТОПАНСКИ ЖИВОТНИ В ОБЩИНА ШУМЕН 2014-2020 Г.

Животни	Брой към:			
	2014 г.	2016 г.	2019 г.	2020 г.
Свине	27196	25984	28290	31192
Птици	884610	854447	868238	869452
Говеда	3490	3402	2466	2293
Овце	6990	7275	5977	5587
Биволи	84	67	87	95
Кози	805	1129	1075	895
Пчелни семейства	4174	5004	5524	5710

Източник: Областна дирекция „Земеделие“ – гр. Шумен

Част от животните се отглеждат в домашните дворове и продукцията им е основно за самозадоволяване. На територията на общината има и няколко големи ферми – за отглеждане на свине, птици и говеда. В общината се намира и един от хибридните центрове по свиневъдство в страната. В него се отглеждат свине-майки (1500 скотоместа), нерези и интензивно отглеждане на свине за уговяване (8500 скотоместа). В общината има и няколко ферми за отглеждане на кокошки – носачки и за пилета – бройлери.

На територията на общината е и *Земеделски институт – Шумен*. Той е научно звено към Селскостопанската академия. В структурата му са включени Институтите по свиневъдство, биволовъдство, захарно цвекло и експерименталната опитна станция в гр. Лозница.

- *Горско стопанство*

Горскостопанските ресурси на територията на община Шумен се стопанисват от ТП „ДГС – Шумен“. От обхвата на стопанството са изключени землищата на с. Мадара и част от това на с. Овчарово, които са включени в ДГС Нови Пазар. Освен държавните гори, по договор с община Шумен ТП „ДГС – Шумен“ охранява и стопанисва и общинския горски фонд. Освен държавни и общински гори в границите на горското стопанство са включени и частни гори и гори на МОСВ. Общата площ на горските територии е 13811 ха. Горските територии – държавна собственост са 11386 ха. Горите със стопански функции заемат 21,7% от горския фонд, а тези със специални и защитни функции са 78,3%.

Най- разпространени дървесни видове са цер, габър, топола, липа и бор. Залесената площ е 10851 ха. По-голямата част от тях са издънкови гори, следвани от високостеблените и нискостеблените широколистни гори. Иглолистните гори са с площ 1043 ха, а с много малка площ (28 ха) са тополовите гори.

За периода 2011-2020г. добитата дървесина без клони е 338 545 м³, или средногодишно 33 855 м³, а с клони – 390 640 м³, или средногодишно 39 065 м³.

През 2020 г. общият обем на добитата дървесина е 25220 м³ лежаща маса, от които 5520 м³ са продадени на населението.

За целите на лесокulturните мероприятия на територията на ДП „ДГС-Шумен“ е създаден *горски разсадник „Салманово“*. Той е с площ 207 дка.

Държавната ловно-стопанска дейност е организирана в Държавен ловно-стопански район „Ивански“.

➤ Сектор „Индустрия“

В икономическия сектор „Индустрия“ са включени добивната и преработващата промишленост. В анализите към този сектор е и икономическата дейност „Строителство“.

Секторната структура на местната икономика показва, че сектор „Индустрия“ е с основен принос в развитието на община Шумен. По три от основните икономически показатели „произведена продукция“, „нетни приходи от продажби“ и „размер на ДМА“, секторът е водещ в икономиката на общината. Той запазва позициите си през целия анализиран период – 2014- 2019 г. (таблица 11).

ТАБЛИЦА 11. ОСНОВНИ ИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ НА ИКОНОМИЧЕСКИ СЕКТОР „ИНДУСТРИЯ“ – 2014-2019 ГОДИНА

Икономически показатели	2014 г.	2019 г.
предприятия (брой)	697	743
произведена продукция (хил.лв.)	1,185,376	1509654
ДМА (хил. лв.)	532,654	710123
заети лица (брой)	11621	12564

Източник: НСИ

Добивната промишленост е слабо представена. Преработващата промишленост е добре развита в общината. Основните производствени мощности на същата са локализиращи в общинския център – гр. Шумен. Икономическият профил на преработващата промишленост включва спектър от различни икономически дейности – преработка на метали и производство на изделия от метали (предимно на алуминий), химическа промишленост, производство на тютюневи изделия, храни и напитки, производство на изделия от текстил, машиностроене и др.

- *Производство на изделия от метални суровини*

Тази икономическа дейност е свързана с производството на изделия от алуминий, вкл. дълбочинната му преработка. Съвременното развитие на това производство е резултат от значителни чуждестранни инвестиции на турски фирми и е организирано основно в „Алкомет“ АД и в няколко по-малки производствени предприятия. Произвеждат се алуминиеви валцови и пресови

продукти, алуминиеви профили, широка гама от алуминиеви полуфабрикати – домакинско, обмазано, техническо и опаковачно фолио и др. "Алкомет" е и най-големият работодател в Шумен.

- *Производство на химически продукти*

Представени са фирми за производство на етерични масла и козметични продукти, както и на хигиенни продукти за дома и за личната хигиена.

- *Производство на електрическо оборудване и електроуреди за бита*

Съвременното развитие на тази промишлена дейност е свързана с надграждане на съществуващи производства и на нововъзникнали такива. В общината се произвеждат електрически бойлери за бита и индустрията, панел конвектори, ел.радиатори и други отоплителни уреди (фирма „ТЕСИ“ ООД), медни кабели, бобини, трансформатори и др.

- *Транспортно машиностроене*

Икономическата дейност е с традиции в производството на товарни автомобили. Днес в гр. Шумен се произвеждат задни и предни двигателни мостове за товарни автомобили, автобуси, тролейбуси, земеделски и пътностроителни машини, зъбни колела и валове, стоманени и чугунени отливки, изковки, ресори („Мадара“ АД), асансьори и ескалатори (фирма „Лифтком“ АД) и др.

- *Производство на храни, напитки и тютюневи изделия*

Развитието на тази икономическа дейност е добра комбинация на стари, традиционни и на нови дейности в хранителната промишленост. Наред с традиционните дейности свързани с производство на пиво, производство на хляб и хлебни изделия, на безалкохолни напитки, преработка на мляко и производство на млечни изделия и др., се развиват и съвременни производства на хранително-вкусовия бранш – производство на бускети, кубети, крем-пити и др. По големи предприятия от тази икономическа дейност са „Карлсберг - България“ АД, „МЕГГЛЕ – България“ ЕООД, „Фикосота фууд“ ЕАД и др. Заетите в тази икономическа дейност са около 1900 души. Няколко от фирмите попадат в групите на средните и големите предприятия.

- *Производство на продукти от неметални минерални суровини.*

Тази икономическа дейност на преработващата промишленост е свързана с производството на керамично-фаянсови и теракотни плочи и гранитогрес. Това производство е организирано във фирма „Хан Омуртаг“ , която е част от KAI Grup. По критерия „брой на заетите лица“ фирмата попада в категорията „големи“ предприятия.

- *Строителство*

Със строителна дейност са ангажирани голям брой фирми – 296. В основната си част те са от типа „микро“ предприятия. В община Шумен е седалището на една от големите пътностроителни фирми – „Автомагистрали –

Черно море“ АД. Строителните фирми осъществяват широка строителна дейност – жилищно, промишлено, пътно и др.

- *Други производства на преработващата промишленост*

В структурата на преработващата промишленост са и някои други производства, които оформят профила на сектор „Индустрия“ Такива са производството на мебели, производството на пластмаси и пластмасови изделия, производство на облекла и др.

Стимулиращ фактор за развитието на сектор „Индустрия“ и локализацията на нови производствени мощности на преработващата промишленост в общината е привлекателната сила на инвеститорите на Индустриална зона Шумен. Партньорството между община Шумен и частния инвестиционен бизнес при пълното реализиране на подзона А на Индустриална зона Шумен и стартиралото изграждане на подзона С води до развитие на съвременни промишлени производства в общината.

- Сектор „Услуги“

Секторната структура на местната икономика показва, че благодарение на силно застъпените обслужващи функции на общината и на общинския център – гр. Шумен, са добре развити редица обслужващи дейности. В този сектор е регистриран и най-високият брой на предприятията и на заетите лица. По показателите „произведена продукция“, „нетни приходи от продажби“ и размер на ДМА, сектора на услугите отстъпва на сектор „Индустрия“.

- *Търговия и ремонт на автомобили и мотоциклети*

В тази икономическа дейност към 2019 г. са включени 1712 фирми, в които са заети 6346 лица. Тези данни показват, че в преобладаващата си част това са микро фирми, свързани със семейния бизнес. Мрежата от търговски обекти е най-близко разположена до населението. Освен кварталните магазини и магазините в селата големи търговски обекти от типа на хипермаркетите и супермаркетите, дават облика на търговията в общинския център. Към разглежданата икономическа дейност попадат и автомобилните сервиси и магазините за автомобилни части и аксесоари.

- *Транспорт, складиране и пощи*

Тази икономическа дейност е свързана с транспортните функции на гр. Шумен. Броят на фирмите, извършващи транспортна, складова и пощенска дейност към 2019 г. е 264 и в тях са заети 1439 лица. Транспортната дейност е свързана с развитие основно на автомобилния транспорт – товарен, пътнически (автобусен и таксиметров). Представен е и ж.п. транспортът. Фирмите са от типа „микро“ и малки. По-голяма от тях е фирма „Шумен – пътнически автотранспорт“ ООД. Населените места се обслужват от мрежа пощенски станции и пощенски клонове.

- *Хотелиерство и ресторантьорство*

Туризмът, свързан с тази икономическа дейност е с добри перспективи за развитие. Към 2019 г. с хотелиерство и ресторантьорство са ангажирани 257 фирми, в които са ангажирани 1178 лица.

Туристическата дейност се реализира на основата на наличните туристически ресурси и на разпознаваемостта на общината като туристическа дестинация в регионалния и националния туристически пазар.

Туристическата инфраструктура включва голям брой места за настаняване и заведения за хранене и развлечения. В *туристическия регистър*, поддържан от Министерство на туризма и от Кмета на общината към 2020 г. са включени различни видове места за настаняване (*таблица 12*).

ТАБЛИЦА 12. БРОЙ И КАПАЦИТЕТ НА МЕСТАТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ В ОБЩИНА ШУМЕН – 2020 Г.

Вид на местата за настаняване	Брой	Стаи	Легла
Хотели	3	179	334
Семейни хотели	13	179	328
Хостели	3	24	51
Къщи за гости	10	67	130
Стаи за гости	26	92	175
Апартаменти за гости	2	5	5
Туристически хижи	2	16	56
Пансиони	1	6	19
Бунгала	1	8	14
Общо	61	576	1112

Източник: Туристически регистър на община Шумен

Данните от Туристическия регистър сочат, че по-голямата част от местата за настаняване са от ниска категория – 1 и 2 звезди. С по-висока категория са само някои от хотелите и семейните хотели в гр. Шумен.

Основната част от местата за настаняване са в гр. Шумен. Освен в общинския център такива са регистрирани и в населени места, които са в близост до посещавани от туристите забележителности. В с. Мадара са регистрирани 1 къща за гости и 13 стаи за гости. Единични места за настаняване има и в селата Дибич, Вехтино, Мараш и др.

В туристическата инфраструктура се включват и заведенията за хранене и развлечения. Към 2020 г. в Туристическия регистър са включени общо 137 заведения с общ капацитет 8900 места за сядане, от които:

- Ресторанти – 25 бр. с общ капацитет 3223 места за сядане.
- Заведения за бързо обслужване – 25 бр. с общ капацитет 1541 места за сядане.
- Кафе сладкарници – общо 12 бр. с капацитет 504 места.
- Питейни заведения – общо 60 бр. и общ капацитет 3192 места.

- Барове – 4 бр. с общо 400 места.
- Туристическа столова – 1 бр. с капацитет 50 места.

Туроператорите и туристическите агенти, вписани към 2020 г. в Туристическия регистър на община Шумен са общо 29. Някои от тях изпълняват функциите както на туроператори, така и на туристически агенти.

Община Шумен е утвърдена туристическа дестинация. За поддържане привлекателността на общината за туристически посещения през последните години са осъществени голям брой дейности. Това става с активното участие на Общинското предприятие „Туризм, публични прояви и атракции“ и на Туристическия информационен център. Мемориалният комплекс „Създатели на българската държава“ вече е с национален статут.

С интерес от туристите се ползват пешеходните маршрути „Архитектурният Шумен“, „Араста нашепва“, „Духовните храмове на Шумен“, „Панорамна обиколка на Шумен“, „Уловени мигове на Шуменско плато“, „Шуменските будители“ и др. С интерес се посрещат и туристическите атракции, подготвени от Общинското предприятие - атракции: Мемориален комплекс „Създатели на българската държава“, Възрожденски комплекс на ул. „Цар Освободител“ в гр. Шумен, Интерактивна картичка, рекламираща МК „Създатели на българската държава“; Интерактивна игра „Изследователи“ за МК „Създатели на българската държава“; Интерактивна игра за деца „Кубове“ – за подреждане и визуализация на местни туристически обекти и др.

Регионалният исторически музей, освен със своите чисто културни функции има принос за развитие и на туристическите функции на общината. Чрез организиране на интересни изложби посветени на опазването, възстановяването и интерпретирането чрез съвременни технологии на богатото културно-историческо наследство на общината и на областта също се радват на туристически интерес.

Наред с реалните постижения в развитието на туристическата функция на община Шумен има и някои задържащи фактори. Те са основно в недостатъчното разнообразие на предлагани туристически продукт, което води до нисък престой на туристите – 1-2 дни, както и ниската категория (една и две звезди) на немалка част от местата за настаняване и заведенията за хранене и развлечения и др.

*

*

*

2.3.6. Основни изводи

Анализите и оценките на състоянието на икономиката на община Шумен дават основание да бъдат формулирани следните основни изводи:

- Икономиката на община Шумен заема важно място в регионалната икономика на Североизточния район. По основните икономически показатели, тя е на 2-ро място след икономиката на община Варна и

изпреварва местните икономики на общини Търговище, Разград и Добрич- град.

- В областната икономика на област Шумен, община Шумен доминира силно сред икономиките на останалите общини в областта.
- Доброто състояние на икономиката на общината е резултат от инициативността на местния бизнес и подкрепата на местните власти за привличане на чуждестранни инвестиции.
- Със създаването на „Индустриален парк Шумен“ се предлагат добри условия за изграждане на нови предприятия, част от които са с инвестиции от чуждестранни инвеститори.
- Инвестиционната активност на фирмите е добре изразена и е с високи измерения в регионален и национален аспект.
- В структурата на предприятията преобладават микро фирмите, в които са ангажирани голям брой от заетите лица. Средните и големите фирми имат значителен принос за икономическото развитие на общината.
- В секторната структура на икономиката водещо място имат секторите „Индустрия“ и „Услуги“, а сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ има допълващо значение.
- В икономическия профил на сектор „Индустрия“ се открояват както традиционни, така и нови икономически дейности. В индустриалния профил на общината са представени голям брой производства, някои от които са с подчертано регионално и национално значение.
- Локализационно индустриалните производства са концентрирани в общинския център, което ограничава възможностите за трудова реализация на работна сила от селата на общината.

2.4. Социална характеристика на община Шумен

2.4.1. Демографска характеристика. Човешки потенциал.

Населението е един от важните ресурси на община Шумен. То заедно с останалите фактори и дадености играе важна роля за комплексното и устойчиво развитие на общината. Оценките на количествените параметри и на качествените характеристики на населението, дават възможност то да бъде оценено като човешки потенциал и ресурс, допринасящ за социално-икономическото и инфраструктурното ѝ развитие за анализирания ретроспективен период. В методически аспект, демографската характеристика, обхваща ретроспективен период от 5 или 6 години, за да могат да бъдат очертани тенденции в демографското развитие.

Съобразно действащите нормативни изисквания за изработване на стратегически и планови документи, демографската характеристика на община Шумен – предмет на ПИРО – 2021-2027г., е анализирана и оценена в две основни направления, включващи анализи и оценки на:

- *количествените параметри на населението;*
- *качествени характеристики на населението.*

➤ **Количествени параметри на населението**

Основните демографски показатели за анализиране на количествените параметри на населението са:

- *брой и динамика на населението;*
- *естествено и механично движение на населението.*
- Брой и динамика на населението

Броят на населението на общината е основен критерий за населеността ѝ. Този демографски показател дава представа и за човешкия ѝ потенциал, като движеща сила за комплексното и устойчивото развитие на общината. Към 2019 г. броят на населението на община Шумен възлиза на 87 152 души. По този показател, общината попада в горната граница на категорията на средните общини (с население от 30 до 100 хил. д.).

Подобно на голяма част от българските общини и община Шумен е засегната от процесите на обезлюдяване. За анализирания 6 - годишен период (2014-2019 г.) е налице слабо изразена тенденция на намаляване на броя на населението. Определено влияние за намаляващия брой на населението има състоянието на естественото и на механичното му движение (*таблица 13*).

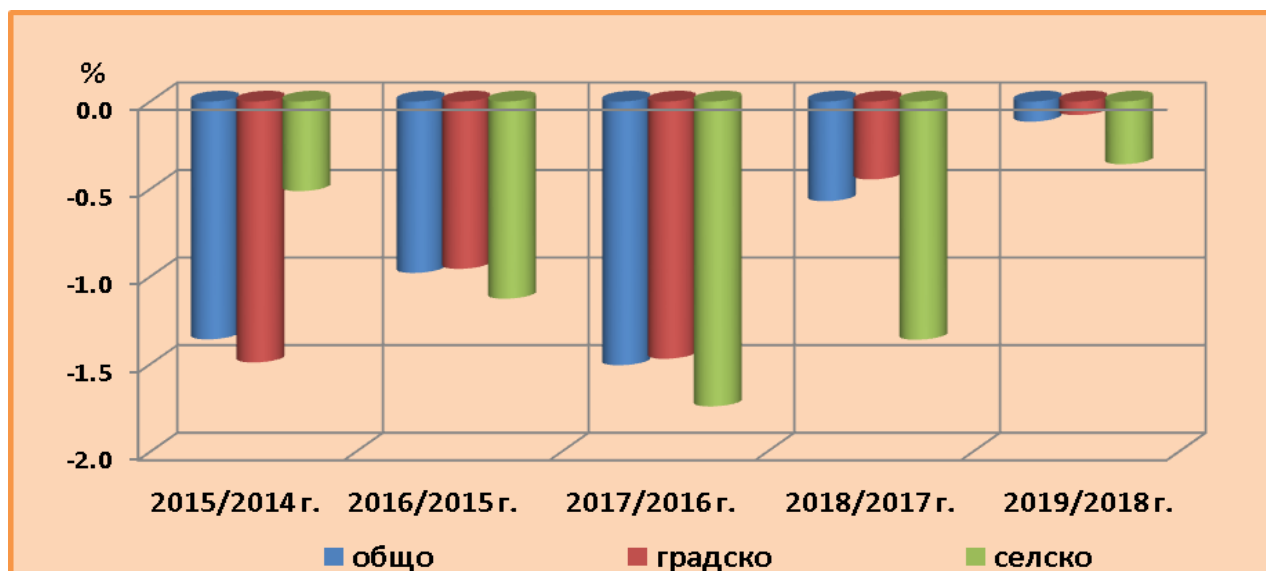
ТАБЛИЦА 13. ПРОМЕНИ В БРОЯ НА НАСЕЛЕНИЕТО НА ОБЩИНА ШУМЕН ПО МЕСТОЖИВЕЕНЕ ЗА ПЕРИОДА 2014-2019 Г.

Години	Общо за общината			Ръст спрямо предш.година
	всичко	Мъже	жени	
2014	91210	43948	47262	
2015	89972	43323	46649	-1238
2016	89092	42933	46159	-880
2017	87751	42298	45453	-1341
2018	87252	42008	45244	-499
2019	87152	41787	45365	-100

Източник: НСИ. Демография, миграция и прогнози

За 6 години, броят на населението на община Шумен е намалял с 4058 души, или с по 676 души средна на година. Обезлюдяването на общината не е равномерно. Пикови са 2015 и 2017 г. Най-слабо този процес се проявява през 2019 г.

Ръстът в броя на населението (изразен като %) в отделните години спрямо предшестващите е отрицателен (фиг. 8).

Фиг. 8. ТЕМП НА НАРАСТВАНЕ НА БРОЯ НА НАСЕЛЕНИЕТО НА ОБЩИНА ШУМЕН, НА ГР. ШУМЕН И НА СЕЛАТА ОТ ОБЩИНАТА СПРЯМО ПРЕДШЕСТВАЩАТА ГОДИНА

По местоживеее население е с преобладаващ брой в гр. Шумен. Към 2019 г. градското население е 75 442 души., или 86,5% от общия му брой. Броят на селското население е 11 710 души., което е 13,4% от това на общината. Структурата на градското и на селското население по отношение на неговия относителен дял не се променя съществено в отделните години на анализирания 6 годишен период.

Броят на населението, отнесен към площта на територията на общината дава представа за нейната населеност. Към 2019 г. гъстотата на населението на община Шумен е 132,7 д./км². По този показател общината попада в групата на добре населените общини. За сравнение средната гъстота на област Шумен е 50,8 д./км², а средната за страната – 63,0 д./км². По-високата гъстота на населението се дължи на по-високата населеност на общинския център – гр. Шумен. С намаляване на броя на населението при непроменена площ на територията на общината има леко намаляване на стойностите на гъстотата на населението.

Един от основните показатели за демографската жизненост на населените места е броят на населението им. Разгледан по населени места той варира в определени граници. При някои от тях, е налице слабо обезлюдяване, а при други се установява стагнация в броя на населението. (таблица 14).

ТАБЛИЦА 14. ПРОМЕНИ В БРОЯ НА НАСЕЛЕНИЕТО НА НАСЕЛЕНИЕТО МЕСТА В ОБЩИНА ШУМЕН ЗА ПЕРИОДА 2015-2019 Г.

Населени места	Брой по години					ръст 2019/ 2015	Темп (%)
	2015	2016	2017	2018	2019		
общ. Шумен	89972	89092	87751	87252	87152	-2820	-3.1
с.Белокопитово	128	134	138	133	125	-3	-2.3
с.Благово	91	88	87	86	87	-4	-4.4
с.Васил Друмев	218	224	225	213	195	-23	-10.6
с.Велино	272	263	259	237	228	-44	-16.2
с.Ветрище	193	198	197	194	201	8	4.1
с.Вехтово	605	593	574	550	550	-55	-9.1
с.Градище	588	578	578	573	575	-13	-2.2
с.Дибич	961	956	936	929	909	-52	-5.4
с.Друмево	920	906	892	887	877	-43	-4.7
с.Ивански	1528	1519	1484	1489	1514	-14	-0.9
с.Илия Блъсково	358	348	340	340	344	-14	-3.9
с.Кладенец	103	97	94	90	87	-16	-15.5
с.Костена река	36	37	34	33	26	-10	-27.8
с.Коньовец	320	315	305	301	299	-21	-6.6
с.Лозево	310	310	310	295	290	-20	-6.5
с.Мадара	1058	1039	1017	991	960	-98	-9.3
с.Мараш	448	440	429	427	429	-19	-4.2
с.Новосел	497	491	489	475	476	-21	-4.2
с.Овчарово	126	125	123	118	109	-17	-13.5
с.Панайот Волово	248	255	252	246	245	-3	-1.2
с.Радко Димитриево	244	229	225	218	217	-27	-11.1
с.Салманово	723	710	695	695	690	-33	-4.6
с.Средня	363	369	365	380	397	34	9.4
с.Струино	353	348	353	357	384	31	8.8
с.Царев брод	1229	1202	1171	1153	1159	-70	-5.7
с.Черенча	343	351	342	342	337	-6	-1.7
гр.Шумен	77709	76967	75837	75500	75442	-2267	-2.9

Източник: НСИ. Текуща демографска статистика

Данните от *таблица 14* показват, че в преобладаващата част от населените места, вкл. и в общинския център, броят на населението намалява. С положителен, макар и минимален ръст, са само 3 села – Средня, Струино и Ветрище.

По брой на населението, населените места попадат в различни групи от т. нар. градоустройствена категоризация, която е нормативно определена. Отделните селища в община Шумен са в следните групи:

- Много малки села (с население до 250 д.) - 10 села.
- Малки села (с население от 251-до 1000 д.)- 14 села.

- Средни села (с население от 1001 до 2000 д.)- 2 села (с. Ивански и с Царев брод).
- Среден град (с население от 30 001 до 100 000 д.) - гр. Шумен.
- Движение на населението

Броят на населението е резултативна величина от естественото и механичното му движение.

Процесите, свързани с движението на населението са динамични. Те се влияят от проявлението на различни фактори – икономически, социални, психологически и др.

Естественото движение се изразява с естествения прираст на населението. Той включва раждаемостта и смъртността, формиращи естествения прираст на населението. Освен върху общия брой, стойностите на показателите за естествения прираст, оказват влияние и върху възрастовата структура на населението, на стойностите на работната сила.

Механичното движение това са миграциите. Като те са няколко вида: според продължителността (временни и постоянни), според причините (битови, икономически, религиозни и т.н.) и според преминаването на граници(вътрешни и външни).

За демографската жизненост на населените места от значение са стойностите на показателите, характеризиращи естественото движение на населението им. Те оказват влияние и върху неговото естествено възпроизводство. Механичното движение на населението има отношение върху неговото териториално преразпределение.

Предмет на аналитичните демографски проучвания са характеристиките и оценките на:

- *естественото движение на населението;*
- *механичното движение на населението.*

Естествено движение на населението

Раждаемост. Състоянието на *раждаемостта* е един от индикаторите за възможностите за увеличаване дела на младото население. Както и за демографската жизненост на населените места и на териториалните единици. От равнището на раждаемостта се влияят и някои от специфичните възрастови контингенти, които са определящи за оразмеряване на обектите на образователната инфраструктура – детски заведения, училища и др.

Статистическите данни на НСИ за анализирания период показват, че в община Шумен, броят на родените бележи ясно изразена тенденция на намаляване.

Общият брой на родените в общината, за анализирания шестгодишен период (2014 – 2019 г.), е 4538 деца. Броят на регистрираните раждания средно на година са по около 756.

За сравнения между отделните години, и в териториален разрез, по-обективна представа за раждаемостта дава *коэффициентът на раждаемост*. Същият представя броят на ражданията, отнесени към 1000 д. от населението.

Стойностите на коефициента на раждаемост за отделните години на анализирания период варират в границите от 9,1‰ (2014 г.) до 7,7‰ (2017 г.) и 7,9‰ (2019 г.). Конкретните данни за броя на ражданията за отделните години на периода 2014-2019 г. са посочени в *таблица 15*.

Смъртността е вторият демографски показател, характеризиращ естественото движение на населението. Неговите стойности се влияят от няколко фактора – физиологически (стареенето на населението), заболяемост, състояние на здравната система и др. През последните няколко десетилетия в страната се наблюдава процес на нарастване на смъртността на населението. Този процес е характерен и за община Шумен. Данните за последните 6 години показват, че подобно на раждаемостта и при смъртността има определено вариране в броя на смъртните случаи. За целия анализиран период, броят на смъртните случаи в общината е 7752, или средногодишно – 1292 случая. Смъртността в общината е значително по-висока от раждаемостта, което формира и един от основните демографски проблеми, свързани с демографската ѝ жизненост.

Броят на смъртните случаи в отделните години варира в тесни граници - от 1220 до 1320 случая (*таблица 15*). Проблемът е, че броят на смъртните случаи превишава броя на ражданията, което е и причината за формиране на отрицателни стойности на естествения прираст на населението.

Естественият прираст е резултат от раждаемостта и смъртността на населението. Тъй като смъртността е с по-високи стойности от раждаемостта, то стойностите на естествения прираст са с отрицателен знак (*таблица 15*).

ТАБЛИЦА 15. ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ЕСТЕСТВЕННОТО ДВИЖЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО НА ОБЩИНА ШУМЕН ЗА ПЕРИОДА 2014-2019 Г.

години	Брой живородени	Брой умрели	Естествен прираст (брой)
2014	831	1326	-495
2015	825	1283	-458
2016	794	1220	-426
2017	675	1304	-629
2018	726	1330	-604
2019	687	1289	-602

Източник: НСИ. Демография, миграция и прогнози

За сравнителни анализи и оценки на показателите за естественото движение на населението се използват т.нар. коефициенти. Както бе отбелязано те се изчисляват на 1000 д. от населението (*таблица 15*).

Промените в стойностите на коефициентите за естественото движение на населението в община Шумен за периода 2014-2019 г. (*фиг.9*).

ФИГ. 9, КОЕФИЦИЕНТИТЕ ЗА ЕСТЕСТВЕННОТО ДВИЖЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО В ОБЩИНА ШУМЕН ЗА ПЕРИОДА 2014-2019 Г.

Макар и с не много високи, но с отрицателни стойности за целия анализиран период, е естественият прираст на населението на общината. Така само по линия на естествено движение на населението, средно на година, община Шумен се обезлюдява с около 530 – 540 души.

Механично движение на населението

Намалението на броя на населението на община Шумен се дължи не само на отрицателния естествен прираст на населението, а на отрицателните стойности на механичния прираст.

Показателите, характеризиращи механичното движение са брой заселени и брой изселени лица. Съпоставката между техните стойности формира механичния прираст.

Заселвания. За периода 2014-2019 г. броят на заселените в общината лица е 9812, или по 1635 души, средно на година. През отделните години от проучвания период броят на заселените лица е в широки граници, които варират от 1262 до 2530 души.

Изселвания. За същия период е регистриран по-висок брой на изселените лица. За анализирания 6 години, те са общо 11 617 души, или средногодишно по 1936 души трайно напускат общината. Подобно на броя на заселените, броят на изселените лица варира в определени рамки от 1700 до 2100 души (**таблица 16**).

Механичен прираст. Превਿશението в броя на изселените над броя на заселените лица формира и отрицателните стойности на механичния прираст. Средногодишният му брой е около 300 души.

ТАБЛИЦА 16. ПОКАЗАТЕЛИ ЗА МЕХАНИЧНОТО ДВИЖЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО НА ОБЩИНА ШУМЕН ЗА ПЕРИОДА 2014-2019 Г.

Години	Общ брой	Заселени		изселени		механичен прираст	
		брой	‰	брой	‰	брой	‰
2014	91210	1262	13.8	1728	18.9	-466	-5.1
2015	89972	1413	15.7	2193	24.4	-780	-8.7
2016	89092	1350	15.2	1804	20.2	-454	-5.1
2017	87751	1402	16.0	2114	24.1	-712	-8.1
2018	87252	1855	21.3	1750	20.1	105	1.2
2019	87152	2530	29.0	2028	23.3	502	5.8

Източник: НСИ. Демография, миграция и прогнози

Естественото и механичното движение на населението *по населени места* дава представа за протичащите в тях демографски процеси. От стойностите както на естествения, така и на механичния прираст се определя и динамиката в броя на населението. По-обективна представа за естественото и за механичното движение на населението дават коефициентите за естествен и механичен прираст.

Тъй като през отделните години на анализирания период стойностите на тези коефициенти варират в определени граници, е възприет методът за представянето на същите като средни за периода, известни като *средни многогодишни стойности*.

Посочените стойности са определени на основата на средните абсолютни стойности за родените, умрелите, заселените и изселените лица, отнесени към 1000 души от населението (*фиг.10*).

ФИГ. 10. КОЕФИЦИЕНТИ ЗА МЕХАНИЧЕН ПРИРАСТ НА НАСЕЛЕНИЕТО НА ОБЩИНА ШУМЕН ЗА ПЕРИОДА 2014-2019 Г.

Механичният прираст, изразен както в абсолютни стойности, така и като коефициенти показва, че през последните две години на анализирания период същият е с положителни стойности. Те обаче не могат да компенсират отрицателните стойности на естествения прираст. Поради тази причина, населението на общината продължава да намалява своя брой, макар и не с големи отрицателни темпове.

➤ **Качествени характеристики на населението**

Освен количествените параметри на населението, човешкият ресурс на общината се анализира и оценява и от гледна точка на неговите качествени характеристики. Те включват половата и възрастовата му структура (по стандартни и специфични възрастови групи), образователното му равнище и етническата му принадлежност.

Полова структура. Разпределението на населението на общината по пол не се различава съществено от това на областта и на страната. Тя показва, че мъжете в община Шумен са по-малко от жените. Те заемат 47,9% от общия брой на населението, а жените – 52,1%. За страната това съотношение е 48,50 / 51,5. Очертаната тенденция е към нарастване на относителния дял на жените и намаляване на този на мъжете. През 2014 г. съотношението мъже: жени е 48,2 : 51,8. По местоживеење към 2019 г. половата структура на населението на гр. Шумен е по-дебалансирана от тази в селата на общината. Мъжета в гр. Шумен заемат 47,7% от общия брой на населението, а жените – 52,3%, докато в селата на общината има пълен баланс между мъжете и жените – 50,0% : 50,0%.

Възрастова структура. Предмет на анализ и оценки са т.нар. стандартна и специфична възрастова структура на населението. **Стандартната** – включва лицата в под трудоспособна, в трудоспособна и в над трудоспособна възраст. **Специфичните възрастови групи** са лицата съответно: от 0-2; 3-6; 7-14; и 15-18 годишна възраст (таблица 17).

ТАБЛИЦА 17. ПРОМЕНИ В СТАНДАРТНАТА ВЪЗРАСТОВА СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО НА ОБЩИНА ШУМЕН ЗА ПЕРИОДА 2014-2019 Г.

години	брой (общо и по групи)	общо - община	В т.ч. гр. Шумен	отн. дял	
				Община	гр. Шумен
2014 г.	Общо население	91210	78884	100,0	100,0
	Под трудоспособна възраст	13026	11319	14.28	14.35
	В трудоспособна възраст	57238	50839	62.75	64.45
	Над трудоспособна възраст	20946	16726	22.96	21.20
2015 г.	Общо население	89972	77709	100.0	100.0
	Под трудоспособна възраст	12927	11257	14.37	15.37
	В трудоспособна възраст	55975	49567	62.21	63.79

	Над трудоспособна възраст	21070	16885	23.42	21.73
2016 г.	Общо население	89092	76967	100,0	100,0
	Под трудоспособна възраст	12873	11230	14.45	15.45
	В трудоспособна възраст	55087	48742	61.83	63.33
	Над трудоспособна възраст	21132	16995	23.72	22.08
2017 г.	Общо население	87751	75837	100,0	100,0
	Под трудоспособна възраст	12657	11069	14.42	15.42
	В трудоспособна възраст	53844	47592	61.36	62.76
	Над трудоспособна възраст	21250	17176	24.22	22.65
2018 г.	Общо население	87252	75500	100,0	100,0
	Под трудоспособна възраст	12690	11134	14.54	15.54
	В трудоспособна възраст	53151	46978	60.92	62.22
	Над трудоспособна възраст	21411	17388	24.54	23.03
2019 г.	Общо население	87152	75442	100,0	100,0
	Под трудоспособна възраст	12898	11415	14.80	15.80
	В трудоспособна възраст	52679	46433	60.44	61.55
	Над трудоспособна възраст	21575	17594	24.76	23.32

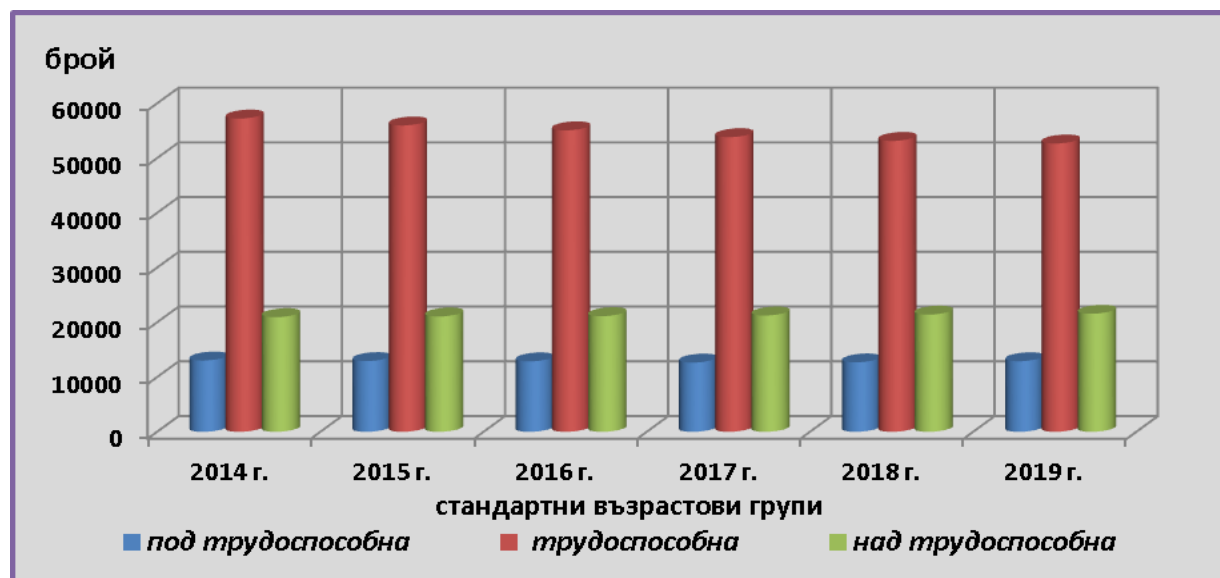
Източник: НСИ. Демография, миграция и прогнози

От данните в таблица 17. се разкриват измененията във възрастовата структура на населението. Те засягат и трите възрастови групи.

Данните показват, че за анализирания период намалява абсолютният брой на населението в трите възрастови групи. Причината за това е общото намаляване на броя на населението на общината. Отнесен към общия брой на населението на общината, относителният дял на трите възрастови групи се изменя в не много широки граници. За сметка на намаляване на дела на активното население (в трудоспособна възраст), нараства относителният дял на това в над трудоспособна възраст. Това е важна констатация, показваща процес на застаряване на населението.

Като относително благоприятен момент може да се посочи обстоятелството, че населението в под трудоспособна възраст намалява като абсолютен брой, но се запазва като относителен дял. Същите констатации са валидни и за останалите възрастови групи – намаляване на броя им с по-ниски темпове, от тези на нарастване на броя на лицата в над трудоспособна възраст.

Промените в броя на лицата в стандартните възрастови групи на община Шумен за периода 2014 -2019 г. са представени графично на фиг. 11.

ФИГ. 11. СРАВНИТЕЛНИ ДАННИ ЗА БРОЯ НА ЛИЦАТА В СТАНДАРТНИТЕ ВЪЗРАСТОВИ ГРУПИ В ОБЩИНА ШУМЕН

За някои от населените места в община Шумен процесът на застаряване на населението се очартава като сериозен не само демографски, а и социално-икономически проблем. Това показват и данните от таблица 18, в която във възходящ ред са подредени населените места с нарастващ относителен дял на населението в над трудоспособна възраст.

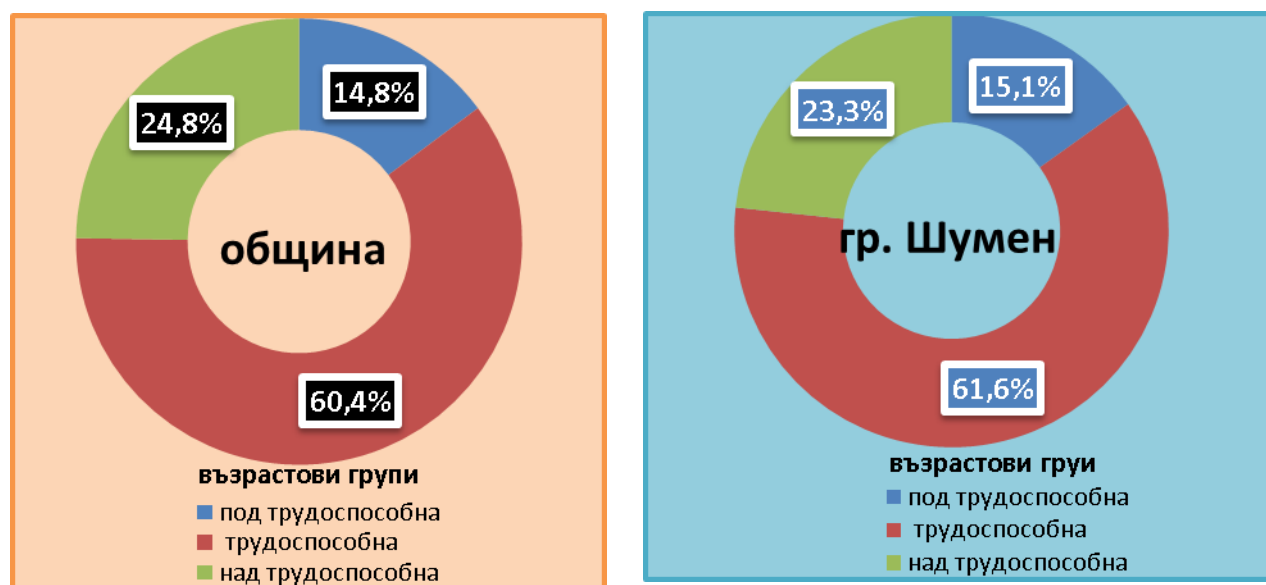
ТАБЛИЦА 18. НАСЕЛЕНИ МЕСТА С БРОЙ НАСЕЛЕНИЕ И ОТНОСИТЕЛЕН ДЯЛ НА ЛИЦАТА В НАД ТРУДОСПОСОБНА ВЪЗРАСТ – 2019 Г.

Населени места	Общ брой население	Население в над трудосп. възраст	Отн. дял лица в над трудосп. в-ст (%)
община Шумен	87152	18658	21.4
с.Коньовец	299	30	10.0
с.Ивански	1514	290	19.2
гр.Шумен	75442	15085	20.0
с.Друмево	877	213	24.3
с.Струино	384	100	26.0
с.Черенча	337	89	26.4
с.Царев брод	1159	313	27.0
с.Салманово	690	199	28.8
с.Вехтово	550	159	28.9
с.Дибич	909	280	30.8
с.Илия Блъсково	344	107	31.1
с.Новосел	476	149	31.3
с.Мадара	960	309	32.2
с.Средня	397	131	33.0
с.Благово	87	29	33.3

с.Градище	575	198	34.4
с.Мараш	429	165	38.5
с.Кладенец	87	37	42.5
с.Лозево	290	124	42.8
с.Ветрище	201	89	44.3
с.Панайот Волово	245	116	47.3
с.Васил Друмев	195	93	47.7
с.Белокопитово	125	60	48.0
с.Велино	228	110	48.2
с.Радко Димитриево	217	106	48.8
с.Костена река	26	14	53.8
с.Овчарово	109	63	57.8

Източник. НСИ. Текуща демографска статистика

От данните в таблица 12 е видно, че 10 села са с относителен дял на възрастното население над 40%, а 8 – с дял на лицата в над трудоспособна възраст – между 30 и 40%. Това са населени места, попадащи в групата на много малките и малки села. Перспективата за тяхната демографска жизненост не е голяма, тъй като контингентите от лица във фертилна възраст в тях са силно ограничени.

ФИГ. 12. СТАНДАРТНИ ВЪЗРАСТОВИ ГРУПИ НА НАСЕЛЕНИЕТО НА ОБЩИНА ШУМЕН И НА ГР. ШУМЕН – 2019 Г.

На фиг. 12 са показани стандартните възрастови структури на населението на община Шумен и на гр.Шумен към 2019 г. Сравнителните данни показват, относително по-благоприятна възрастова структура на населението на гр. Шумен в сравнение с тази на общината. По-високи са относителните дялове на лицата в трудоспособна и в под трудоспособна възраст за сметка на малко по-ниския дял на възрастните лица в над трудоспособна възраст.

Специфична възрастова структура. За функционирането на някои дейности със социален характер (основно на образованието и на детското здравеопазване) влияние оказва т.нар. специфична възрастова структура на населението. Както бе посочено, тя включва контингенти от лица от 0 до 18 годишна възраст, диференцирани в няколко групи.

Предмет на аналитичните демографски проучвания е специфичната възрастова структура за 2019 г. Тя е анализирана и по населени места. Целта е да се получи обективна картина за контингентите от лица в предучилищна и в училищна възраст, които са основните потребители на образователната система (*таблица 19*).

ТАБЛИЦА 19. БРОЙ ЛИЦА В СПЕЦИФИЧНИТЕ ВЪЗРАСТОВИ ГРУПИ НА НАСЕЛЕНИЕТО В НАСЕЛЕНИТЕ МЕСТА НА ОБЩИНА ШУМЕН – 2019 Г.

населени места	0-2 години		3-6 години		7-14 години		15-18 години	
	Брой по години							
	2015	2019	2015	2019	2015	2019	2015	2019
Общ. Шумен	2444	2149	3333	3258	6358	6727	3075	2997
с.Белокопитово	3	2		4	6	5		4
с.Благово	3	1	1	3	2	1	9	2
с.Васил Друмево	3	1	5	4	13	7	6	5
с.Велино	2	3	5	1	8	10	4	2
с.Ветрище	3	2	5	4	6	6	4	4
с.Вехтово	20	14	19	19	47	35	19	23
с.Градище	13	15	19	13	33	35	20	17
с.Дибич	25	15	25	19	71	58	25	28
с.Друмево	34	24	52	40	96	109	36	33
с.Ивански	67	46	71	79	170	143	84	92
с.Илия Блъсково	6	8	19	7	28	32	15	15
с.Кладенец	2	1		1	1	0	2	0
с.Костена река	1	0	1	1		1	1	0
с.Коньовец	13	13	13	14	24	21	23	11
с.Лозево	3	2	3	5	4	4	3	2
с.Мадара	25	21	41	32	66	62	28	29
с.Мараш	9	10	7	12	19	18	5	9
с.Новосел	16	5	15	14	31	34	8	12
с.Овчарово	1	0	1	1	3	1	1	2
с.Панайот Волово	4	3	4	2	5	7	1	1
с.Радко Димитриево	3	3	1	2	14	7	4	7
с.Салманово	20	24	19	24	61	45	28	34
с.Средня	2	5	7	4	16	17	4	7
с.Струино	15	11	18	26	37	37	11	17
с.Царев брод	19	17	29	23	70	61	48	36
с.Черенча	14	10	9	16	24	17	15	15
гр.Шумен	2118	1893	2944	2888	5503	5954	2671	2590

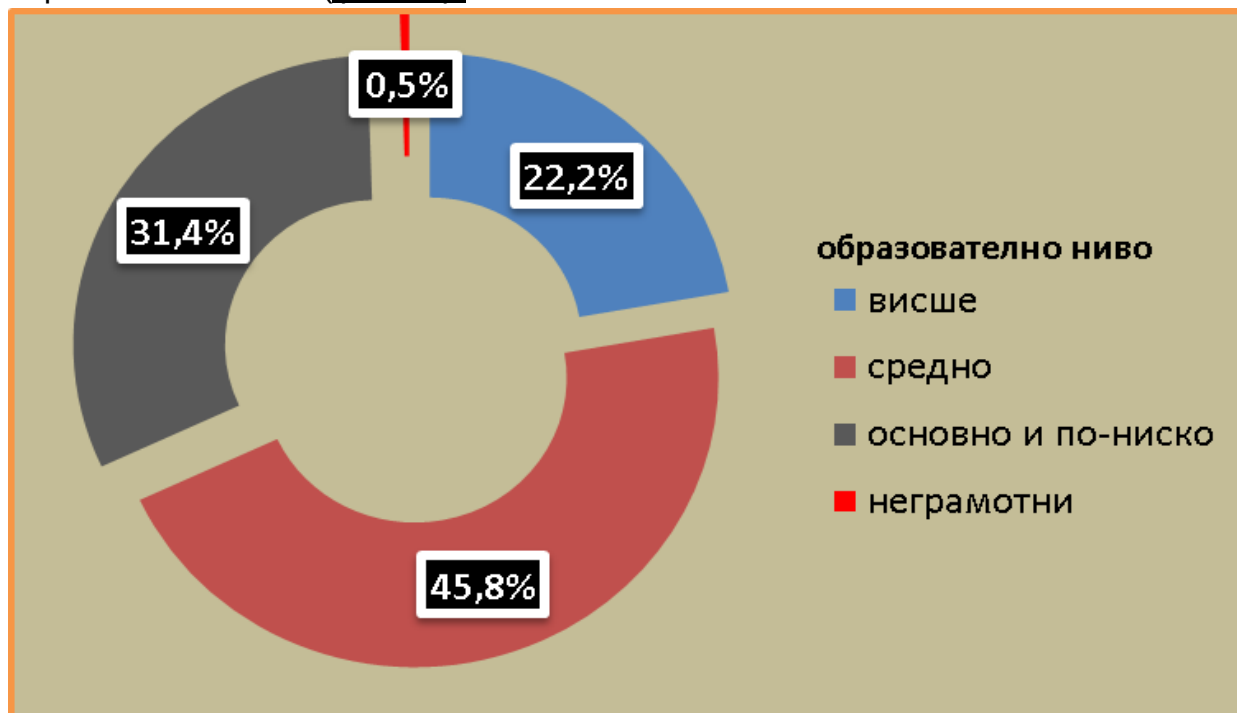
Източник: НСИ. Текуща демографска статистика

От данните, включени в таблица 19 е видно, че във всички населени места има лица от специфичните възрастови контингенти. В по-малките села броят на лицата в ученическа възраст е недостатъчен за обучението им на място и в тези села няма действащи детски градини и училища. Местните власти са задължени да осигурят условия за обхващането на лицата в специфичните възрастови групи в задължителните образователни степени (подготвително предучилищно и основно училищно образование). Наличието на определен минимум лица в образователна възраст, в по-големите села на общината, е основание в тях да функционират основни училища. Към тях се превозват и ученици от близките населени места, в които няма действащи училища.

Образователна структура на населението. Данните за образователната структура се осигуряват по време на съответните преброявания на населението и на жилищния фонд. Тук се анализира образователното равнище на населението по данни от преброяването през 2011 г. Данните показват следната образователна структура за населението над 7 годишна възраст, което е с различно ниво на образование:

- висше образование – 19 512 д., или 22,2%;
- средно образование – 40 247 д., или 45,8%;
- основно образование – 18 312 д. 20,8%;
- начално и по-ниско образование – 27576 д., или 31,4%;
- неграмотни лица – 436 д., или 0,5%.

В общината преобладават лицата с по-високо (висше и средно) образователно ниво (фиг. 13).

ФИГ. 13. ОТНОСИТЕЛНИ ДЯЛОВЕ НА ЛИЦАТА С РАЗЛИЧНО ОБРАЗОВАТЕЛНО НИВО В ОБЩИНА ШУМЕН

Населението на общинския център е с по-благоприятна образователна структура. От всичките лица с висше образование в общината (19512 души) броят им в гр. Шумен е 18 800 души, или 96,4%. Това е обяснимо с повишените (регионални) функции на общинския център в сферата на образованието (вкл. и университетското), културата, здравеопазването, администрацията и др., в които са заети голям брой лица с висше образование.

Образователната структура на населението, разгледана по населени места показва интересни особености. С най-висок относителен дял на лица с висше образование, освен гр. Шумен, с над 10% от населението са селата Радко Димитриево, Мараш и Овчарово. С по-ниско образователно равнище (основно и по-ниско) - над 70% е населението в селата Ивански, Средня, Струино, Градище, Друмево, Новосел, Вехтово.

Етническата структура на населението показва, че основната част от него се самоопределя като българи. На второ място е турската етническа група, а на трето - ромската. От всички лица, изявили желание да обявят доброволно етническата си принадлежност, 78,7% се самоопределят като българи, 15,1% - като турци и 4,5% - като роми. За гр. Шумен дялът на българската етническа група е 82,2%, на турската – 13,4% и на ромската – 2,9%.

Някои от малките села са населени изцяло с българи – Белокопитово, Костена река и Радко Димитриево. По-компактно население от турската етническа група има в селата Седна, Коньовец, Градище, Салманово.

➤ **Икономическа активност на населението**

Поради липсата на статистическа информация за икономическия статус на населението по населени места, анализите и оценките на икономическата му характеристика са на ниво „община“.

• **Икономически активно население**

В категорията „икономически активно население“ попадат лицата във възрастовата група над 15 години. Техният брой в община Шумен към 2019 г. възлиза на 45 208 души. Този брой не се променя съществено за последните 6 години. Коефициентът на икономическа активност е 75,9% и е съизмерим със средния за област – Шумен 74,2 %.

• **Заети / наети лица**

Заетите лица, включват както наети по трудови взаимоотношения, самонаети, така и работодатели. Към 2019 г. общият им брой е 29810 души, от които 25 са 301 са наетите лица.

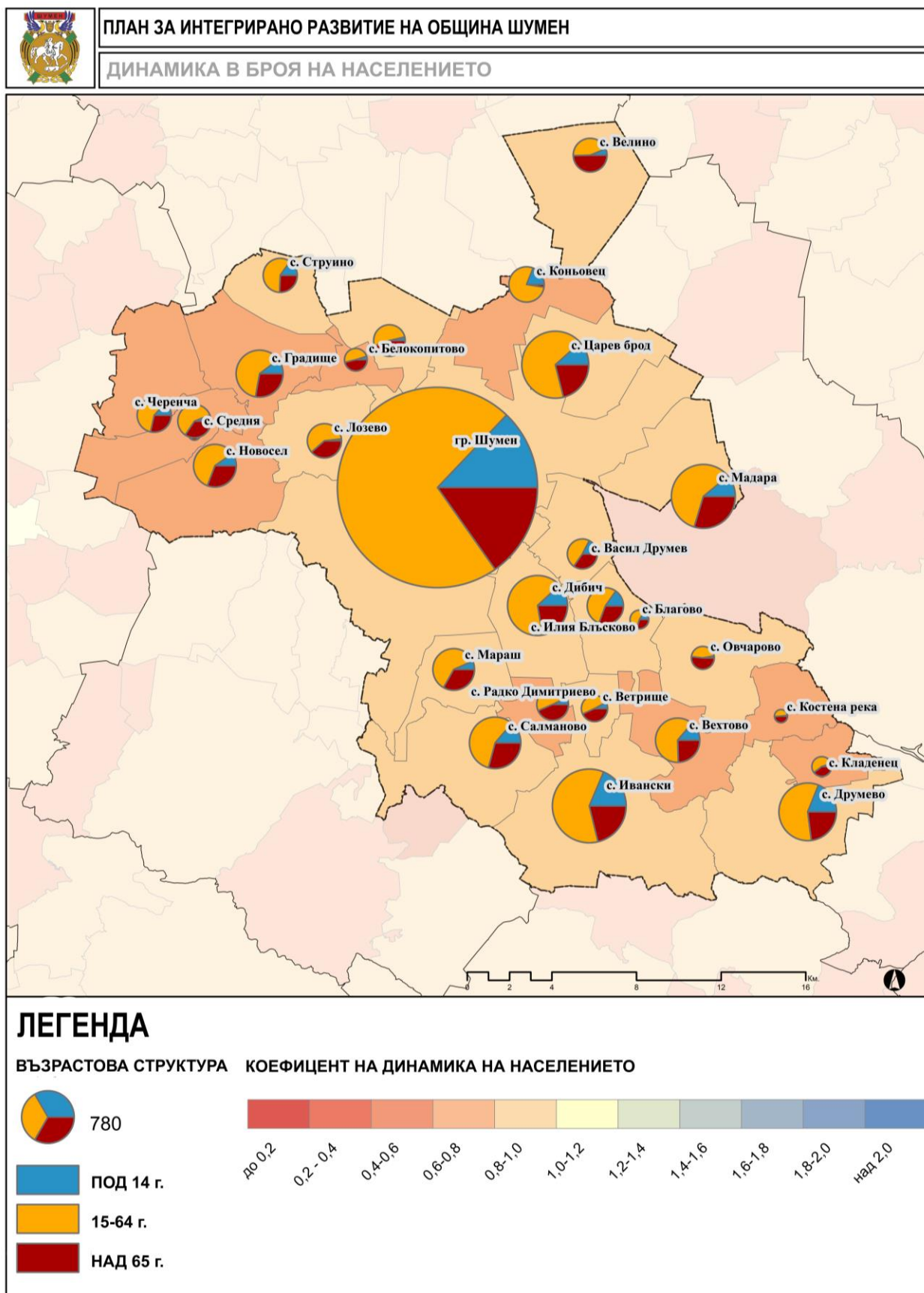
Основната част от заетите, в т.ч. наетите по трудови взаимоотношения, в аграрния сектор са в селското стопанство. Заетите, в т.ч. и наетите в сектор „Индустрия“ – са основно в преработващата промишленост. От заетите и наетите в сектора на услугите с по-висок брой са наетите в икономически дейности „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“, „Транспорт, складиране и пощи“, „Образование“ и др.

Безработни лица. Регистрираните безработни са част от икономически активното население. Безработицата е един от индикаторите за жизнеността на местната икономика.

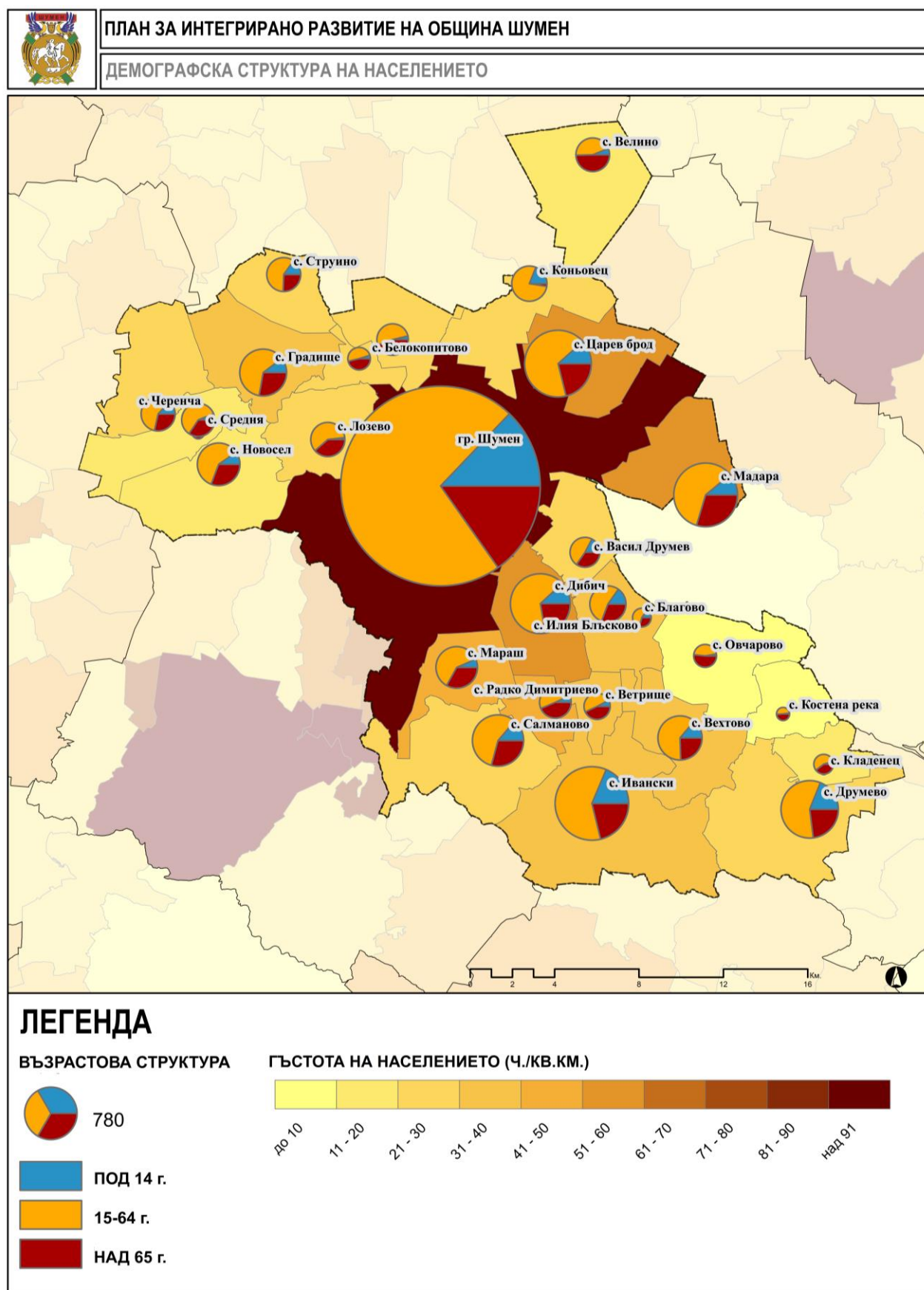
Към края на 2020 г. безработицата в община Шумен може да се илюстрира със следните параметри:

- Общ брой на регистрираните безработни лица – 2108 души.
- Безработни лица до 29 д .(младежка безработица) – 184 души.
- Регистрирани безработни с регистр. повече от 1 год.- 221 души.
- Равнище на безработица – 4,7%.

Основен индикатор за безработицата е нейното равнище. За 2020 г. тя е със стойност – 4,7%, при средна за страната – 6,0% и за област Шумен – 6.8%. Причина за ниската безработица в общината е наличието на голям брой работни места.

ФИГ. 14. ДИНАМИКА В БРОЯ НА НАСЕЛЕНИЕТО

*

*

*

2.4.2. Изводи за демографското състояние

Подробните анализи на състоянието и тенденциите в демографското развитие на община Шумен за периода 2014-2019 г., дават основание да бъдат формулирани следните обобщени изводи:

- По отношение на динамиката в броя на населението (с тенденция за минимално намаляване на неговата численост) община Шумен попада в категорията на общините, в които обезлюдяването на населените места е с не много високи темпове.
- Обезлюдяване на общината е резултат от отрицателния естествен и отрицателния механичен прираст на населението. Отрицателните стойности на естествения прираст са характерни за всички населени места в общината.
- За анализирания 6 - годишен период се констатира устойчиво равнище на раждаемостта, която е по-добра от средната за област Шумен и за страната. Същевременно се наблюдава устойчиво, по-високо равнище на смъртността, което е и причина за формиране на отрицателен естествен прираст.
- Макар и устойчива, раждаемостта не е в състояние да обезпечи висока демографска жизненост на общината, което започна да дава отражение и върху възрастовата структура на населението.
- Стандартната възрастова структура, очертава тенденция на намаляване на контингентите от лица в отделните възрастови групи, което е резултат от намаляване на общия брой на населението.
- Образователната структура на населението е с добри параметри. Делът на по-високо образованите лица (с висше и средно образование), отстъпва на по-ниско образованите лица.
- Общината е с висок коефициент на трудова заетост при висок относителен дял на активното население.
- Безработицата е ниска и не създава проблеми в пазара на труда в общината. За целия анализиран период равнището на безработица е съизмеримо със средната за област Пловдив и по-ниско от това за страната.

2.4.3. Социална инфраструктура (бюджетни социални услуги)

Предмет на аналитичната част на ПИРО – Шумен 2021-2027 г. са социални дейности, които са ангажимент на държавата и на местните власти. Същите са с бюджетно финансиране и цялостно управление. В категорията „бюджетни“ социални услуги, съобразени с посочените особености на общината попадат:

- Образователните дейности и свързаната с тях образователна инфраструктура на предучилищното, училищното (общо и професионална) и висшето образование.

- Здравеопазването, включващо болничната и извънболничната помощ и свързаните с тях лечебни заведения.
- Културата и обектите и културните институции, в които се реализират различните видове културни дейности.
- Спортът и свързаните с него спортни клубове и спортни обекти.
- Държавното и местното управление – обслужващи институции на държавната, съдебната и местната власт.

Съобразно методическите изисквания за изработване на ПИРО, в аналитичните части на същите се анализира и оценява:

- състоянието на отделните бюджетни услуги към 2019 г.;
- тенденциите в досегашното им развитие за ретроспективен 5 или 6 годишен период (2014 – 2019 г.).

На основата на извършените анализи и оценки на бюджетните услуги, се формулират изводи и се извеждат проблеми в развитието на същите. Изводите и разкритите проблеми се използват при S W O T анализа на ПИРО – Шумен 2021-2027 г.

➤ **Образование**

Образователната система в община Шумен е представена в пълния и функционален обхват – от предучилищното до висшето образование. Влияние за това оказват и функциите на общинския център в развитието, както на неспециализираното общо образование, така и на професионалното и профилираното средно образование и развитието му като университетски център.

• **Предучилищно образование**

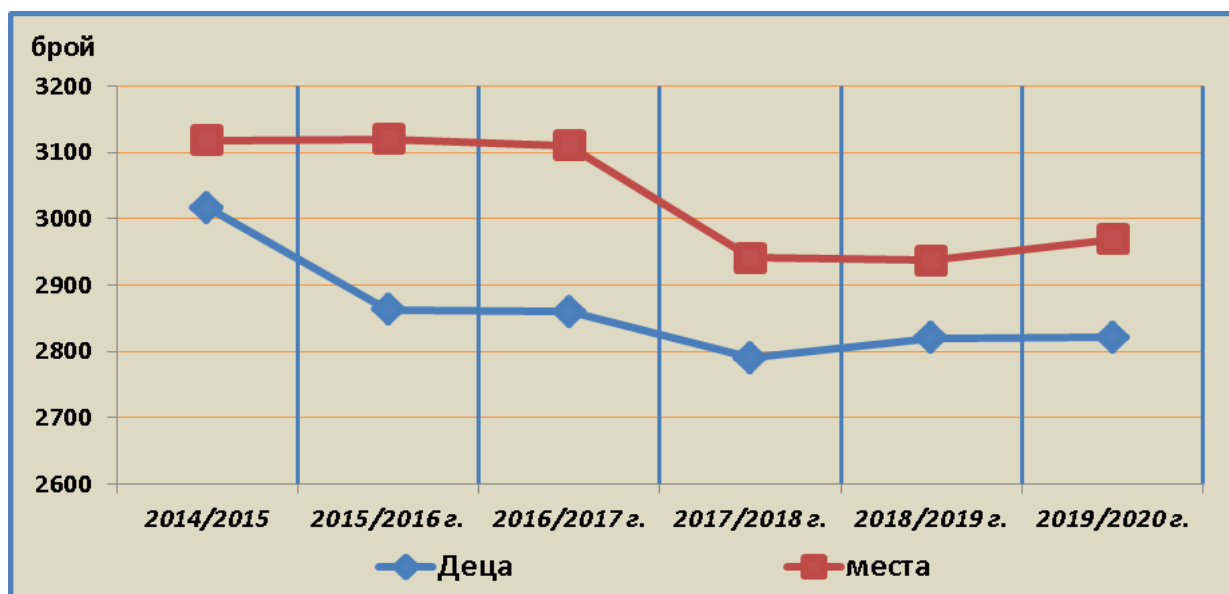
В съответствие с изискванията на *Закона за предучилищното и училищното образование*, основният тип заведения за предучилищното образование са детските градини (ДГ). Техният брой и капацитет (брой места и брой записани деца) са функция от броят на децата във възрастовата група от 3 до 6 години и средната записваемост (реален обхват) на подлежащите на обучение деца. Влияние оказват и териториалното разпределение на децата от тази специфична възрастова група по населени места и нормативът за минимален брой деца за функциониране на ДГ или на неин филиал. Със задължително обхващане в предучилищното образование са децата на 5 и 6 години, които се включват в подготвителни групи, преди записването им в първи клас на общообразователните училища (*таблица 20*).

ТАБЛИЦА 20. ПРОМЕНИ В БРОЯ И КАПАЦИТЕТА НА ДЕТСКИТЕ ГРАДИНИ В ОБЩИНА ШУМЕН ЗА ПЕРИОДА 2014 – 2019 Г.

учебна година	Детски градини	Деца общо	Места общо	на 100 деца	детски учители	Детски групи
2014/2015 г.	32	3017	3119	103.4	279	132
2015/2016 г.	32	2863	3120	109.0	273	129
2016/2017 г.	30	2860	3111	108.8	271	128
2017/2018 г.	28	2790	2941	105.4	257	123
2018/2019 г.	28	2820	2937	104.2	253	120
2019/2020 г.	28	2821	2969	105.3	252	119

Източник: НСИ. Образование и учене през целия живот

Анализите на данните от таблица 20 показват, че като резултат от неблагоприятните демографски процеси (спад в раждаемостта) намалява броят на обхванатите в ДГ градини деца. Това дава отражение и върху броя на детските заведения, чийто брой намалява от 32 (учебна 2014/2015 година) на 28 (учебна 2019/2020 година). Това води и до намаляване на броя на местата в ДГ. Броят на наличните места е достатъчен за броя на реално обхванатите деца. На 100 деца се падат по 105, места (фиг.16).

ФИГ. 16. ПРОМЕНИ В БРОЯ НА ОБХВАНАТИТЕ ДЕЦА И НА МЕСТАТА В ДГ В ОБЩИНА ШУМЕН ЗА ПЕРИОДА 2014-2019 Г.

Мрежата от ДГ в общината през учебната 2020/2021 г. обхваща действащи детски заведения в 12 населени места (таблица 21).

ТАБЛИЦА 21. РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ И КАПАЦИТЕТ НА ДГ ПО НАСЕЛЕНИ МЕСТА В ОБЩИНА ШУМЕН ПРЕЗ УЧЕБНАТА 2020/2021 Г.

Населено място	Име на ДГ	Капацитет					
		обхванати деца			брой групи		
		Общо	в т.ч. 2-4 Г.	5-6 годишни	Общо	В т.ч. яслени	Подготви телни
Гр. Шумен	ДГ "Щурче"	146	73	73	6	1	3
Гр. Шумен	ДГ "Светулка"	286	162	124	12	2	5
Гр. Шумен	ДГ "Чучулига"	111	65	46	5	1	1,5
Гр. Шумен	ДГ "Пчелица"	124	76	48	5	1	2
Гр. Шумен	ДГ "Звънче"	113	66	47	5	0	2
Гр. Шумен	ДГ "Слънце"	197	99	98	8	-	3,5
Гр. Шумен	ДГ "Латинка"	118	49	69	5	-	3
Гр. Шумен	ДГ "Брезичка"	139	74	65	6	-	3
Гр. Шумен	ДГ "Смехорани"	102	50	52	4	-	2
Гр. Шумен	ДГ "Конче Вихрогонче"	139	72	67	6	-	3
Гр. Шумен	ДГ "Буратино"	18	12	6	1	-	0,50
Гр. Шумен	ДГ "Братя Грим"	215	103	112	8	-	3,5
Гр. Шумен	ДГ "Златна рибка"	117	67	50	5	-	2
Гр. Шумен	ДГ "Космонавт"	302	150	152	12	-	6
Гр. Шумен	ДГ "Дружба"	176	87	89	7	-	3
Гр. Шумен	ДГ "Пролетна дъга"	195	106	89	8	-	3,5
Гр. Шумен	ДГ "Изворче"	124	69	55	5	-	2
с. Струйно	ДГ „Калинка“	14	9	5	1	-	0,50
с. Черенча	ДГ „В.Левски“	12	7	5	1	-	0,50
с. Градище	ДГ „Осми март“	13	7	6	1	-	0,50
с. Новосел	ДГ „Радост“	15	9	6	1	-	0,50
с. Салманово	ДГ „Славейче“	17	6	11	1	-	0,50
с. Ц.брод	ДГ „Щастливо детство“	23	11	12	1	-	0,50
с. Вехтово	ДГ „Червената шапчица“	16	8	8	1	-	0,50
с. Дибич	ДГ „Д.Люцканов“	22	13	9	1	-	0,50
с. Друмево	ДГ „Камбанка“	35	18	17	2	-	1
с. Ивански	ДГ „Снежанка“	52	27	25	3	-	1
с. Мадара	ДГ „Мадарски конник“	25	10	15	1	-	0,50

Източник: Общинска администрация гр. Шумен

Детските градини в някои от по-малките села в общината (с. Черенча, с. Градище) са с по една смесена група с брой на обхванатите деца малко над минималния брой обхванати деца. Половината от децата в тях – 5-6 са в подготвителна възраст. При продължаваща намаляваща раждаемост бъдещето на тези детски градини се очертава като проблемно.

В три от ДГ в гр. Шумен (ДГ "Щурче", ДГ "Чучулига" и ДГ "Пчелица") е разкрита по 1 яслена група, а в ДГ "Светулка" – 2 яслени групи. Във всички ДГ в гр. Шумен са разкрити от 2 до 6 подготвителни групи. В някои от тях (ДГ "Златна рибка", ДГ "Космонавт", ДГ "Светулка", ДГ "Брезичка" и др.) повече от половината от обхванатите деца са в подготвителни групи.

• **Общо образование**

Общото образование в община Шумен се реализира в неспециализирани общообразователни училища и в профилирани гимназии. В общината дейност осъществява и Център за специална образователна подкрепа (Помощно училище „Васил Друмев“) в гр. Шумен. Тук има и едно специализирано (духовно) училище.

Общият брой на училищата в системата на общото образование и техният капацитет в община Шумен за периода 2014-2019 г. е отразен в таблица 22.

ТАБЛИЦА 22. ИЗМЕНЕНИЯ В БРОЯ НА ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНИТЕ УЧИЛИЩА В ОБЩИНА ШУМЕН ЗА ПЕРИОДА 2014-2019 Г.

уч. година	Училища	Паралелки	Ученици	пълняем./ парал.
2014/2015	20	389	8505	22
2015/2016 г.	20	380	8478	22
2016/2017 г.	20	377	8543	23
2017/2018 г.	18	364	8380	23
2018/2019 г.	18	361	8259	23
2019/2020 г.	18	344	8093	24

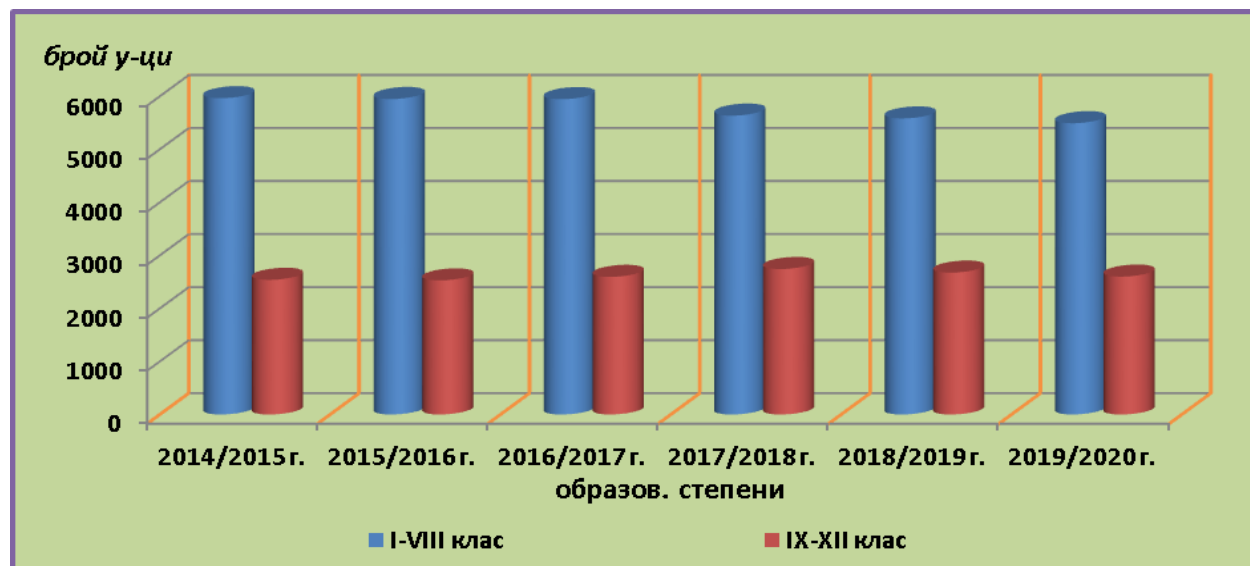
Източник: НСИ. Образование и учене през целия живот

Данните от таблица 22 показват, че за посочения 6 - годишен период броят на училищата е намалял от 20 в учебната 2014/2015 година на 18 през учебната 2019/2020 година. Това е резултат от намаляване на броя на учениците и свързаното с това оптимизиране на училищната мрежа в общината.

Данните за броя на учениците в отделните етапи (образователни степени) показва следите тенденции:

- Намаляване на броя на учащите в началния етап (I – IV клас) - от 3306 на 3023 ученика.
- Намаляване на броя на учащите в основния етап (V - VIII клас) - от 2659 на 2470 ученика.
- Увеличаване броя на учащите в средния етап (IX – XII клас) от 2540 на 2600 ученика.

Запазването, с леко увеличение на броя на учениците в средния етап (образователна степен) се дължи и на включване на ученици от други общини на област Шумен в двете профилирани гимназии (за изучаване на чужди езици и на природоматематическата) в гр. Шумен (*фиг.17*).

ФИГ. 17. ПРОМЕНИ В БРОЯ НА УЧЕНИЦИТЕ В НАЧАЛНИЯ И ОСНОВНИЯ И В СРЕДНИЯ ЕТАП НА ОБЩОТО ОБРАЗОВАНИЕ В ОБЩИНА ШУМЕН ЗА ПЕРИОДА 2014-2019 Г.

Според етапа (степената на образование), общообразователните училища в община Шумен са представени от две начални, осем основни, едно обединено, пет средни училища и две профилирани гимназии. Тези училища формират и училищната мрежа на територията на община Шумен (*таблица 22*).

ТАБЛИЦА 23. РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНИТЕ УЧИЛИЩА ПО НАСЕЛЕНИ МЕСТА В ОБЩИНА ШУМЕН – УЧЕБНА 2020-2021 Г.

Населено място	Вид и име на общообр. Училище	Брой ученици	Брой пара Лелки	Брой класни стаи/кабинети
Гр. Шумен	НУ "Ил. Блъсков"	300	14	12
Гр. Шумен	НУ "Кн. Борис I"	271	12	12
Гр. Шумен	II - ро ОУ „Д-р П.Берон“	583	24	22
Гр. Шумен	III - то ОУ „Димитър Благоев“	723	30	21+2
Гр. Шумен	VI - то ОУ „Е.Марковски“	151	8	8+1
Гр. Шумен	IX -то ОУ „Панайот Волов“	200	11	3+11
Гр. Шумен	СУ "Й.Е.Български"	968	40	30+6
Гр. Шумен	СУ "Сава Доброплодни"	1349	52	30
Гр. Шумен	СУ "Васил Левски"	459	23	22+10
Гр. Шумен	СУ "Панайот Волов"	749	30	22+13
Гр. Шумен	СУ "Тр. Симеонов"	268	15	22+26
Гр. Шумен	П П М Г	809	31	24+9
Гр. Шумен	П Е Г	657	27	29
с. Ивански	ОБУ „Христо Ботев“	151	9	8

с. Градище	ОУ „Васил Левски“	62	5	8+4
с. Царев брод	ОУ „Св.св.Кирил и Методий“	105	7	8+3
с. Друмево	ОБУ „Христо Ботев“	123	9	8+3
с. Мадара	ОУ „Панайот Волов“	49	4	8+3

Източник: Общинска администрация гр. Шумен

Всички общообразователни училища в община Шумен са с общинско финансиране чрез прилагане на делегираните бюджети в сферата на образованието. В някои от основните училища в селата на общината (с. Мадара и с. Градище), поради малкия брой на учениците има паралелки със слети класове.

Със статут „средищни“ са 5 училища – ОУ „Васил Левски“ в с. Градище, Обединено училище „Христо Ботев“ в с. Друмево, ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“ в с. Царев брод, 9-то ОУ „Панайот Волов“ и 6-то ОУ „Еньо Марковски“ (и двете в гр. Шумен). В тях се обучават ученици от населени места, в които няма действащи общообразователни училища. В ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“ освен ученици от с. Царев брод се обучават и такива от с. Велино, с. Златна нива, с. Коньовец, Депо, ИЗЦ, кв. Макак, кв. Мътница, от гр. Шумен Броят на пътуващите ученици е 66. Към ОУ „Христо Ботев“ по линия на ученическите пътувания са обхванати и ученици (общо 30 ученика) от селата Друмево, Вехтово, Кладенец, Костена река и Черноок.

Общият брой на пътуващите ученици до IX -то ОУ „Панайот Волов“, гр.Шумен през учебната 2020-2021 г. е 58 и те са от селата Мараш, Салманово, Хан Крум, Троица и Осмар. По-малък е броят на пътуващите ученици към VI ОУ „Е.Марковски“, гр.Шумен – 18 – от селата Благово, Илия Блъсково и Дибич.

Общият брой пътуващи ученици към петте средищни училища през учебната 2020/2021 г. е 219. За ученическите пътувания се използват общо 12 автобуса, осъществяващи 54 курса по предварително одобрени маршрути от средищното училище до съответните села и обратно.

Чрез системата на ученическите пътувания и създадената организация за провеждане на учебния процес се реализират ангажиментите на община Шумен за обхващане на подлежащите на задължително основно образование.

В сферата на общото образование, освен училищата с общинско има и едно училище с частно финансиране. То е от типа специализирано и е с профил духовно.

Към образователните институции в общината могат да бъдат отнесени още 2 общински центъра за подкрепа на личностното развитие (бивши помощни училища). В гр. Шумен има Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование.

• **Професионално образование**

Професионалното образование в общината се извършва в професионални училища, които по Закона за предучилищното и училищното образование са определени като професионални гимназии (ПГ). През учебната 2020/2021 г. те са общо 5. И петте ПГ са разположени в общинския център. Те са с държавно финансиране (таблица 24).

ТАБЛИЦА 24. БРОЙ, НАИМЕНОВАНИЕ И КАПАЦИТЕТ НА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ ГИМНАЗИИ В ОБЩИНА ШУМЕН – УЧЕБНА 2020/2021 Г.

Населено Место	Вид и име на ПГ	Брой ученици	Брой паралелки	Брой класни стаи/ кабинети, работилници
Гр. Шумен	ПГССХТ	195	10	17+10
Гр. Шумен	ПГСАГ	277	12	33+6 раб.
Гр. Шумен	ПГИ	410	16	15+5
Гр. Шумен	ПГМЕТТ „Христо Ботев“	330	15	18+24
Гр. Шумен	ПГОХХТ „Проф. д-р Асен Златаров“	240	10	18+7

Източник: Общинска администрация – гр. Шумен

Профилът на професионалните училища е съобразен с икономическия профил на общината. Така професионалното образование подготвя квалифицирани кадри за основните икономически дейности в общината, което е и неговата стратегическа цел. Някои от ПГ са с профил, който е единствен в област Шумен – ПГ по икономика, ПГ по строителство, архитектура и геодезия. В тях се обучават ученици и от другите общини в област Шумен.

• **Висше образование**

Град Шумен е един от 56-те университетски центрове в страната. Висшето образование е представено от:

- ШУ „Епископ Константин Преславски“.
- Факултет към Национален военен университет "Васил Левски" - Велико Търново.
- Филиал на Медицински университет "Проф. д-р Параскев Стоянов" – Варна.

Шуменският университет е наследник на учебни заведения с богата история – от края на 19 и началото на 20 век - Педагогически курс (1879 г.), Педагогически институт за прогимназиални учители (1919 г.), Висш педагогически институт (1971 г.), който от 1995г. е Шуменски университет “Епископ Константин Преславски” (1995 г.). Днес ШУ включва 5 факултета в гр. Шумен , един колеж (в гр. Добрич) и един департамент (в гр. Варна).

Факултет „Артилерия, ПВО и КИС“ и Департамент „Чуждоезиково обучение“ в гр. Шумен са обособена административно-академична съставна част на Националния военен университет „Васил Левски“ – Велико Търново. Факултетът е наследник на бившето Висше военно училище по артилерия и противовъздушна отбрана (ВВУАПВО) „Панайот Волов“ .

Филиалът в гр. Шумен към Медицински университет – Варна е разкрит с решение на Народното събрание от 21 юли 2015 г. Във Филиала се осъществява

обучение по специалности от регулираните професии „Медицинска сестра" и „Акушерка" с образователно-квалификационна степен „бакалавър".

По данни на НСИ общият брой на обучаваните студенти в ШУ и останалите две структури на висшето образование за учебната 2019/2020 г. е 6567 студенти общо в бакалавърската и магистърската степен.

- **Състояние на материалната база на образователните институции**

Състоянието на материалната база на предучилищното, училищното и висшето образование в община Шумен е добро. През последните 6 години – предмет на анализа на образованието - наред с ежегодните текущи ремонти на училищната и на другата образователна инфраструктура са реализирани проекти насочени към по-сериозни ремонти на редица от детските градини и училищата. Те са насочени основно към подобряване на енергийната ефективност, смяна на дограма и съпътстващи вътрешни ремонти. Наред с това е подновено оборудването на редица училища и ДГ. Подобрени са качествата на част от ученическата спортна база и на училищните дворове и на прилежащи външни пространства на детските градини.

- **Здравеопазване**

Благодарение на добре развитите обслужващи функции на общинския й център, община Шумен има важна роля в здравното обслужване не само на собственото си население, а и на населението от останалите общини в област Шумен. Това се отнася в най-висока степен за болничното обслужване и за доболничната специализирана помощ.

Мрежата от лечебни и здравни заведения, по брой и капацитет, съответства със здравните потребности на населението. Първичната извънболнична помощ в община Шумен е съобразена с броя и териториалното разпределение на здравно осигуреното население. Специализираната извънболнична помощ и болничната помощ от по-високо ниво е оразмерявана да поеме част от здравното обслужване на населението от съседните общини.

В системата на здравеопазването в общината, освен публичният е представен и частният сектор. Частните лечебни заведения допълват функциите на публичните, като в известна степен се конкурират взаимно. Това е полезно за качеството на извършваното здравно обслужване на населението.

За анализирания 6 - годишен период са настъпили несъществени изменения в броя и капацитета на лечебните и другите здравни заведения на територията на община Шумен (таблица 25).

ТАБЛИЦА 25. ПРОМЕНИ В БРОЯ И КАПАЦИТЕТА НА ЛЕЧЕБНИТЕ И ЗДРАВНИТЕ ЗАВЕДЕНИЯ В ОБЩИНА ШУМЕН КЪМ 2014 И 2019 Г.

Лечебни и здравни заведения	2014 г.		2019 г.	
	брой	легла	брой	Легла
Многопрофилни болници за активно лечение	1	780	1	858*
Специализирани болници за активно лечение	2	216	2	198
Комплексни онкологични центрове	1	179	1	195
Лечебни заведения за извънболнична. Помощ	33	34	32	40
в т.ч. Диагностично-консултативни центрове	1	-	1	6
Медицински центрове	12	34	11	34
Дентални центрове	1	-	1	-
Медико-Дентални центрове	1	-	-	-
Самостоятелни медико-диагностични и Медико технически лаборатории	-	-	19	-
Други лечебни и здравни заведения	3	20	4	

Източник: НСИ. Районите, областите и общините в Р. България 2014 и 2019 г.

*Вкл. и легла в отделения, разкрити на втори адрес в гр. Нови Пазар

Анализът на данните от таблица 25 показва, че настъпилите промени в лечебните заведения не са много големи. Здравеопазването в общината е структурирано, в съответствие с действащата в страната нормативна уредба в здравната сфера, а именно на:

- Извънболнична медицинска и дентална помощ.
- Болнична лечебна помощ.
- Неотложна медицинска помощ.

➤ Извънболнична медицинска помощ

Извънболничната медицинска помощ е важно звено на здравеопазването, което е най-близко до населението. Лечебните заведения за извънболнична медицинска помощ са регистрирани като амбулатории, които по своите функции и в зависимост от обслужващите ги лекари са два вида – индивидуални и групови практики.

- Първична медицинска помощ

Регистрирани индивидуални практики. Амбулаториите за индивидуална практика за първична медицинска помощ (АИППМП) се обслужват от общопрактикуващи лекари. В Регистъра на извънболничните лечебни заведения, поддържан от РЗИ – Шумен, броят на този тип амбулатории в община Шумен към края на 2020 г. е 54, като преобладаващата част от тях са регистрирани в гр. Шумен. Няколко лекарски практики са със седалища в селата Ивански, Мадара, Новосел, Салманово, Ветрище, Градище, Салманово. Здравно осигурените пациенти от селата Друмево, , Мараш, Вехово, Дибич, Радко Димитриево, Троица се обслужват от лекари, чиято практика е регистрирана в гр. Шумен.

Регистрирани групови практики. Към 2020 г. на територията на общината са регистрирани и осъществяват дейност 3 групови практики за първична медицинска помощ. Те също се обслужват от 7 общопрактикуващи лекари (ОПЛ). В една от груповите практики са заети 3 ОПЛ, а в другите 2 - по 2 ОПЛ. Груповите практики са със седалище гр. Шумен, като две от тях обслужват и пациенти от селата.

- *Специализирана медицинска помощ*

Степента на развитост и предлагане на специализирана медицинска помощ може да се разглежда като индикатор за здравните функции на общината. Тя е свързана с дейността на лекари специалисти, извършващи дейност в извънболничната болнична помощ. Лечебните заведения и при специализираната извънболнична помощ също са регистрирани като лекарски практики. По Закона за лечебните заведения те са индивидуални и групови. Общият брой на лекарите-специалисти, работещи в извънболничната специализирана помощ в община Шумен към края на 2020 г. и включени в Регистъра на РЗИ – Шумен е 158. Почти половината от тях са в ДКЦ, в Медицинските центрове и в Медико-диагностичните лаборатории. Специализираната извънболнична медицинска помощ се оказва от лекари с различна специалност. – акушерство и гинекология – 18 лекари, 7 лекари – специалисти по детски болести, 12 лекари с две специалности – кардиология и вътрешни болести, нервни болести – 7 лекари, 7 са лекарите по очни болести и толкова със специалност психиатрия и т.н.

Регистрирани индивидуални практики. В регистъра на РЗИ – Шумен са включени общо 81 индивидуални практики за специализирана медицинска помощ, обслужвани от лекари-специалисти. Всички те са със седалище гр. Шумен. Твърде високият брой на лекарите – специалисти се обяснява с това, че те обслужват при необходимост и пациенти от съседните по-малки общини.

Регистрирани групови практики. В община Шумен са регистрирани и 3 групови практики – също със седалище в гр. Шумен. Специализирана извънболнична помощ се оказва и в регистрираните 12 медицински центъра и в 2-те ДКЦ в гр. Шумен.

- *Дентална помощ.*

Реализира се от лекари-дентисти (стоматолози) в амбулатории за първична дентална помощ, които са регистрирани като индивидуални и групови практики. Общият брой на лекарите – дентисти към края на 2020 г. в община Шумен е 72. От тях 44 са в индивидуални практики, 12 – в 5 групови практики. В 3 дентални центъра са регистрирани 16 лекари-дентисти.

Преобладаващата част от амбулаториите за дентална помощ са в гр. Шумен. Самостоятелни практики извън гр. Шумен има в гр. Плиска, и в селата Друмево, Мадара и Царев брод. През 2019 г. по програма ЗОВ (Здраве и образование за всички) в с. Ивански са разкрити нови АГ и Педиатричен кабинет.

➤ **Болнична лечебна помощ**

Добре развитите здравни функции на общината са свързани и с дейността на болничните здравни заведения. На територията на община Шумен извършват дейност 5 болнични заведения, а именно:

- „Многопрофилна болница за активно лечение Шумен“ АД.
- „Специализирана болница по кардиохирургия Мадара“ ЕООД.
- „Комплексен онкологичен център – Шумен“ ЕООД.
- Държавна психиатрична болница – с. Царев брод.
- Психиатричен дневен стационар – Шумен.

Четири от болничните лечебни заведения са с надобщинско значение. В тях се обслужват пациенти и от другите общини на област Шумен. По-капацитет (брой болнични легла) най-големи са „МБАЛ Шумен“ АД, „КОЦ Шумен“ ЕООД и Държавната психиатрична болница в с. Царев брод (*таблица 26*).

ТАБЛИЦА 26. БРОЙ ЛЕГЛА В БОЛНИЧНИТЕ ЛЕЧЕБНИ ЗАВЕДЕНИЯ В ОБЩИНА ШУМЕН – 2019 Г.

Лечебно заведение	Болнични легла				
	Общо	В т.ч. интензивни	I ниво на компетентност	II ниво на компетентност	III ниво на компетентност
„МБАЛ Шумен“ АД	398*	16	23	289	86
„СБАЛ по кардиология Мадара ЕООД“	36	-	-	-	36
„Комплексен онкологичен център Шумен“ ЕООД	145	6	10	56	79
Държавна психиатрична болница – с. Царев брод	167	-	167	-	-
Психиатричен дневен стационар	18	-	18	-	-

Източник: Национална здравна карта

*Без леглата в отделения, разкрити на втори адрес в гр. Нови Пазар

„МБАЛ Шумен“ АД е най-голямото болнично лечебно заведение не само в общината, а и на територията на област Шумен. Терапевтичната лечебна дейност е организирана в следните отделения: ОАИЛ; хирургия; вътрешни болести; неврология; детско отделение; АГ комплекс; отделение УНГ; ортопедия; очно отделение. Към болницата има още микробиологична лаборатория и физиотерапия. В спешното отделение към „МБАЛ Шумен“ АД се осигурява денонощен, непрекъсваем прием, диагностика и лечение на спешни и неотложни състояния на пациенти не само от общината, а и от съседните общини.

Болничните отделения са оборудвани със съвременна диагностична и лечебна апаратура.

Материалната база на „МБАЛ Шумен“ АД включва хирургичен и 2 терапевтични блока и прилежаща територия с площ от 97 дка. В сградата „Хирургичен блок“ са разположени повечето стационари и лаборатории. В "Терапевтичен блок" са обособени отделенията по кожни и венерически болести, по фтизиатрия и инфекциозно отделение. В сградата на Детско отделение се намира и отделението по Хемодиализа. В "Терапевтичен блок 2" са разположени: Ревматологично отделение и Отделение по Трансфузионна Хематология (кръводарителен център).

Собствеността на капитала е смесена - около 61% е на държавата (принципал - Министерство на здравеопазването), а около 39% е разпределен между 10-те общини в област Шумен.

СБАЛ по кардиохирургия Мадара ЕООД е ново лечебно заведение с частна собственост на капитала. Тя е част от мрежата от кардиологични болници и центрове обединени в структурата на Български кардиологичен институт. Разполага с 36 болнични легла (всички от III ниво на компетентност), разпределени в следните отделения: отделение по обща кардиология, интензивно кардиологично отделение, отделение по неинвазивна диагностика, отделение по инвазивна кардиология и кардиостимулация, клинична лаборатория.

Държавната психиатрична болница в с. Царев брод е една от 12 такива болници в страната. Тя е с регионални функции. В района на обслужване са включени и съседни области.

Комплексен онкологичен център Шумен също е с надобщински функции. Обслужва пациенти не само от област Шумен, а и от съседните области.

През последните няколко години са реализирани редица мерки за *подобряване качествата на здравната инфраструктура*, която е общинска собственост. Завършена е сградата на Комплексния онкологичен център, в която вече функционира модерна конферентна зала със 150 места. Осигурено е и ново съвременно оборудване – ехограф, ендоскопска апаратура, подновени гама камера, съвременна апаратура за рентгенова диагностика, операционна техника.

В Диагностично консултативния център 1 е разкрит стационар с 10 легла с операционна, осигурено е и ново оборудване - ехокардиограф, втори рентгенов апарат, физиотерапевтична апаратура. Изграден е и нов асансьор за пациенти.

➤ **Социално подпомагане**

За периода 2014-2020 г. местните власти провеждат политика за развитие на услуги в общността и в обичайната среда. Тази политика е в съответствие с действащата през този период „*Стратегия за развитие на социалните услуги в община Шумен – 2016-2020 г.*“. В разглежданите 6 години се осъществи процесът на деинституционализация на съществуващи социални институции и разкриване на тяхно място на социални услуги от резидентен тип и услуги в общността.

Политиката в сферата на социалното подпомагане е насочена към създаване на условия за социално подпомагане на лица и групи от лица, които

имат нужда от социална подкрепа. Такива са лицата с различни видове увреждания, лицата в риск, лицата и групи лица с опасност от маргинализиране и др. В анализирания период, в общината са спечелени няколко проекта, които са насочени към развитието на съвременни форми на услуги по социалното подпомагане.

По данни на Дирекция „Социално подпомагане“ гр. Шумен, броят на лицата с различен вид увреждания, които са основните потребители на социални услуги са както следва:

- Брой лица с физически увреждания – 3685, в т.ч. деца – 52.
- Брой лица с умствени увреждания – 2621, в т. ч. деца – 25.
- Брой лица с психически увреждания – 575, в т.ч. – деца 61.
- Брой лица със сетивни увреждания – 552, в . т.ч. деца 17.
- Брой лица с деменция – 125.

В зависимост от начина на финансиране социалните услуги се диференцират на такива които са:

- Делегирани от държавата – чрез целево финансиране по действащи оперативни програми и бюджети на централни ведомства (доставчик на услугите – община Шумен и някои НПО).
- Местно (общинско) финансиране.

Към 2020 г. на територията на общината са развити редица социални услуги.

- *социални институции*

На територията на общината има две специализирани институции за социални услуги, а именно:

- Дом за стари хора в гр. Шумен – капацитет 110 места.
- Дом за пълнолетни лица с умствена изостаналост в с. Лозево – капацитет 88 места.
- *Социални услуги, предоставяни в общността или от резидентен тип*
- Центрове за социална рехабилитация и интеграция в гр. Шумен – общо 3 броя с общ капацитет 80 ползватели.
- Дневен център за лица с увреждания в гр. Шумен – капацитет – 12 места.
- Дневен център за деца с увреждания в гр. Шумен – капацитет – 36 места.
- Дневен център за деца и младежи с увреждания – седмична грижа в с.Васил Друмев – капацитет – 25 места.
- Център за работа с деца на улицата в гр. Шумен – капацитет 15 места.
- Център за обществена подкрепа в гр. Шумен – капацитет 85 ползватели.
- Център за обществена подкрепа в гр. Шумен – капацитет 30 ползватели.
- Център „Майка и бебе“ в гр. Шумен - 6 места.
- Защитено жилище в с. Царев брод – капацитет 8 места.

- Наблюдавани жилища в гр. Шумен – общо 2 броя с капацитет съответно 6 и 2 ползватели.
- Центрове за настаняване от семеен тип за деца без увреждания в гр. Шумен – 2 броя с общ капацитет – 23 места.
- Кризисен център в гр. Шумен – капацитет 10 ползватели.
- Центрове за настаняване от семеен тип за деца и младежи без увреждания в гр. Шумен – 2 броя с общ капацитет – 28 места.
- Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания в гр. Шумен – с капацитет – 14 места.

- *Социални услуги общинска отговорност (общинско финансиране)*

- Домашен социален патронаж – капацитет 200 ползватели.
- Домашен социален патронаж с. Царев брод – капацитет 200 ползватели.
- Обществена трапезария – гр. Шумен – капацитет 90 ползватели.
- Клубове на пенсионера.
- Клубове на инвалида.

- *Социални услуги, предлагани по действащи Национални програми*

В община Шумен се предлагат и социални услуги, финансирани по действащи в отделните години Национални програми. Такива програми са: „Предоставяне на грижи в домашна среда“, „Асистенти на хора с увреждания“ и др. По тези програми се предлагат социални услуги като „личен асистент“, „социален асистент“ и др.

Материалната база на някои от предлаганите социални услуги постоянно се подобрява. Домът за стари хора е в нови сгради на ул. „Дунав“ 21 в гр. Шумен. За нуждите на Домашния социален патронаж, приготвянето на храната е в ремонтирана нова кухня в кв. „Б. Българанов“ на гр. Шумен. Поетапно се ремонтират и пенсионерските клубове в общината.

➤ ***Културни дейности и инфраструктура на културата***

Добре развитите културни функции на общината са свързани с немалкото на брой културни институции, разкрити в общинския център. Част от тях са с регионално значение. В този смисъл гр. Шумен е утвърден надобщински, регионален културен център, в който са развити функции в сферата на музейната, театралната, галерийната, библиотечната и комплексната читалищна дейности. Преобладаващата част от културните институции се издържат с публичен финансов ресурс, осигуряван от държавата и от общината.

- *Музейна дейност*

Значителното по обем и разнообразно недвижимо културно наследство, намиращо се на територията не само на общината, а и на област Шумен е

съхранено и представено в експозициите на Регионалния исторически музей (РИМ) в гр. Шумен. Музеят е създаден през 1904 г. и е един от старите музеи в страната. Разполага с над 150 000 експоната, като техния брой постепенно нараства. Експонатите са датирани от петото хилядолетие пр. н.е. до 20 век. В структурата на РИМ са включени 9 отдела и научна група. Музейните експонати са представени в няколко експозиционни зали – „Праистория“, „Античност“, „Средновековие“, „История на българските земи XV – XIX век“, „Българско възрождане“, „Християнска култура XVII – XIX век“ и др.

Към РИМ – Шумен са включени и *„Националният историко-археологически резерват „Мадара“*, *„Националният историко-археологически резерват „Плиска“* (извън границите на общината), *Археологическият резерват „Шуменска крепост“*, късноантичната крепост „Войвода“ (също извън община Шумен) и още няколко обекта (къщи музеи, гробищен комплекс „Ивански“).

РИМ Шумен заедно с *„Националният историко-археологически резерват „Мадара“*, *Археологическият резерват „Шуменска крепост“*, къщите – музеи е ресурс, привличащ туристическия интерес към гр. Шумен и община Шумен.

- *Театрална дейност*

Театралната дейност е представена от Драматично-куклен театър „Васил Друмев“ в гр. Шумен. Театърът е с два основни отдела – драматичен и куклен. Финансира се от бюджета на Министерство на културата. Разположен е в сграда, специално изградена за театрална дейност. Разполага с 3 зали – зала 1 с капацитет 473 места, Зала 2 – капацитет 60 места и Зала 3 - с капацитет 60 места.

- *Галерийна дейност*

В гр. Шумен тази дейност се реализира в Художествена галерия „Елена Карамихайлова“. Галерията носи името на родената в гр. Шумен художничка и в нея са съхранява и излага част от богатото ѝ творчество.

Материалната база на художествената галерия включва двуетажна сграда. В нея са разположени 5 зали – 3 на първия (обща площ 437 м²) и 2 на втория етаж (обща площ 583 м²). Има и библиотека с над 2000 издания – книги, брошури, плакати.

- *Библиотечна дейност*

Библиотечната дейност се реализира в Регионалната библиотека „Стоян Чилингиров“, в читалищни, училищни и университетски и др. библиотеки. Основно място заема Регионалната библиотека. Води началото си от 1922 г. когато е създадена като четвърта депозитна библиотека в България по инициатива на Силиян Чилингиров. Днес фондът ѝ надхвърля 775 000 библиотечни единици, вкл. и ценни старопечатни книги. Разполага с дигитализирани колекции. Информационните бази на библиотеката са достъпни чрез Интернет

Библиотеката е една от малкото в страната със специално проектирана и построена през 1980 г. сграда.

Площта на помещенията, в които се провеждат културни прояви е със следните параметри:

- Фоайе II ет. – 210 м², с места до 50 човека.
- Обща читалня- 160 м², с места до 40 човека.
- Обучителен център- 64 м², с места до 15 човека.
- Изложбена зала – 64 м², с места до 25 човека.

- Общински младежки дом

Това е обект за комплексни културни дейности на територията на общината. Изграден е през 1977 г. с предназначение да удовлетворява културните потребности на младите хора в общината. В Общинския младежки дом се организират множество образователни концерти, театрални спектакли, гостувания и срещи с именити български творци. Младежкият дом разполага с :

- Концертна зала 490 м², с 420 места.
- Танцувален салон 380 кв. м.
- Зала за репетиции 120 м².
- Зала за репетиции 84 м².
- Камерна зала 50 м².

- *Комплексна читалищна дейност*

Тя е свързана с културния живот в общината, тъй като се реализира в читалища в 29 от населените места. От тях 10 са в гр. Шумен, 1 – в кв. „Макак“ и останалите 18 – в селата на общината. Всички те са включени в Регистъра на читалищата в Р. България. Най-старото и най-голямо е Народно читалище (НЧ) „НЧ „Добри Войников-1856“ в гр. Шумен. Почти по това време е създадено и НЧ „Напредък-1869“. С най-кратка история е НЧ „Уилям Сароян-2016“.

Основните дейности, развивани в читалищата са:

- Библиотечната.
- Самодейната.
- Любителското творчество.

Библиотечната дейност е застъпена във всички читалища. Общият библиотечен фонд на 29 –те читалища е около 200 хил. библиотечни единици. С най-богат библиотечен фонд е „НЧ „Добри Войников-1856“ в гр. Шумен - 156 059 библиотечни единици.

По програмата „Глобални библиотеки“ – са обхванати 10 читалища (4 читалища в гр. Шумен (НЧ „Д. Войников 1856“, НЧ „Ст. Чилингиров 1963“, НЧ „Тодор Петков-1963“, НЧ „А. Златаров1872“ и 6 читалища в селата на общината (НЧ „Д. Люцканов 1912“, с. В. Друмев, НЧ „Просвета 1908“ - с. Мадара, НЧ „Отец Паисий 1931“ - с. Градище, НЧ „Пробуда 1927“ - с. Вехтово, НЧ „Христо Ботев 1927“ - с. Новосел, НЧ „Земеделец 1903“ - с. П. Волон.

Самодейната дейност е представена в редица от читалищата. Тя включва фолклорни групи, хорове, групи за стари градски песни, танцови състави, театрални групи и др.

Читалищните сгради са общинска собственост и са отдадени за ползване от съответните читалища. В общинските бюджети се планират и разходват средства за подпомагане (издръжка) на читалищната дейност.

Сградите на читалищата са със зали (читалищни салони) с различен брой места в тях. Някои от читалищните салони са с по-голям капацитет (200 и повече места в залата/читалищния салон) а други са с по-малък капацитет (под 100 места). С по-голям капацитет са читалищните салони в следните читалищни сгради:

- НЧ „Просвета-1880“ – с. Ивански разполага с 360 места (зала 1) и 90 места (зала 2).
- НЧ „Добри Войников -1856“ – гр. Шумен – 252 места (театрален салон).
- НЧ „Надежда-1927“ в с. Белокопитово с три зали с капацитет 250 места (голям салон), 120 места (салон за събрания) и 40 места (зала по интереси).
- НЧ „Добри Войников -1856“ в гр. Шумен – 236 места (концертна зала) и 100 места (лекционна зала).
- НЧ „Развитие-1897“ – с. Дибич – 200 места (зала 1).
- НЧ „Христо Ботев -1927“ в с. Новосел – 200 места в (зала 1) и 60 места (зала 2) и др.

Капацитетът на залите в останалите читалища е по-малък. Някои от читалищата (НЧ „Евролил-2005“, НЧ „Отец Паисий-1929“, НЧ „Назъм Хикмет-1881“ и др.) са със зали с капацитет под 50 места.

Състоянието на материалната база на обектите за културни дейности в общината може да бъде оценено в три степени - незадоволително, задоволително и добро. Обектите в незадоволително състояние се нуждаят от по-сериозни ремонти. В такова състояние са Художествената галерия „Елена Карамихайлова“, Младежки дом и някои от читалищните сгради (НЧ „Стилиян Чилингиров-1963“ в гр. Шумен, НЧ „Пробуда-1958“ – Шумен, НЧ „Просвета-1926“ – кв. Макак, НЧ „Добри Люцканов-1912“ – с. Васил Друмев и др.).

➤ **Спорт и спортна инфраструктура**

Организираната спортна дейност в общината се осъществява от регистрираните спортни клубове (СК). Общият брой на СК е 32 и те са регистрирани по широк кръг спортове. Около 25% от всичките СК са по футбол (8 ФК).

В *общинския регистър на спортните обекти и съоръжения* в община Шумен, както и в Регистъра, поддържан от *Министерство на младежта и спорта* са вписани следните от тях:

- Многофункционална зала „Арена Шумен“ - най-новата спортна придобивка на гр. Шумен и община Шумен, за спорт, култура, развлечения и др. Разполага с максимален капацитет от 2300 седалищни места, вкл. 1500 стационарни и 800 подвижни. Предлага модерни условия за спортни състезания, концертни събития, изложби и др.
- Спортна зала „Младост“. Разполага с 400 седящи места. Използва се за провеждане на състезания по волейбол, баскетбол, както и за други спортни мероприятия.
- Спортен комплекс „Плиска“. Разполага със спортни зали за състезания по различни видове спорт – фехтовка, художествена гимнастика, вдигане на тежести, тенис на маса и др. В СК има и открити спортни площадки за хандбал, волейбол и тенис.
- Стадион „Панайот Волов“ – включва затревен футболен терен и трибуни с капацитет 2500 седящи и 3000 правостоящи места.
- Ученически стадион, разполагащ със затревен терен 8000 м² и лекоатлетическа писта от 825 м². Разполага с трибуни с капацитет 800 седящи и 200 правостоящи места.
- Спортна зала по вдигане на тежести, разположена в масивна сграда със застроена площ 361 м².
- Картинг писта и писта за бъгита, разположена северно от кв. „Тракия“.
- Спортна зала „Юнак“.
- Колодрум „Панайот Волов“, разположен на площ 1800 м² и вътрешно поле -600 м² и трибуна с 2000 правостоящи места.
- Градски открит плувен басейн.
- Игрище за тенис на корт с 2 тенис-корта разположени на площ от 4582 м² и трибуни с 40 седящи места.
- Стадион в кв. „Дивдядово“ на гр. Шумен.

В селата Дибич, Мадара и Царев брой има стадиони, със затревени терени.

Към спортната инфраструктура следва да бъде прибавена и ученическата спортна база. Тя е предназначена за спортуване на учащите. Всички училища в общината разполагат с такава. Ученическата спортна база включва физкултурни салони, открити игрища и открити спортни площадки.

Всички училища имат физкултурни салони. Някои от училищата (III ОУ „Димитър Благоев“, VI ОУ „Е. Марковски“, СУ „Йоан Екзарх Български“ и др.), разполагат с по 2 броя, а СУ „Сава Доброплодни“ - с 3 физкултурни салона. В две училища (ГПЧЕ „Никола Й. Вапцаров“ и ОУ „Панайот Волов“ в с. Мадара) има фитнес зали.

С добра и разнообразна спортна база разполага и ШУ „Епископ Константин Преславски. Тя включва футболно игрище, 5 физкултурни салона, закрит плувен басейн, тенис – корт, 2 фитнес зали и 7 открити игрища.

*

* *

2.4.4. Основни изводи

Анализите и оценките на състоянието на бюджетните социални дейности дават основание за формулиране на следните изводи:

- В съответствие със степента на развитост на обслужващите функции на общинския център и на по-големите села в общината е организирана и системата за публични услуги на населението. Броят и капацитетът на обектите за публични (бюджетни) услуги е съобразен с броя на потребителите и разпределението им по населени места.
- Финансовият ресурс за издръжката на бюджетните услуги се осигурява от Държавния бюджет (за делегирани от държавата дейности) и от общинския бюджет.
- Образованието (в неговите две структури – предучилищно и училищно) заема важно място в политиката на местните власти – Общински съвет, Кмет и Общинска администрация.
- На общинско ниво, за анализирания 6 - годишен период, има несъществени промени в мрежата от детски заведения, общообразователните и професионалните училища. Намаленият брой на ДГ и общообразователните училища е резултат от намаляващия брой на лицата в предучилищна и в училищна възраст.
- В общината е създадена организация (вкл. и по линия на безплатния училищен транспорт) за обхващане в задължителната основна степен на общото образование на учениците от селата, в които няма действащи училища.
- Част от училищата са със статут на „средищни“, в които се обучават ученици от населените места без действащи училища.
- Професионалните училища са с професионални направления, съобразени със структурата и специализацията на общинската икономика.
- Здравната система е организирана в съответствие с действащата законова уредба – броят на лекарските практики в първичната доболнична помощ е съобразен с нормативите за броя на лицата в пациентските листи на общопрактикуващите лекари.
- В структурата на специализираната доболнична помощ, наред със самостоятелните лекарски практики важно място заемат и медицинските центрове.
- Болничната помощ, включваща многопрофилни и специализирани болнични лечебни заведения е с надобщински функции. Болничните лечебни заведения в гр. Шумен, освен пациенти от общината, обслужват и такива от съседните общини.
- Дейностите по социално подпомагане са организирани в съответствие с контингента от лица в риск и в неравностойно положение – с физически, психически и други ментални увреждания. Превес имат услугите от резидентен тип и услугите в общността и в обичайната среда.

- Инфраструктурата в сферата на културата и на спорта е предвидена за задоволяване на по-масово търсени услуги, които не са с елитарен и професионално изразен характер.
- Голяма част от материалната база на обектите в образованието и в здравеопазването, в културата и социалното подпомагане е в добро състояние, а друга се нуждае от реновиране. В здравеопазването се нуждаят от обновяване и ремонт някои от селските здравни служби. От училищата и ДГ от ремонти се нуждаят спортните обекти в училищните дворове.

2.5.

2.5. Инфраструктурно развитие, свързаност на територията и енергийна ефективност

2.5.1. Транспортна инфраструктура

Община Шумен е разположена на транспортно-комуникационен възел от висок ранг с добра транспортна достъпност. Относителният дял на първокласните пътища е 18,52% и е по-висок от средния показател за Шуменска област - 16,52%, както и от този за Североизточния район на планиране - 8,28% и за страната - 8,07%. Това показва, че общината е обезпечена с добра връзка с основните транспортни коридори, чрез които се осигурява сравнително лесен достъп до съседните страни и до важни и отдалечени административни центрове.

Както е посочено в Регионалния план за развитие на Североизточен район за периода 2014 – 2020 г., транспортните направления Търговище-Шумен-Варна и Варна-Шумен-Разград-Русе, които се събират в общината, представляват две от трите основни оси на развитие в района.

Транспортна достъпност в границите на общината: селата Белокопитово, Дибич, Панайот Волово, Струино и Царев брод попадат в ареала с транспортна достъпност 0-15 мин. до общинския център, а останалите села – в ареала 15-30 мин.

Второкласните и третокласните пътища в общината, които осъществяват връзката между по-близо разположените административни центрове и преразпределят потоците в транспортната система, са с по-малък дял (общо 23,51%) в сравнение с Шуменска област - 33,48%, със Североизточния район за планиране – 41,06% и със страната – 42,06%.

През нейната територия преминават автомагистрала „Хемус“, РП I-2 с международна категоризация Е-70 (Русе-Шумен-Варна), РП I-4 с международна категоризация Е-772 (София/Ябланица-Велико Търново-Търговище-Шумен), РП I-7 (Румъния/Силистра-Шумен-Ямбол-Елхово-Лесово/Турция), РП II-73 (Шумен-Смядово-Карнобат), осигуряващ връзка с Южна България.

➤ Републиканска пътна мрежа (РПМ)

Пътни артерии от Републиканска пътна мрежа (РПМ), чрез които общината осъществява външните връзки, са с дължина 145,587 км, както следва:

- Основен транспортен носител (фиг.18) за общината в направление изток-запад се явяват Автомагистрала (АМ) „Хемус“ - А2 и първокласният път I-4, с Европейска категоризация Е-772 (София – Велико Търново – Търговище - път I-2).
- Автомагистрала „Хемус“ – А2 (София – Ботевград – Шумен – Девня – Варна) с дължина 18,597 км на територията на общината, от км 338,580 до км 357,177, като настилка е в добро състояние.
- Път I-4 (Е-772) /„Коритна - Български извор – Микре - о.п. Севлиево-Велико Търново - о.п. Омуртаг - о.п. Търговище - (о.п. Разград - о.п. Шумен)“/ с дължина 8,327 км на територията на общината, от км 250,300 до км

258,627, като настилка е в средно състояние. За етапна връзка и пътни възли с дължина 5,890 км в добро състояние.

В направление север - юг се явяват следните пътища (фиг.18):

- Път I-2 /„Граница Румъния – Русе - Цар Калоян – о.п. Разград - о.п. Шумен – Девня – Варна“/ с дължина 27,256 км на територията на общината, от км 102,790 до км 130,046, като настилка е в средно състояние от км 102,790 до км 107,730 и от км 109,000 до км 130,046 и в добро състояние от км 107,730 до км 109,000.
- Път I-7 /„Граница Румъния - о.п.Силистра - о.п. Дулово - о.п. Шумен - о.п. Велики Преслав – Върбица – Берово – Мариша - о.п. Ямбол - о.п. Елхово –Гранитово – Мелница - Лесово- Граница Турция“/ с дължина 16,600 км на територията на общината, от км 104,000 до км 109,070 и от км 115,370 до км 125,900, като настилка е в добро състояние; пътни връзки към пътища I клас с дължина 9,100 км в средно състояние.

През територията преминават и други основни транспортни носители-втори и трети клас пътища:

- Път II-73 /„О.п. Шумен – РадкоДимитриево – Смядово – Веселиново – Лозарево – Карнобат“/ с дължина 17,200 км, от км 0,000 до км 17,200, като настилка е в добро състояние.
- Път III-731 /„РадкоДимитриево-Друмево-Черноок-Храброво-(Провадия-Дългопол)“/ с дължина 18,000 км, от км 0,000 до км 18,000, настилка е в лошо състояние.
- Път III-2006 /„(о.п. Шумен - Девня) – Мътница – Мадара – Каспичан - (о.п. Шумен-Девня)“/ с дължина 8,000 км, от км 0,000 до км 8,000 и е в средно състояние от км 4,843 и в добро състояние от км 4,843 до км 8,000.
- Път III-7003 /„ (о.п. Дулово - о.п. Шумен) Пристое – Каолиново - Лятно Долина - пк. Лиси връх -Войвода - Избул- Върбяне- Златна нива- Царев брод-о.п. Шумен“/ с дължина 9,540 км, от км 39,600 до км 49,140, настилка е в добро състояние от км 39,600 до км 39,757 и в лошо състояние в останалия участък.
- Път III-7004 /„(о.п. Дулово -о.п. Шумен) – Хитрино – Тимарево – Длъжко – Струино - (о.п. Разград -о.п. Шумен“/ с дължина 2,177 км, от км 9,150 до км 11,327, настилка е в лошо състояние.
- Път III-7301 /„(Радко Димитриево - Смядово) – Ивански – Кълново – Янково –Жълд – Арковна – Партизани - Комунари“/ с дължина 4,900 км, от км 0,000 до км 4,900, настилка е в лошо състояние.

➤ Железопътен транспорт

Община Шумен е разположена на важен транспортен кръстопът и по отношение на ж.п. транспорта. През нея преминават северната ж.п. линия № 2 София – Мездра - Г. Оряховица – Каспичан – Синдел - Варна, линия № 26 –

Шумен – Комунари и линия № 9 – Русе-Разпределителна – Каспичан. Общата дължина на ж.п.линиите, преминаващи през територията на общината, е 30,16 км, като всички са електрифицирани. Удвоените ж.п. линии са 12,31 км. По отношение на гъстотата на ж.п. мрежата, община Шумен (0,049 км/км²) изостава от средния показател за страната (0,058 км/км²). Предвид регионалните функции на ж.п. транспорта, общината има лесен достъп на хора и стоки до места във всички географски посоки на България, независимо че плътността и е под средната за страната. Общината се обслужва от 2 гари и 4 спирки. По линията се движат 12 бързи, 6 пътнически и 6 товарни влака.

➤ **Въздушен транспорт**

Обслужването на населението с въздушен транспорт се осъществява на летищата на Варна и Бургас. Разстоянията до тях са съответно около 85 км и 135 км.

Край с. Буховци и съседната община Търговище (на разстояние от гр. Шумен 29 км по РП) има съществуващо летище с необходимите съоръжения към него, което не функционира в момента. Пистата е дълга 2600 м. Предвижда се възстановяване летателните дейности на летището, при което ще бъде обслужвано населението и на съседните общини и области.

В община Шумен има три селскостопански летища. През 2016 г. с решение на МС летището край с. Градище е предоставено на клуба по въздушни спортове „Скай Шумен“ за безвъзмездно ползване за срок от 10 години. Предоставената инфраструктура е разположена на площ 120 декара, вкл. половин километрова асфалтова полоса.

➤ **Воден транспорт**

Населението може да бъде обслужено с морски и речен воден транспорт от близко разположени пристанища. Разстоянията до пристанищата на Варна и Бургас са съответно ок. 100 км и 130 км, а до речните пристанища Русе и Силистра – по около 115 км.

➤ **Обществен транспорт**

В града функционират множество частни фирми, извършващи таксиметрови услуги, пътнически превози и вътрешна и международна спедиция.

Добрата степен на изграденост на общинската пътна мрежа осигурява възможности за достъп до всички населени места в рамките на общината.

ФИГ. 18. ОСИ НА РАЗВИТИЕ

2.5.2. Инженерна инфраструктура

➤ Водоснабдяване

Осигуряването на питейна вода за населените места е организирано според наличните водни ресурси, техническата възможност за групиране на населените места, изградени водоеми, помпени станции и други съоръжения по трасетата на външните водопроводи.

На територията на община Шумен са изградени 19 бр. водоснабдителни системи, обслужващи 1 град и 26 села с население към 2016 г. около 89000.

Основният водоизточник за водоснабдяването с питейна вода в община Шумен е язовир „Тича“. От язовир „Тича“ се водоснабдява град Шумен, кв. Макак, кв. Дивдядово, с. Дибич, с. Панайот Волов и с. Белокопитово. Поради липса на пречиствателна станция (ПСПВ) подаваната вода от язовир „Тича“ не се пречиства. При дъждове и снеготопене в язовира, независимо от големия му обем, се получават отклонения в качествата на питейната вода – завишение на стойностите на показателите мътност и окисляемост.

Останалите населени места от общината се водоснабдяват от местни водоизточници, но суровата вода от някои от тях (най-често каптажи и шахтови кладенци) не отговаря на изискванията по показател „нитрати“. Основна причина е ползването на торове и препарати несъобразено с ограниченията и забраните при обработка на земеделските земи в санитарноохранителните зони.

За акумулиране на водните количества са изградени значителен брой водохранилища с различен обем според нуждите към отделните водоснабдителни системи.

Броят и обемът на водохранилищата, както и хлораторните съоръжения, на територията на общината са: 42 броя напорни резервоари с общ обем 49415 куб.м. и 19 хлораторни.

Голяма част от водопроводната система и съответните съоръжения в района са стари и амортизирани, което води до големи загуби на вода при транспортирането ѝ.

➤ Канализация

За разлика от водоснабдяването изградеността на канализации в района изостава. Населените места в община Шумен, с изключение на гр. Шумен и частично на с. Мадара, са без изградена канализация. ПСОВ е изградена само в гр. Шумен. Канализацията, изградена в с. Мадара, е с недостатъчни диаметри, няма изградена ПСОВ и се зауства без пречистване на отпадъчните води. В останалите села няма изградени канализации и пречиствателни съоръжения и директно се заустват във водоприемници. Масово в населените места се използват септични кладенци и попивни ями, което води до влошаване на качествата на питейните води.

Изградената канализационна мрежа определено е недостатъчна.

В град Шумен е изградена Пречиствателна станция за отпадъчни води (ПСОВ) за пречистване на отпадъчните води на гр. Шумен преди вливането им в р. Камчия и от нея - в Черно море.

По проект „Подобряване на водния цикъл на гр. Шумен“, финансиран от предприєдинителен фонд на ЕС – ИСПА чрез МОСВ са изпълнени реконструкции във водосборите на главни колектори с дължина 12 км от канализационната мрежа на гр. Шумен и са подменени и изградени над 2 км сградни канализационни отклонения.

Гр. Шумен 131 794 ЕЖ - има изградена ПСОВ Шумен - смесена система. Останалите населени места са на септични ями.

➤ **Електроснабдяване**

Енергийната система за захранване на община Шумен е част от Републиканската мрежа. Основното захранване е на 110 kV. В експлоатация е подстанция „Шумен I“ 110/20/10 kV, П/ст „Център“ 110/10 kV, П/ст „Запад“ 110/20/10 kV и П/ст „Изток“ 110/20/10 kV. Електрозахранването на гореизброените подстанции се осъществява с въздушни ел. проводни 110 kV от системна подстанция „Мадара“ - 220/110 kV.

Ел. захранването на съществуващите подстанции 110/20 kV става с въздушни ел. проводни 110 kV от системната п/ст „Мадара“ - 220/110 kV. Ел. захранването на п/ст „Мадара“ става с 3бр. ВЛ 220 kV, както следва:

- ВЕЛ „Волов“ 220 kV от п/ст „Добруджа“.
- ВЕЛ „Коларов“ 220 kV - от п/ст „Добруджа“.
- ВЕЛ „Тича“ 220 kV - от п/ст „Горна Оряховица“.

На територията на община Шумен има изградени:

- Топлоелектрическа централа с ел. мощност 15 MVA, присъединена към мрежа 110 kV в п/ст „Шумен I“.
- Фотоволтаични централи.

Източниците са присъединени към мрежа 20 kV и са от регионално ниво.

Основен източник на захранване на общината е Републиканската енергийна мрежа на 110 kV.

Източниците на ел. енергия за задоволяване потребностите на община Шумен е трансформаторна подстанция „Стралджа“ 110/20 kV.

➤ **Газоснабдяване**

През територията на Община Шумен, в най-северната част, преминава преносен /магистрален/ газопровод /МГ/ на Булгартрансгаз, който е част от националната газопреносна инфраструктура – северен клон - условен диаметър Ду 700, работно налягане 5,4 МПа.

От основния преносен газопровод тръгва газопреносното отклонение /ГО/ за град Шумен - условен диаметър Ду200, работно налягане 4,894 МПа, което преминава през северната част на общината и достига до ГРС-Шумен. Към газопроводното отклонение има и комуникационен кабел.

От ГРС-Шумен се захранва бившата Топлофикация Шумен с пряк присъединителен газопровод, от който се захранва газоразпределителната мрежа на «Арес газ» АД.

➤ Телекомуникации

Развитието на телекомуникационните и информационните технологии са важен фактор в конкурентоспособността на фирмите и се променя с много динамични темпове.

Община Шумен има добре развита телефонна мрежа, обхващаща всички населени места, но и тук наложилата се през последните години тенденция на намаление на фиксираната телефонна плътност и увеличение на мобилната продължава.

При показателя „мобилна телефонна плътност“ се наблюдава непрекъсната тенденция на увеличение, като България вече изпреварва голяма част от държавите -членки на ЕС - мобилното покритие обхваща 100% от населението в общината.

Освен традиционната телефония, общината има осигурен достъп до интернет, но качеството и скоростта не отговарят на съвременните изисквания.

В град Шумен е изградена бизнес мрежа за предоставяне на високоскоростни линии за достъп, но в по-малките населени места достъпът е ограничен. Липсват данни за достъп до интернет по общини, но относителният дял на домакинствата с достъп до интернет за област Шумен през 2012 г. е 44,7%, което е по-ниско от средната стойност за Североизточния регион (47,9 %).

Необходимо е да се разшири достъпът и използването на мрежите и услугите, предвид нарастващата роля на информацията, особено в селата, където обществените места за достъп до информация са единствената възможност за много потребители. Изграждането на обществени информационни системи и гарантираното предлагане на Интернет услуги за целия обществен сектор, включително и на улеснен достъп за хората с увреждания, е задължителна стъпка към информационното общество.

На територията на община Шумен телекомуникационната мрежа се обслужва от „Българска телекомуникационна компания“ ЕАД, „Мобилтел“ ЕАД и „Теленор България“ ЕАД.

2.5.2. Енергийна ефективност

Състоянието на енергийното потребление в община Шумен се характеризира с енергоинтензивна структура на икономиката, неблагоприятен енергиен баланс на домакинствата с много високо потребление на електроенергия за отопление. Отоплението на територията на Общината се извършва на електричество, газ, дърва, дизелово гориво, биомаса и въглища.

Най-ясно е очертана функцията на Общината, като потребител на електрическа енергия. Това е в тясна връзка със задълженията ѝ да осигурява енергия за всички общински обекти: сгради и улично осветление.

Основната цел на енергийната ефективност е намаляване на разхода за енергия без да се понижава качеството на услугата (при производство, отопление, осветление, транспорт и др.).

2.5.3. Основни изводи

- Община Шумен е разположена на транспортно-комуникационен възел от висок ранг с добра транспортна достъпност.
- На лице е добро ниво на изграденост на общинската пътна мрежа.
- На територията на община Шумен са изградени 19 бр. водоснабдителни системи.
- Голяма част от водопроводната система и съответните съоръжения в района са стари и амортизирани, което води до големи загуби на вода при транспортирането ѝ.
- Изградената канализационна мрежа е недостатъчна.
- Основното ел. захранване е на 110 kV. В експлоатация е подстанция „Шумен I” 110/20/10 kV, П/ст „Център” 110/10 kV, П/ст „Запад” 110/20/10 kV и П/ст „Изток” 110/20/10 kV.
- Община Шумен има добре развита телефонна мрежа.
- На територията на община Шумен телекомуникационната мрежа се обслужва от „Българска телекомуникационна компания“ ЕАД, „Мобилтел“ ЕАД и „Теленор България“ ЕАД.
- Необходимо е да се разшири достъпът и използването на мрежите и услугите.

2.6. Анализ на състоянието на селищата мрежа и на жилищния сектор

2.6.1. Селищна мрежа – функционална и типологична характеристика на населените места

По своя генезис селищната мрежа на община Шумен не се отличава от начина на възникване и развитие на селищата в равнинно - хълмистата североизточна част на страната. Тя включва селища с дълга история. Повечето от населените места в общината попадат в платовидно- равнинния пояс в централната част на област Шумен.

Една от характеристиките, които дават отражение върху облика и възможностите за развитието на населените места е надморската им височина. Те попадат в територии с надморска височина от 100 до 300 м, които са с низинно-равнинен характер (таблица 27).

ТАБЛИЦА 27. РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИТЕ МЕСТА В ОБЩИНА ШУМЕН ПО НАДМОРСКА ВИСОЧИНА

Надморска височина на населените места	
от 50 - 99 м.	с. Салманово
от 100 до 199 м.	селата: Дибич, Ивански, Мадара, Вехтово, Илия Блъсково, Мараш, Васил Друмево, Ветище, Овчарово, Радко Димитриево, Благово
от 200 до 299 м.	гр. Шумен и селата Царев брод, Градище, Друмево, Коньовец, Новосел, Белокопитово, Велино, Лозево, Панайот Волово, Средня, Струино, Черенча, Кладенец, Костена река

Източник: Единен класификатор на населените места в Р. България

Надморската височина на населените места в общината не е фактор с негативно въздействие за развитие на транспортно-комуникационната инфраструктура и за развитие на аграрния сектор.

В сега действащия *Класификатор на населените места в Р. България* на територията на община Шумен са включени общо 27 населени места, от които 1 град и 26 села. За състоянието на селищната мрежа представя дава показателят „гъстота на селищната мрежа“, изразена чрез брой на селищата на 100 км² от територията на общината. За община Шумен този показател е 4,1, при среден за област Шумен – 4,5, а за страната – 7,4 селища на 100 км².

Типологичната характеристика на населените места в общината се определя на основата на различни критерии, а именно:

- Демографски критерий – брой на населението.
- Административен статут – вид на населеното място и административни функции.
- Обслужващи функции и др.

В таблица 28 са посочени типът и категорията на населените места към 2019 г.

ТАБЛИЦА 28. ТИПОЛОГИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НА НАСЕЛЕНИТЕ МЕСТА В ОБЩИНА ШУМЕН

Населени места	Брой население 2019 г.	вид категория		
		градоустройств.	Функционална	адм. статут
Белокопитово	125	много малко село	7	км. наместн.
Благово	87	много малко село	8	км. наместн.
Васил Друмев	195	много малко село	7	км. наместн.
Велино	228	много малко село	7	км. наместн.
Ветрище	201	много малко село	7	км. наместн.
Вехтово	550	малко село	6	Кметство
Градище	575	малко село	6	Кметство
Дибич	909	малко село	5	Кметство
Друмево	877	малко село	6	Кметство
Ивански	1514	средно село	5	Кметство

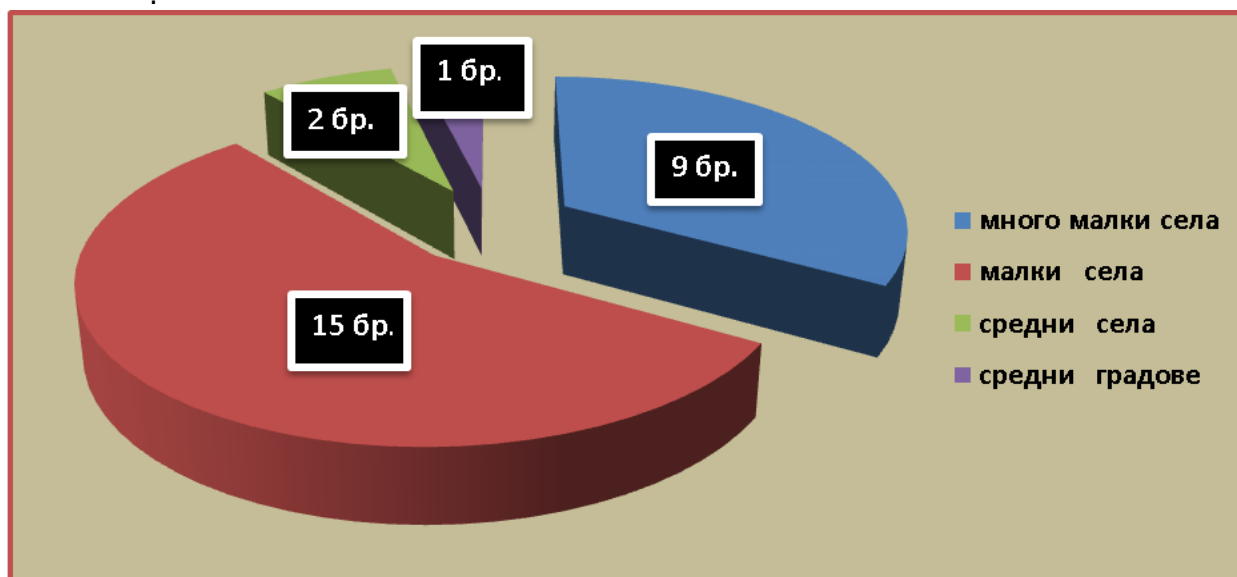
Илия Блъсково	344	малко село	6	Кметство
Кладенец	87	много малко село	8	км. наместн.
Коньовец	299	малко село	6	Кметство
Костена река	26	малко село	8	*
Лозево	290	малко село	7	км. наместн
Мадара	960	малко село	5	Кметство
Мараш	429	малко село	6	Кметство
Новосел	476	малко село	6	Кметство
Овчарово	109	много малко село	7	км. наместн.
Панайот Волово	245	много малко село	7	км. наместн
Радко Димитриево	217	много малко село	7	км. наместн
Салманово	690	малко село	6	Кметство
Средня	397	малко село	7	Кметство
Струино	384	малко село	7	Кметство
Царев брод	1159	средно село	5	Кметство
Черенча	337	малко село	7	Кметство
Шумен	75442	среден град	1	общ. център

Източник: МРРБ/НСИ Класификатор на населените места в Р. България

*обслужва се от кметство (чрез кметски наместник) Овчарово

По отношение на *градоустройствения критерий* – брой на населението, се прилага, нормативно определената т.нар. „*градоустройствена категория на населените места*“. По този критерий населените места в общината попадат в следните групи (*фиг.19*):

- Много малки села (до 250 д.) – 9 бр.
- Малки села (от 251 до 1000 д.) – 15 бр.
- Средни села (от 1000 до 2000 д.) – 2 бр.
- Средни градове (от 30 000 до 100 000 д.) -1 бр.

ФИГ. 19. РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИТЕ МЕСТА В ОБЩИНА ШУМЕН ПО ГРАДОУСТРОЙСТВЕН КРИТЕРИЙ (БРОЙ НА НАСЕЛЕНИЕ)

По *административен статут* населените места в общината попадат в три групи:

- Център на община – гр. Шумен.
- Кметства – 19 села.
- Кметски наместничества – 7 села.

Критериите за административния статут на населените места са нормативно определени – като критерият е отново демографски: за кметство – минимален брой население 350 души и за наместничество – до 350 души.

Функционалната категоризация също е нормативно определена. Населените места от общината попадат в следните категории (*таблица 29*):

- Категория 1 – 1 населено място (гр. Шумен).
- Категория 5 - 4 населени места.
- Категория 6 – 8 населени места.
- Категория 7 - 11 населени места.
- Категория 8 – 3 населени места.

ТАБЛИЦА 29. ФУНКЦИОНАЛНА КАТЕГОРИЯ НА НАСЕЛЕНИТЕ МЕСТА В ОБЩИНА ШУМЕН

Функционална категория				
I категория	I категория	I категория	I категория	I категория
гр. Шумен	селата: Дибич, Ивански, Мадара, Царев брод, Костена река	селата: Вехтово, Градище, Друмево, Илия Блъсково, Коньовец, Мараш, Новосел, Салманово	селата: Белокопитово, Васил Друмево, Велино, Ветрище, Лозево, Овчарово, Панайот Волово, Радко Димитриево, Средня, Струино, Черенча	селата: Благово, Кладенец, Костена река

Източник: МРРБ/НСИ Класификатор на населените места в Р. България

Опорни обслужващи центрове. Една от важните селищни функции на населените места е обслужващата. Тя е свързана с функционирането на определен вид обслужващи обекти – на образованието, здравеопазването, културата, местното самоуправление, вероизповеданията. Критерий за разкриване на съответните обслужващи обекти е наличието на определен брой потребители.

Наличието на комплекс от обслужващи обекти е основание съответното населено място да изпълнява функциите на обслужващ център. Категорията на селищните обслужващи центрове се определя от набора на обслужващи обекти и честотата на възникване на потребностите от услуги.

На базата на анализите и оценките на *бюджетните социални услуги* в община Шумен се разкрива следната мрежа от опорни обслужващи центрове:

- *Основен обслужващ център* (гр. Шумен).
- *Вторични обслужващи центрове* (селата Ивански, Дибич, Царев брод и др.).

Основният обслужващ център е базиран на функциите му на важен административен център (областен и общински), седалище на структури на Централната администрация, утвърден университетски център с две висши

училища – Шуменски университет „Константин Кирил Философ“ и Факултет „Артилерия, ПВО и КИС“ към Национален университет „Васил Левски“ – гр. Велико Търново, болнични лечебни заведения, обекти в сферата на съдебната система и сигурността с регионални функции, културни обекти и др. Освен център на обслужващи звена с регионално и национално значение, гр. Шумен е седалище на голям брой обслужващи обекти с общински характер. На основата на посочените обслужващи обекти на висок ниво, общинският център изпълнява функции и на регионален обслужващ център в рамките на Североизточния район.

Локалните обслужващи центрове са свързани с дейността на обслужващи обекти, осигуряващи ежедневни и частични периодични обслужващи функции (детска градина, основно училища, седалище на общопрактикуващ лекар и др.). Функцията на локален обслужващ център за някои от по-големите села се подсилва и от това, че основните училища са със статут на средищни, т.е. в тях се обучават и ученици от съседни населени места, в които няма действащи училища. В района на лекарските практики, които са със седалища в локалните обслужващи центрове са включени и здравно осигурени лица от съседни по-малки села и т.н.

Положителна оценка може да се даде на инициативата на общинската администрация за *изготвянето на паспорт* на всички отделни населени места, съдържащ най-важна информация за всяко село в общината. Това са „визитки“ на населените места, които са качени на сайта на общината.

Състояние на селищната среда. Представа за облика на населените места дават физическите качества на селищната среда. Една от основните функции на местната власт е свързана с подобряване на елементите на селищната среда, които са с публичен характер – улици и прилежащите им тротоари, площадни пространства, зелени площи, улично осветление и др.

Ежегодно с приемането на общинския бюджет и на Капиталовата програма се осигуряват инвестиции за подобряване облика на населените места. Освен със собствени средства с инвестиционен характер, се подготвят и проекти с външно финансиране, насочени към подобряване качествата на публичните пространства на населените места.

Основните резултати, постигнати в анализирания период насочени към подобряване физическите качества на селищната среда са свързани и с изпълнение на мерки и проекти, включени в два основни планови документа на общината:

- *Общински план за развитие на община Шумен - 2014-2020 г.*
- *Интегриран план за градско възстановяване развитие на гр. Шумен -2014-2020 г.*

С проекти, финансирани основно със средства от общинския бюджет са реализирани и проекти, свързани с ремонти и реконструкция на водопроводната мрежа в някои населени места в общината с асфалтиране и на уличните платна.

За анализирания период (2014-2020 г.) е осъществено мащабно подобряване качествата на селищната среда на гр. Шумен. Това е постигнато чрез реализацията на редица проекти, включени в *Интегрирания план за градско възстановяване и развитие на гр. Шумен – 2014-2020 г.* Някои от проектите са финансирани от Републиканския и съфинансирани от Общинския бюджет. Резултатите от реализацията на тези проекти са: Реконструкция и реновиране на пешеходни алеи и тротоари в района на кв. „Тракия“, кв. „Боян Българанов“, рехабилитация (асфалтиране) на улици в Централната градска част, благоустрояване на района на кръстовището на ул. „Станционна“, бул. „Симеон

Велики”, рехабилитация на ул. „Тича“ и редица други в общинския център. Мащабен проект за подобряване на селищната среда в гр. Шумен е свързан с благоустрояването на зоната около Многофункционалната спортна зала „Арена Шумен“. Създаден е парк (с площ около 21 дка) с места за отдих, детска площадка и автоматизирана поливна система за поддържане на зелените площи, новозасадени дръвчета и др.

Със собствени средства в 16 села от общината са асфалтирани улици, които са със силно нарушена улична настилка. Обликът на селищната среда в населените места поетапно се подобрява и чрез ремонти на публични сгради – кметства, читалища, учебни заведения и др.

2.6.2. Жилищен сектор

Обитаването, като една от основните селищни функции е свързано и със състоянието на жилищния сектор. Анализите и оценките на този сектор включват оценка на количествените показатели и качествена характеристика на жилищата.

➤ *Количествени параметри на жилищния сектор*

Обект на анализа е състоянието на жилищния фонд. За целта се ползват утвърдени в практиката показатели като:

- брой жилищни сгради;
 - брой жилища;
 - размер на жилищната площ.
- *Жилищни сгради*

Последната официална статистическа информация за жилищния сектор на ниво „община“ е към 2019 г. Към тази година на територията на община Шумен има общо 17676 жилищни сгради. Основната част от тях са еднофамилни и друга – многофамилни. Последните се намират главно в гр. Шумен, а единични – в някои от селата на общината. Основната част от жилищните сгради са изградени в периода 1950 – 1980 г., а част от тях – в предишни периоди. След 2000 г. е осъществявано жилищно строителство, но с много по-малки мащаби.

За последните 4 години от анализирания период (2014-2019 г.) в общината са въведени в експлоатация общо 52 нови жилищни сгради с общо 177 жилища в тях (таблица 30).

ТАБЛИЦА 30. ВЪВЕДЕНИ В ЕКСПЛОАТАЦИЯ НОВИ ЖИЛИЩНИ СГРАДИ И НОВИ ЖИЛИЩА В ОБЩИНА ШУМЕН ЗА ПЕРИОДА 2016 – 2019 Г.

години	Сгради - брой		Жилища - брой	Полезна площ - м ²		
	общо	в т.ч. нови		Общо	Жилищна	Обслужваща
2016 г.	7	7	27	2212	1185	1027
2017 г.	10	10	43	3148	2043	1105
2018 г.	11	11	48	3714	2291	1423
2019 г.	24	24	59	4755	2944	1811
общо	52	52	177	13829	8463	5366

Източник: НСИ. Районите, областите и общините в Р. България

Анализът на данните от таблица 30 показва, че средногодишно са въвеждани по 13 жилищни сгради с 44 жилища. Броят на въвежданите в експлоатация нови жилищни сгради варира – най- малък 7 нови жилищни сгради са въведени в експлоатация през 2016 г., а най-много – 24 – през 2019 г.

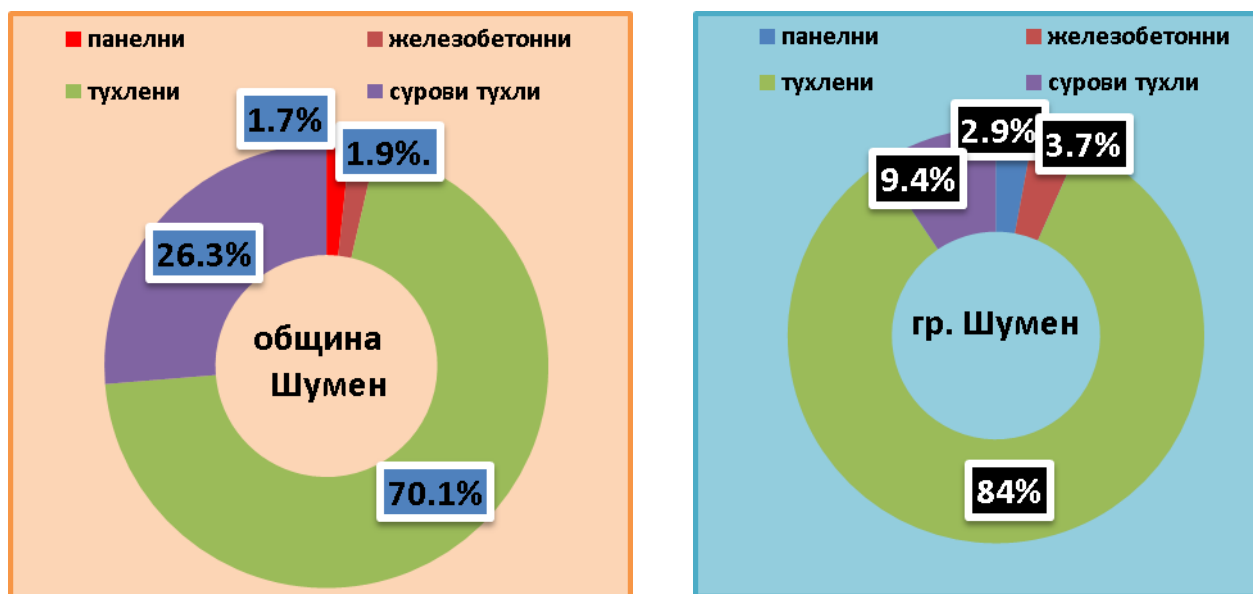
Съпоставката между броя на жилищните сгради и на броя на жилищата в тях, показва, че в основната си част те са многофамилни. Средната полезна площ на едно нововъведено в експлоатация жилище за анализирания период е около 78 м².

По отношение на *материала, от който са изградени* всичките 17676 жилищните сгради в община Шумен, същите се разпределят по следния начин:

- Общ брой на жилищните сгради – 17 676, в т.ч.:
 - панелни – 297 бр.;
 - стоманобетонни – 483 бр.;
 - тухлени – 12278 бр.;
 - други .- 4618 бр.

Жилищните сгради, изградени от тухли се диференцират на сгради с бетонна плоча и сгради с гредоред, който преобладават. Има и малък брой жилищни сгради, външните стени на които са от сурови тухли (кирпич). В някои от селата на общината повече от половината жилищни сгради са от сурови тухли – в с. Костена река от 87,8% са от такъв материал, в с. Овчарово (74,5%), в с. Ивански (74,0%) и други .

На фиг.20 са представени относителните дялове на жилищните сгради и материалът, от който са изградени външните им стени.

ФИГ. 20. ДЯЛ НА МАТЕРИАЛА ОТ КОЙТО СА ИЗГРАДЕНИ ЖИЛИЩНИТЕ СГРАДИ В ОБЩИНА ШУМЕН И ГР. ШУМЕН

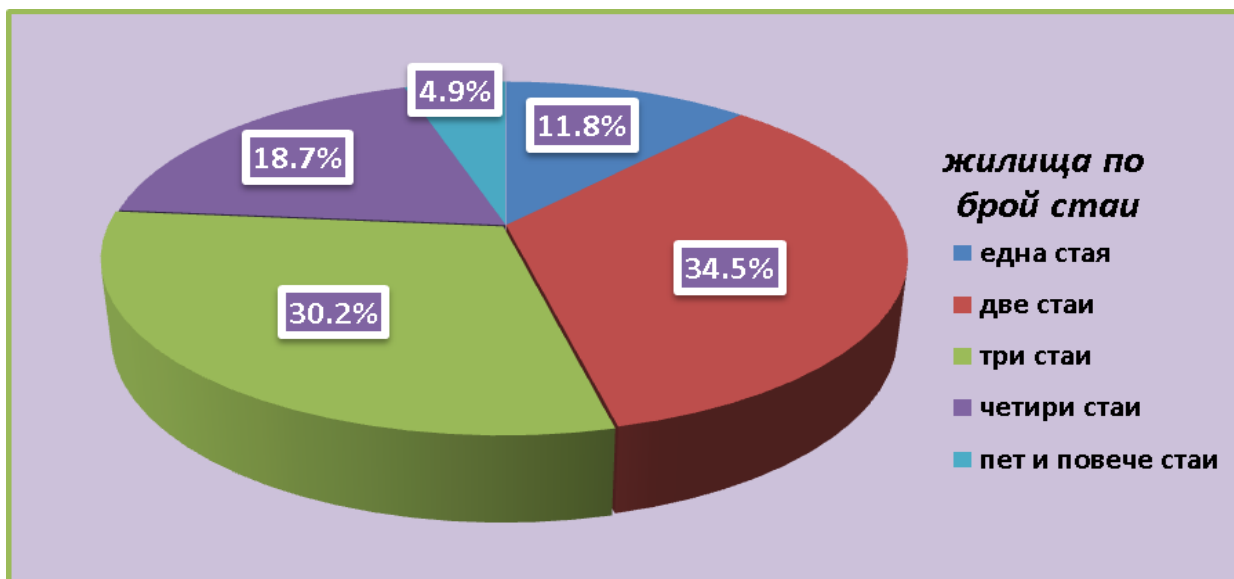
- *Жилища*

Вторият важен показател за количествена оценка на жилищния сектор е броят на жилищата. Към 2019 г. броят на жилищата в община Шумен е 36 719. Немалката разлика между броя на жилищните сгради и броя на жилищата се обяснява с това, че част от жилищните сгради са многофамилни.

Важен показател, характеризиращ жилищния сектор е „брой стаи в жилищата“. По този показател данните показват, че преобладават жилищата с две и с повече стаи. Това личи и от следните данни:

- Жилища с 1 стая – 5504 бр.
- Жилища с 2 стаи – 16100 бр.
- Жилища с 3 стаи – 14116 бр.
- Жилища с 4 стаи - 8729 бр.
- Жилища с 5 и повече стаи – 2270 бр.

Структурата на жилищата по броя на стаите в тях, представена като относителни дялове за общината и за гр. Шумен към 2019 г. е посочена графично на фиг.21.

ФИГ. 21. СТРУКТУРА НА ЖИЛИЩАТА В ОБЩИНА ШУМЕН ПО БРОЙ НА СТАИТЕ В ТЯХ

По населени места, анализите показват, че многостайните жилища са по-често срещани в по-малолюдните населени места. Обяснението за това е, че тези жилища са изградени когато обитателите на едно домакинство са били повече на брой и това е налагало да се строят жилища с повече стаи.

По формата на собствеността, жилищата в община Шумен не се различават от тази за страната. Преобладаващата част от тях са частна собственост – на физически и малка част на юридически лица. Към 2019 г. от всичките 46719 броя жилища в общината само 1313 жилища са държавна и общинска собственост, което е само 2,7%.

➤ **Качествени характеристики на жилищата**

Един от важните критерии за качествените характеристики на жилищата е степента на тяхната благоустроеност. Той включва тяхната електрифицираност, водоснабдяване и наличието на баня.

Статистическите данни от последното преброяване на жилищния фонд през 2011 г. показват, че всички налични жилища са електрифицирани. Те са и водоснабдени. По отношение на наличието на баня данните показват, че не всички от тях разполагат с такава. Без баня са 5,3% от всички обитавани жилища в общината, а за гр. Шумен този дял е 2,3%. С баня в самото жилище са 65,3% от жилищата в общината, а в гр. Шумен – 74,0%. С баня извън жилището – в самата сграда са малко жилища, а с баня извън жилищната сграда – между 1 и 2% от всички жилища.

За степента на жилищната задоволеност на населението представя дават няколко показателя – „жилища на 1000 души от населението“, „брой лица обитавани едно жилище“ и „жилищна площ на лице от населението“.

Към 2019 г. общият размер на полезната площ в жилищата на общината възлиза на 3 348 144 м². От нея размерът на жилищната площ (стаи, детски стаи, дневни) е 2 813 329 м², а на площта на спомагателните помещения (кухни, бани, коридори, дрешници, килери и др.) – 558 815 м². Съотношението жилищна – спомагателна площ е 84,0/16,0%.

Броят на жилищата в общината, отнесен към броя на населението показва,

че на 1000 души от населението се падат по 536 жилища. Към 2019 г. едно жилище се обитава средно от 1,87 лица.

Задоволеността на населението с полезна и със жилищна площ се изразява с размера на тези площи, отнесени към 1 лице от населението. Към 2019 г. размерът им (в м²/лице) е:

- Полезна площ – 38,4 м².
- Жилищна площ – 32,2 м².

Показателят за жилищна задоволеност (32,2 м²) е под нормативно определения стандарт от 40 м²/лице от населението.

*

* *

2.6.3. Изводи

- Селищната мрежа в община Шумен е формирана в много продължителен период назад, със селища с вековна история.
- Съвременната структура на селищната мрежа включва голям брой селища (общо 27), които са с различни характеристики както по отношение на степента на населеността им, така и по изпълняваните селищни функции.
- Висок е броят на малолюдните (много малки и малки села), като превес имат много малките села с население до 250 души. Това е резултат от протичащите демографски процеси, съвкупното влияние от които води до постепенното им обезлюдяване.
- Малкият брой население в повечето от селата затруднява осигуряването на място на редица бюджетни услуги в сферата на предучилищното и училищното образование, на извънболничната помощ и др.
- Независимо от процесите на обезлюдяване, селищната мрежа не търпи промени – за последните 10 години няма отпаднали от селищната мрежа населени места поради пълното им обезлюдяване, т. е. на липса на население в тях.
- В структурата на селищната мрежа важно място заемат първичните обслужващи центрове, които чрез подходящи форми поемат осигуряване на необходимите бюджетни услуги за съседните по-малки населени места.
- Жилищният сектор се характеризира с наличие на жилища, които удовлетворяват потребностите на населението. Не е малък броят на необитаваните жилища, като по-голям е делът им в селата на общината.
- В общината продължават да се изграждат (макар и не много на брой) нови жилища, което в по-голяма степен се наблюдава за общинския център и в някои от по-големите села.
- В общината преобладават жилищата с 3 и повече стаи в тях, като това е по-характерно за селата.

- Жилищната задоволеност на населението с полезна и жилищна площ, отнесена към човек от населението е сравнима със средната за страната и за област Шумен, но е по-ниска от нормативно определения жилищен стандарт.

2.7. Културно-историческо наследство

Шуменският край е заселен от най-дълбока древност. Свидетелство за това са множеството регистрираните праисторически селища (селищни могили, селища от открит тип, селища от височинен тип и пещерни обиталища) по склоновете и в подножието на Шуменското и на Провадийско - Роякското плато и в Шуменското поле на брега на реките. Най-старите укрепителни съоръжения са регистрирани в склоновете на Провадийско - Роякското плато и върху Мадарското платото, на върха на хълма Фисека и най-северния рид от Шуменското плато. През годините броят на тези обекти се увеличава.

За духовния живот на населението можем да съдим по скалните манастири, църкви и скитове изградени в пещери в стръмните склонове на Шуменското и Мадарското плато.

На територията на община Шумен се съхранява богато културно-историческо наследство, доказващо развитие на поселищния живот в тази част на България през всички периоди - от праисторията до съвременното. Със своето многообразие и с познавателните, възпитателните и естетико-емоционалните си качества и уникален интегритет с природните дадености, културното наследство представлява фактор за социално-икономическото развитие на общината, като ценен ресурс на туризма – един от основните стълбове на местната икономика. Предвид териториалното разположение и близостта на община Шумен до съсредоточия на културни ценности и утвърдени туристически дестинации, каквито са Велики Преслав и Плиска, както и до Русе и Варна (в 100 – 120 км обхват), потенциалът на ресурса на туризма на общината се обогатява в регионален контекст.

Преобладаващата част от обектите на недвижимото културно наследство на територията на общината са получили статут за юридическа защита при действието на Закон за паметниците на културата и музеите (ЗПКМ), отменен с влизането в сила на Закон за културното наследство (ЗКН) на 10.04.2009 г. Заварените паметници на културата, обявени по реда на ЗПКМ, запазват своя статут и категория като недвижими културни ценности, а заварените декларираните паметници на културата запазват своя статут като декларираните обекти по смисъла на Закона за културното наследство (ЗКН), §10 ал. 1 и § 12 ал. 1 от Преходни и заключителни разпоредби. В съответствие са с разпоредбата на чл. 146, ал. 3 от ЗКН, като обявени НКЦ са включени и археологическите обекти, които не са получили статут по ЗПКМ и не фигурират в списъците на НИННН.

Общият брой на обектите на НКН са 179. В землищата на селата Благово, Вехтово, Друмево, Кладенец, Струйно няма регистрирани НКЦ.

На територията на община Шумен (без землището на гр. Шумен) се намират четири групови НКЦ - национален историко- археологически резерват (НИАР) „Мадара“, национален археологически резерват (НАР) „Ранно средновековно селище Кабиюк“, НАР „Шуменска крепост“ (в землището на гр. Шумен) и групов археологическа НКЦ „Три надгробни могили“ в м. „Миткова могила“, землището на с. Ивански. Един обект от НИАР „Мадара“ - Скален релеф Мадарски конник е включен в Листата на световното наследство на III сесия на Комитета за световно наследство – Луксор, Кайро, X. 1979 г.

От обявените 158 бр. НКЦ, 5432 бр. са получили статут по реда на отменения ЗПКМ. Те се категоризират, както следва:

- **„световно значение“ – 1 археологически обект** в с. Мадара;
- **„национално значение“ – 34 археологически обекта** (10 бр. - с. Ивански, 1 бр. – с. Коньовец, 16 бр. – с. Мадара, 1 бр. – с. Царев брод);
- **„местно значение“ – 24 обекта**, в т.ч. **19 археологически** (1 бр. - с. Градище, 1 бр. – с. Дибич, 1 бр. – с. Ивански, 2 бр. - с. Илия Блъсков, 1 бр. – Коньовец, 2 бр. – с. Костена река, 2 бр. – с. Мадара, 1 бр. – с. Новосел, 2 бр. – с. Овчарово, 1 бр. – с. Средня и 5 бр. - с. Черенча), **5 исторически** (1 бр. - с. Градище, 1 бр. – с. Дибич, 2 бр. – с. Ивански, 1 бр. – с. Костена река);
- **„за сведение“ - 1 археологически обект** – с. Черенча.

Останалите 105 бр. археологически обекти, на които не е определен статут и категория по реда на ЗПКМ, имат статут на културни ценности с категория „национално значение“ до установяването им като такива по реда на този закон.

Териториалното разпределение на културните ценности е неравномерно. Най-голяма е концентрацията в землищата на селата Мадара – 25 бр., Градище – 20 бр., Ивански – 19 бр. В общината няма селищни територии, обекти на парково и градинско изкуство, културен ландшафт или културен маршрут със статут по ЗКН.

➤ **Археологически обекти**

Общият брой археологически обекти на територията на община Шумен, включени в справка от автоматизирана информационна система „Археологическа карта на България“ на територията на община Шумен предоставена от НАИМ – БАН са 155 бр., два от които се намират извън административните граници на община Шумен – в община Хитрино. В землищата на селата Благово, Вехтово,

Друмево, Кладенец, Салманово и Струйно няма регистрирани археологически НКЦ.

➤ **Архитектурно-строителни недвижими културни ценности**

На територията на община Шумен са запазени обекти от различни периоди, най-голямата част от тях са от епохата на българското Възраждане и след Освобождението 1878 г. – жилищни сгради, обществени сгради и такива свързани с местния стопански живот и бит. Декларирани архитектурно-строителни обекти има в селата Васил Друмево – 4бр., Коньовец – 1бр. и Салманово – 1бр.

➤ **Художествени и Исторически недвижими културни ценности**

Църква „Св. Николай - летни“ в с. Велино е деклариран обект на НКН в списък от 21.11.1977 г.

В Списъка на НКЦ на територията на община Шумен, без град Шумен, предоставен от НИНКН са регистрирани 18 бр. исторически НКЦ, вкл. 12 бр. от Регистъра на военните паметници в община Шумен, 5 бр. исторически НКЦ са обявени с категория „местно значение“ – *Паметник на руски войни* в землището на с. Градище, *Лобно място на Т. Петков* в землището на с. Дибич, *Лобно място на Др. Йорданов* и *Партизански бункер* в землището на с. Ивански и *Партизански бункер* в землището на с. Костена река. Два исторически паметника в с. Ивански от Списъка на НИНКН – са част от военен паметник, представляващ 3 обелиска.

В Регистъра на военните паметници в община Шумен (Приложение 11.3.) са регистрирани 17 военни паметника, 5 от тях са разположени на територията на гр. Шумен и неговото землище. В селата Белокопитово, Градище и Черенча, както и на гр. Шумен са издигнати руски паметници, които са обект на поклонение, като само този в землището на с. Градище – паметник на руски войни, има статут на НКЦ.

➤ **Движимо културно наследство**

Движими материални ценности – свидетелства за историята на община Шумен и региона са съхранени и експонирани в Национален исторически музей – София, Национален археологически институт с музей – София, Регионален исторически музей – Шумен, Археологически и исторически музей „Рафаил Попов“ в с. Мадара.

В гр. Шумен е регистрирана художествена галерия „Елена Карамихайлова“. В града се посещават също къщите-музей Димитър Сребров (Сребровата къща), хаджи Евтим Верби, Бучевинови, „баба Райна“; Безистена, старата Шуменска часовникова кула и др. Археологически и исторически музей „Рафаил Попов“ е разположен на подхода към скалния релеф в НИАР „Мадара“.

В селата Ивански и Коньовец функционират две деклариращи и регистрирани музейни сбирки.

Разкрити и функциониращи общоисторически и специализирани музейни сбирки има в селата *Костена река* (Етнографски музей за живота, бита и историята на селото), *Мараш* (Къща-музей „Йордановата къща“, строена през 1883 г. – етнографски музей, в който се провежда и дегустация на традиционни храни и напитки), както и към народните читалища в селата *Ивански* (Етнографска къща – дом на самодееца, запазена къща в автентичен вид, в която се пресъздават автентични обичаи, собственост на НЧ „Просвета – 1880“), *Средня* (музейна колекция с предмети от бита на миналото в НЧ „Извор – 1922“), *Черенча* (Етнографска сбирка в НЧ „Паисий Хилендраски - 1927“), *Вехтово* (етнографска сбирка в НЧ „Пробуда“). РИМ – Шумен оказва методическа помощ на читалищните и частните колекции.

➤ Нематериално културно наследство

Община Шумен ежегодно изпълнява богат Културен календар, в който се включват много традиционни и нови празници и развлекателни събития.

Едни от най-атрактивните фестивали и празници в община Шумен са:

- *Фестивал на динята в с. Салманово.*
- *Фестивал на чушката и домата в с. Мараш.*
- *Фестивал на терлика в с. Ветрище.*
- *Фестивал на гюзлемето в с. Градище.*

На територията на НИАР „Мадара“, от 2016 г. през м. юни ежегодно се провежда двудневен национален средновековен събор „Мадарски конник“, и Международно биенале по скулптура „Мадара“.

Всяко село има свой собствен празник на селото, посветен на събитие или църковен празник.

Тематични събори се провеждат периодично във връзка с различни годишнини, чествания на събития и други поводи в селата Мадара, Мараш и Васил Друмев.

Местният фолклор се изучава и съхранява в множество групи и състави, развиващи дейности в народните читалища – действащи фолклорни групи (ФГ) и самодейни състави има към читалища в селата Белокопитово, Благово, Васил Друмев, Верино, Ветрище, Вехтово, Градище и други.

Всички тези фестивали и празници, които се организират в селата на територията на община Шумен са фактор за устойчиво развитие на туризма.

2.8. Спорт и рекреация

Община Шумен разполага разнообразна спортна инфраструктура и спортни обекти за развитие на спорта. Основната инфраструктура като спортни обекти е концентрирана в общинския център: два стадиона - централният „Панайот Волов” и т.нар „Ученически стадион”, четири спортни зали – многофункционална зала „Арена Шумен“, многофункционална зала „Младост”, спортни зали „Плиска” и „Юнак”, градски открит плувен басейн. Закритите басейни са във Военното училище и в хотел „Шумен”, а откритите са „Аква свят”, „Бохеми”, „Ривиера”. Има два тенис корта и игрища в междублоковите пространства. В парк „Студентски” е изградена модерна скейт писта, както и многофункционално игрище за волейбол, баскетбол, футбол и тенис.

В общината функционират спортни клубове (ПФК „Шумен”, ФК „Ендже”, ФК „Балкан”, ФК „Мараш”, ФК „Коньовец”, ФК „Рapid”, ФК „Салманово”, ФК „Шумен - 2007” и др.); клубове по хандбал; ученически спортни школи („Хан Крум” и др.).

В община Шумен има изградени: спортни площадки, както и спортни площадки към учебните заведения; детски площадки към детските градини. Проблеми в този смисъл се констатира в селата Белокопитово, Ветрище, Градище, Коньовец.

По поречието на р. Камчия се практикува спортен риболов, както и в язовирите - Белокопитово, Лозево, Дибич, Костена река, Овчарово и др.

През последните години нараства интересът към различни видове екстремни спортове, които в по-голямата си част не се нуждаят от специално изградена инфраструктура. За развитие на въздушните спортове, през 2016 г. с решение на МС летището край с. Градище е предоставено на клуба по въздушни спортове „Скай Шумен” за безвъзмездно ползване за срок от 10 години. Разширява се активността в любителското колоездене по извънселищни маршрути.

Развитието на масов спорт и пълноценно използване на свободното време на младите хора е свързано със създаване на условия за развитието му на територията на цялата община.

2.9. Бюджет и бюджетна политика

2.9.1. Изисквания при съставяне на общинските бюджети

Осигуряването на съответен финансов ресурс е едно от основните условия за изпълнението на Програмата за реализация на ПИРО – Шумен. Финансовото осигуряване на голяма част от мерките (проектните идеи, готови проекти и други дейности) с публичен характер, заложи в Програмата за реализация се очаква да бъде със средства от Оперативните програми, които ще действат през

програмния период 2021-2027 г. Друга, и то немалка част от мерките ще бъдат финансирани със средства от общинския бюджет. По правилата на действащите Оперативни програми, общините участват със собствени средства за *съфинансиране на мерки с публичен характер*, финансирани със средства от Европейския съюз. Това налага да се анализират и оценят общинските бюджети на община Шумен за последните 3 години.

Бюджетната политика на Община Шумен е насочена към ефективно, ефикасно и законосъобразно разходване на публичните финансови ресурси. Създаването на условия за висока събираемост на собствени приходи с данъчен и неданъчен характер създава условия за финансиране на част от местните дейности, които са с бюджетен характер. Бюджетната стабилност се влияе и от степента на просрочените задължения. С осигуряването на обективно разчетени бюджетни приходи от собствени и привлечени от държавата бюджетни средства - основно за издръжка на делегирани от държавата дейности (ДДД) се осигуряват условия за дейностите, за които общината има законово определени ангажменти, а именно:

- *Ефективно функциониране на всички бюджетни структури.*
- *Поддържане и развитие на социалната и техническа инфраструктура.*
- *Преструктуриране и разширяване обхвата и качеството на публичните услуги, съобразени с потребностите на населението.*
- *Подобряване на материално-техническата база и условията за обучение в общинските училища и детски градини.*
- *Поддържане чистотата, уличното осветление и озеленяването на града и населените места.*

За анализиране и оценяване на бюджетната политика на община Шумен са ползвани докладните, на кмета на общината, с които са представени проектобюджетите за приемане от Общинския съвет.

Бюджетите на общината са съобразени с изискванията на действащата законова уредба. Основно това са:

- *Закон за публичните финанси.*
- *Закон за Държавния Бюджет на Република България за съответната година.*
- *Закон за местните данъци и такси.*
- *Данъчно- осигурителния процесуален кодекс и др.*

При съставяне на бюджета, освен законовите изисквания са отчитани и:

- Решения на Министерския съвет, относящи се за делегираните бюджети.
- Указания на Министерство на финансите за съставяне на бюджетите.
- Приетите от Общинския съвет бюджетни прогнози за периода 2018-2020 г.
- Приети вътрешни правила за съставяне на бюджетите и др.

Друго важно изискване при съставяне на бюджетите е отчитане на приоритети и приоритетни дейности изискващи бюджетно финансиране. Не само

при съставяне на общинските бюджети за последните три години, а и назад във времето, приоритетни публични дейности са образованието, екологията (вкл. управлението на битовите отпадъци) държавните, социалните, благоустройствените дейности и др.

2.9.2. Общински бюджети. Анализи и оценки

Предмет на анализа на бюджетите на общината са:

- Размерът и структурата на собствените и на привлечените приходи.
- Размерът и структурата на разходните части на общинските бюджети.

При обосноваване на размера на бюджетните приходи и на бюджетните разходи за отделните години, се спазват изискванията на Наредбата за условията и реда за съставяне на *бюджетната прогноза* за местните дейности за следващите три години. Планираните средства в проектите на бюджетите показват тенденция на увеличаване на техния размер, което личи и от следните данни:

- Размер на средствата в бюджет 2018 г. – **77 435 004 лева.**
- Размер на средствата в бюджет 2019 г. - **80 381 156 лева.**
- Размер на средствата в бюджет 2020 г. - **83 481 811 лева.**

Планираният ръст на бюджета се обосновава с разширяване на обхвата и подобряване качеството на публичните дейности, което води до нарастване на необходимите бюджетни финансови ресурси. За осигуряване на това увеличение на бюджета се разчита и на повишаване на собствените бюджетни приходи (чрез подобряване на събираемостта) и на средствата от различни трансфери от Държавния бюджет за издръжката на делегирани от държавата дейности.

➤ **Анализ на приходната част на средствата за бюджетната 2020 г.**

Планираният размер на общите приходи в бюджета на общината за 2020 г. в размер на 83 481 811 лв. е разпределен по основни дейности, както следва:

- За делегирани от държавата дейности (ДДД) – **53 011 781 лв.**
- За местни дейности – **30 470 030 лв.**

Трансферите от Държавния бюджет са в размер на 5 496 300 лв. Същите включват обща изравнителна субсидия (3 712 400 лв.), целева субсидия за капиталови разходи на местни дейности (1 479 900 лв.) и средства за зимно поддържане и снегопочистване (304 000 лв.).

Собствените приходи (данъчни и неданъчни), планирани в бюджета на общината за 2020 г. възлизат на **27 997 324 лв.**, разпределени по основни източници както следва:

- Данъчни приходи - **10 765 000 лв.**
- Неданъчни приходи - **17 232 324 лв.**

В сравнение с панираните в бюджета за 2019 г. планираните в бюджет 2020 г. не се различават съществено. Разлика има в планираните неданъчни приходи, които в бюджета за 2020 г. те са с 2 623 894 лв. по-малко в сравнение с тези в бюджет 2019 г. (*таблица 31*).

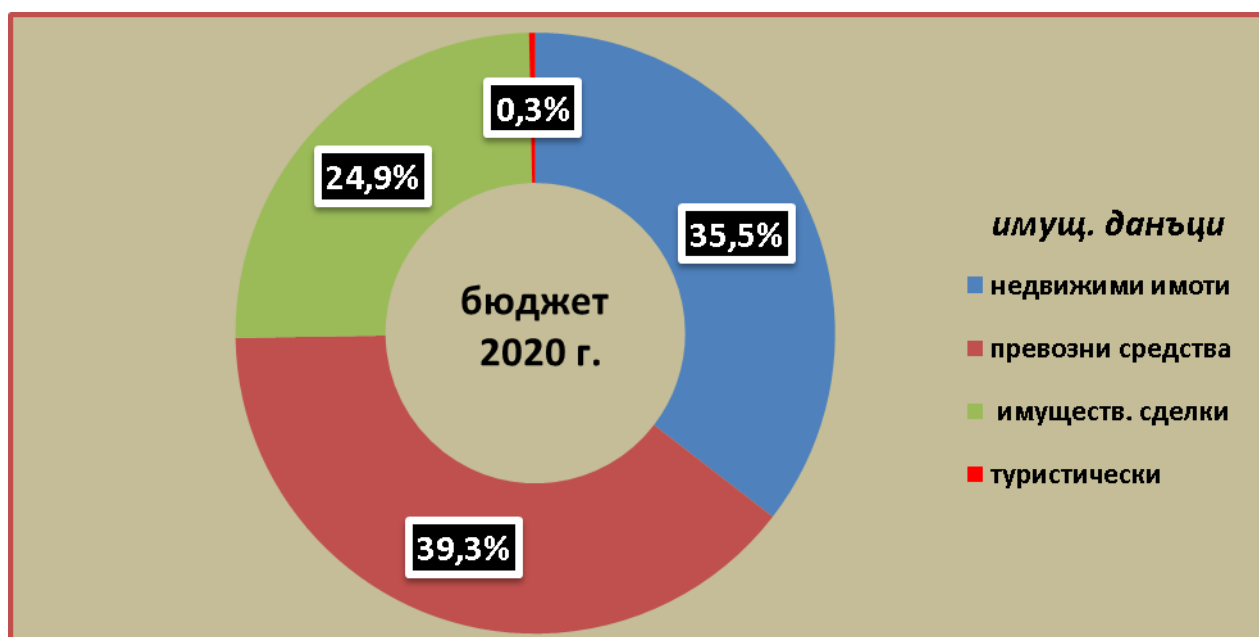
ТАБЛИЦА 31. СРАВНИТЕЛНИ ДАННИ ЗА РАЗМЕРА И СТРУКТУРАТА НА ПЛАНИРАНИТЕ СОБСТВЕНИ ПРИХОДИ В БЮДЖЕТИТЕ НА ОБЩИНА ШУМЕН ЗА 2019 И 2020 Г.

N	Показатели	Проект 2019 г.		Проект 2020 г.	
		Лева	Отн. дял от общите п-ди за 2019 г. %	Лева	Отн. дял от общите п-ди за 2020 г. %
1.	Имуществени данъци	10 560 000	34,72	10 765 000	38,45
2.	Неданъчни приходи	19 856 218	65,28	17 232 324	61,55
2.1.	Приходи и доходи от собственост	5 274 031	26,56	5 748 243	33,36
2.2.	Общински такси	8 474 000	42,68	8 544 500	49,58
2.3.	Глоби, санкции и наказателни лихви	1 070 000	5,39	1 070 000	6,21
2.4.	Други неданъчни приходи	232 209	1,17	223 157	1,29
2.5.	Внесени ДДС и др.дан.в/у продажбите	-754 022	-3,80	-853 576	-4,95
2.6.	Постъпления от прод. на нефин. активи	5 550 000	27,95	2 500 000	14,51
2.7.	Приходи от концесии	10 000	0,05	0	0,00
	Всичко собствени приходи:	30 416 218	100	27 997 324	100

Източник: Общинска администрация. Докладна записка на Кмета на общината за бюджет 2020 г.

Както личи от данните в *таблица 31* намалението в планираните неданъчни приходи в бюджета за 2020 г. се дължи на по-малките постъпления от продажба на нефинансови активи. В структурата на неданъчните приходи с най-висок относителен дял са планираните приходи от общински такси – 49,6% от общия им размер, следвани от планираните приходи и доходи от собственост (33,4%).

Данъчните приходи са основно от данък недвижими имоти, данък върху превозни средства, данък от прехвърляне на имущество по дарение и възмезден начин, туристически данък (*фиг.22*).

ФИГ. 22. СТРУКТУРА (ОТН. ДЯЛ В %) НА ИМУЩЕСТВЕНИТЕ ДАНЪЦИ В УТОЧНЕНИЯ БЮДЖЕТ НА ОБЩИНА ШУМЕН ЗА 2020 Г.

В структурата на **имуществените данъци** (в абсолютни стойности) в уточнения бюджет за 2020 г. са заложили следните стойности на отделните видове данъци:

- Данък върху недвижими имоти - 3 700 000 лв.
- Данък върху превозни средства – 4 100 000 лв.
- Данък за имуществени сделки – 2 600 000 лв.
- Туристически данък – 35 000 лв.

Неданъчните приходи в бюджета за 2020 г. са основно от:

- Приходи и доходи от собственост - 5 744 344 лв.
- Приходи от общински такси - 8 544 500 лв.
- Приходи от глоби, санкции и наказателни лихви - 1 070 000 лв.
- Приходи от продажба на държавно и общинско имущество - 2 500 000 лв.
- Други неданъчни приходи - 235 131 лв.

➤ Анализ на разходната част на бюджет 2020

В съответствие с действащата нормативна уредба, уреждаща бюджетната политика, разходната част на бюджета на общината е диференцирана на разходи за делегирани от държавата дейности и на такива за местни дейности. Съгласно закона за държавен бюджет за 2020 г. предвидените разходи за **делегираните от държавата дейности** (ДДД) са в размер на 50 854 975 лв. Планираните

разходи за ДДД за 2020 г. са с около 14% по-високи от тези заложи в бюджет 2019 г. (*таблица 32*).

ТАБЛИЦА 32. РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА РАЗХОДИТЕ ЗА ДЕЛЕГИРАНИ ОТ ДЪРЖАВАТА ДЕЙНОСТИ ПО ФУНКЦИИ В БЮДЖЕТИ 2019 И 2020 Г. НА ОБЩИНА ШУМЕН

ФУНКЦИИ	2019	2020	%
	ЗДБРБ	ЗДБРБ	2020 към 2019
<i>Държавна отговорност</i>			
Обща субсидия за ДДД	44 645 692	50 854 975	13,91
Функция "Общи държавни служби"	2 579 800	2 744 600	6,39
Функция "Отбрана"	241 440	282 755	17,12
Функция "Образование"	31 206 819	35 813 695	14,76
Функция "Здравеопазване"	3 382 916	3 959 989	17,06
Функция "Социално осигуряване, подпомагане и грижи "	4 323 239	4 820 141	11,49
Функция "Култура"	2 911 478	3 233 775	11,07

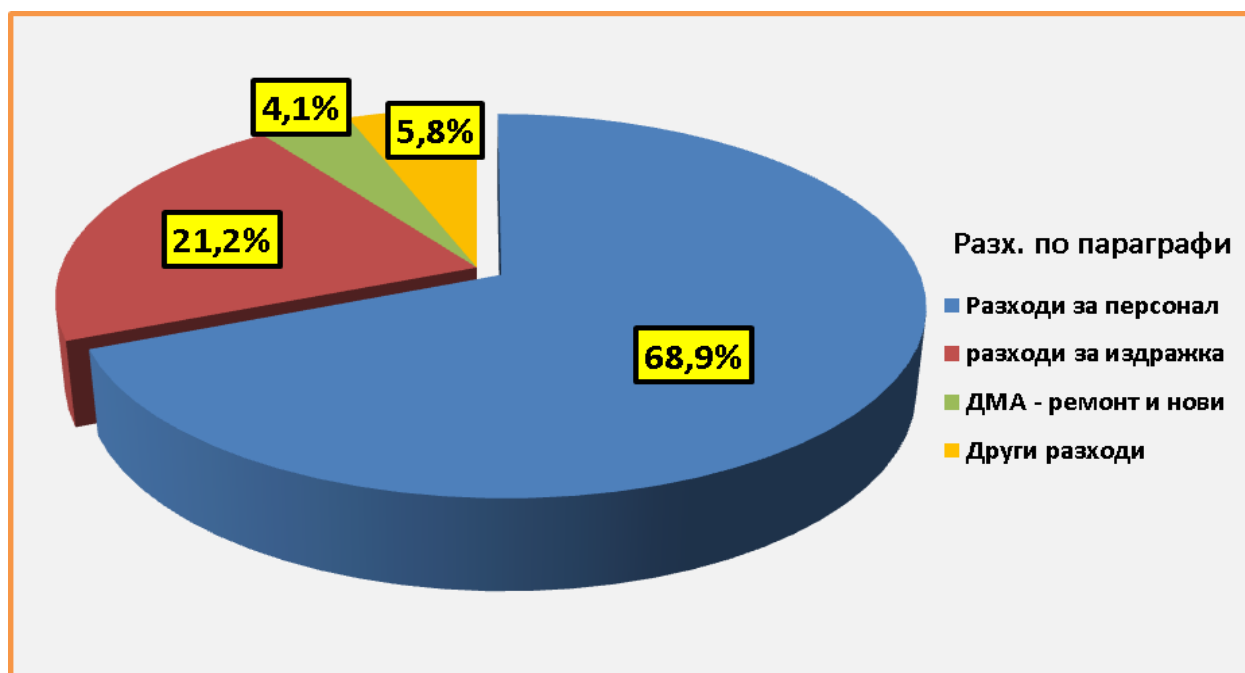
Източник: Общинска администрация. Докладна записка на Кмета на общината за бюджет 2020 г..

От данните в *таблица 32* е видно, че около 79,4% от всички средства от трансфери от Държавния бюджет са за функцията „Образование“. В сравнение с 2019 г. тези разходи с 14,8% по-високи. От останалите основни функции с относително по-голям размер са предвидените средства за социалното подпомагане и грижи, здравеопазването и културата.

Освен по основни функции, разходите са диференцирани и по основни параграфи – разходи за персонал, разходи за издръжка, за капиталови разходи и др.

Разходите за персонал, които включват заплати, възнаграждения, плащания към персонала и осигурителни вноски, представляват повече от половината (68,9% в бюджет 2020 г.) от общите разходи по отделните пера в разходната част по функции на общинските бюджети. По-голямата част от тях са за заплати и осигуровки за държавни дейности и по-малко – за общински дейности. Разходите за персонал са в рамките на планираните разходи, които са с параметри, подобни на заложените в годишните бюджети.

Друг значителен разход по параграфи е за издръжка – 21,2% от всички разходи. За ремонт на ДМА и за придобиване на нефинансови активи са планирани 4,1% от бюджетните разходи (*фиг. 23*).

ФИГ. 23. СТРУКТУРА НА БЮДЖЕТНИТЕ РАЗХОДИ НА ОБЩИНА ШУМЕН ПО ОСНОВНИ ПАРАГРАФИ – БЮДЖЕТ 2020 Г.

2.9.3. Капиталови разходи

Важно място в структурата на бюджетните разходи заема разделът за средствата за финансиране на капиталовите разходи. На основата на тях се съставят и капиталовите програми на общината за съответната година. Източниците за осигуряване на финансовия ресурс предвиден за капиталови разходи са от:

- *Собствени средства.*
- *Субсидии от Републиканския бюджет.*
- *Средства от Европейските фондове, по линия на действащите Европейски програми.*

В случаите, при които има неизползвани средства за капиталови разходи от предишната година, същите се включват като предходен остатък от Капиталовата програма от предишната година.

Капиталовите разходи за последните три бюджетни години (2018, 2019 и 2020) са разчетени както следва:

- Капиталови разходи за 2018 г. – **28 988 927** лв.
- Капиталови разходи за 2019 г. – **13 926 563** лв.
- Капиталови разходи за 2020 г. – **7 391 628** лв.

Високият размер на капиталовите разходи за 2018 г. се обосновава с големия размер на средствата от Европейските програми (19 421 279 лв.), свързани с реализацията на проекти с инвестиционен характер по Интегрирания план за градско възстановяване и развитие на гр. Шумен. През 2019 г. и 2020 г. средствата от европейските фондове, които са с инвестиционно предназначение намаляват.

Собствените средства за капиталови разходи за 2020 г. (6 359 628 лв.) са около 2 пъти по-високи от тези за 2018 и 2019 г. Целевата субсидия за капиталови разходи за трите бюджетни години не се различава съществено и е в рамките на 1 280 – 1 480 хил. лв. (*фиг.24*).

ФИГ. 24. РАЗМЕР НА КАПИТАЛОВИТЕ РАЗХОДИ НА ОБЩИНА ШУМЕН ПО ИЗТОЧНИЦИ ЗА БЮДЖЕТНИТЕ 2018, 2019 И 2020 Г.

Основните направления на капиталовите разходи са за подобряване на качествата на селищната среда (инженерна инфраструктура, улична мрежа и площадни пространства, зелени площи и др.), подобряване на енергийната ефективност на публични сгради (училища, детски градини, спортни и културни обекти, административни сгради), многофамилни жилищни сгради и др.

*

* *

2.9.4. Констатации и основни изводи

Анализите и оценките на бюджетната политика и на параметрите на бюджетите за 2018 г., 2019 г. и 2020 г. дават основание да бъдат направени следните **основни констатации и изводи**:

- Провежданата бюджетна политика на община Шумен е съобразена с указанията на Министерство на финансите и на действащата към съответната година нормативна уредба.

- Общината има приета бюджетна прогноза за периода 2018-2020 г., която определя прогнозните рамки на бюджетите за посочения период.
- Събираемостта данъчните постъпления и на местните такси за общината е по-добра от средните за страната показатели.
- За последните три години е налице тенденция да се планират по-високи размери в приходните части на общинския бюджет. Планираният ръст е в рамките на 10,3 – 10,4%.
- Увеличението на финансовия ресурс в приходните части на анализирания общински бюджети за последните три години е основно от приходите от държавата и то по линия на делегираните от държавата дейности.
- Собствените бюджетни приходи, които са основно от данъчни и неданъчни постъпления се запазват и варират в тесни граници.
- В разходните части на бюджетите за анализирания три години е отчитана приоритетността на функции с по-голяма социална значимост – образование, социални дейности, култура, държавно управление и др., така и за благоустрояване на публични пространства, и опазване на околната среда.
- В капиталовите разходи за съответната година също е прилаган принципът за приоритетност и концентрация на финансов ресурс за реализация на важни за общината инвестиционни проекти.

2.10. Анализ и оценка на административния капацитет

Анализите и оценките на административния капацитет на община Шумен имат целеви характер. Той произтича от ангажиментите, които имат ръководството на общината и общинската администрация по реализацията на ПИРО – Шумен 2021-2027г. От тази гледна точка се налага да се преценят компетенциите и отговорностите на отделните звена в структурата на общинската администрация, произтичащи от *Закона за регионалното развитие* по изпълнение на ПИРО. Това са както органите на местната власт– Кмет на общината и общинска администрация.

Анализът има за цел да направи оценки на:

- административната структура и преките ангажменти на структурните звена на администрацията;
- квалификационните характеристики на административния персонал;
- състоянието на административната среда в общината.

2.10.1. Управленска структура на общинската администрация

Структурата на общинската администрация е определена с действащия „Устройствен правилник на общинската администрация на община Шумен“. Той е утвърден със заповед на Кмета на община Шумен от 09.10.2020 г. Устройственият правилник е съобразен с изискванията на Конституцията на Р.

България, Европейската харта за местното самоуправление, Закона за местното самоуправление и местната администрация и някои други частни закони, което гарантира осъществяване на ефективна дейност на общинската администрация.

Ръководството на общината включва кмета на общината и неговия екип. Кметът на общината като орган на изпълнителната власт, представлява общината и осъществява общото ръководство и контрол на общинската администрация. Наред с функциите си, произтичащи от Закона за местното самоуправление и местната администрация и другите закони, той има ангажименти и по Закона за регионално развитие, отнасящи се към ПИРО. По отношение на **Плана за интегрирано развитие на общината**, кметът на общината:

- организира изработването на Плана за интегрирано развитие на общината и го внася за обсъждане и приемане от общинския съвет;
- представя (в тримесечен срок след приемане от Общинския съвет) ПИРО – Шумен 2021-2027г. в Областния съвет за регионално развитие;
- ръководи, организира и контролира дейността по изпълнението на Плана за интегрирано развитие на общината;
- възлага за изработване на годишен доклад за наблюдение на изпълнението на Плана за интегрирано развитие на общината и го внася за одобряване от общинския съвет;
- осигурява публичност и прозрачност на Плана за интегрирано развитие на общината, както и на действията по реализацията му.

При изпълнение на тези си отговорности за изработването и изпълнението на ПИРО, кметът на общината се подпомага от членовете на неговия екип и от общинската администрация.

В екипа на кмета, съобразно Устройствения правилник влизат 5 заместник кмета, с компетенции и отговорности по съответни ресори (функционални направления). Кметовете на кметства и кметските наместници, заедно със секретаря на общината също са включени в екипа на кмета.

Общинската администрация е структурирана в съответствие с приетия Устройствен правилник. Според предвидените дейности, които има да изпълнява общинската администрация е диференцирана на:

- Обща администрация.
- Специализирана администрация.

Числеността на персонала в структурните звена на общата и на специализираната администрация е съобразен с вменените им функции. В управленско – организационно отношение в община Шумен е налице йерархична структура от функционален тип. Основните структурни звена в общинска администрация са дирекции (общо 6 броя), включващи определен брой отдели.

В структурата на общата администрация са формирани 2 дирекции:

- Дирекция „Бюджет, финанси и човешки ресурси“ - с три отдела.
- Дирекция „Гражданска регистрация, информационно и правно обслужване“ – с 2 отдела.

В структурата на специализирана администрация са обособени 4 дирекции:

- Дирекция „Устройство на територията“ – с 2 отдела.
- Дирекция „Икономика, общинска собственост и европейски програми“ – с 3 отдела.
- Дирекция „Образование, наука и култура“ – с 2 отдела.
- Дирекция „Социална политика и здравеопазване“ – с 2 отдела.

Някои от посочените структурни звена ще имат завишени ангажименти и отговорности по прилагане на ПИРО- Шумен 2021-2027г. Такива са четирите дирекции от специализираната администрация .

През анализирания период, общинската администрация е подготвила или възложила изработване, а кметът е представил за приемане от *Общинският съвет* не малко на брой стратегически, планови и програмни документи. Те имат пряко отношение към комплексното икономическо, социално, инфраструктурно развитие на общината и опазването на околната среда, а именно:

- *Общински план за развитие на община Шумен за плановия период 2024-2020 г.*
- *Интегриран план за градско възстановяване и развитие на гр. Шумен – 2014 – 2020 г.*
- *Общ устройствен план на община Шумен.*
- *Общинска програма за енергийна ефективност на община Шумен – 2018 – 2023 г.*
- *Програма за намаляване на нивата на замърсителите и достигане на установените норми за фини прахови частици (ФПЧ) в атмосферния въздух на територията на Община Шумен с период 2018 – 2022г.*
- *Актуализация на програма за управление на отпадъците на Община Шумен 2015 – 2020 г.*
- *Стратегия за управление на общинската собственост на община Шумен за мандат 2020 – 2023 г.*
- *Програми за управление и разпореждане с имоти – общинска собственост (годишни за периода 2016-2021 г.)*
- *Стратегия за развитие на социалните услуги в община Шумен – 2016-2020 г.*
- *Програма за развитие на туризма в община Шумен – 2018-2021 г.*
- *Общински план за младежта -2020 г.*
- *Общинска програма за закрила на детето 2020 г.*
- *Общинска стратегия за подкрепа на личностно развитие на децата и учениците на територията на община Шумен 2017-2019 г.*
- *Годишен план на дейностите за подкрепа на личностното развитие на децата и учениците в община Шумен за 2020 г.*
- *План за действие на община Шумен в изпълнение на Областната стратегия за интегриране на българските граждани от ромски произход и други граждани в уязвимо социално положение, живеещи в сходна на ромите ситуация.*

2.10.2. Квалификационна характеристика на персонала

Подборът на кадрите, работещи в общинска администрация, е осъществяван съобразно изискванията на действащата нормативна уредба. Такива са изискванията за съответстващо на длъжността образователно равнище и практически опит.

Независимо от тези основни изисквания, политиката на община Шумен е свързана с повишаване на квалификационните умения на служителите в общинска администрация. Това се постига с провеждани периодични обучителни курсове и програми.

Подобряване на административната среда. За успешното реализиране на правомощията и отговорностите на местните власти е необходима и съответстваща на нормативните изисквания административна среда. Осъществяваният многогодишен процес на електронното управление също е свързан с определени обучителни действия.

Като резултат от провежданата политика за внедряване на електронното управление към 2019 г. община Шумен предлага общо 172 електронни услуги, достъпни на определен електронен адрес. Това е свързано с утвърждаване на съвременни информационни технологии, което неминуемо води до повишаване на ефективността и качествата на административната среда. Най – голям е броят на предлаганите услуги в електронен вариант в следните направления:

- Местни данъци и такси – общо 171 услуги.
- Гражданска регистрация и актосъставяне - общо 1 услуга.

Като голям плюс е завършената и достъпна за използване от гражданите Географската информационна система (ГИС) на община Шумен. Всички граждани, които се интересуват, могат да направят справка за общия устройствен план на града и общината, кадастралната карта, регулационните планове, водопроводната мрежа и инфраструктурата на територията на общината.

Като слабост може да се отбележи липсата на електронни услуги в сферата на териториалното и селищното устройство. Осигурена е възможност за подаване на голям брой декларации във връзка със ЗМДТ по електронен път.

На интернет страницата на Община Шумен www.shumen.bg е обявен „зелен телефон“. Чрез него могат да бъдат подавани сигнали за нарушения, свързани с околната среда и управлението на отпадъците.

За подобряване на процедурите по документооборота - класическата система за доставяне на писма е заменена с по-сигурната система за електронно връчване (е-Връчване). Тя позволява изпращане и/или получаване и съхраняване на електронни документи към и от публични органи, физически и юридически лица.

Общината е присъединена към „Единен модел за заявяване, заплащане и предоставяне на електронни административни услуги“. В реална среда е

предоставена възможност за заявяване, заплащане и предоставяне на електронни административни услуги (ЕАУ) и реализацията им чрез ресурсите на електронното управление.

За ефективното прилагане на Интегрираната информационна система за административно обслужване на гражданите и бизнеса в община Шумен са проведени обучения на специалистите от общинската администрация за работа с тази система. Информационната система е приведена в съответствие с изискванията на регламента за защита на личните данни.

От м. юли 2018 г. общинската администрация е присъединена към средата за междурегистров обмен RegiX. На практика за специалистите от общинската администрация е предоставен реален достъп до данни до повече от 10 регистъра.

За прилагане на обективност на критериите за прием на децата в първи клас в училищата от учебната 2018/2019 г. год. е внедрен софтуер за провеждането на електронен прием. По този начин се премахва субективизма в определяне на училищата, в които се записват първокласниците. От учебната 2019/2020 година приемът в детските градини на територията на град Шумен се осъществява чрез централизирана електронна система, което наложи изцяло нова организация на приема в детските градини и в подготовителните групи на общинските училища.

По линия на *инициативата WiFi4EU* насочена към улеснена комуникация и свързаност, в определени части от публичните пространства в гр. Шумен, са предприети и са реализирани стъпки за осигуряване на безплатен *безжичен интернет достъп* за граждани и гости на гр. Шумен .

2.10.3. Привличане на средства по Оперативните програми

Част от специалистите в Дирекция „Специализирана администрация“ през анализирания 6 - годишен период са участвали в подготовката на проекти, с които общината кандидатства за финансиране по действащите в миналия програмен период Оперативни програми.

Според Информационната система за управление и наблюдение (ИСУН), през посочения период, община Шумен е спечелила редица проекти по ОП „Региони в растеж“, (ОПРР), ОП „Развитие на човешките ресурси“ (ОПРЧР) и ОП „Околна среда“ (ОПОС). За програмния период 2014-2020 г. са приключили, или са в процес на реализация, както и очаквано приключване, следните проекти:

- *„Подкрепа за Междинното звено и за управлението на инвестиционната програма за изпълнение на ИПГВР на град Шумен“.*
- *„Подобряване на образователната инфраструктура в гр. Шумен“.*
- *Изграждане на социални жилища в гр. Шумен.*
- *„Центрове за грижа на лица с умствена изостаналост“.*
- *Благоустрояване и рехабилитация на части от техническата инфраструктура на гр. Шумен“.*

- *Подкрепа за независим живот н община Шумен“.*
- *Центрове за ранно детско развитие в община Шумен“.*
- *Патронажна грижа за възрастни хора и лица с увреждания в община Шумен“.*
- *Създаване на Дневен център за подкрепа на лица с увреждания и техните семейства с тежки множествени увреждания в гр. Шумен“.*
- *Интегриран воден цикъл за гр. Шумен.*
- *„Проектиране и изграждане на компостираща инсталация и на инсталация за предварително третиране на битови отпадъци на територията на РСУО – Шумен“.*
- *Разработване/актуализиране на Програма за намаляване нивата на замърсителите и достигане на нивата на установените норми за качество на атмосферния въздух.....“.*
- *„Осигуряване на топъл обяд“.*
- *„Топъл обяд в условията на пандемията от KOVID 19 в община Шумен“.*

Освен проекти, финансирани от европейските фондове (по линия на действащите оперативни програми), общинска администрация е подготвила и редица проекти, които са одобрени и са финансово подпомогнати от Национални програми и фондове. Броят им не е малък, като по-големи от тях са:

- *Реализация на пилотен модел за екологично събиране и временно съхранение на опасни отпадъци от домакинствата.*
- *Реновиране и изпълняване на мерки за енергийна ефективност на жилищни сгради по НПЕЕМЖС.*
- *„Успешна интеграция”(Българо-швейцарска програма).*
- *Изграждане на тренировъчна зала и тренировъчно игрище до Градския стадион „Панайот Волов“ (Държавен бюджет) и др.*

*

*

*

2.10.4. Основни изводи

Анализите и оценките на структурата и Общинска администрация и на квалификационните умения на специалистите дават основание за формулиране на следните основни изводи:

- В структурата на общинска администрация са обособени управленско-изпълнителни звена, които ще имат отношение към подготовката и последващата реализация на Плана за интегрирано развитие на община Шумен за периода 2021-2027 г.
- В обхвата на стратегическите и планови документи е подчертана ролята на общинските стратегии и програми за развитие на основни сектори и

- дейности, като акцентът е поставен върху годишните планове и програми.
- В практиката на администрацията се прилагат принципите за доброто управление - изразяващи се в откритост, прозрачност, ефективност и ефикасност.
- Траен е процесът за повишаване на личните професионални, организационни и управленски умения на служителите в общинската администрация - чрез изграждане и развитие на система за непрекъснато обучение, квалификация и развитие на човешките ресурси.
- Постигната е ефективна координация между отделните административни звена и подобряване на организацията за работа на общинската администрация с цел по-добро обслужване на гражданите.
- В периода на изработване на ПИРО – Шумен 2021-2027, със заповед на Кмета на общината е сформирана целева група от специалисти, които да отговарят за:
 - необходимото информационно осигуряване;
 - координацията между експертите от отделните звена на общинската администрация;
 - реализация на Комуникационната стратегия;
 - подпомагане на Кмета на общината в дейността му по реализацията на Интегрирания план.

2.11. Екологичното състояние и потенциали за развитие на биопроизводство

2.11.1. Защитени зони и територии, природни забележителности и биоразнообразие

➤ Биоразнообразие

Биоразнообразие означава многообразието сред живите организми от всяка среда и включва горските, сладководните и морските екосистеми, тези на почвите, земеделските култури, дивите видове и микроорганизмите.

Биологичното разнообразие в община Шумен е в сравнително добро състояние на опазване и възстановяване. В района на Шуменското плато съществуват добре съхранени естествени хабитати, а в равнината част агроценозите хармонират с естествените съобщества.

Според геоботаническото райониране на Р.България (проф. Ив. Бондев и колектив, 1997 г.), по-голямата част от територията на община Шумен попада в Европейска широколистна горска област, Илирийска (Балканска) провинция, Котленско-Преславски окръг, Герлово-Сланнишни район. Северната част от територията на общината принадлежи към Евроазиатската степна и лесостепна област, Долнодунавско провинция, Новопазарски окръг, Каспичанско-Шуменски район.

В общинската територия преобладават мезофитни и ксеромезофитни горски екосистеми с доминиращи цер, дъб, мизийски бук, габър, сребролиста липа, клен. Сравнително голямо е присъствието на тревни ксеротермни екосистеми с участие на степни флорни елементи, вторично възникнали на мястото на унищожените от човешката дейност гори, доминирани от садина, белизма, луковична ливадина и др. Създадени са култури от черен бор, сребролистна липа, явор, ясен, бреза, топола, орех.

В Шуменското плато са съхранени коренни високостеблени гори от мизийски бук. Разпространени са защитени и редки видове: давидов мразовец, пролетно ботурче, румелийско подрумиче, българско еньовче, степен пащърнак, кавказка копривка и др.

Горският фонд на община Шумен се стопанисва от „Държавно горско стопанство Шумен“, териториално поделение на Северизточното държавно предприятие.

По зоогеографско райониране, община Шумен попада в Дунавски район на Евросибирската подобласт. Представителите на фауната са евросибирски и европейски елементи.

В горските територии фауната е най-богата и добре запазена. Едрите бозайници са представени от вълк, чакал, лисица, сърна, благороден елен, елен лопатар, дива свиня. От дребните бозайници често срещани са катерица, заек, дива котка, бялка, горска мишка, полска мишка, язовец, хомяк, пъстър пор, невестулка, таралеж, катерица, лалугер и др. Многобройните скални пещери, ниши, дупки се обитават от многочислени колонии на разновидови прилепи. От земноводните и влечугите се срещат обикновена блатна костенурка, шипобедрена костенурка, добруджански тритон, голям гребенест тритон, червенкоремна бумка, слепок, усойница, пепелянка, ивичест смок, смок-стрелец, смок мишкар и др. От безгръбначните са характерни: бръмбар-гъсеничар, бръмбар-носорог, голям дъбов сечко, майски бръмбар, пеперуда педомерка, пеперуда гъботворка, многоножки, паякообразни, правокрили и др. Птиците са представени от кукувица, бухал, осояд, сойка, славей, кълвач, червеногърба сврачка, синявица, сокол, ястреб, орел и др.

В равнинните и граничните с горите територии на общината обитават черен пор, невестулка, див заек, черногръд хомяк, обикновена полевка, къртица, пъдпъдък, чучулига, гургулица, пъстър смок, ливаден гущер, остроумцунеста усойница и др.

Във водоемите и реките на територията на община Шумен ихтиофауната е многообразна. Представена е от бяла риба, речен кефал, каракуда, моруна, щука, червеноперка, сом, шаран, речен рак и др.

➤ **Защитени територии**

Съгласно класификацията на защитените територии (Закон за защитените територии, 1998 г.) на територията на община Шумен попадат: един резерват, един природен парк и четири защитени местности (фиг.25).

В Землището на гр. Шумен и в обхвата на ПП „Шуменско плато“ влиза резерват „Букака“.

Природен парк „Шуменско плато“ е обявен с цел опазване на ценни растителни и животински общности, както и запазване на голямото разнообразие и красотата на местата, подходящи за почивка и туризъм. Разположен е в община Шумен в землищата на гр. Шумен и с. Лозево и в община Велики Преслав, в землищата на селата Кочово, Осмар и Троица. Площта на Природен парк „Шуменско плато“ в обхвата на община Шумен е 3189,5 ха. ПП „Шуменско плато“ обхваща едноименното и най-типично остатъчно плато в Североизточна България. Признат е като интересен и ценен обект на карстовата геосистема, включваща уникални и атрактивни повърхностни и подземни карстови форми - понори, въртопи, ували, живописни малки каньони, непристъпни скални венци, пещери и скални ниши, богато видово разнообразие, археологически и исторически паметници („Шуменската крепост“, скални манастири, МК „Създатели на българската държава“). Горите заемат 90% от територията на парка. В ботаническо отношение най-голямо значение има мизийският бук. Преобладават смесените широколистни гори.

На територията на община Шумен са обявени следните **защитени местности**:

- **„Дъбовец“** – обявена с цел опазване на вековна гора от летен дъб на възраст около 200 години с площ 1,29 ха в землището на село Илия Блъсково. Режимът на дейности забранява всякакви действия, като нараняване на стъблото, кастрене, чупене на клони и др., които биха довели до повреждане или унищожаване на вековните дървета.
- **„Мадарски скални венци“** – обявена с цел опазване на: карстови скални венци, местообитания на изявени петрофилни и защитени животински видове (лешников и горски сънливец, белогръд таралеж, подковоноси и гладконоси прилепи, гарван, белоопашат мишелов, скален орел; защитени животински видове: малък лешояд, бухал, черен и белогръд бързолет, скална лястовица, ливаден дърдавец, шипоопашата и шипобедрена костенурка, стенен гущер, дъждовник и др.; находища на редки и защитени растителни видове (гризебахова кутявка, румелийско подрумиче, източен равнец, ленолистен целolist, източен микс, кавказка копривка, туфест игловръх и др. Разположена е в землищата на с. Мадара, община Шумен и с. Кюлевча, община Каспичан с обща площ 319,13 ха. На територията

на община Шумен площта ѝ е 53,85 ха. Режимът на дейности забранява: практикуване на парапланеризъм и делтапланеризъм; скално катерене, с изключение на обозначените за това места; спелеологични и друг тип прониквания на местата с прилепни колонии; провеждане на състезания от типа „Off Road“ с високо проходими моторни превозни средства; палене на огън и бивакуване, с изключение на регламентираните, обозначените и обезопасените за това места; паша на домашни животни и ловуване; добив на полезни изкопаеми и инертни материали; извършване на профилактични дейности на скалния масив през месеците април, май и юни, с изключение на дейности, предизвикани от непредвидени аварийни ситуации, дължащи се на лабилното състояние на скалния венец; увреждане и унищожаване, както и друго третиране на скалните венци, както и строителство и поставяне на преместваеми обекти и съоръжения с изключение при провеждане на дейности, предвидени по реда на Закона за паметниците на културата и музеите, отнасящи се за НИАР „Мадара“; провеждането на масови мероприятия от всякакъв характер, включително концерти и събори.

- **„Марашка кория“** – обявена с цел опазване на вековна гора от летен дъб на възраст около 250 - 350 години с площ 26,88 ха в землището на с. Мараш. Режимът на дейности забранява всякакви действия, които биха довели до повреждането на вековните дървета, разрушаването на гнездата на птиците и вземане на яйцата и малките им, всякакво строителство или разширяване на съществуващите сгради, както и изкопни работи, влизане, преминаване и паркиране на моторни превозни средства и произвеждане на сечи, освен санитарни.
- **„Могилата“** – обявена с цел опазване на естествено находище на степни формации - тревни и храстовидни и на вида пролетен гороцвет, лечебно растение под ограничителен режим на ползване с площ 46,87 ха. Разположена е в землището на с. Коньовец. Режимът на дейности забранява: сеченето, кастренето и повреждането на дърветата, както и да се късат или изкореняват всякакви растения; пашата на какъвто и да е добитък през всяко време; преследването на дивите животни, птиците и техните малки и да се развалят гнездата и леговищата им; да се разкриват кариери за всякакви инертни и други материали, повреждането или изменянето на естествения облик на местността, включително и на водните течения; чупенето, драскането и повреждането по какъвто и да е начин на скалните и земни образувания, на сталактитите и други

формации в пещерите; воденето на голи и интензивни главни сечи, с изключение на санитарна сеч.

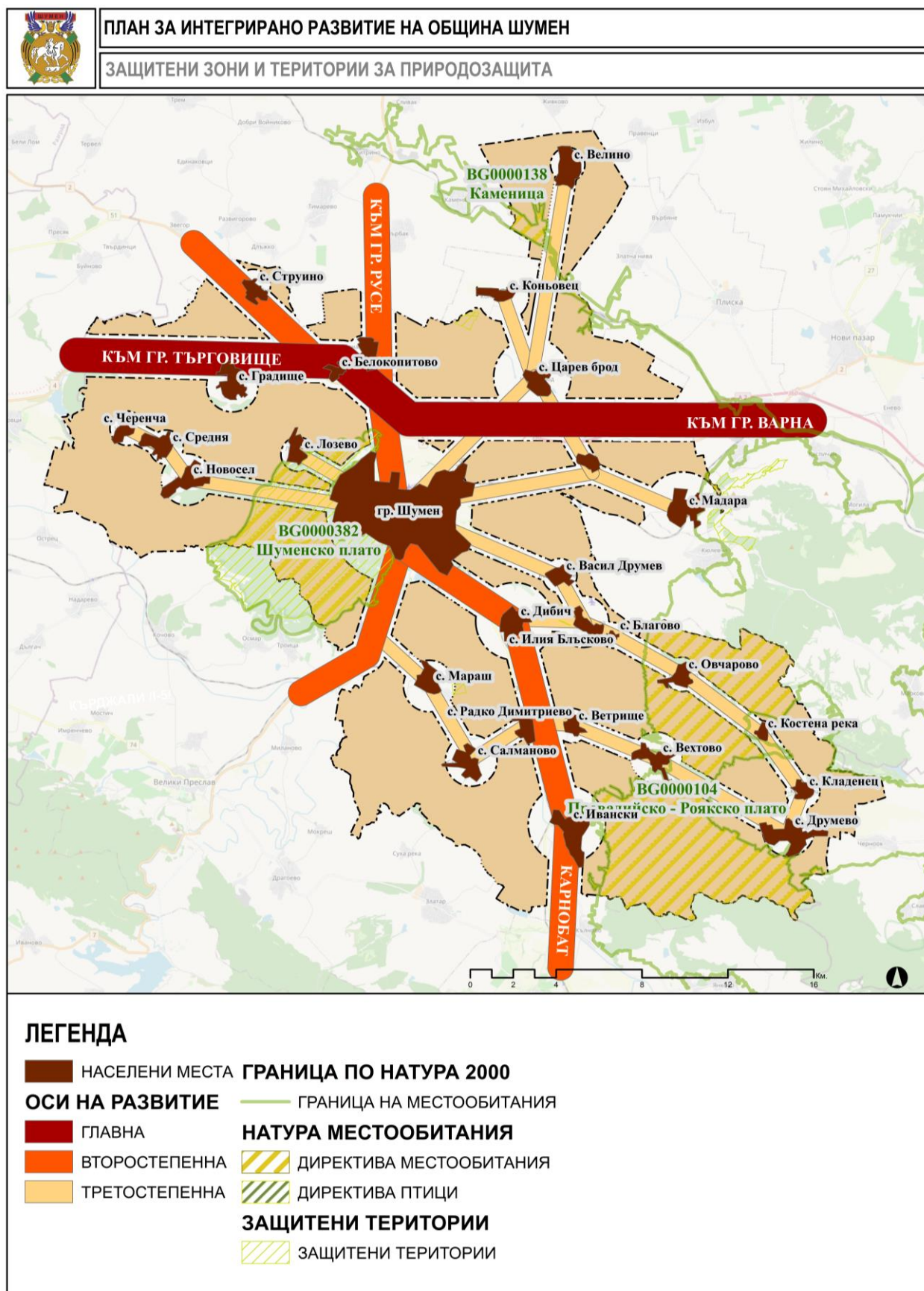
На територията на община Шумен няма вековни дървета, включени в Регистъра, обявен по Закона за биологичното разнообразие (2002 год.).

➤ **Защитени зони**

Защитените зони (фиг.25) от Европейската екологична мрежа „НАТУРА 2000“ попадащи на територията на община Шумен, са:

- **Защитени зони за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна:**
 - **BG0000501 „Голяма Камчия”**, включена в списъка от защитени зони. Площта на зоната е 216,69 ха., а на територията на община Шумен, в землищата на гр. Шумен и селата Мараш, Салманово, Радко Димитриево и Ивански е 57,05 ха. Предмет на опазване са 1 природно местообитание, 1 растителен вид, 8 вида безгръбначни, 4 вида риби, 4 вида земноводни и влечуги, 4 вида бозайници и 10 вида прилепи.
 - **BG0000602 „Кабияк”**, включена в списъка от защитени зони. Площта на зоната е 286,87 ха, а на територията на община Шумен - в землището на село Коньовец е 263,85 ха. Предмет на опазване са 6 природни местообитания, 1 растителен вид, 4 вида безгръбначни, 4 вида земноводни и влечуги, 2 вида бозайници и 6 вида прилепи.
 - **BG0000138 „Каменица”**, включена в списъка от защитени зони, с площ 1455,71 ха, от тях 242,69 ха са в община Шумен. Разположена е в землищата на селата Велино, Коньовец и Царев брод. Предмет на опазване са 9 природни местообитания, 1 растителен вид, 4 вида безгръбначни, 7 вида земноводни и влечуги, 1 вид риби, 4 вида бозайници и 6 вида прилепи.
 - **BG0000104 „Провадийско-Роякско плато”**, включена в списъка от защитени зони с площ 50158,58 ха, от тях 7935,26 ха са в община Шумен. Разположена е в землищата на гр. Шумен и селата Вехтово, Друмево, Ивански, Костена река, Овчарово и Мадара. Предмет на опазване са 13 природни местообитания, 2 растителни вида, 4 вида безгръбначни, 6 вида земноводни и влечуги, 3 вида риби, 5 вида бозайници и 10 вида прилепи. Зоната се припокрива от защитена зона BG0002038 „Провадийско-Роякско плато” за опазване на дивите птици.
 - **BG0000382 „Шуменско плато”**, включена в списъка от защитени зони с площ 4490,62 ха, от тях 3397,23 ха са в община Шумен. Разположена е в землищата на гр. Шумен и селата Лозево и Новосел. Предмет на опазване са 12 природни местообитания, 2 растителни вида, 7 вида безгръбначни, 6 вида земноводни и влечуги, 3 вида бозайници и 11 вида прилепи.
- **Защитени зони за опазване на дивите птици:**
 - **BG0002038 „Провадийско-Роякско плато”** с площ 84031,50 ха. от тях 12755,98 ха са в община Шумен. Попада в землищата на селата Вехтово, Друмево, Иванско, Илия Блъсково, Кладенец,

Костена река, Овчарово и Мадара. Цел на опазване са 46 вида птици, включени в Приложение 2 на ЗБР и 13 вида редовно срещащи се мигриращи видове, извън посоченото Приложение, и техните местообитания. Зоната припокрива защитена зона BG0000104 „Провадийско-Роякско плато” за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна.

ФИГ. 25. ЗАЩИТЕНИ ЗОНИ И ТЕРИТОРИИ ЗА ПРИРОДОЗАЩИТА

2.11.2. Потенциали за развитие на биопроизводство

Биологичното разнообразие е от изключително значение за живота. Природата ни предоставя храна, здраве и лекарства, материали, възможности за отдих и благополучие. Потенциалът за развитие на биологичния сектор в общината, както и прилагането на природосъобразни методи на земеделската система, имат важно значение за повишаване на предприемаческата инициатива в селата.

Една екосистема в добро състояние допринася за пречистването на въздуха и водата, за поддържането на баланса в климата, за превръщането на отпадъците в ресурси, за опрашването и торенето на култури и за много други неща. Възстановяването на доброто състояние на природата е ключът към нашето физическо и психическо благополучие и наш съюзник в борбата срещу изменението на климата и епидемиите.

Преходът към биологичното производство на земеделските стопанства предоставя големи възможности по отношение не само за опазване на околната среда и биологичното разнообразие, но и подпомага икономическото и социалното развитие на селските райони. Развитието на биосектора акцентира не само върху производството на безопасни хранителни продукти, но и осигурява възможност за устойчив доход на населението, като съчетава традициите, иновациите и опазването на природната среда. С развитието на биопроизводство се достига до социален ефект, като се създават допълнителни доходи на населението и се откриват нови работни позиции в сравнение с традиционното производство.

За да се даде възможност и ускори преходът към здравословна и екологосъобразна хранителна система, консултантските услуги, финансовите инструменти, но също така и научните изследвания и иновациите са от съществено значение, тъй като могат да помогнат за разрешаване на напрежението, разработване и тестване на решения, преодоляване на бариери и разкриване на нови пазарни възможности.

На базата на изискванията и критериите за биологично производство, залегнали в Регламент № 2092/91, в България се приемат две Наредби: Наредба № 22 от 4 юли 2001г. за биологичното производство на растения, растителни продукти и храни от растителен произход и неговото означаване върху тях и Наредба № 35 от 30 август 2001 г. за биологичното отглеждане на животни и биологично производство на животински продукти и храни от животински произход.

2.11.3. Управление на отпадъците

В анализа на отпадъците са изследвани основните тенденции и данни по отношение на образуването и методите на третиране на отпадъците. Наблюдаваните тенденции показват, че общината има капацитет да постигне заложените количествените цели за рециклиране и оползотворяване на битовите отпадъци, основно чрез предвидените съоръжения и инфраструктура в рамките на РСУО – Шумен.

Системата за организирано сметосъбиране и сметоизвозване в община Шумен обхваща 100% от населението на общината, която включва 27 населени места. До 2015г. събраните битови отпадъци с неопасен характер от територията на общината се извозват директно за депониране на регионално депо – Шумен. От 2016 г., смесените битови отпадъци, преминават през процес на сепариране и отделяне на рециклируемите материали от общия поток смесени битови отпадъци.

Битови отпадъци

През годината са извършени общо 18 броя планови проверки на всички 15 бр. общини на територията на РИОСВ гр. Шумен. Всички населени места, са включени в организирано сметосъбиране и сметоизвозване, като дейността се извършва от лица притежаващи документи по чл. 78 от Закона за управление на отпадъците. Смесените битови отпадъци се депонират при спазване на изискванията на Наредба № 6 от 27. 08. 2013 г. за условията и изискванията за изграждане и експлоатация на депа и на други съоръжения и инсталации за оползотворяване и обезвреждане на отпадъци. Същите се депонират на Регионално депо Шумен.

Строителни отпадъци

Организацията на дейностите по третиране и транспортиране на строителни отпадъци и излишни земни маси, на територията на община Шумен, както и отговорните за това лица са ясно регламентирани в глава пета от общинската наредба за управление на отпадъците. Данните от анализа показват, че община Шумен изпълнява задълженията си, произтичащи от разпоредбите на ЗУО за организиране управлението на строителните отпадъци, образувани на нейна територия.

Осигурени са специализирани съдове за изхвърляне на строителни отпадъци в град Шумен като по този начин се предоставя възможност на гражданите да изхвърлят малки количества (до 1 куб. м) строителни отпадъци, образувани при извършване на козметични ремонти дейности. Контейнерите са поставени в три различни точки на града в близост до магазини за строителни и ремонтни дейности и борси.

Утайки от ГПСОВ

На територията на общината единствено отпадъчните води от гр. Шумен постъпват за пречистване в градска ПСОВ.

Количество на образуваните отпадъци през 2017 г. от ГПСОВ Шумен:

- 19 08 01 – отпадъци от решетки и сита – 9,92 тона;
- 19 08 02 – отпадъци от пясъкоуловители – 69,4 тона;
- 19 08 05 – утайки от пречистване на отпадъчни води от населени места-758 тона сухо вещество, в т.ч.:
 - утайки от третиране на битови води – 525 тона сухо вещество;
 - утайка от третиране на индустриални отпадъчни води – 225 тона сухо вещество;
 - утайки, получени от други юридически лица – 8 тона сухо вещество.

Контролни функции по отношение управлението на отпадъците в Община Шумен са възложени на звено бюджетна дейност „Чистота“, което изцяло се ръководи от Дирекция „Устройство на територията“.

Община Шумен е водеща в Регионално сдружение за управление на отпадъците – регион Шумен. Всички населени места в общината са обхванати от системата за организирано сметосъбиране и сметоизвозване.

2.11.4. Екологично състояние на околната среда

Качество на атмосферния въздух

За контрол на показателите, характеризиращи качеството на атмосферния въздух в гр. Шумен, като част от националната система за мониторинг, работи автоматична измервателна станция (АИС). Съгласно класификацията на пунктовете за мониторинг АИС Шумен е градски фонов пункт (ГФ), с обхват 100 м – 2 км.

АИС регистрира концентрациите на ФПЧ10 (фини прахови частици), SO₂ (серен диоксид), NO₂ (азотен диоксид) и O₃ (озон). Станцията работи при непрекъснат режим – 24 часа в денонощието, като регистрира средночасови стойности за посочените замърсители и стандартен набор от метеорологични параметри (СНМП), включващ температура на въздуха, скорост и посока на вятъра, атмосферно налягане и др.

През 2020 г. АИС - Шумен е регистрирала 31 превишения на средноденоношната норма (СДН - 50 µg/m³) по показател ФПЧ10. През 2020 г. не са регистрирани превишения на средночасовите норми (СЧН) за показател серен диоксид и азотен диоксид. Не е регистрирана и концентрация на O₃ (озон), превишаваща краткосрочната целева норма (максимална 8 часова стойност в рамките на денонощието – 120 мкг/м³), съответно и прага за информиране на населението (средночасова стойност) - 180µg/m³ . Нормативно няма регламентирана средночасова норма за ФПЧ10.

Най-висока средночасова концентрация на SO₂ – 43,77 µg/m³ е измерена през м. януари и м. април. По-високи концентрации на озон са отчетени през летния период, като причина за това са високите температури и повишаването на слънчевата активност. Въз основа на всички средноденонощни регистрирани концентрации през 2020 г. се формира средногодишна концентрация 26,93 µg/m³, при средногодишната норма (СГН) на ФПЧ10 - 40 µg/m³.

Прахообразните замърсители на атмосферния въздух за населеното място са с по-високи стойности през есенно – зимния (отоплителен) сезон. Същото се дължи основно на факта, че през отоплителния период в битовия сектор се използват предимно твърди горива. Високото пепелно съдържание във формираните отпадъчни газове при изгарянето им оказва влияние върху замърсяването на атмосферния въздух. За регистрираните наднормени стойности през зимния сезон на фини прахови частици „допринасят“ и запрашените улични платна, автомобилният транспорт и метеорологичните условия. През летния сезон се наблюдават устойчиво по-ниски стойности на замърсителите, като се регистрират единични завишени стойности.

Съгласно изискванията на чл. 27 от ЗЧАВ, община Шумен има разработена "Програма за намаляване на нивата на замърсителите и достигане на установените норми за нивата на фини прахови частици /ФПЧ10/ в атмосферния въздух на територията на община Шумен с период на действие 2018-2022 г.". Същата е приета с Решение № 929 по Протокол № 38 от 29.11.2018 г. на заседание на Общински съвет – Шумен.

В резултат на извършване на контролната дейност през 2020 г. по отношение на източниците на емисии на вредни вещества изпускани в атмосферния въздух посредством провеждания инструментален контрол, може да се направи заключение, че като цяло се е запазил броят на обектите с регистрирани превишения на регламентираните Норми за допустими емисии (НДЕ), спрямо тези от предходните години. В тази връзка отчитаме, че регистрираните превишения при горивните инсталации се дължат основно на използваното гориво. Въздействие върху качеството на атмосферния въздух на населените места оказват и формираните емисии от Двигател с вътрешно горене (ДВГ) на автомобилния транспорт, като най-съществено това се изразява през зимните месеци. Вследствие на понижените температури на околната среда нараства времето за достигане на устойчив – оптимален работен режим на ДВГ на автомобилите, при което се изпускат изгорели газове с по-високи емисии на замърсителите.

Качество на водите

По отношение на опазване на водите планираните обекти за 2020 г. са 124 бр., от които извършени проверки на обекти, емитери на отпадъчни води са 118

бр. Планираният контролен мониторинг по направление „Опазване на водите“ за 2020 г. е изпълнен на 95,16 %.

За осъществения контрол по изпълнение на условията и исканията в издадените Разрешителни за заустване на отпадъчни води по реда на Закон за водите (ЗВ) и Комплексни разрешителни (КР) по реда на Закон за опазване на околната среда (ЗООС) - От извършените проверки на 124 планирани обекта се установи, че всички оператори спазват изискванията на чл.126, ал.1 от Закона за водите. Към проверените обектиемитери на отпадъчни води с пречиствателни съоръжения са такива, заустващи във воден обект, в канализационна мрежа или септична яма, с последващо транспортиране до Градска пречиствателна станция за отпадъчни води (ГПСОВ). Всички налични локални пречиствателни съоръжения са в експлоатация и не се извършва заустване на непречистени отпадъчни води във воден обект или канализационна мрежа /ГПСОВ на населено място. При констатирано превишение на извънредна епидемична обстановка (ИЕО) от извършен контролен мониторинг, са давани предписания за предприемане на мерки за подобряване експлоатацията на Локална пречиствателна станция за отпадъчни води (ЛПСОВ) на проверения обект. С нови пречиствателни съоръжения за отпадъчни води през 2020 г., въведени в експлоатация е предприятие за студено изтегляне на медни проводници „Сарк България“ АД, гр.Шумен. Впоследствие заустването на отпадъчни води във воден обект е временно прекратено, поради ниската натовареност и аномалната работа на ЛПСОВ.

Най-големите водните обекти, преминаващи през територията на община Шумен, са р. Теке дере (Стара река) и р. Енчова. Най-големият източник на отпадъчни води е канализационната система и ГПСОВ на гр. Шумен. Вследствие на добрата експлоатация на ГПСОВ-Шумен не се наблюдава влошаване състоянието на водоприемника - р. Поройна.

Качество на земи и почви

Преобладаващи почвени типове в обхвата на РИОСВ гр. Шумен са черноземните с техните подтипове, сиви и кафяви горски почви, делувиално-ливадни почви. Приоритет в направление „опазване на почвите“ се поставя върху осъществяване на контрол на обекти извършващи стопански дейности, водещи до увреждане и замърсяване на почвите, както и въвеждането на мерки за устойчивото им управление.

На територията, контролирана от РИОСВ – гр. Шумен, броят на пунктовете за обследване от мрежата за широкомащабен почвен мониторинг I-во ниво е 25.

На територията на РИОСВ – гр. Шумен не са определени пунктове за наблюдение на засоляване на почвите. През 2020 г. е извършено пробонабиране по почвен мониторинг II-ро ниво – функционална подсистема “Контрол и опазване на почвите от киселяване” в 3 пункта /полигона/ – в землищата на с. Венец, с. Риш

и с. Менгишево по схема на ротиращите диагонали. Не са констатирани проблеми относно вкисляване на почвите.

Контролирани дейности по отношение на почвите са: правилното съхранение и депониране на торовата маса от животновъдната дейност в съответствие с изискванията на екологичното законодателство; изпълнението на програмите за мониторинг на почвите на площадките на дружествата, които имат издадено комплексно разрешително; анализ на състоянието на почвите в пунктовете от Националната система за мониторинг, правилното съхранение на залежали пестициди, недопускане на замърсяване и увреждане на почвите от стопанската и промишлена дейност на фирми и частни лица.

Шумово замърсяване

През 2020 г. са извършени планови проверки на 10 обекта за определяне показателите на шум излъчван в околната среда във връзка с прилагане на Закона за защита от шума в околната среда (ЗЗШОС).

Не са констатирани нарушения по прилагането на ЗЗШОС. При проверките на обектите с извършено измерване на показателите на шум - 9 броя от общо 10 планувани не са отчетени превишения на граничните стойности съгласно Наредба № 6 от 26.06.2006 г. за показателите за шум в околната среда, отчитащи степента на дискомфорт.

2.11.5. Рискове от природни бедствия и аварии

Превантивната защита от предвидими природни бедствия в община Шумен се осъществява чрез прилагането на общинския План за защита при бедствия (съгласно разпоредбите на чл. 9 от Закона за защита от бедствия). Мерките за предотвратяване или намаляване на риска от бедствия, както и разпределението на отговорностите и ресурсите за изпълнение на дейностите по защита подлежат на ежегоден контрол и актуализация.

Сериозни последствия от изменението на климата в глобален аспект са зачестяващите екстремни метеорологични и климатични явления като необичайни горещини, силни валежи и суша. Тез промени засягат човешкото здраве, различни екосистемни услуги и икономически сектори като земеделие, лесовъдство, рибарство. Последните десетилетия в България се наблюдават значително увеличение на средния брой дни с денонощни суми на валежите над 100 mm, случаите с проливни дъждове, гръмотевичните бури и градушки в нетипичните зимно-пролетни месеци и др.

Наводненията са природни и техногенни. Основна причина за наводненията са разливанията на реките вследствие на продължителни и интензивни и/или краткотрайни и интензивни валежи. Постоянната защита от наводнения е комплексна дейност, включваща широк кръг от инженерно-защитни, териториално-устройствени, градоустройствени, организационни и др. дейности,

като: изграждане на корекции, защитни диги, дъждовни канализационни системи в населените места, предпазни събирателни скатови канали, дренажни системи в мелиоративните площи и т.н. Оперативната защита от наводнения се изразява в провеждане на дейностите по чл. 19 от Закона за защита от бедствия.

Идентификацията и териториалният обхват на риска от наводнения се осъществява при съблюдаване разпоредбите, включени в Глава девета: „Защита от вредното въздействие на водите“ и Глава десета „Управление на водите“ от Закона за водите.

За територията на община Шумен с висока степен на риск от речни наводнения е определен **район с код BG2_APSFR_KA_04 – Камчия-Шумен**. Районът обхваща част от землищата на гр. Шумен и селата Радко Димитриево, Дибич, Ивански, Мараш и Салманово. Сценариите за моделиране и картиране на заплахата от наводнения в Райони със значителен потенциален риск от наводнения (РЗПРН) са с период на повторение 20, 100 и 1000 години. Освен провежданите водни количества в р. Камчия и притоците ѝ се оценяват и три потенциално опасни язовира в района – яз. Салманово, яз. Шумен и яз. Дибич. Оценката на заплахата от наводнение в този РЗПРН показва, че гр. Шумен и селата Салманово, Радко Димитриево, Дибич и Ивански са особено уязвими. В част от територията на общината е определен и един район с нисък риск: **BG2_APSFR_PR_05 – Мадара-Мадара** за участък от р. Мадара в землището на с. Мадара. Моделирането на потенциалната заплаха от наводнение в този РЗПРН показва уязвимост на населеното място – с. Мадара като се отчита и наличието на потенциално опасния яз. Кюлевча при отсъствие на адекватна експлоатация и мониторинг. За двата РЗПРН, разположени на територията на община Шумен са изработени карти на районите под заплаха и карти на районите с риск от наводнения.

Управлението на риска от наводнения се осъществява на национално, басейново, областно, общинско и местно ниво с обособени институционални отговорности за реализация на мерките.

Съгласно резултатите от изработения „Анализ, оценка и картографиране на геоложкия риск“ на територията на страната сумарната геоложката опасност в община Шумен, съставна община в област Шумен, е определена като много ниска – 13,76.

Територии с опасност от срутища са идентифицирани в Шуменското и Мадарското плата в землищата на гр. Шумен, с. Черенча, с. Средня и с. Мадара. Опасността от пропадане на лъос е определена като много ниска и обхваща по-голямата част от равнинната територия в общината. Много ниска и ниска е опасността от втечняване на слаби почви в поречията на реките Голяма Камчия, Поройна, Стара река, Мадарска река и Пакоша, както и опасността от активни разломи и ерозия.

Община Шумен попада в Мизийски инженерногеоложки регион, Лудогорско-Добруджанска област. Свлачища в Лудогорско-Добруджанската област възникват най-често: по склоновете участъци, където има излив на подземни води; на места където върху овлажнена мергелна или глинеста подложка се хлъзгат делувиялни отложения и почвен слой; оврагообразуването върху льосовите терени.

2.11.6. Изводи от анализа

На основата на анализите са направени следните изводи и препоръки:

- Услугата по организирано събиране и транспортиране на битовите отпадъци обхваща всички населени места в Община Шумен.
- Отпадъците, обхванатите от общинската система за сметосъбиране, преминават през процес на сепариране и отделяне на рециклируемите материали от общия поток смесени битови отпадъци.
- Въведени са системи за разделно събиране чрез сключване на договори с организации по оползотворяване и/или други лица притежаващи необходимите разрешителни за дейности с отпадъци, съгласно изискванията на Закон за управление на отпадъците (ЗУО).
- Извършва се разделно събиране на зелени отпадъци от почистването на паркове и градини.
- Община Шумен депонира битовите си отпадъци на Регионалното депо за неопасни отпадъци в гр. Шумен, съвместно с останалите общини, участващи в **Регионално сдружение за управление на отпадъците (РСУО)** - Община Смядово, Велики Преслав, Каолиново, Хитрино, Каспичан Венец, Нови пазар. Експлоатацията на депото се извършва съгласно условията посочени в издаденото Комплексно разрешително № 349-Н0-И0-А1/2015г.
- През 2020 г. АИС - Шумен е регистрирала 31 превишения на средноденоношната норма (СДН - 50 µg/m³) по показател ФПЧ10.
- Прахообразните замърсители на атмосферния въздух за населеното място са с по-високи стойности през есенно – зимния (отоплителен) сезон.
- Не са констатирани нарушения по прилагането на Закона за защита от шума в околната среда (ЗЗШОС).
- Управлението на риска от наводнения се осъществява на национално, басейново, областно, общинско и местно ниво с обособени институционални отговорности за реализация на мерките.
- Свлачища в Лудогорско - Добруджанската област възникват най-често.
- За територията на община Шумен с висока степен на риск от речни наводнения е определен **район с код BG2_APSFR_KA_04 – Камчия-Шумен**.
- На територията на РИОСВ – гр. Шумен не са определени пунктове за наблюдение на засоляване на почвите.

III. SWOT АНАЛИЗ

SWOT-анализът като качествен аналитичен и прогностичен метод, се е утвърдил като задължителен елемент на стратегическите и планови документи на провежданата регионална политика. Формулираните изводи и констатациите от състоянието и очертаните тенденции в развитието на основните функционални системи, които формират социално-икономическия и инфраструктурен комплекс на община Шумен служат за SWOT - анализа на ПИРО Шумен - 2021-2027г.

С него се дефинира действието на вътрешните и външните фактори за развитие на общината и възможностите за избор на подходяща стратегия за постигане на целите на развитието.

Същевременно териториалният SWOT - анализ следва да се разглежда като ситуационен анализ. Чрез него се идентифицират както силните страни – тези с изключително значение за общината, така и слабите страни – тези със значителни проблеми. В SWOT- анализ се съдържат още възможностите – нереализираните потенциали и заплахите – възможните конфликти и сериозни проблеми. Необходимостта от включването на такъв тип анализ е обусловена от факта, че това е инструмент за оценка въздействието на силните и слабите страни, възможностите и заплахите, въздействащи върху очакваното развитие на териториалните единици. Включените в SWOT - анализа елементи подпомагат избора на подходяща стратегия за постигане на целите и визията за развитие на община Шумен.

SWOT - анализът в ПИРО – Шумен 2021-2027г. се представя по утвърдена в практиката матрица (под формата на таблица), както е представен в таблица 33.

ТАБЛИЦА 33. МАТРИЦА НА SWOT АНАЛИЗА

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
- Благоприятно транспортно-географско положение – принадлежност до висококласни транспортни коридори. - Улесен достъп до АМ „Хемус“ и РПМ с национално значение. - Разнообразие на природни ресурси с добри качествени характеристики. - Качествени земеделски земи с висок бонитет, благоприятстващи развитието на ефективно селско стопанство. - Добра осигуреност с общински стратегически, планови и програмни документи, определящи рамките на основните секторни на икономиката, социалното и инфраструктурно развитие на общината. - Постигнат икономически растеж и повишена инвестиционна активност в периода 2014-2020 г. - Провеждане на трайна маркетингова и рекламна дейност в сферата на туризма.	- Очертана тенденция на негативно демографско развитие. - Очертана трайна тенденция на застаряване на населението. - Висок дял на по-слабо образовано население – с основно и по-ниско образование. - Липса на постоянна координация между бизнеса и професионалните училища за подготовка на кадри за икономиката на общината. - Очертаваща се тенденция за моноструктурно растениевъдство със силен превес на зърнени и технически култури. - Лошо състояние на част от хидромелиоративните и хидротехническите съоръжения. - Ниска категория на голяма част от местата за настаняване и на заведенията за хранене и развлечения. - Ограничен престой на туристите – 1-2 денонощия, формиращи ниски приходи от туристически услуги.

- Развит социално-икономически и инфраструктурен комплекс и опазена околна среда. - Създадена и етапно разширяваща се модерна производствена инфраструктура в „Индустиален парк – Шумен“. - Богато културно-историческо наследство. - Съхранени индустриални производства със съхранени традиции и производствени връзки. - Провеждана ефективна и балансирана бюджетна политика, осигуряваща финансиране на публични дейности. - Очертана тенденция за нарастване на размера на приходната част на общинските бюджети и нарастване на разходите за оказване на публични услуги на населението на общината. - Развити публични услуги с бюджетно финансиране. - Наличие на образователни, здравни, социални и културни обекти с регионална (областна) значимост. - Постигнат висок коефициент на трудова заетост при висок относителен дял на активното население. - Запазени ниски стойностите на основните показатели на равнището на безработица. - Опит на общинската администрация в привличане на външен финансов ресурс (на проектен принцип) и в управление на реализацията на спечелените проекти. - Подобри качества на публични пространства в населените места.	- Недобро състояние на базовата инфраструктура в старите производствени зони. - Неизползвани възможности за създаване на клъстери съобразно потенциала на общината. - Слаба застъпеност на преработващи предприятия извън общинския център. - Частично използван потенциал на природните ресурси за развитие на алтернативни форми на туризъм. - Слабо задържане (1-2 дни) на туристическите посещения в общината. - Недобро състояние на публични пространства в някои от селата. - Организационни затруднения в осигуряване на улеснен достъп на населението от селата до специализирана извънболнична помощ. - ВиК мрежа, нуждаеща се от осъвременяване и своевременни мерки за подобряване както на качествата на питейната вода, така и на пречистването на отпадните води. - Продължаващи загуби на вода във водопреностната система. - Недостатъчно развита градска мобилност за пешеходно и велосипедно придвижване. - Амортизирани части на инженерната инфраструктура в някои от населените места. - Ненапълно използвани възможности за разширяване обхвата на е- услуги в сферата на устройственото планиране, гражданската регистрация и др. дейности.
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
- Надграждане на положителния опит за привличане (на основата на проектен принцип) на финансов ресурс от фондовете на Европейския съюз. - Създаване на условия и възможности за: - прилагане на мерки за кръгова икономика; - включване в „Зелената сделка“; - съхраняване на биоразнообразието. - Определяне на приоритети за насочване на привлечените финансови ресурси от европейски фондове, от Държавния бюджет, от Национални програми към подобряване качествата на публичните услуги; човешките ресурси, инфраструктурата, туризма и селското стопанство, благоустрояване, повишаване	„Свиване“ на възможностите за усвояване на ресурсите и потенциалите на общината поради намаляващия капацитет на човешкия ресурс. - Подценяване на необходимостта от обучение за придобиване на цифрови умения и задълбочаване на „цифровата изолация“. - Продължаване на тенденцията за продължаваща миграция на част от активното население на общината. - Продължаващо негативно влияние на фактори, оказващи силен конкурентен натиск върху бизнеса. - Продължаващо въздействие на последиците от периодично възникващи кризи и негативното им отражение върху

на предприемачеството и иновациите. • Провеждане на политики на местните власти за задържане в общината на високообразовани и професионално квалифицирани млади хора. • Разширяване на обхвата на средните училища при изготвяне на държавния план-прием в посока стимулиране на обучение по STEM профили. • Насърчаване на инвеститорския интерес към развитие на енергоспестяващи производства, и на такива отговарящи на съвременните екологични изисквания. • Подкрепа на инвестиционна политика за разкриване на производствени дейности извън общинския център. • Подобряване на водоснабдяването на населението чрез финализиране на „Интегрирания проект за водния сектор...“. • Използване на реални стимули за подготовката и последващата реализация на проекти, насочени към подобряване на селищната среда в селата на общината. • Преодоляване последиците от КОВИД 19 за възстановяване засегнати бизнеси в общината. • Оценяване на възможностите за по-доброто усвояване на туристическия потенциал на общината за развитие на печеливши форми на туризъм. • Подкрепа на туристическия бизнес за повишаване категоризацията на местата за настаняване и на местата за хранене и развлечения (туристическа инфраструктура). • Провеждане на местни политики, насочени към превенция, водеща до намаляване броя на: ○ ранно отпаднали ученици, чрез подобряване привлекателността на училището; ○ деца и семейства в риск; ○ изоставени деца; ○ деца, настанени в специализирани институции. • Намаляване на административната тежест и на регулаторните режими за бизнеса. • Стимулиране на политиките и на формите за развитие на междуобщинското сътрудничество. • Оползотворяване на потенциала на културно-историческото наследство както за целите на туризма, така и за съхраняване на традициите и обичаите.	социално-икономическия комплекс на общината. • Запазване нивата и повишаване на междуфирмената задължнялост породена от влиянието на негативни икономически фактори. • Продължаващо прилагане на разрешителни режими, ограничаващи възможностите за развитие на малкия и среден бизнес. • Продължаващо негативно развитие на климатичните промени и рисковете свързани с това за аграрния сектор, осигуряване на питейна вода и др. • Поява на рискове от природни процеси, водещи до загуби и забавяния на развитието на икономиката и на социалните дейности.
--	---

На базата на направеният SWOT – анализ се стига до извода, че община Шумен разполагат с уникални природни ресурси и благоприятно транспортно-географско положение. Териториите в общината са със съхранени традиции и производствени връзки, устойчиво стопанство, природосъобразно земеделие и животновъдство. Липсват ярко изразени екологични проблеми, замърсявания и увреждания на околната среда, застрашаващи човешкото здраве, което е предпоставка за добро качество на живот за жителите и посетителите на общината. Като слаби страни са негативното демографско развитие, високият дял на слабо образовано население, организационни затруднения в осигуряване на улеснен достъп на населението от селата до специализирана извънболнична помощ и липса на изградена качествена ВиК мрежа.

IV. СТРАТЕГИЧЕСКА ЧАСТ. ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ШУМЕН ЗА ПЕРИОДА 2021-2027 Г.

4.1. Общи и методически изисквания

При разработване на стратегията за устойчиво развитие на община Шумен са спазени изискванията на Методическите указания на МРРБ за изработване и прилагане на ПИРО. В ПИРО Шумен – 2021-2027г. в стратегическата част на плана са включени следните елементи:

- **Визия за развитие на общината.**
- **Приоритети на основните направления в развитието.**
- **Стратегически цели на развитието.**
- **Мерки за реализация на ПИРО.**

Като основа за формулиране на визията, приоритетите и целите на ПИРО служи SWOT - анализът, който е финалната част от аналитичните проучвания.

Стратегията за устойчиво развитие на общината не се различава съществено от стратегиите за развитие, прилагани в Общинските планове за развитие на общината (ОПР) в предишните два програмни периода – 2007-2013 г. и 2014-2020 г. Разбира се има и ново изискване към стратегията за развитие на общината в ПИРО за програмния период 2021-2027 г. То е в изискването за по добрата хоризонтална и вертикална координация на приоритетите, стратегическите цели и мерките за постигане на устойчивото развитие на общината.

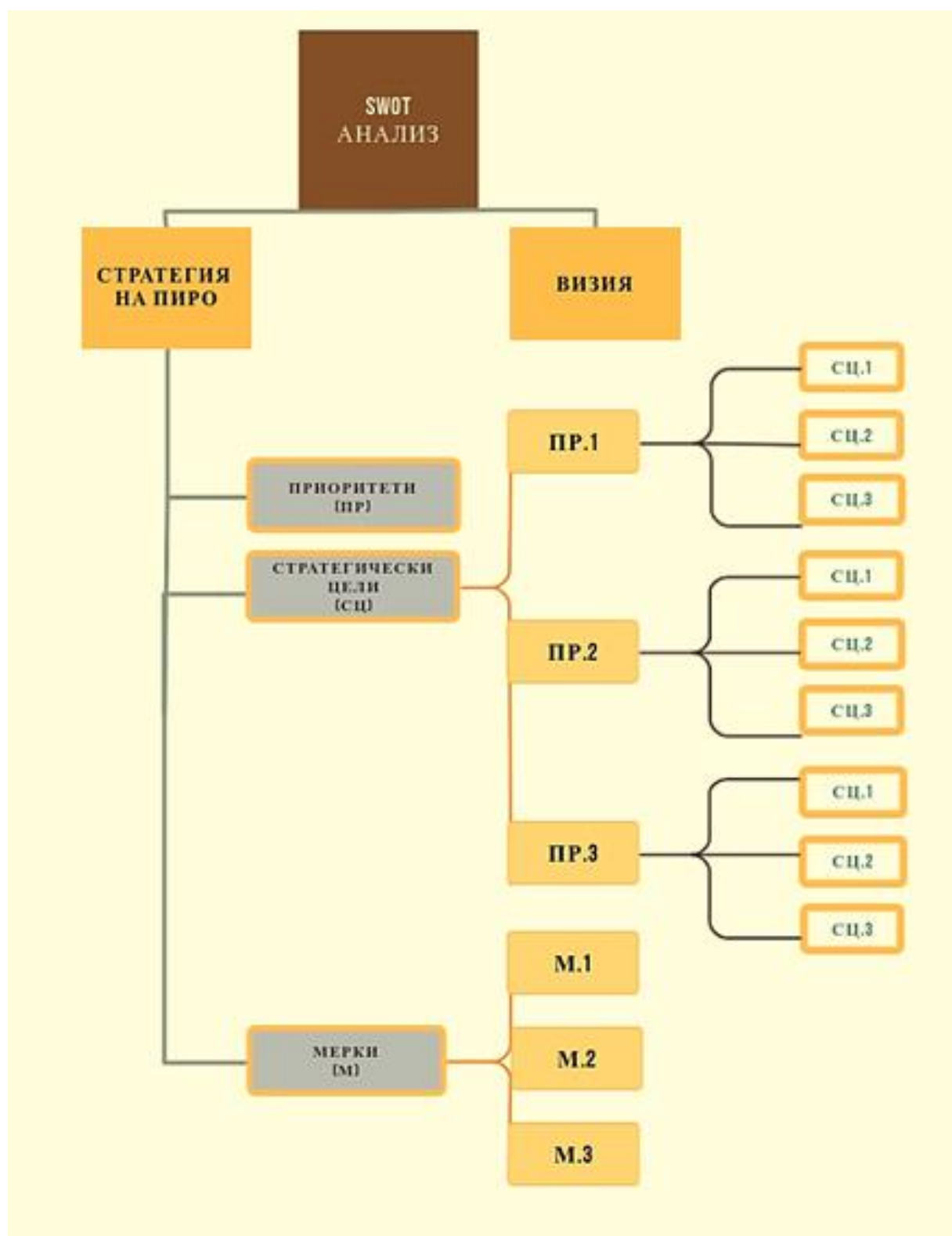
Важна особеност, прилагана в практиката при разработване на стратегически, планови и програмни документи в сферата на регионалното развитие е прилагане на принципа за вертикалната конкретизация на елементите от стратегическата част на ПИРО. От така посочените елементи на стратегията на плана, всеки следващ конкретизира предходния:

- **Визията е с най-обща формулировка.**
- **Приоритетите са съобразени с визията като отчитат основните направления в развитието.**
- **Стратегическите цели конкретизират приоритетите.**
- **Мерките се представят в по-конкретни формулировки.**

Друго изискване е подходът при структуриране на стратегията на ПИРО да е съобразен по възможност с подхода, заложен в Стратегическите документи от по-високите йерархични нива. Такива документи са **Националната концепция за пространствено развитие (НКПР) 2013 – 2025** и **Интегрираната териториална стратегия за развитие на Североизточния район 2021-2027 г.**, както и в съответствие с целите и стратегиите на **Националната програма за развитие „България 2030“**.

Допълнително са отчетени и приоритетите и целите на развитието, заложен в Програмата за управление на община Шумен – мандат 2019-2023 г.

Последователността на етапите по изработване на Стратегическата част на ПИРО е представен на следната принципна блок-схема (фиг.26). Тя е приложима за всички Планове за интегрирано развитие на общините, т.е. може да се разглежда като универсална. Същата е използвана и за ПИРО – Шумен 2021-2027 г.

ФИГ. 26. МЕТОДИЧЕСКИ ПОДХОД И ПОСЛЕДОВАТЕЛНОСТ НА ЕТАПИТЕ ПО ИЗРАБОТВАНЕ НА СТРАТЕГИЧЕСКАТА ЧАСТ НА ПИРО

4.2. Визия за развитие на общината през програмния период 2021 -2027 г.

Визията по своята същност формира дългосрочната рамка за комплексното интегрирано и устойчиво развитие на общината. Тя очертава основните насоки за развитието на общината, като изразява представата за най-благоприятното желано развитие - такова каквото желаем то да бъде. При формулиране на Визията се отчитат съдържащите се в SWOT - анализа възможности за развитието на общината, наличните ресурси и потенциали, с които разполага общината, както и възможните ограничители (заплахи) за очакваното развитие.

Визията се разглежда като предизвикателно виждане, кратко формулирано послание за нещо желано, което си представяме и което искаме се случи. В съдържателно отношение визията за общината е трайната представа за качествените ѝ характеристики, за нейния облик, който искаме тя да притежава през следващите години.

Принципно изискване е визията да не се променя често. Тя е с дългосрочен характер от 7 годишните периоди, за които се изработват общинските планови документи. В това отношение следва да бъде търсен разумен баланс между средносрочност и дългосрочност. Това не ограничава възможността при променени условия в социално-икономическите характеристики, при промени, породени от инфраструктурното развитие, както и в състоянието на околната среда, визията да не може да бъде модифицирана.

В досегашната практика по изработване на различни документи за регионално развитие е натрупан достатъчен опит по формулиране на визия за развитие на общините, областите, районите за планиране. В действащите 2 общински плана на община Шумен (за програмните периоди 2007-2013 г. и 2014 - 2020 г.), формулираната визия за общината отговаря на изискването за „трайна представа“, поради което тя търпи незначителни корекции.

В ОПР на община Шумен 2014-2020, формулировката за Визия е следната:

„Община Шумен 2020 – модерна и сигурна, с привлекателен административен и образователен общински център, с висока степен на достъпност и благоприятна екологична жизнена среда, съхраняваща хилядолетната си история и устремена към бъдещето“.

Акценти във формулировката на визията са ключови думи/изрази, които подчертават съдържанието на визията. Чрез тях се подчертават и насоките за бъдещото ѝ развитие, съдържащи се в приоритетите и стратегическите цели и възможностите за използване на ресурсите и потенциалите на общината.

В очертаните в националните и регионални стратегически документи перспективи пред регионалното развитие в програмния период 2021-2027 г. и на насоките в пространственото планиране, визията на общината следва да съдържа следните ключови думи/изрази:

- Жизненост на общината.
- Добро място за живеене (Качествена жизнена среда).
- Местни ресурси.
- Малък и среден бизнес.
- Икономически и социален просперитет.
- Запазено биоразнообразие.
- Интегрираност в развитието.

Във формулировка на Визията в ОПР на община Шумен 2014-2020г. се съдържат част от посочените ключови думи и изрази. Някои от елементите на визията, заложен в ОПР (2014-2020г.) не са напълно реализирани, което налага те да се съдържат и в адаптираната към новите условия формулировка на визията за програмния период 2021-2027г.

В модифицираната версия на Визията в ПИРО – Шумен 2021-2027г., която се базира на формулировката на сега действащия ОПР, се съдържат следните принципни взаимоотношения:

- Общината – ползвателите на териториалните ресурси като потенциал за развитие.
- Общината – желанията на хората, които я населяват.
- Общината - желанията на бизнеса за подобряване на потенциала за развитие.
- Общината – съхранената природна среда в благо на хората.

В ПИРО – Шумен 2021-2027 г. се предлага следната ВИЗИЯ, която леко модифицира Визията от ОПР -2014-2020 г.

Община Шумен – устойчиво развита самоуправляваща се европейска териториална общност, с потенциал за комплексно развитие, с качествена селищна среда, със съхранена природа и социализирано културно и историческо наследство, привлекателно място за обитаване, обслужване, отдых и модерен бизнес, осигурено със съвременна компютърна и технологична инфраструктура.

Така формулираната Визия за община Шумен, кореспондира и конкретизира (съобразно конкретните условия на община Шумен) визията в *Интегрираната териториална стратегия за развитие на Североизточния район - 2021-2027 г.*

4.3. Приоритети и стратегически цели на ПИРО

Приоритетите определят основните направления в развитието, рамкирани от формулираната визия. Те имат отношение към развитието на отделните сектори на социално-икономическия и инфраструктурен комплекс на общината и допринасят за комплексното и устойчивото ѝ развитие. Представят се в по-обобщен вид, което определя и неговия им брой – 3 или 4 приоритета.

В Методическите указания за разработване и прилагане на ПИРО е възприет принципът приоритетите и стратегическите цели на плана на община Шумен – 2021-2027 г. да са в определена симбиоза със стратегическите и планови документи от по-високите йерархични нива. По такъв начин се удовлетворява и изискването формулираните цели и приоритети да отчитат целите и приоритетите, заложен в стратегическите и в плановите документи от по-високо йерархично ниво. В случая това се отнася за „Интегрираната териториална стратегия за развитие на Североизточния район“.

Същевременно се отчита и изискването при формулиране на приоритетите и целите на ПИРО да не се пренасят механично приоритетите и целите на Интегрираната регионална стратегия на Североизточния район. Корелацията

изисква да се отчитат специфичните особености и оценките за разполагаемите ресурси и потенциали на община Шумен.

Реалистичността на приоритетите и целите, както и на конкретизиращите ги мерки, изисква да се отчитат от една страна - базовото състояние на социално-икономическия и инфраструктурен комплекс, състоянието на околната среда и от друга - възможностите за осъществяване на заложените положителни промени.

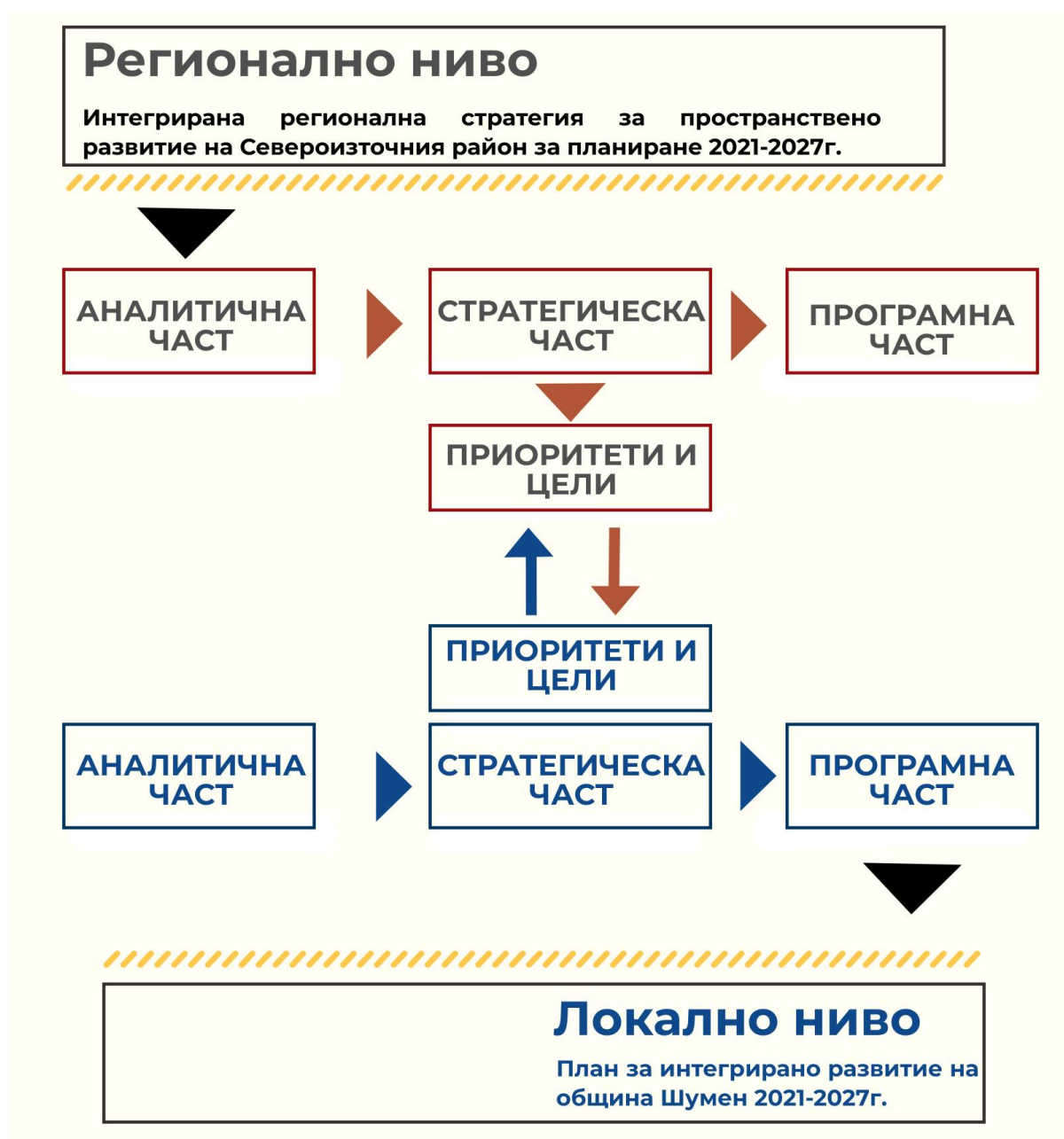
Общинската политика за развитие на община Шумен в програмния период 2021-2027 г. следва да е в унисон с политиките за развитие на страната и на Североизточния район, отразени в „Националната програма за развитие на България – 2030г.“ и в „Интегрираната териториална стратегия за развитие на Североизточния район – 2021-2027 г.“. Това изисква да се отчитат заложените в тези документи приоритети, които да бъдат трансформирани и в ПИРО – Шумен 2021-2027 г.

Методическият подход за обвързката на приоритетите и целите на двата документа на регионалното развитие е илюстриран със следващата блок-схема (фиг.27).

В Интегрираната териториална стратегия за развитие на Североизточния район – 2021-2027 г. са формулирани три приоритета:

- **ПРИОРИТЕТ 1: Повишаване динамичността на района в глобален мащаб.**
- **ПРИОРИТЕТ 2: Постигане на равен достъп до качествено образование, здравеопазване и социални услуги, социално включване.**
- **ПРИОРИТЕТ 3. Териториално развитие и сближаване.**

Както личи от формулировките на приоритетите, заложените в „Интегрираната териториална стратегия.....“ те са с по-общ характер. Това е така, тъй като не е възможно формулировките им да отчитат специфичните особености на отделните общини, включени в териториалния обхват на Североизточния район. Поради тази причина приоритетите на териториалната стратегия се използват при формулиране на приоритетите в ПИРО като се отчитат спецификите и потенциалите за развитие на отделните общини.

ФИГ. 27. МЕТОДИЧЕСКИ ПОДХОД ЗА ВРЪЗКА МЕЖДУ ПРИОРИТЕТИТЕ И ЦЕЛИТЕ НА ДОКУМЕНТИТЕ НА РЕГИОНАЛНО И МЕСТНО НИВО

➤ **Приоритети на ПИРО**

По подобие на ОПР на община Шумен 2014-2020 г. и в ПИРО – Шумен 2021-2027г. се предлагат 4 приоритета. Всеки от тях е свързан с по няколко стратегически цели, а те от своя страна – с по няколко по-конкретно формулирани мерки. При обосноваване на отделните приоритети са отчетени визията на общината, общите насоки за развитие на общината и изискванията за постигане на устойчивото развитие. Приоритетите са ориентирани към предизвикателствата за развитие на общината – правилно насочване на инвестиционния ресурс, подобряване на ефективността и на ефикасността на интервенциите в отделните сектори и постигане на синергичен ефект. В ПИРО–Шумен 2021-2027 г. са включени следните приоритети:

Приоритет 1. Устойчиво, конкурентоспособно икономическо развитие на общината.

Приоритет 2. Развитие на човешкия потенциал чрез качествено образование, здравеопазване, социални услуги, спорт и култура.

Приоритет 3. Устойчива селищна и екологична среда.

Приоритет 4. Балансирано развитие на свързаността и достъпността и намаляване на териториалните различия.

Формулирането на **първия приоритет**, отчита констатациите от аналитичните проучвания и от SWOT - анализа. Формулировката на този приоритет не се базира само на състоянието на местната икономика и на моментния инвестиционен интерес в развитието на традиционни и на перспективни производства. Предизвикателствата в следващите 7 години са насочени към интервенции и провеждане на политики към:

- инвестиране в енергиен преход;
- зелени инвестиции;
- кръгова икономика;
- приспособяване към изменението на климата и др.

В сферата на индустриалното развитие и на дейностите от другите икономически сектори (аграрен и услуги) ще се разчита както на производства, които са с многогодишни традиции, така и на нови икономически дейности които ще повишат конкурентоспособността на местната икономика. Това изисква:

- Провеждане на политика от страна на бизнеса и подкрепата ѝ от местните власти, насочена към подобряване на бизнес климата, привличане на инвестиции в ново технологично оборудване и въвеждане на съвременни технологии, подобряване на конкурентоспособността на произведената продукция.
- По-ефективно използване на наличните ресурси в аграрния сектор за увеличаване дела на биологичната продукция.
- По-пълно използване на потенциала на общината и наличните ресурси за развитие на устойчив, конкурентоспособен туризъм.
- Осигуряване на млади кадри с добра квалификация и производствен опит в различните икономически дейности.

Вторият приоритет има пряко отношение към подобряване качествата на човешкия ресурс и предлагане на адекватни грижи за неговото здраве, грижи за лицата с увреждания и в риск, създаване на условия за отдих и спорт. Инвестициите в човешките ресурси са свързани не само с туширане на демографските проблеми – намаляване броя и застаряването на населението, а и подобряване на качествата на образованието и квалификацията на работната сила, подобряване на здравния и социалния статус и др. Този приоритет има отношение към:

- Подобряване на качествата на човека като основна производителна сила - по-добро образователно равнище и по-висока квалификация и умения на работната сила.
- Активизиране на диалога на бизнеса с образователните институции за подготовка на кадри за нуждите на местната икономика с ангажименти на бизнеса за тяхната заетост.
- Социална подкрепа на уязвими лица и групи и на такива, изпаднали в риск.
- По-високо качество на предлаганите публични услуги в сферата на образованието, здравеопазването, културата, спорта и др.

Третият приоритет на ПИРО – Шумен 2021-2027г. е насочен към подобряване качествата на селищната среда – развитие на базовата инфраструктура – улична мрежа и площадни пространства, зелена система, инженерни мрежи и др. Със сериозни предизвикателства на протичащите климатични промени и тяхното минимизиране е съхраняване екологичните качества и на чиста околна среда. В този приоритет са включени стратегически цели и мерки насочени към:

- Подобряване на осигуряване на общината с устройствени планове.
- Действия за опазване и по-ефективно използване на наличните природни ресурси (земяделски земи, горски територии, вода и др.) с цел те да могат да бъдат използвани и от следващите поколения.
- Подобряване на водостопанския сектор за „щадящо“ използване на водните ресурси, които ще стават все по-ограничени.
- Развитие на зелени инвестиции и кръгова икономика, енергиен преход към енергийна ефективност и др.
- Подобряване на управлението на отпадъците и опазване на природната среда.

Този приоритет е не само с чисто екологични измерения, а и с такива, насочени към устойчивото развитие на общината. Той има отношение и към развитието на редица икономически дейности, като екологичното земеделие, туризма и др. Подобряването на някои елементи на селищната среда от гледна точка на екологичните изисквания също е предмет на приоритет.

Четвъртият приоритет е насочен към дефиниране на стратегически цели за използване и подобряване на възможностите за различните форми на свързаност – транспортна и цифрова, както и по-тясната интеграция на община Шумен с останалите общини в област Шумен. Този приоритет има отношение и към административните и другите обслужващи функции на гр. Шумен в областен и междуобластен аспект. Целите, свързани с приоритета са свързани със следните основни направления:

- Усъвършенстване на транспортно-комуникационния модел в общината, гарантиращ по-лесен транспортен достъп.
- Подкрепа за развитие на информационно-комуникационните технологии за формиране на „електронна“ община.
- Укрепване на междуобщинското сътрудничество.

Както бе посочено, едно от изискванията за синхронизиране на ПИРО Шумен 2021-2027 г. с приоритетите и целите на Интегрираната териториална стратегия за развитие на Североизточния район засяга формулираните приоритети в двата документа. Наличието на определено съответствие между приоритетите на ПИРО – Шумен 2021-2027 г. и Интегрираната териториална стратегия на Североизточния район 2021-2027 г. дава таблица 34.

ТАБЛИЦА 34. СЪОТВЕТСТВИЕ НА ПРИОРИТЕТИТЕ НА ПИРО ШУМЕН С ПРИОРИТЕТИТЕ НА ИТСР НА СЕВЕРОИЗТОЧНИЯ РАЙОН

Цели и приоритети на ПИРО – Шумен 2021-2027	Интегрирана териториална стратегия за развитие на Североизточния район 2021-2027 г.
Приоритет 1: <i>Устойчиво, конкурентоспособно икономическо развитие на общината.</i>	ПРИОРИТЕТ 1: Повишаване динамичността на района в глобален мащаб.
Приоритет 2. <i>Развитие на човешкия потенциал чрез качествено образование, здравеопазване, социални услуги, спорт и култура.</i>	ПРИОРИТЕТ 2: Постигане на равен достъп до качествено образование, здравеопазване и социални услуги, социално включване.
Приоритет 3. <i>Устойчива селищна и екологична среда.</i>	ПРИОРИТЕТ 3: Териториално развитие и сближаване.
Приоритет 4. <i>Балансирано развитие на свързаността и достъпността и намаляване на териториалните различия.</i>	

➤ **Стратегически цели**

Разработените приоритети, добиват конкретизация чрез формулираните стратегически цели. Изводите и констатираните проблеми в досегашното развитие на отделните сектори и функционални системи са отчитани при формулировките на стратегическите цели. Отчитат се и специфичните условия в общината, поради което и тяхната формулировка има по-конкретен характер. По всеки приоритет са обособени по няколко – от 2 до 4 стратегически цели.

По **Приоритет 1: „Устойчиво, конкурентоспособно икономическо развитие на общината“** са формулирани следните стратегически цели:

- **Стратегическа цел 1.1.** Развитие на иновативен, технологично обновен и енергоефективен индустриален сектор.
- **Стратегическа цел 1.2.** Разширяване на съществуващи и изграждане на нови съвременни индустриални и логистични зони и паркове.

- **Стратегическа цел 1.3.** Развитие на конкурентен, биологично ориентиран аграрен сектор.
- **Стратегическа цел 1.4.** Засилване на икономическата активност чрез развитие на устойчив туристически сектор.

Приоритет 2 на ПИРО „Развитие на човешкия потенциал чрез качествено образование, здравеопазване, социални услуги, спорт и култура“, включва стратегическите цели, формулирани по следния начин:

- **Стратегическа цел 2.1.** Приобщаващо и равностойно качествено образование.
- **Стратегическа цел 2.2.** Подобряване на образователните и квалификационни умения на работната сила, съобразени с реалните потребности на пазара на труда.
- **Стратегическа цел 2.3.** Инвестиции в качествени публични услуги.
- **Стратегическа цел 2.4.** Подобряване на образователната, социална, културна и спортна инфраструктура и достъпа до нея.

Приоритет 3 на ПИРО „Устойчива селищна и екологична среда“ е свързан със следните цели:

- **Стратегическа цел 3.1.** Подобряване на публичната селищна среда.
- **Стратегическа цел 3.2.** Развитие на ресурсоощадящ В и К сектор.
- **Стратегическа цел 3.3.** Въвеждане на мерки за енергийна ефективност.
- **Стратегическа цел 3.4.** Развитие на иновативни системи за управление на отпадъците.
- **Стратегическа цел 3.5.** Управление на риска от климатичните промени.

Приоритет 4 на ПИРО „Балансирано развитие на свързаността и достъпността и намаляване на териториалните различия.“, включва следните стратегически цели:

- **Стратегическа цел 4.1.** Планово устройствено осигуряване на общината и населените места.
- **Стратегическа цел 4.2.** Подобрена транспортна и логистична инфраструктура.
- **Стратегическа цел 4.3.** „Електронна община“ – управление чрез разширена цифрова свързаност и дигитална среда.
- **Стратегическа цел 4.4.** Разширено взаимноизгодно междуобщинско сътрудничество.

➤ **Мерки на ПИРО**

Дейностите (проектните идеи, проектите, програмите и др.), които са включени в Програмата за реализация на ПИРО са обединени в отделни мерки. От всичките инструменти на Стратегията на ПИРО – Шумен 2021-2027, те са с най-висока конкретност. Съобразно възприетия методически подход, всяка стратегическа цел включва няколко мерки.

Целият набор от мерки по отделните стратегически цели е включен в Програмата за реализация на ПИРО.

Инструментите на Стратегията на ПИРО – Шумен 2021-2027 г. са представени в следната матрица (таблица 35).

ТАБЛИЦА 35. ИНСТРУМЕНТИ НА СТРАТЕГИЯТА НА ПИРО – ШУМЕН 2021-2027г.

Приоритети (П)	Стратегически цели (СЦ)	Мерки (М)
П.1. УСТОЙЧИВО, КОНКУРЕНТОСПОСОБНО ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНАТА	СЦ 1.1. Развитие на иновативен, технологично обновен и енергоефективен индустриален сектор.	<i>М.1.1.1. Създаване, промотиране и подкрепа на местни иновационни стратегии.</i> <i>М.1.1.2. Реновиране на съществуващи и изграждане на нови производствени зони.</i>
	СЦ 1.2. Разширяване на съществуващи и изграждане на нови съвременни индустриални и логистични зони и паркове.	<i>М.1.2.1. Подкрепа на инвестиционен интерес за иновативни, високотехнологични производства.</i> <i>М.1.2.2. Подкрепа на съвместни инициативи на стартиращи предприятия и инвеститори за насърчаване на предприемачеството.</i>
	СЦ 1.3. Развитие на конкурентен, биологично ориентиран аграрен сектор.	<i>М.1.3.1. Подкрепа на млади фермери.</i> <i>М.1.3.2. Подкрепа на научното обслужване за развитие на биологичното животновъдство.</i>

П.2. РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИЯ ПОТЕНЦИАЛ ЧРЕЗ КАЧЕСТВЕНО ОБРАЗОВАНИЕ, ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ, СОЦИАЛНИ УСЛУГИ, СПОРТ И КУЛТУРА	СЦ 1.4. Засилване на икономическата активност чрез развитие на устойчив туристическия сектор.	М.1.4.1. Развитие на устойчив туризъм чрез разширяване на предлаганите туристически продукти. М.1.4.2. Разширяване участието на община Шумен като туристическа дестинация в националния и международния туристически пазар. М.1.4.3. Създаване и промотиране на интегрирани туристически продукти. М.1.4.4. Развитие на туристическата инфраструктура.
	СЦ 2.1. Приобщаващо и равностойно качествено образование.	М.2.1.1. Разширяване на иновативни педагогически дейности и практики. М. 2.1.2. Инвестиции за развитие на качествено и приобщаващо образование.
	СЦ 2.2. Подобряване на образователните и квалификационни умения на работната сила, съобразени с реалните потребности на пазара на труда.	М.2.2.1. Разширено приложение на модела за дуално обучение съобразно потребностите.
	СЦ 2.3. Инвестиции в качествени публични услуги.	М 2.3.1. Разширяване на иновативни форми на образователния процес. М..2.3.2. Подобрена организация и улеснен достъп до здравеопазване и социално подпомагане. М 2.3.3. Мерки за въвеждане на електронно образование и електронно здравеопазване.

П.3. УСТОЙЧИВА СЕЛИЩНА И ЕКОЛОГИЧНА СРЕДА		М. 2.4.1. Подобряване на качествата на образователната инфраструктура. М.2.4.2. Подобряване на качествата на здравната социалната инфраструктура. 2.4.3. Подобряване на качествата на инфраструктурата за културни и спортни дейности.
	СЦ 2.4. Подобряване на образователната, социална, културна и спортна инфраструктура и достъпа до нея.	
	СЦ 3.1. Подобряване на публичната селищна среда.	М.3.1.1. Подобряване на качествата на жилищната среда (междублокови пространства и др.) в гр. Шумен. 3.1.2. Подобряване на качествата на представителни (централни) части в населените места. 3.1.3. Подобряване на качествата на уличната мрежа, парковата и зелената система.
	СЦ 3.2. Развитие на ресурсоощадящ В и К сектор.	М.3.2.1. Подобряване на съществуващите и изграждане на нови участъци на водопроводната мрежа в населените места. М.3.2.2. Разширяване на канализационната мрежа и изграждане на нови ПСОВ в населените места. М.3.2.3. Осигуряване на алтернативни водоизточници от дълбоки сондажи за водоснабдяване на гр. Шумен и населените места.
	СЦ 3.3. Въвеждане на мерки за енергийна ефективност.	М.3.3.1. Подобряване на енергийната ефективност и

		ефективността на сгради – публична собственост. М. 3.3.2. Въвеждане на енергоефективни мерки в производствените предприятия и в жилищния сектор. М. 3.3.3. Въвеждане на мерки за енергоефективност и умно управление големи консуматори на електроенергия в публичния сектор на общината. М.3.3.4.Подкрепа на частния сектор за развитие на зелена енергия.
	СЦ 3.4. Развитие на иновативни системи за управление на отпадъците.	М.3.4.1 Внедряване на съвременни системи за отпадъците.
	СЦ 3.5. Управление на риска от климатичните промени .	М. 3.5.1. Опазване и възстановяване на биологичното разнообразие. М.3.5.2. Подобряване на капацитета за действия по превенция срещу природни бедствия и аварии.
П.4. БАЛАНСИРАНО РАЗВИТИЕ НА СВЪРЗАНОСТТА И ДОСТЪПНОСТТА И НАМАЛЯВАНЕ НА ТЕРИТОРИАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ	СЦ 4.1. Планово устройствено осигуряване на общината и населените места.	М. 4.1.1. Актуализация на действащи и изработване на нови подробни устройствени планове.
	СЦ 4.2. Подобрена транспортна и логистична инфраструктура.	М. 4.2.1. Подобряване на транспортната система - рехабилитация и поддържане на общински пътища и пътища от РПМ.

		<i>М.4.2.2. Развитие на система за интегриран градски транспорт.</i> <i>М. 4.2.3. Развитие на логистични центрове.</i>
	• <i>СЦ 4.3. „Електронна община“ – управление чрез разширена цифрова свързаност и дигитална среда.</i>	<i>М. 4.3.1. Развитие на електронните услуги в общината.</i> <i>М.4.3.2. Мерки за създаване на интелигентни системи за видеонаблюдение, на уличното осветление, на транспортния трафик и др.</i>
	• <i>СЦ 4.4. Разширено взаимноизгодно междуобщинско сътрудничество.</i>	<i>М. 4.4.1. Взаимноизгодно сътрудничество със съседните общини.</i>

V. ЗОНИ ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ИНТЕГРИРАН ПОДХОД (ЗОНИ ЗА ВЪЗДЕЙСТВИЕ)

По подобие на Интегрирания план за градска възстановяване и развитие (ИПГВР) на гр. Шумен – 2014-2020 г. и в ПИРО – Шумен 2021-2027 са определени части от територията на общината които са предмет на особена инвестиционна политика. Това са т.нар. „Зони за прилагане на интегриран подход“, или „Зони за целенасочено въздействие“ Появата на този тип зони е един от новите моменти в структурата на ПИРО.

За разлика от целите и мерките, насочени към секторното развитие, **при зоните за въздействие целта е да се осигури териториална концентрация на ресурсите по мерките и съдържащите се в тях дейности (проектни идеи, готови проекти) и на предвидените финансов ресурс по тях.** Зоните за прилагане на интегриран подход не подменят мерките насочени към развитие на отделните сектори, а ги допълват. Те са насочени към интегриране на отделни проекти и проектни идеи с цел комплексното обновяване и развитие на териториално обособени части от територията на общината и на общинския ѝ център. Създаването на концепция за развитие на цялостна общинска територия, цели обвързване на зоните и балансирано развитие на населените места (фиг.28).

Определените зони за въздействие (фиг.28) не ограничават финансовите ресурси, които са с инвестиционен характер и които са предвидени по мерките за развитието на отделните сектори (икономика, социална сфера, благоустройство на селищната среда, комуникации, екология и др.). Зоните са подбрани от гледна точка на потенциала на части от територията на общината с цел да бъде ускорено тяхното развитие. С предвидените в териториалния им обхват дейности подпомага реализацията на основната цел на ПИРО – устойчиво комплексно развитие на общината.

В Методическите указания за изработване на ПИРО, е предвидено зоните за интегриран подход могат да бъдат два вида:

- градски зони ;
- зони за въздействие, определени на функционален подход , или със специфични характеристики (фиг.28).

Първият вид зони се предлагат в ПИРО за общините, чийто административен център е град от първо, второ и трето ниво на националната урбанистична йерархична система, заложена в „Националната концепция за пространствено развитие – 2013- 2025 г. (актуализация 2019 г.) в модела за йерархичната система от градове-центрове, простиращи влиянието си върху различни по площ териториални ареали гр. Шумен е от 3 йерархично ниво. Това са градове – центрове с регионално значение за територията на областите. От тази гледна точка, съгласно Методическите указания за изработване на ПИРО се изисква в ПИРО – Шумен да бъдат обособени и градски зони за интегриран подход (зони за въздействие).

В ИПГВР на гр. Шумен са определени три вида зони в границите на града (в урбанизираните територии), които в изпълнение на Интегрирания план са получили определена подкрепа за тяхното развитие чрез реализацията на част от предвидените в плана проекти. За тази цел в Методическите указания се препоръчва градските зони за интегриран подход да не повтарят изцяло териториалния обхват на зоните, определени в ИПГВР. Тъй като не всички

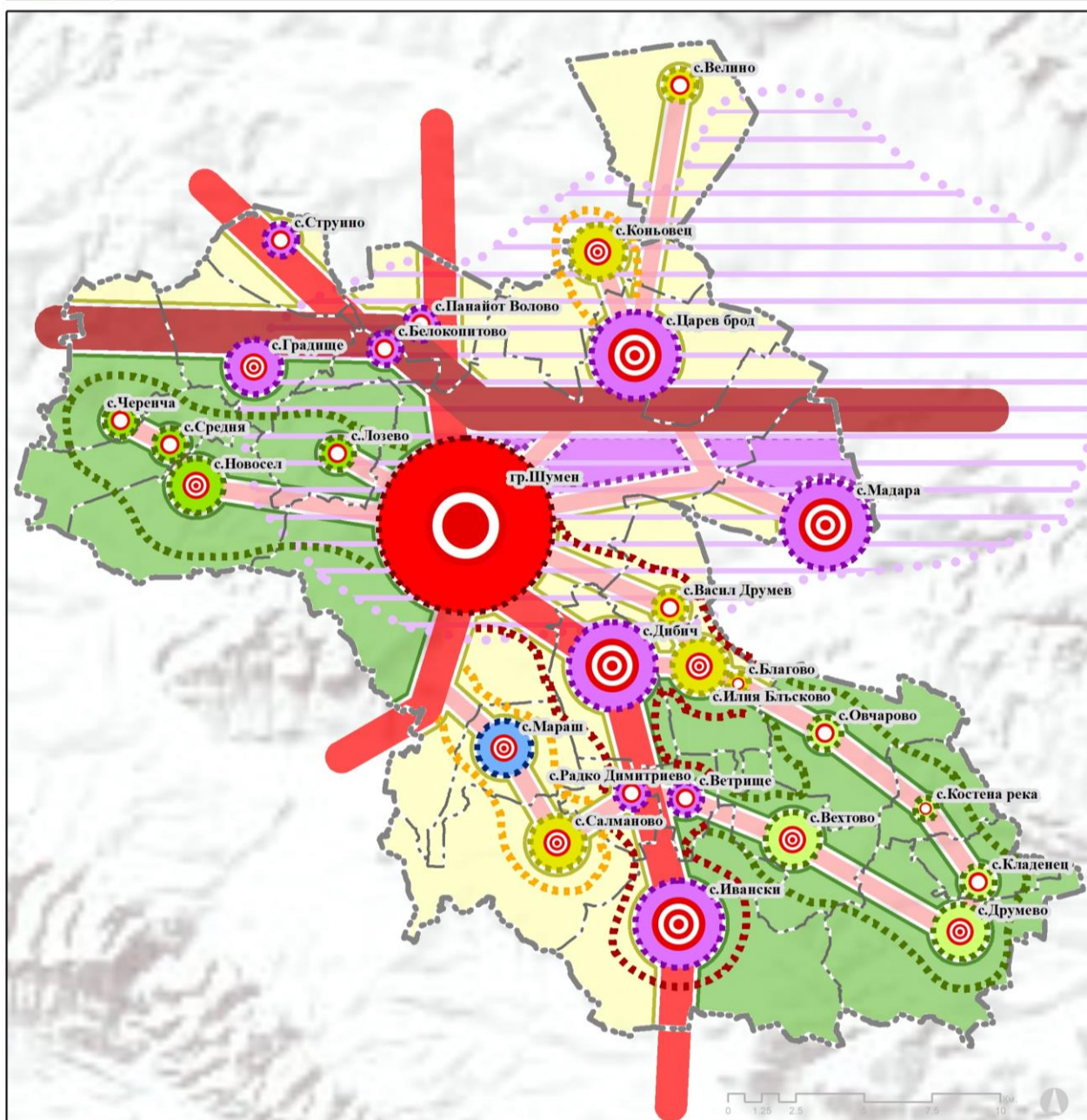
интервенции предвидени за зоните предложени в ИПГВР на гр. Шумен са реализирани (*реално са изпълнени само част от тях*) в ПИРО – Шумен се предлага подход за надграждане – реализиране на неизпълнени мерки и дейности в тези 3 зони. Нов момент и разширяване на обхвата на градската зона с преобладаващ социален характер, като се включват нови квартали в обхвата ѝ.

Вторият тип зони, определени на функционален признак са със специфични характеристики . Те разполагат с ресурси за развитие, които изискват определен вид интервенции (целева намеса) за да бъдат използвани наличните ресурси за целите на устойчивото развитие на общината. Този тип зони са определени за развитие на икономически дейности (с производствен и транспортно-логистичен характер) и на функции за алтернативен туризъм и рекреация в качествена природна среда.

ПЛАН ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ШУМЕН 2021-2027г.

КОНЦЕПЦИЯ ЗА ПРОСТРАНСТВЕНО РАЗВИТИЕ

ЛЕГЕНДА

КАТЕГОРИЯ НА НАСЕЛЕНИТЕ МЕСТА

ОСИ НА РАЗВИТИЕ

- ОСНОВНА
- ВТОРОСТЕПЕННА
- ТРЕТОСТЕПЕННА

ЗОНИ НА ВЛИЯНИЕ И ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ

- ЗОНИ НА ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ С АНТРОПОГЕНЕН ХАРАКТЕР
- ЗОНИ НА ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ С ЕКОЛОГИЧЕН ХАРАКТЕР
- ЗОНИ НА ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ СЪС ЗЕМЕДЕЛСКИ ХАРАКТЕР
- ЗОНА НА АКТИВНО ВЛИЯНИЕ НА ГР. ШУМЕН

ЗОНИ ЗА РАЗВИТИЕ

- ЦЕНТРАЛНА ЗОНА С ПЕРСПЕКТИВА ЗА ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ
- ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ В ПЕРСПЕКТИВА
- ОТДИХ, СПОРТ И АТРАКЦИИ
- ОТДИХ В ПРИРОДНА СРЕДА
- ОТДИХ И БАЛНЕОЛОГИЯ
- ОТДИХ И ЗЕМЕДЕЛИЕ
- ОПАЗВАНЕ НА ЕКОЛОГИЧНАТА СРЕДАТА
- ОПАЗВАНЕ НА СРЕДАТА, ЖИВОТНОВЪДСТВО И ЕКО ЗЕМЕДЕЛИЕ

ФИГ. 28. КОНЦЕПЦИЯ ЗА РАЗВИТИЕ

5.1. Определяне на приоритетните зони за въздействие в ПИРО Шумен - 2021-2027г.

Подходът при определянето на зони за въздействие в ПИРО – Шумен 2021-2027 г. се основава на отчитането на редица фактори. Основните от тях засягат части от територията на общината и на общинския център, които разполагат с:

- Потенциал за одобряване на градската среда в общинския център.
- Неусвоени ресурси и потенциали за развитие.
- Концентрация на определени функции (например в сферата социалните дейности, на икономиката, туризма, специфичното природоползване, функции с човешкия жизнен цикъл и др.).

При определяне на конкретния брой и на териториалния обхват на двата вида зони за въздействие са взети под внимание някои основни аргументи като:

- Наличния, но не напълно усвоен потенциал за икономическо развитие и свързаните с него ефекти за привличане на инвестиции и осигуряване на трудова заетост на работната сила.
- Наличие на жилищни територии в висока концентрация на жилища и население, с недобри качества на жилищната среда.
- Наличие на обекти и публични пространства с водещо значение и функции.
- Наличие на природни ресурси с висока екологична, значимост изискващи мерки и дейности за тяхното опазване и съхраняване за идващите поколения.
- Осъзната потребност от подобряване на комплексно устроената жизнена среда, предлагаща комфорт и сигурност на обитателите.

Аналитичните проучвания за състоянието на природния, социално-икономическия и инфраструктурния комплекс на общината, изводите и обобщенията, представени под формата на SWOT - анализ, както и определените изисквания към зоните, са основанията в ПИРО Шумен – 2021-2027г. да бъдат определени следните зони за подпомагане, като се отчитат техните характеристики, ресурса и степента на усвоеност на потенциала им.

В ИПГВР на гр. Шумен са определени три вида зони в границите на града (в урбанизираните територии), които в изпълнение на Интегрирания план са получили определена подкрепа за тяхното развитие чрез реализацията на част от предвидените в плана проекти. За тази цел в Методическите указания се препоръчва градските зони за интегриран подход да не повтарят изцяло териториалния обхват на зоните, определени в ИПГВР. Тъй като не всички интервенции предвидени за зоните предложени в ИПГВР на гр. Шумен са реализирани (*реално са изпълнени само малка част от тях*) **в ПИРО – Шумен се предлага подход за надграждане – реализиране на неизпълнени мерки и дейности в тези 3 зони.** Нов момент и разширяване на обхвата на градската зона с преобладаващ социален характер, като се включват нови квартали в обхвата ѝ.

В границите на гр. Шумен са предложени следните три зони (фиг.29) :

- *Централна зона за подобряване на средата за обслужване, спорт и отдих (код 1.).*
- *Зона с потенциал за икономическо развитие (код 2).*
- *Зона за подобряване на средата за обитаване и отдих (код 3) .*

В зоната за подобряване на средата за обитаване и отдих, са обособени 3 подзони, включващи някои от жилищните комплекси на гр. Шумен (ж.к. „Българанов - 1 и 2“, ж. к. „Тракия“, ж.к. „Райски кът“ и кв. „Гривица“). Основната функция на тези подзони е свързана с обитаването. Концентрацията на функцията отдих е насочена в подзона, включваща вилните зони на гр. Шумен (в.з. „Мантово лозе“, в.з. „Чашка“, в.з. „Под манастира“).

Зоните за въздействие, **определени на функционален принцип**, обхващат части от територията на общината (без общинския център). Изхождайки от разполагаемите местни ресурси и застъпените функции са предложени следните зони (фиг.30):

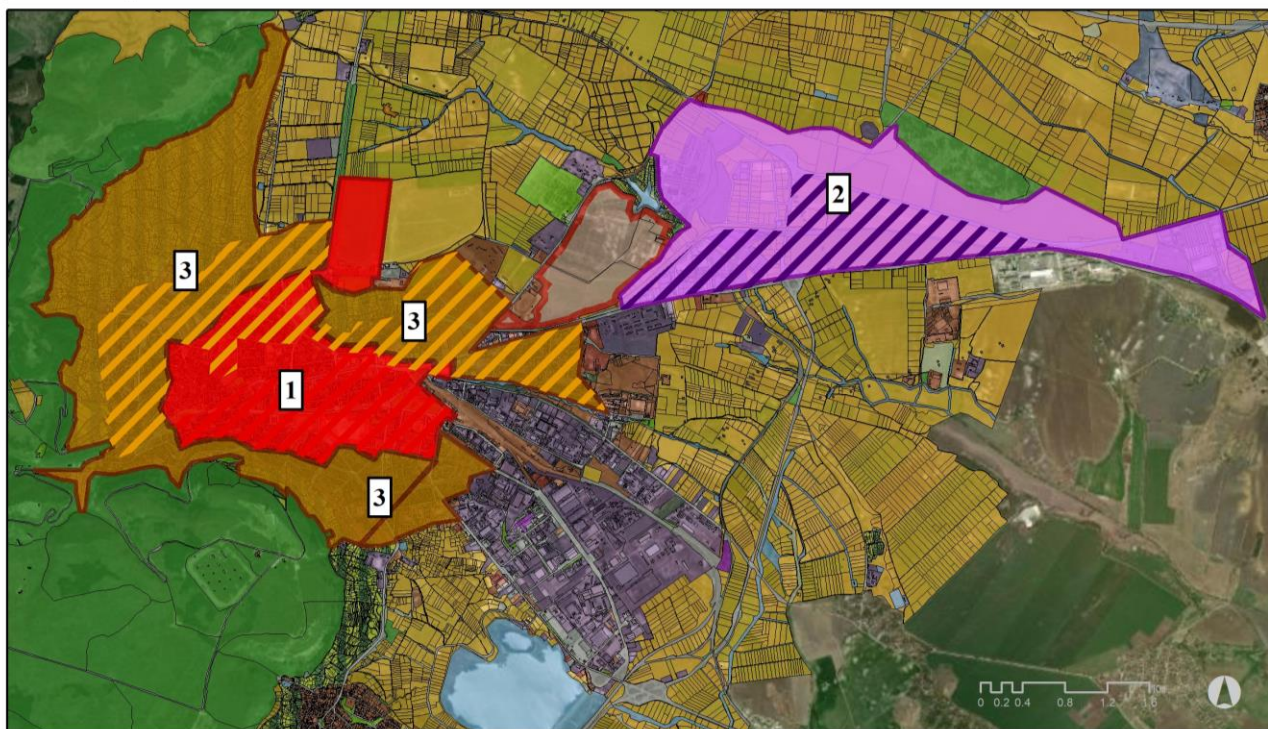
- *Зона на взаимодействие с антропогенен характер (код 4.1.).*
- *Зона на взаимодействие с екологичен характер (код 4.2.).*
- *Зона на взаимодействие със земеделски характер (код 4.3.).*
- *Зона на взаимодействие в сферата на туризма с община Велики Преслав (код 4.4.).*
- *Зона на активно икономическо взаимодействие с община Каспичан (код 4.5.).*

Две от зоните, от вида „зони за въздействие, определени на функционален признак“, отговарят на един от приоритетите на ОПРР за програмния период 2021-2027 г. за подпомагане на проекти, включени в зони с междубщински характер. Такива проекти, финансирани с териториално интегрирани инвестиции, подпомагащи междубщинското сътрудничество ще имат предимство. Така ще се реализират и целите на Интегрираната стратегия за развитие на Североизточния централен район за стимулиране на междубщинското сътрудничество. От петте зони за въздействие, определени на функционален признак 2 са с междубщински характер – зони с код 4.4. и 4.5.

Зоните за прилагане на интегриран подход намират място и в Концепцията за пространствено развитие на община Шумен. Те са характеризирани и със съответните направления на развитие, а именно:

- *Общински център с приоритетно интегрирано развитие.*
- *Приоритетно направление „Икономическо развитие в перспектива“.*
- *Приоритетно направление „Отдих, спорт и атракции“ (фиг.31).*
- *Приоритетно направление „Отдих в природна среда“ (фиг.31).*
- *Приоритетно направление „Отдих и балнеолечение“ (фиг.31).*
- *Приоритетно направление „Отдих и земеделие“ и др. (фиг.31).*

	ПЛАН ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ШУМЕН 2021-2027 Г.
	ЗОНИ ЗА ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ГРАДСКО НИВО - ВАРИАНТ 2

ЛЕГЕНДА

ЗОНИ ЗА ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ГРАДСКО НИВО - ВАРИАНТ 2

- ЦЕНТРАЛНА ЗОНА ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА СРЕДАТА ЗА ОБСЛУЖВАНЕ, СПОРТ И ОТДИХ
- ЗОНА С ПОТЕНЦИАЛ ЗА ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ
- ЗОНА ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА СРЕДАТА ЗА ОБИТАВАНЕ И ОТДИХ

ЗОНИ ЗА ВЪЗДЕЙСТВИЕ - ИПГВР 2014-2020 г.

- ▨ ЗОНА ЗА ПУБЛИЧНИ ФУНКЦИИ С ВИСОКА ОБЩЕСТВЕНА ЗНАЧЕНИЕ
- ▨ ЗОНА С ПОТЕНЦИАЛ ЗА ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ
- ▨ ЗОНА С ПРЕОБЛАДАВАЩ СОЦИАЛЕН ХАРАКТЕР

ТЕРИТОРИИ С ОБЩО ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ

- ТЕРИТОРИИ С ЖИЛИЩНИ ФУНКЦИИ
- ТЕРИТОРИИ С ОБЩЕСТВЕНО-ОБСЛУЖВАЩИ ФУНКЦИИ
- ТЕРИТОРИИ С ПРОИЗВОДСТВЕНИ И СКЛАДОВИ ФУНКЦИИ
- ТЕРИТОРИИ ЗА ОЗЕЛЕНЯВАНЕ, ПАРКОВЕ И ГРАДИНИ

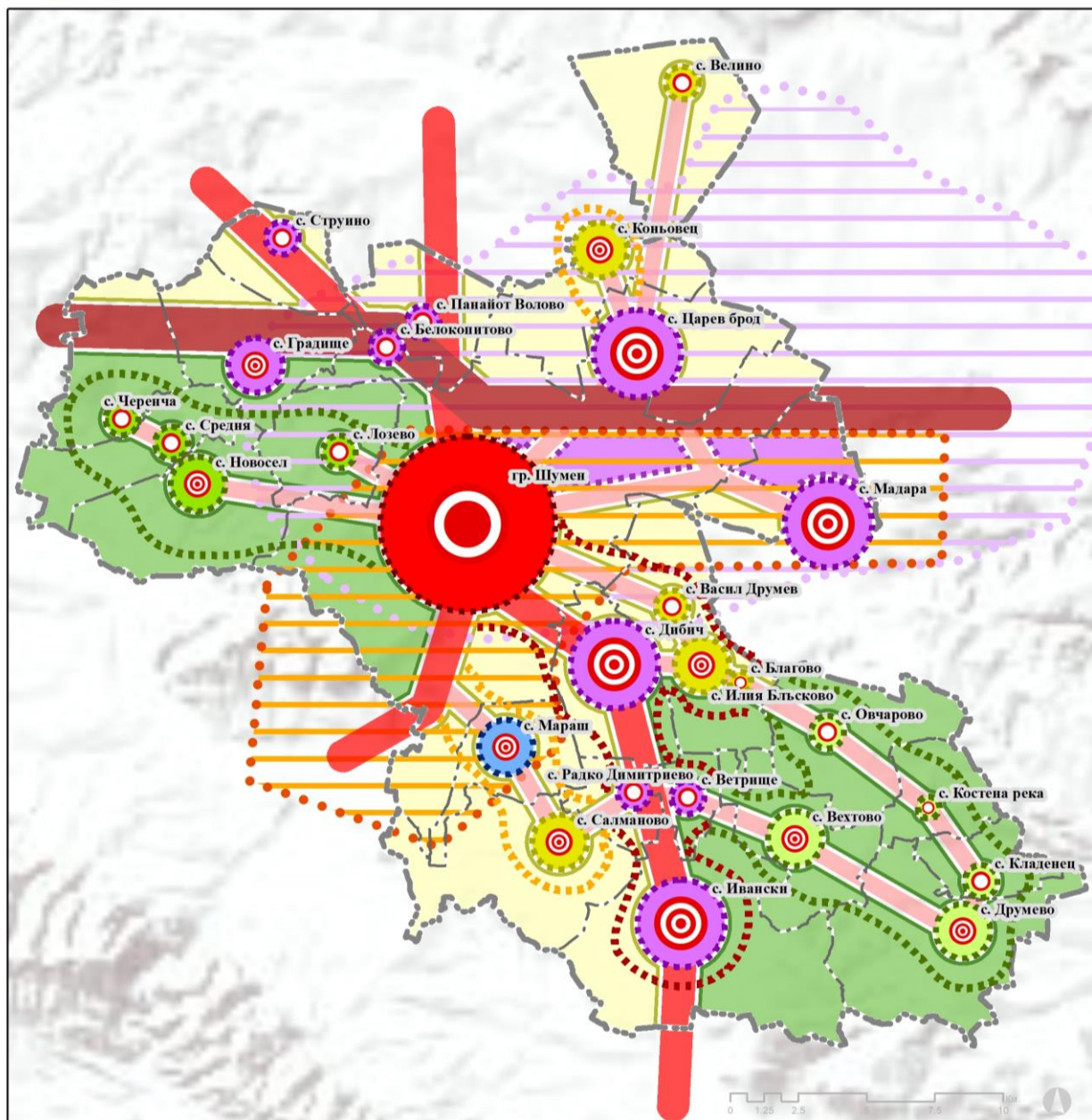
- ТЕРИТОРИИ ЗА ВИЛЕН ОТДИХ
- ТЕРИТОРИИ ЗА СПОРТ И АТРАКЦИИ
- ТЕРИТОРИИ СЪС СПЕЦИАЛНО ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ
- ТЕРИТОРИИ ЗА ТЕХНИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА
- ТЕРИТОРИИ ЗА ТРАНСПОРТ И КОМУНИКАЦИИ
- ЗАЩИТЕНИ ТЕРИТОРИИ ЗА ОПАЗВАНЕ НА НКЦ
- ЗАЩИТЕНИ ТЕРИТОРИИ
- ЗЕМЕДЕЛСКИ ТЕРИТОРИИ
- ГОРСКИ ТЕРИТОРИИ
- ВОДНИ ПЛОЩИ
- ДЕПА И СМЕТИЩА
- МИНИ И КАРИЕРИ
- СКАЛИ, ПЯСЪЦИ, И ДЕРЕТА

ФИГ. 29. ПРИОРИТЕТНИ ЗОНИ НА ГРАДСКО НИВО

ПЛАН ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ШУМЕН 2021-2027 Г.

КОНЦЕПЦИЯ ЗА ПРОСТРАНСТВЕНО РАЗВИТИЕ

ЛЕГЕНДА

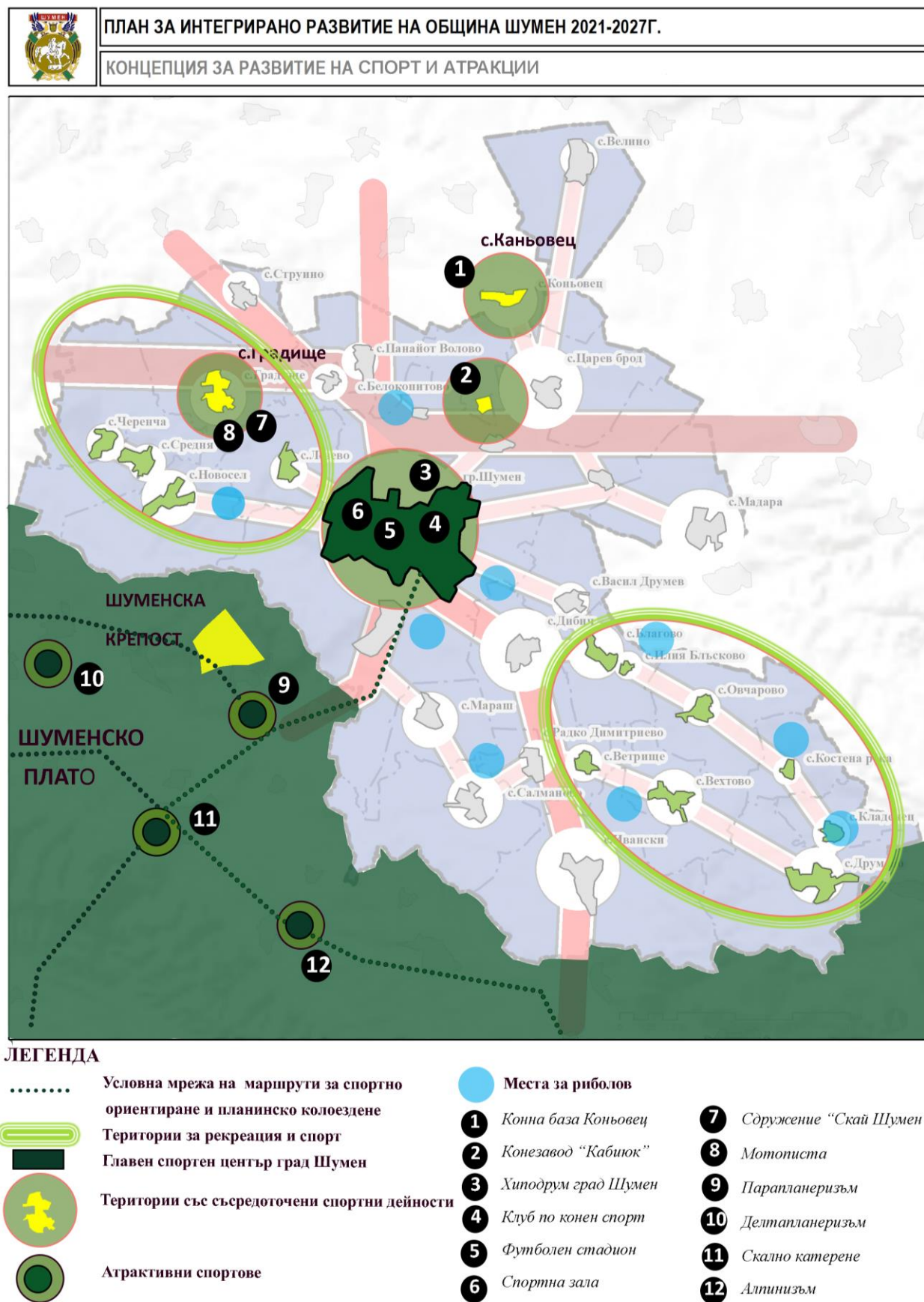
ПРИОРИТЕТНИ ЗОНИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНСКО НИВО

- ЗОНИ НА ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ С АНТРОПОГЕНЕН ХАРАКТЕР
- ЗОНИ НА ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ С ЕКОЛОГИЧЕН ХАРАКТЕР
- ЗОНИ НА ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ СЪС ЗЕМЕДЕЛСКИ ХАРАКТЕР
- ЗОНА НА АКТИВНО ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ В СФЕРТА НА ТУРИЗМА С ОБЩИНА ВЕЛИКИ ПРЕСЛАВ
- ЗОНА НА АКТИВНО ИКОНОМИЧЕСКО ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ С ОБЩИНА КАСПИЧАН

ПРИОРИТЕТНИ НАПРАВЛЕНИЯ

- ОБЩИНСКИ ЦЕНТЪР С ПРИОРИТЕТНИ ЗОНИ НА ГРАДСКО НИВО
- ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ В ПЕРСПЕКТИВА
- ОТДИХ, СПОРТ И АТРАКЦИИ
- ОТДИХ В ПРИРОДНА СРЕДА
- ОТДИХ И БАЛНЕОЛОГИЯ
- ОТДИХ И ЗЕМЕДЕЛИЕ
- ОПАЗВАНЕ НА ЕКОЛОГИЧНАТА СРЕДАТА
- ОПАЗВАНЕ НА СРЕДАТА, ЖИВОТНОВЪДСТВО И ЕКО ЗЕМЕДЕЛИЕ

ФИГ. 30. ПРИОРИТЕТНИ ЗОНИ НА ОБЩИНСКО НИВО

ФИГ. 31. КОНЦЕПЦИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА СПОРТ И АТРАКЦИИ

VI. КОМУНИКАЦИОННА СТРАТЕГИЯ

6.1. Значение на информираността, публичността и партньорството

Комуникационната стратегия / Приложение 5 / за ПИРО се разработва, за да определи целевите групи и основните акценти при комуникацията с тях. ПИРО може да бъде ефективен инструмент за управление и пълноценно развитие на община Шумен единствено при активен обмен на идеи и координирани действия между всички заинтересовани страни по време на двата разграничени етапа от ПИРО – разработването и реализацията на документа. Коректното публично представяне на пълният набор информация е предпоставка за формирането на партньорства и повече възможности за съвместно действие. Чрез заложените в стратегията форми, методи и инструменти се осигурява информираното съгласие на заинтересованите страни. Информацията спомага за идентифициране на потенциални проблеми, за генериране на обществена подкрепа и за изясняване на съществени въпроси при очертаване на проблематичните области (Приложение 5).

Законът за регионалното развитие и правилникът за неговото прилагане, определят търсенето на партньорство, публичност и прозрачност като ръководен принцип на разработването и реализацията на ПИРО. Кметът на общината и общинският съвет са органите, които осигуряват информация и публичност за дейностите по ПИРО.

В рамките на **разработването** на документа, следва да се представят и популяризират работните предвиждания на ПИРО, начините за тяхната реализация и очакваните конкретни ползи за развитието на общината и нейната общност. Различните механизми за представяне на работата по ПИРО насърчават публичното участие и провокират идеите на заинтересованите групи. Отчитането на разнообразните интереси и съображения отвежда до балансиран, реалистичен и отразяващ местната специфика документ. Постигането на обществена ангажираност към ПИРО и припознаването на предвижданията му са шанс за неговото успешно изпълнение.

Реализацията на документа се основава на включените в неговата програма конкретни проекти. Отделните проекти могат да се реализират успешно при концентрация на ресурси и усилия между различни актьори. Разпределението на дейностите и отговорността за значимите проекти между публичния, частния и неправителствения сектор подкрепя изпълнението и устойчивото ползване на резултатите от проекта.

6.2. Осъществяване на дейностите по време на разработването на ПИРО

Информацията по време на разработването на ПИРО е свързана със следните компоненти:

- Подготовка, организация и използвани методи за изпълнение на задачите по ПИРО.
- Анализ и оценка на съвременната ситуация, предложения за развитие.

- Завършен и комплектован документ на ПИРО.

При разработването на ПИРО, партньорството трябва да се управлява ефективно като се:

- Разработва ясен и точен план за работа, който се съгласува с всички партньори.
- Проучват всички поставени въпроси, като всеки изразява мнението си.
- Анализира цялата придобита информация и се правят заключения.
- Вземат решения за планирани действия, като ролята и отговорностите на всяка от страните се съгласуват.
- Осъществява постоянен контрол.

6.3. Осъществяване на дейностите по време на реализацията на плана

Българското законодателство предвижда няколко основни инструмента за управление на реализацията на ПИРО – годишни доклади за изпълнението на ПИРО и последваща оценка на ПИРО. Изброените доклади съдържат информация за извършения прогрес по ПИРО, несъответствията между планираното и реалното състояние на общината към наблюдавания момент. Необходимо е публичното представяне на докладите, чрез тяхното публикуване на официалната страница на община Шумен, както и препращането им на ключовите заинтересовани страни. Препоръчително е провеждането на публични дискусии, на които отговарящите за управлението на плана звена представят основните ограничения за постигане на целите на ПИРО и се обсъждат мерките за преодоляването им.

Следващото проявление на процеса е формирането на оперативни партньорства за реализиране на определените с ПИРО приоритетни проекти за реализация. За тази цел, неразделна част от Програмата за реализация е описание на необходимата организационна основа за изпълнение на проектите, обединяваща отговаряща структура и участващи партньори. Наличието на подобна организационна структура позволява непрекъснат обмен на информация и общо използване на ресурсите на определените участници.

Подходящо е отреждането на секция за публикуване на новини, свързани с ключовите проекти по ПИРО, като част от структурата на интернет портала на Общината.

Ефективен инструмент е използването на различни медийни платформи за популяризиране на инициативите.

VII. МЕРКИ ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ ИЗМЕНЕНИЕТО НА КЛИМАТА И МЕРКИ ЗА АДАПТИРАНЕ КЪМ КЛИМАТИЧНИТЕ ПРОМЕНИ И ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА РИСКА ОТ БЕДСТВИЯ

Прогнозираният макар и минимален антропогенен натиск в резултат на ПИРО върху околната среда може да бъде смекчен с поредица от мерки. Те са свързани на първо място с показателите, които са заложили в Плана. Набелязаните мерки са представени по отделни компоненти и фактори на околната среда:

- **Атмосферен въздух**

Във фаза на строителството на отделните обекти:

Ограничаване на изпускането и вторичния унос на неорганизираните емисии на прах в атмосферния въздух при извършване на строителни работи, в това число:

- При провеждане на изкопни работи и транспорт на земни маси, да се изпълняват мерки за системно оросяване на използваните пътища и площадки, както и мерки за предотвратяване нанасянето на прах и кал върху уличната мрежа.
- Да се извършват дейностите по транспортиране, товарене, разтоварване и складиране на прахообразни строителни материали при спазване изискванията на Закон за чистотата на атмосферния въздух (ЗЧАВ) и наредбите към него.
- Да се допуска изграждане на нови обекти с производствено предназначение само в предвидените производствени територии (зони), при спазване на съответствие между вида производство и предвидените в плана категории производствени територии.
- Осигуряване на достатъчно разстояние от жилищните зони, при изграждане на нови обекти с неорганизираните (разсредоточени) емисии във въздуха, които не могат да бъдат ограничени, в това число емисии на прахообразни частици от обработката на земеделска продукция (зърно, семена и др.).

Представените проекти за изграждане на промишлени обекти, включващи източници на емисии на замърсители в атмосферния въздух, да осигуряват:

- Недопускане превишаване на нормите за допустими емисии в атмосферния въздух от неподвижни източници, определени с наредбите към Закона за чистотата на атмосферния въздух (ЗЧАВ).
- Организирано изпускане чрез изпускателни устройства (комини) за всички производствени и/или вентилационни газови потоци -

носителите на емисии, като комините се проектират при спазване изискванията на наредбите към ЗЧАВ.

- Пречистване на отпадъчните газове и/или височина на изпускащите устройства, осигуряващи в резултат на разсейването концентрациите на вредни вещества (замърсители) в приземния слой на атмосферния въздух да не превишават емисионните норми, характеризиращи качеството на атмосферния въздух, установени с наредбите към ЗЧАВ.

Във фаза на експлоатация:

- Да се изискват за разрешаване ползването на строежи, представляващи промишлени инсталации и съоръжения, резултати от проведени от акредитирани лаборатории измервания на емисиите на замърсителите, изпускани в атмосферния въздух от неподвижни източници - горивни (котли) и технологични (производствени инсталации), с цел установяване спазването на нормите за допустимите емисии, съгласно изискванията на ЗЧАВ и наредбите към него.
- Да се стимулират мерки за използване на алтернативни източници на енергия след завършване на строителството.
- Да се упражнява стриктен контрол върху наличие на топлинна изолация на сградите в съответствие с разпоредбите за енергийна ефективност.
- Да бъдат своевременно и щателно почистени след приключване на строителния период всички площи, на които са били разположени открити складове за насипни строителни материали и строителни отпадъци, за да не се допусне появата на прахови емисии от тези площи.
- Да се реализира непрекъснат административен контрол при строителство.

• Земни недра. Геоложка среда. Подземни води

В период на строителство на отделните обекти:

- Качествено изпълнение на строителните работи и възстановяване на терена около построените сгради и съоръжения.
- Изграждане и поддържане в изправност на водопроводната и канализационна мрежа.
- Екологосъобразно събиране и третиране на твърди битови отпадъци.

Възможностите за намаляване и/или ограничаване на въздействието върху земните недра се свеждат и до:

- Провеждането на инженерно-геоложки и хидрогеоложки проучвания и изследвания за конкретизиране на условията за изпълнение на изкопите и насипите и за фундиране на съответните сгради и съоръжения, в това число изясняване на геолого-литоложкия строеж, определяне на физико-механичните и деформационни свойства на литоложките разновидности, дълбочината и качеството на подземните води, филтрационните свойства на водоносните колектори и пр.
- Съобразяване на проектите за обекта с резултатите, изводите и препоръките в докладите за инженерно-геоложките и хидрогеоложките проучвания и с изискванията на законовите и нормативните документи.
- Забрана за пряко отвеждане на отпадъчни води в земните недра и подземните води.

- **Повърхностни води**

За ограничаване замърсяването на повърхностни водни обекти с отпадъци и отпадъчни води да се спазват забраните по чл. 143 т. 3 и чл.146 ал.1 от **Закона за водите**.

Във фаза на строителството:

- Приоритетно да се извърши рехабилитация на водопроводната система, за да се предотврати загуба на питейна вода. Да се довърши строителството на канализационна система в населените места в общината и реконструкция, рехабилитация и строителство на ПСОВ, там където е необходимо.
- Да се осигури целогодишно водоснабдяване на всички населени места в общината.
- Да се преведе правото за ползване на повърхностни водни обекти за заустване на пречистените отпадъчни води, в съответствие с разпоредбите на Закона за водите и съответните подзаконови нормативни актове, съобразяване с издаденото актуализирано Разрешително за заустване на отпадъчните води.
- Да има непрекъснато провеждане на мониторинг по План за собствен мониторинг, с цел набелязване на необходимите мероприятия за достигане на емисионните норми.

Във фазата на експлоатация:

- Да се подържат по време на експлоатация в техническа и експлоатационна изправност водоснабдителната система, канализационната система и пречиствателните съоръжения.

- Да се третираят отпадъчните води до необходимите изисквания на действащото законодателство.
- Да се осигурява ефективен контрол и управление на водите.
- Да не се допуска в обхвата на крайбрежните ивици застрояване и дейности по чл. 134 от Закона за водите, освен изграждане на водностопански и хидротехнически системи и съоръжения.

- **Отпадъчни води**

- Да се спазват забраните по чл.143, чл.146 и чл. 149 от Закона за водите.
- Правилата за прилагане на плана изискват от последващите подробни устройствени планове изработване на схеми за канализация на населените места.

- **Почви**

На етап проектиране (изготвяне на проекти) за обекти извън съществуващите регулационни граници на населените места да се изисква информация (справка) от Министерство на енергетиката относно местоположението на обекта спрямо находища за открит добив на подземни богатства, включени в Националния баланс на запасите и ресурсите на подземни богатства, както и спрямо предоставени площи за търсене и/или проучване на подземни богатства.

Във фаза на строителството:

- Да се депонира отделно и да се използва по предназначение хумусният пласт, отделен при строителството.
- Да се оформят алеи и вътрешни пътища за транспортни средства, като се ограничат с видими бордюри.
- Да се предвиждат мерки за недопускане на течове на нефтопродукти и замърсяване на почвата от аварийни ситуации. При аварийни локални разливи да се отстраняват замърсените почви и да се третират като опасен отпадък. Да се предават на лицензирана фирма за обезвреждане.
- Да се предотвратява замърсеността на почвата с отпадъци при неправилното им временно съхранение. Необходимо е да се възстановят всички съседни площи, евентуално нарушени от строителството, както и временните площадки в рамките на отредения терен.
- Трябва да се оформят като зелени площи с подходяща растителност, съгласно изготвените проекти за

паркоустройство на терена всички технологично свободни пространства.

- Да се прилагат мерки за предотвратяване на вредни изменения, застрашаващи почвата.
- Да се прилагат мерки за недопускане на замърсяване или увреждане на почвата в съседните поземлени имоти.

Във фаза на експлоатацията:

- Да се опазва почвата от замърсяване с нефтопродукти при аварии с транспортна техника, като се отстранява замърсената почва.
- Да се предотвратява замърсеността на почвата с отпадъци при нерегламентираното им изхвърляне и съхранение.
- Да се прилагат добрите земеделски практики от земеделските стопани.

• Биоразнообразие

По време на строителство и експлоатация:

- Да се предприемат мерки за местообитания на видовете предмет на опазване обитаващи местообитания извън границите на защитената зона.

По време на строителството:

- Да се предприемат мерки за местообитания, с които външните граници на устройствените зони граничат.
- Да се спазват стриктно разпоредбите на Закона за управление на отпадъците и под-законовите нормативни актове за неговото прилагане.

По време на експлоатация:

- Да се предотвратява разпространението на чужди инвазивни видове храсти и дървета в района, (Съгласно Списъка на инвазивните и потенциално инвазивните чужди видове висши растения за България), които могат да навлязат и постепенно да подменят видовата структура на коренната растителност характерна за хабитатите в защитената зона.

• Ландшафт

- Да се разработват ландшафтно-устройствени проекти за възстановяване и рекултивация на нарушени ландшафти в урбанизираните и производствени зони, на територията на съответния обект и контактната му зона.

- **Културно-историческо наследство**

- Да се спазват заложените мерки за опазване на НКЦ, по време на строителството на отделните обекти
- Да се спазят изискванията на чл. 83, чл.93, чл. 94, чл. 97 от ЗКН за опазване, идентифициране и съхранение на културните ценности, както и чл. 158 ал.1 за предаване на движимите археологически ценности в РИМ. При откриване на структури и находки, които имат признаци на културни ценности, да се спазва чл. 160 ал.1 и 2 от ЗКН, съответно чл. 72 и 73, при което строителните дейности се спират и се изчакват указанията на експертите от РИМ и НИИКН.

- **Отпадъци**

Дейността на регионалните сдружения по управление на отпадъците е регламентирана в чл. 24 – чл. 28 от Закона за управление на отпадъците (ЗУО), където са включени конкретни изисквания и правила за създаването и функционирането им, за да се подпомогнат общините за общо управление на битовите отпадъци, и особено за изграждането и експлоатацията на съоръжения за битовите отпадъци и подготовка и реализация на проекти с европейско и национално финансиране.

В период на строителство:

- Да се събират в контейнери, обезвреждат с вар или хлорна вар и се предават за депониране битови отпадъци.
- Да се събират строителните отпадъци разделно в зависимост от състава си и временно да се съхраняват на строителната площадка на определените за целта места. Да се спазва йерархията при третиране на строителните отпадъци, да се предават за рециклиране и оползотворяване, или да се използват за строителство на пътища или в краен случай, неретикулирваната част от строителните отпадъци, съгласувано с общината, временно да се съхраняват на отредената площадка за временно съхраняване на СО.
- Да се предават производствените неопасни и в малки количества опасни отпадъци на лицензирани фирми за рециклиране или обезвреждане.

В период на експлоатация:

- Спазване изискванията на нормативната уредба за управление на отпадъците.
- Осигуряване ефективен контрол и управление на отпадъците.

- Прилагане на ефективни мероприятия, довеждащи до намаляване количеството на образуваните отпадъци.
- Отстраняване на опасните отпадъци от домакинствата е осигурена площадка, собственост на юридическо лице.

- **Шум, Вибрации, Електромагнитни лъчения**

- Да се спазва стриктно работното време. Да се използва съвременна строителна и транспортна техника и осигуряване на добра организация на строителната дейност.
- В период на експлоатация да се съблюдават изискванията на Наредба №6 от 26.06.2006 относно показателите за шум в околната среда.
- По време на експлоатация да няма източници на вибрации в околната среда.
- Необходимо е по-подробна и актуална информация за поддържане на списъка на предавателите, ел. подстанциите, високо волтовите електропроводи, местоположението, мощност и др., които в следващите, подробни фази на планиране да намерят отражението им.

При проектиране на промишлени и други инсталации и/или съоръжения с източници на шум, да се осигурява недопускане при експлоатацията им на превишаване на граничните стойности за нива на шум в околната среда, както следва:

- Еквивалентното ниво на шума по границата на промишлената площадка (имота) да не превишава граничната стойност за ниво на шум за производствено- складови територии и зони.
- Еквивалентното ниво на шума в мястото на въздействие (пред най-близките до строежа жилищна или обществена сграда, сграда за отдых и др.) да не превишава граничната стойност за ниво на шум за съответната територия и зона.
- За разрешаване на ползването на строежи, представляващи промишлени инсталации и съоръжения, да се изискват резултати от проведени от акредитирани лаборатории измервания на показателите за шум в околната среда, по утвърдена методика на МОСВ.

- **Химикали**

- Да се предприемат мерки при планирането на нови инвестиционни предложения за изграждане на предприятия/ съоръжения с нисък и висок рисков потенциал.

- **Природни ресурси**

- Да не се допуска преразход на инертни материали, вода, горива и др. спомагателни материали.

- **Здравно- хигиенни условия на средата**

- Всички строително ремонтни дейности да бъдат съобразени с НАРЕДБА № 2 от 22.03.2004 г. за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд при извършване на строителни и монтажни работи - Приложения № 1 -5 към чл. 2, ал. 2. и НАРЕДБА № 4 от 27.12.2006 г. за ограничаване на вредния шум чрез шумоизолиране на сградите при тяхното проектиране и за правилата и нормите при изпълнението на строежите по отношение на шума, излъчван по време на строителството.
- Намаляване на праховите емисии чрез напръскване с вода на местата, от които се вдига прах (при сухо време и вятър). Използване на централизирано приготвени в бетоновия възел бетони, разтвори и машинното им полагане.
- След приключване на строително - монтажните работи, местата на временните открити складове за строителни материали следва да бъдат почиствани. С това ще се спре емитирането на прах в атмосферния въздух при сухо и ветровито време.
- Поддържане в изправност и оптимално натоварване на строителните машини с цел от една страна намаляване на количествата на ауспуховите газове, а от друга на шума и вибрациите.
- Режимът за труд и почивка при вибрационно въздействие да се изгражда така, че сумарната експозиция за смяна (за контакт с вибрации) да не надвишава 90-120 тт.
- Да не се допускат строително-монтажни работи през нощта.
- Във всички професионални дейности задължително да се използва подходящо за сезона работно облекло, лични предпазни средства при наличие на вредни фактори на работната среда (противопрахови маски, шумозатлушители, противовибрационни ръкавици) и осигури рационален режим на труд и почивка.

По време на експлоатация на отделните обекти:

- Формиране на модерна и комфортна среда за обитаване, труд и обслужване.

- Осигуряване на достатъчни количества вода за питейно-битови нужди.
- Провеждане на регулярен мониторинг на водите.
- Осигуряване на медицинско обслужване.
- **Природни рискови фактори**
 - Функционалното зонироване, съобразено с новите норми за проектиране на сгради и съоръжения в сеизмични райони.
 - За намаляване на сеизмичния риск чрез устройствени решения е препоръчително обновяване на амортизирания сграден фонд.
 - Необходимо е отделните инвестиционни предложения и намерения да се съобразят с функционалното предназначение на зоната.
 - Необходимо е да се предвидят системи за аварийни ситуации и бързо действие при възникване на пожар и наводнения.
- **Здравословни условия на селищната среда**
 - Осигуряване на микроклимата в населените места курортните и вилни зони, включително достъп за хора в неравностойно положение.
 - Организация на строителните дейности и въвеждане на етапен план за реализация.
 - Регулационно отреждане на местата за паркиране с означаване на капацитета.
 - Прилагане на административно контролни мерки.
 - Провеждане на контрол и мониторинг при застрояване, благоустройство и опазване на природните дадености.
- **Специфични устройствени показатели**
 - Ангажиране на съответните органи за контрол.
 - Използване на Специфично енергоспестяващо приглушено осветление с цел осигуряване комфорт и на животинския свят в района.

Мерките и условията за предотвратяване, намаляване и възможно най-пълното отстраняване на предполагаеми неблагоприятни последствия са съобразени с мерките заложи в Становище по екологична оценка №1- 2/2012 г. на Националния план за действие за енергия от възобновяеми източници 2011-2020 г.

VIII. ПРОГРАМА ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ

8.1. Прилагане на интегриран подход в Програмата за реализация

Програмата за реализация на плана очертава рамките на действията, които следва да бъдат предприети в процеса на изпълнение на ПИРО. Тя е с оперативен характер. С нея се определят отговорностите на местните власти (Общински съвет, Кмет на общината и Общинска администрация) и на останалите партньори за реализацията на ПИРО. Изпълнението на приоритетите, целите, мерките и дейностите (проектните идеи/проекти), заложи в Програмата за реализация, ще се отчита с Годишните доклади и с Междинната и Последващата оценка.

Програмата за реализация на ПИРО на община Шумен е със средносрочен – 7 годишен характер. Тя е отворена и в нея могат да бъдат правени промени, които се обосновават с Годишните доклади и с Междинната оценка за изпълнението на ПИРО. В тази връзка е възможно след приемането на ПИРО от Общински съвет, когато общината има готовност с друг проект, който не е включен в Програмата за реализация, той да бъде добавен по-късно. Това става чрез актуализация на програмата за реализация на плана.

В Програмата за реализация, освен мерки, които се реализират, основно от община Шумен, са предвидени и т.нар. интегрирани териториални инвестиции (ИТИ). Такива са заложи в Интегрираната териториална стратегия на Североизточния район. Те ще се осъществяват в партньорство между община Шумен и съседни общини. Съдържат се и мерки, осъществявани между общината и други държавни структури, НПО и бизнес - насочени за решаване на конкретни проблеми изискващи прилагане на интегриран подход.

Същността на така описания интегриран подход, приложен при разработване на Програмната част на ПИРО, се изразява в съблюдаване на изискването мерките и дейностите, отнесени към всеки от четирите формулирани приоритета, да бъдат насочени към решаване на комплекс от проблеми не само в отделните сектори, а във всички основни направления на развитието. Така се осигурява и изпълнението на предварително поставената задача за устойчиво развитие на общината. При изпълнението на отделните приоритети на ПИРО се прилагат различни по своя характер действия (интервенции). В това се изразява и приложимостта на интегрирания подход, прилаган при разработване на ПИРО – Шумен 2021-2027г. Той е заложен и при изработване на Програмата за реализация на плана.

По всеки от формулираните приоритети на плана са включени мерки от различни сектори, които в своята съвкупност постигат комплексен ефект, насочен към устойчивото развитие на общината. Резултатът от това е постигане на синергичен ефект. Същността му се изразява в това, изпълнението на всеки от приоритетите на плана да води до генериране на общ кумулативен ефект върху устойчивото развитие на общината.

Изискването за интегриран подход е приложено в две основни направления:

- При формулиране на четирите приоритета, съдържащи се в стратегическата част на ПИРО – Шумен 2021-2027г.
- При мерките и дейностите, насочени към зоните за целенасочено въздействие.

Приложението на този подход най-добре е изразено с формулировките, както на *приоритетите на плана*, така и на съдържащите се в тях *мерки*. Като примери за интегриран подход могат да бъдат посочени *зоните за целенасочено подпомагане*. В тях са предвидени мерки, съдържащи широк кръг от проектни идеи – в сектора на благоустройството на средата, на икономиката, на социалната сфера, опазване на природната среда и др.

8.2. Основни инструменти на Програмата за реализация

В съответствие с многократно цитираните *Методически указания за изработване на плана*, два са основните инструменти на Програмата за реализация на ПИРО – Шумен 2021-2027г. :

- *Индикативен списък* на проектните идеи и проектите, които са с проектна готовност.
- *Индикативна финансова таблица*.

С възможно най-конкретен вид в Програмата за реализация са представени проектните идеи/проекти, съдържащи се в Индикативния списък. Те са структурирани по:

- Формулираните приоритети на плана.
- Стратегическите цели на плана.
- Мерките, съдържащи се в отделните приоритети.

Една от задачите на плана за решаване на проблеми на отделните сектори се реализира чрез мерките и включените в тях дейности в различните секторни направления – икономическо развитие, социални дейности, благоустроена селищна среда, комуникационна обвързаност, екологична среда и др. На второ място, проектните идеи са и териториално ориентирани – по населени места и по зони за целенасочено въздействие.

Съгласно одобрените *Методически указания за изработване на ПИРО*, индикативната финансова рамка включва двата основни инструмента на Програмата за реализация – *Индикативен списък на проектни идеи и конкретни проекти* и обобщена по приоритетите *Индикативна финансова таблица*. В плана те са представени като две отделни приложения (Виж Приложение 1, Приложение 2).

➤ *Индикативен списък с приоритети, цели, мерки и дейности.*

В Индикативния списък са включени и проектни идеи/проекти, които са с приоритетен характер. Условието за значимост и неотложност на тези проекти и проектни идеи са:

- Приоритетността изразена чрез значимостта и неотложността на проекта за развитието на общината, свързана с решаване на проблеми, които не търпят отлагане във времето.
- Степента на проектна готовност (наличие на идеен или работен проект) или липсата на такава.
- Индикативна стойност на необходимия финансов ресурс за реализацията на съответния проект или проектна идея.

Проектните идеи и конкретните проекти, отнасящи се за определените два вида зони за целево подпомагане (3 градски зони и 3 зони, определени на функционален признак) са маркирани в Индикативния списък чрез териториалната им насоченост към съответната зона за въздействие.

С предвидения финансов ресурс по отделните приоритети и съдържащите се в тях мерки се определят и *финансовия ресурс и административната отговорност* на за изпълнение на поетите ангажменти по реализацията на ПИРО. Изпълнението на дейностите (мерките и проектните идеи и проекти) е конкретизирано с отговорностите на ангажираните участници (партньори) – структурни звена на Общинската администрация, оператори на публични услуги (Вик, електроразпределително дружество), частен бизнес и др. Естествено е *водещи отговорности по изпълнението на ПИРО* да имат Общинският съвет, Кметът и Общинската администрация.

Общата сума на посочените финансовите средства, които са предимно с инвестиционен характер, отнесени по отделните приоритети, е с индикативен характер и може да претърпи корекции в зависимост от възприетите подходи и степента на изпълнение на приоритетите, промените в пазарните условия, необходимостта от гъвкаво управление и оптимизиране на предвидените средства чрез преразпределение между отделните приоритети на базата на аргументирани промени в предвидените мерки и проекти. Механизмът за това да се случи е определен чрез актуализация на ПИРО.

В *Индикативния списък* преобладават *проектните идеи*, а по-малко на брой са *конкретните проекти*. Това е разбираемо, тъй като ПИРО е разработен в началото на програмния период. С влизането в действие на ПИРО ще се пристъпи към разработването на самите проекти, които имат връзка със заложените в плана проектни идеи. За някои от мерките има определена степен на проектна готовност, която също е отбелязана.

В *Индикативния списък* са включени и някои проекти, които са одобрени за финансиране в програмния период 2014-2020 г.. Тяхното изпълнение е стартирало в края на посочения период – 2019 или 2020 г. и срокът им

завършване е 2022 – 2023 г. В таблица същите са маркирани като проекти в „процес на реализация“.

Друга важна особеност е, че в *Индикативния списък* някои от мерките са отбелязани като „меки мерки“. Това са проекти, ориентирани главно към съвместни инициативи, обучения, услуги и др. Към тях са отнесени дейности, които не са с подчертан инвестиционен характер. Такива са дейности, свързани с разработване на общински стратегически и планови документи, дейности с организационен характер и др. Макар и да нямат инвестиционен характер, „меките мерки“ имат пряко и косвено отношение към реализацията на мерките с инвестиционен характер.

Важна особеност във формулировката на дейностите (проектните идеи) е това, че голяма част от тях се представят с по-обобщени формулировки. Това е направено с цел в тази формулировка при наличие на проектна готовност на конкретен проект същият да се „впише“ в общата формулировка на съответната дейност. Така се избягва необходимостта от чести актуализации на плана.

При определяне на Индикативната стойност на предлаганите *проектни идеи* са използвани стойностите на проекти – аналози, които са финансирани в програмния период 2014-2020 г. Размерът на финансовия ресурс е индикативен, а неговата конкретна стойност ще се определи с разработването на самия проект.

При някои от предлаганите проектни идеи, свързани с мерки в сферата на образованието, са предложени финансови параметри, базирани на средствата по линия на делегираните бюджети в образованието, определени за учебната 2019/2020 г. Също така се включват и проекти, финансирани чрез ежегодните целеви субсидии от Централния бюджет.

➤ *Индикативна финансова таблица*

Това е другият важен инструмент на Програмата за реализация на ПИРО-Шумен 2021-2027. **Основното предназначение на индикативната финансова таблица е да се представят предварителни, ориентировъчни разчети за необходимия финансов ресурс за отделните приоритети на ПИРО.** В структурата на индикативната финансова таблица се съдържат и основните източници на финансиране.

Общият индикативен финансов ресурс и източниците за финансиране на ПИРО, представени по приоритети, определят съдържанието на *Индикативната финансова таблица*. Този инструмент на Програмата за реализация на ПИРО на община Шумен също е представен под формата на таблица. База за нейното съставяне е *Индикативният списък на приоритетите, целите, мерките и дейностите*.

Финансовият ресурс, включен в *Индикативната финансова таблица* на ПИРО – Шумен се генерира от всички финансови ресурси (собствени и привлечени). По своя характер те са основно за инвестиции, но и има и такива, които нямат инвестиционен характер. Същите, както бе отбелязано, са

представени като „*меки мерки*“. Някои от тях не изискват финансов ресурс, а за други е предвиден минимален, който не е с инвестиционен характер.

„Меките мерки“ създават условия (основно институционални) за реализация на някои от мерките на плана. Насочени са към изработване и приемане на стратегии, програми, планове и др. Те включват и мерки (с подчертано нефинансов характер), свързани с безвъзмездно подпомагане от страна на структури на Общинската администрация на конкретните бенефициенти при подготовка на проектите. Важно е да се уточни, че чрез някои от „меките мерки“, включващи стратегически и програмни документи, се определят политиките на местните власти (в лицето на Общинския съвет, Кмета и Общинската администрация) за реализиране на приоритетите, стратегическите цели и мерките, заложи в ПИРО.

Основните източници на финансиране на Програмата за реализация на ПИРО – Шумен -2021-2027г. са същите, които действат и в програмния период 2014-2020 г., а именно:

- Оперативни програми на ЕС.
- Средства от Държавния бюджет.
- Бюджетите на отделни министерства, вкл. и по линия на действащи Национални програми за финансиране на дейности по отделни сектори.
- Средства от Общинския бюджет (собствен финансов ресурс), предвиден за пълно финансиране или за съфинансиране на проекти, които няма да бъдат изцяло финансирани по линия на безвъзмездната финансова помощ с привлечен финансов ресурс по действащите в програмния период 2021-2027 г. Оперативни програми.
- Частни инвестиции, вкл. ПЧП.

През програмния период ще действат и два нови финансови инструмента:

- *Национален план за възстановяване и развитие.*
- *План за справедлив преход (финансиране на дейности свързани с прехода към неутралност по отношение на климата).*

Индикативната финансова таблица, както се разбира от наименованието ѝ, е представена в таблична форма. Същата е включена като отделно приложение на ПИРО – Шумен 2021-2027г. (Виж Приложение 2). В нея е представен общият финансов ресурс (с инвестиционен и неинвестиционен характер) за реализация на мерките по четирите формулирани приоритета на плана. База за разработване на Индикативната финансова таблица е *Индикативният списък на предлаганите проектни идеи и готови проекти*.

При финансиране на проекти с привлечени външни донори е предвидено съфинансиране със собствени средства от страна на община Шумен в размер на 20 – 25%, а от страна на частни бенефициенти – този размер достига до 50% от цялото финансиране на отделния проект.

За реализиране на всички проектни идеи и проекти по четирите приоритета и включените в тях мерки индикативният финансов ресурс за целия програмен период възлиза на 213 052 хил. лв. . От този не малък по размер инвестиционен ресурс около 21 111 хил. лв. е предвиден като частни инвестиции. Тези частни инвестиции вероятно няма да могат да бъдат осигурени и реализирани в програмния период 2021-2027 г. и ще се включат в следващия 7-годишен период.

Предвиденият финансов ресурс за изпълнение на мерките, включени в ПИРО, които се очаква да бъдат по линия на ОП на ЕС възлизат на 159 967 хил. лв. Това е около 75,1% от целия финансов ресурс и 83,3% от финансовия ресурс, осигурен от публични източници (ОП, ОБ, РБ и други национални програми).

Собственият финансов ресурс от общинския бюджет за целия програмен период е 11 156 хил. лв., а от Републиканския бюджет – 20 828 хил. лв., основно по линия на целевите субсидии.

По приоритети на ПИРО – Шумен 2021-2027 г. с най-голям размер са средствата по Приоритет 3 на ПИРО „Устойчива селищна и екологична среда“. Те са свързани с проектни идеи, насочени към висококапиталоемки дейности – изграждане на канализационни мрежи, реконструкция и разширяване на водопроводни мрежи, енергоефективни дейности и др. (Виж Приложение 1 и Приложение 2).

8.3. Програма за развитие на туризма

8.3.1. Общи изисквания

Включването в структурата на ПИРО на нов елемент – Програма за развитие на туризма – е по препоръка на МРРБ. Тя произтича от чл.11 от Закона за туризма (Изм. ДВ бр. 17 от 2020 г.). Съгласно това изискване, в провежданата от Общинския съвет и Общинската администрация политика в сферата на туризма, през програмния период 2021-2027 г., следва да бъде конкретизирана с целево разработена нова „Общинска програма за развитие на туризма“.

В ПИРО – Шумен 2021-2027 г. се формулират стратегически насоки за развитие на туризма в общината за програмния период 2021-2027 г. Те са свързани с формулираната в Приоритет 1 „Устойчиво, конкурентоспособно икономическо развитие на общината“ стратегическа цел 1.4. „Засилване на икономическата активност чрез развитие на устойчив туристическия сектор“. Към тази стратегическа цел са включени общо 4 мерки, съдържащи голям брой дейности. Последните са насочени към разширяване на предлагания туристически продукт, популяризиране на общината и на гр. Шумен като туристическа дестинация не само в регионалния, националния, а и към международния туристически пазар. Една от мерките е насочена към значително подобряване качествата на туристическата инфраструктура.

Досегашната общинска политика в туристическия сектор се определя от приетите от Областния съвет „Стратегия за развитие на туризма в област Шумен до 2020 г.“ и от Общинския съвет на „Общинска програма за развитие на

туризма в община Шумен – 2018 – 2021 г.“ Тъй като общината реализира дейности, включени в съществуващата Програма за развитие на туризма се приема, че община Шумен има действаща до 2021 г. програма. За програмния период 2021-2027 г. се очертава необходимост от разработване на нова Програма за развитие на туризма в общината.

Развитието на туризма в община Шумен присъства в провежданата политика за комплексното развитие на общината, която се провежда от местните власти. Израз на това са и приетите и изпълнявани стратегически и планови документи за развитие на туризма, които са разработени и приети от Общинския съвет през изминалите програмни периоди. Община Шумен има опит в разработване на програми и годишни планове за развитие на туризма. Този опит следва да бъде приложен и при разработване на новите секторни стратегически и програмни документи за програмния период 2021 -2027 г., в т.ч. и на новата Програма за развитие на туризма.

В разработената Концепция за изработване на ПИРО на община Шумен се предлагат и идеи за развитие на алтернативни форми на туризъм, а именно:

- Културен туризъм.
- Селски туризъм.
- Еко туризъм.
- Здравен туризъм.
- Спортен туризъм.

Възможностите за развитие на отделните видове туризъм се обосновават с потенциалите на общината и наличните туристически ресурси. Такива са културно-историческите маршрути, историческите паметници (Паметник „Създатели на българската държава, „Мадарски конник“ – включен в Списъка на Световното наследство на ЮНЕСКО, Археологическия резерват „Шуменска крепост“, Дворецът на хан Омуртаг, църквата „Св. Николай-летни“, „Томбул джамия“, Бенедиктинския манастир, минералната вода в с. Мараш, ПП „Шуменско плато“, местността „Фисека“, Конусообразните могили, местността „Таш кюпрю“, спортна зала, хиподром, мотописта, конна база и др).

Културният туризъм, базиран на историческото наследство, който е базов за община Шумен, предполага интегриране с продукти на екологичен, природен, спа/балнео и селски туризъм. При провеждане на целенасочена политика за развитие на устойчив туризъм като стратегическа цел в туристическия сектор е целесъобразно създаване на туристически клъстер на основата и на интеграция със съседните общини.

Тези възможности за развитие на устойчив туризъм налагат в ПИРО Шумен - 2021-2027 г. да се предложи съдържателната рамка на конкретно разработена нова секторна програма за развитие на туризма. Такава секторна

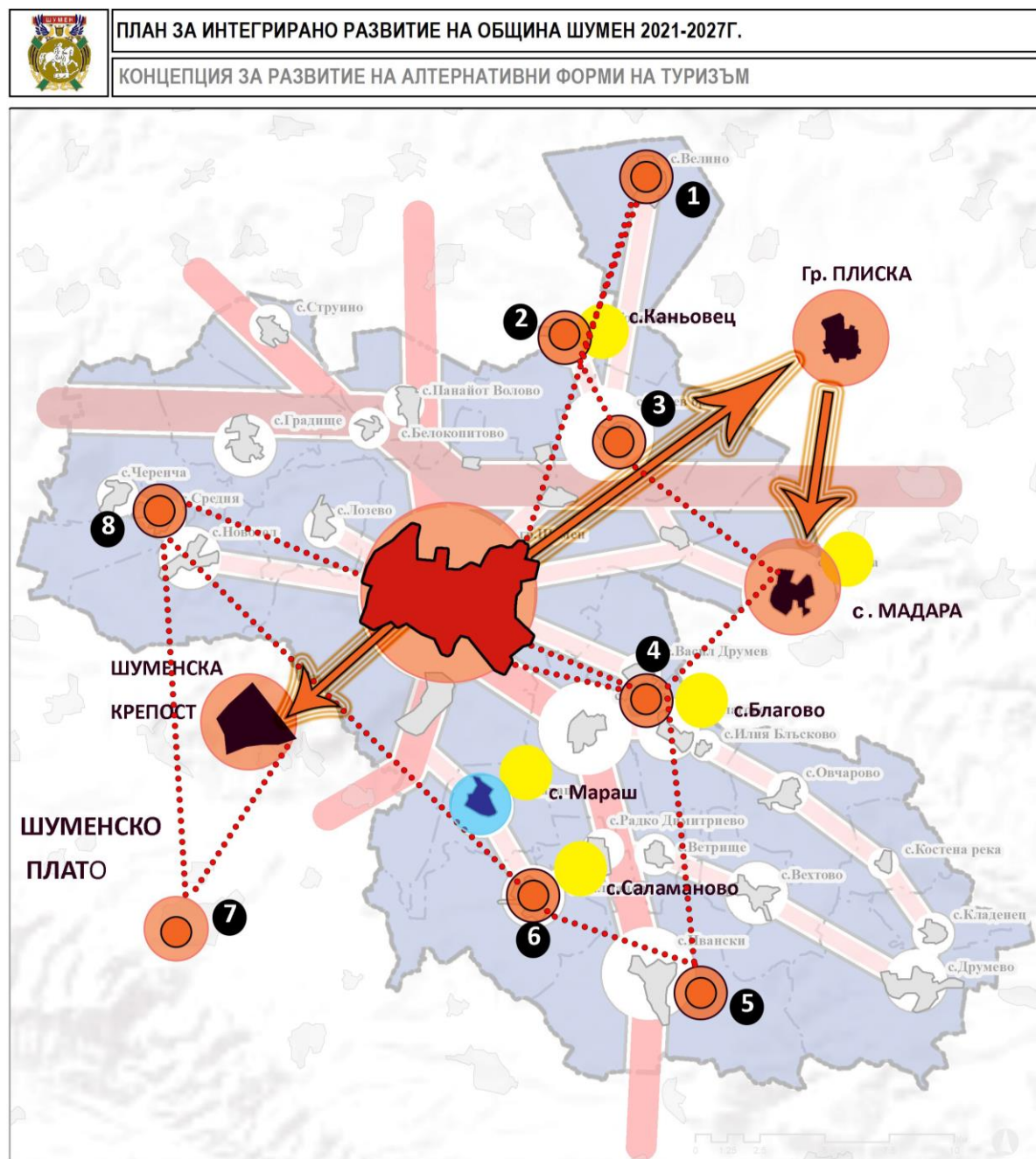
програма за развитие на туризма следва да бъде разработена от структурни звена на Общинска администрация, заедно с представители на туристическия бранш в общината.

8.3.2. Предпоставки за изработване на нова Програма за развитие на туризма

Предпоставките (обективните условия) за разработване на нова Програма за развитие на туризма в общината не се различават съществено от тези, които са отчитани и при разработване на действащата Програма за развитие на туризма (2018 – 2021 г.). Такива са:

- Туристическите функции на община Шумен.
- Община Шумен и гр. Шумен – утвърдена туристическа дестинация за развитие на културно-познавателен и исторически туризъм, позиционирана на регионалния и националния туристически пазар.
- Наличие на стратегически и планови документи за развитие на туризма в общината за предишни програмни периоди.
- Опит при разработване на стратегии и програми от страна на общинската администрация с участие на туристическия бранш и неправителствения сектор.
- Наличие на управленско звено в общинска администрация, осъществяващо функции в сферата на туризма.
- Осъзната необходимост от превръщане на туризма в устойчива икономическа и културно-познавателна дейност чрез използване на наличните туристически ресурси и разнообразяване на предлагания туристически продукт.
- Изграждане на нова висококатегорийна и повишаване качествата на съществуващата туристическа инфраструктура и др.

Нагледна представа за използване на наличните ресурси за развитие на различни форми на туризъм дава фиг.32.

ФИГ. 32. ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА АЛТЕРНАТИВНИ ВИДОВЕ ТУРИЗЪМ В ОБЩИНА ШУМЕН, БАЗИРАНИ НА НАЛИЧНИТЕ ТУРИСТИЧЕСКИ РЕСУРСИ

Новата Програма за развитие на туризма на практика трябва да надгради съществуващите програмни и планови документи, свързани с развитието на туризма в община Шумен с цел постигане на заложените в нея по-високи цели. Една от възможностите за това е развитието на туризма в община Шумен да бъде разглеждано не тясно затворено в обхвата на общината, а в регионален контекст – както в границите на област Шумен, така и в границите на СИ район. Важен аргумент в това отношение е фактът, че туризмът не се съобразява с граници.

Отчитането на профила на туристите е друго важно изискване за развитие на устойчив туризъм. Твърде различен е профилът на туриста, предпочитащ културно-познавателния и исторически туризъм от този на туриста, насочен към морския, планинския, балнеоложкия и другите видове туризъм.

Разработването на профила на туриста, избиращ дестинация Шумен може да включва: преобладаваща възрастова група; платежоспособност; изисквания към качествата на туристическата инфраструктура; предпочитан тип места за настаняване – високотехнологичен хотел, семеен хотел, къща за гости; среден престой в града/общината и т.н. Профилът на туриста се определя на основата на анкети, информация от местата за настаняване и други способности.

Най-общо туристите, предпочитащи културния туризъм, може да бъдат групирани според следните предпочитания, свързани с интерес и посещения на:

- паметници на културата с историческо значение – крепости, мегалити, архитектурни обекти свързани с историческото наследство (жилищни сгради и ансамбли, религиозни обекти – паметници на културата) и др. ;
- места и събития, свързани с нематериалното наследство - фестивали, свързани с културното наследство, събори, дефилета и др.;
- събития на съвременната култура - концерти, фестивали, свързани със съвременната култура, театрални прояви и др.

Анализите на състоянието на туристическия сектор в община Шумен показват, че неизползвани ниши за развитие на туризма са в развитието на събитиен и фестивален, на вино и гурме, на балнеоложкия и СПА туризма. Условието за развитие на някои от тях – балнеоложкия и СПА туризма зависят да голяма степен от усвояването на потенциала на установените минерални води, които предстои да бъдат допроучени и сондирани.

Определен недостатък на предлагания туристически продукт е липсата на съвременни атракции, които да привлекат допълнителен интерес към дестинация Шумен. За решаване на този проблем е необходимо привличане на инвеститори за разработване на нови атракции.

8.3.3. Примерна съдържателна структура на програмата

Предлаганата структура на Общинската програма за развитие на туризма в общината за периода 2021-2027 г. е целесъобразно да ползва структурата на действащата „Програма за развитие на туризма в община Шумен – 2018-2021 г.“, а именно:

- Аналитично-оценъчна част на туризма в общината.
- Стратегическо-целева част на програмата.
- Организационно-управленска част с мерки и дейности за реализация.

➤ **Примерен, препоръчителен обхват на Аналитично-оценъчната част**

Туристически ресурси. В аналитично-оценъчната част на Програмата за развитие на туризма в община Шумен 2021-2027 г. е нужно да актуализират данните от Програмата - 2018-2021 г.- за наличните туристически ресурси. Наред с природните и антропогенните ресурси, използвани за развитие на туризма в общината е нужно да се оценят неизползваните природни и други ресурси, които могат да дадат тласък за развитие на алтернативни форми на туризъм. Могат да бъдат оценени обективно потенциалите на подземния басейн на термални води под Шуменското плато – какви са краткосрочните и дългосрочни възможности за използване на този природен ресурс за многоцелевото му използване за развитие на балнеоложки и на СПА туризъм, както и за други стопански дейности. Извършените балнеоложки изследвания на минералната вода от извор 2 на находище „Мараш“ и направената балнеоложка оценка от 26.02.2019 г. от страна на Министерство на здравеопазването, доказват пригодността ѝ за балнеоложки дейности. Този ресурс следва да се използва за разнообразяване на сега предлагания туристически продукт с развитие на балнеоложки и СПА туризъм. Наличието на инвестиционни интереси за изграждане на балнео, СПА и спортен комплекс на основата на минералната вода в находище „Мараш“ ще повиши интереса към дестинация Шумен.

Други ресурси на територията на общината, които не са изцяло използвани могат да допълват основния вид туризъм – културно-исторически и познавателен.

Добрата оценъчна част на наличните туристически ресурси, съдържащи се в Програмата за развитие на туризма – 2018-2021 г. е добре да бъде актуализирана в новата програма – 2021-2027 г.

Актуализирана, обективна оценка може да бъде направена на наличната туристическа инфраструктура, като акцентът да е върху качествата (категоризацията) на местата за настаняване. Тази оценка може да бъде съобразена с изискванията на по-платежоспособния сегмент на туристите за качеството на базата и на туристическото обслужване. Изграждането и предстоящото завършване на съвременен хотел (срещу Спортна зала „Арена

Шумен“), който ще бъде от висока категория ще привлече и по-платежоспособни туристи.

Предлаган туристически продукт. В аналитично-оценъчната част на Програмата за развитие на туризма 2021-2027 г. може да се приложат анализите и оценките за предлаганите туристически продукти, съдържащи се в Програма 2018-2027 г. Те продължават да са актуални и могат да бъдат обогатени с нови такива, които се предвижда да бъдат развити и предлагани на туристите. Тематичните маршрути, панорамната обиколка на гр. Шумен и други подобни туристически дейности са насочени към определен сегмент от туристическия интерес. Те обикновено са свързани с едnodневен или двудневен престой.

Незапълнена ниша са атракциите, които да разнообразяват предлаганите туристически услуги. В културния календар на общината могат да бъдат заложили нови прояви, свързани с развитието на събитийен туризъм с елементи на фестивален туризъм.

➤ **Примерен обхват на предлаганата целева част на програмата**

Целевият раздел на новата Програма за развитие на туризма 2021-2027 г. следва да е свързан с доброто целеполагане. Програмата трябва да включва основна цел, която да бъде декомпозирана на конкретни цели. При разработване на секторната Програма за развитие на туризма в община Шумен могат да бъдат ползвани някои от следните предложения, ползвани като „работни“ или примерни формулировки на основната и на конкретните цели на програмата.

Предложението за формулировка на основната цел на програмата е следното: „Създаване на условия за развитие на устойчив, разнообразен туризъм, съобразен с наличните (използвани и неизползвани) туристически ресурси на територията на община Шумен“. Основната цел е свързана с Позициониране на община/град Шумен като туристическа дестинация от по-висок клас на вътрешния и международния туристически пазар.

Възможните формулировки на конкретните цели на програмата засягат широк кръг от мерки и дейности, които определят бъдещото развитие на туристическия сектор. Те са в следните направления:

- Превръщане на община Шумен в по-добре разпознаваема дестинация не само в българския, а и в европейския туристически пазар.
- Разширяване и разнообразяване на предлагания туристически продукт чрез оптимално използване на наличните природни и антропогенни ресурси в съответствие с пазарните изисквания и потребителските очаквания за развитие на туризма.

- Повишаване на принадлежната стойност на туристическите продукти, предлагани на територията на община Шумен.
- Превръщане на туризма в устойчив сектор на социално-икономическия комплекс на община Шумен чрез:
 - Повишаване на конкурентоспособността на туризма в общината.
 - Изграждане и поддържане на необходимата за развитие на туристическата индустрия обща и специализирана инфраструктура.
 - Засилване на рекламната и популяризаторската дейност в сферата на туристическата индустрия.
 - Коопериране на община Шумен със съседните общини за превръщане на ареала на гр. Шумен в регионална туристическа зона.

Подходи за реализиране на целите на програмата. Подходите при разработване на новата Програма за развитие на туризма са широко използвани при разработване на секторните програмни документи. Приложени са и при разработване на Програмата за развитие на туризма в община Шумен – 2018 – 2021. Същите трябва да бъдат приложени и при новата програма (2021-2027 г.) като включват:

- Ресурсен подход.
- Инвестиционен подход.
- Организационно-управленски подход.

Ресурсният подход е ориентиран към използване на наличния ресурсен туристически потенциал за развитие на устойчив туризъм. Освен ресурсите с природен и антропогенен характер се отчита и наличието на човешки ресурс, насочен към реализиране на туристическите функции на община Шумен.

Инвестиционният подход е свързан с осигуряване на финансов ресурс с инвестиционен и неинвестиционен характер – насочен както към изграждане на основна и допълваща туристическа инфраструктура, така и за дейности по популяризиране на общината като утвърдена туристическа дестинация.

Организационно-управленският подход – организационно-управленския има отношение към управлението на туристическия сектор за постигане на устойчивост в развитието.

➤ **Организационно-управленска част на програмата.**

Реализацията на програмата със съответните дейности трябва да бъде представена в самостоятелен раздел. В него следва да бъдат определени функциите и отговорностите на всички структури, които имат отношение към

развитието на туризма в община Шумен. От страна на общината в лицето на Общинския съвет и общинското ръководство (кмет и неговите заместници), подпомагани от общинската администрация се определя политиката за развитие на туризма. В това трябва да се включат и представители на туристическия бизнес.

В община Шумен има създадено Общинско предприятие „Туризм, публични прояви и атракции“. То е специализирано звено за изпълнение на дейности, финансирани от общинския бюджет. Предмет на дейността му е предоставяне на туристическа информация, оформяне на нови маршрути, организация на събития, както и провеждане на активен маркетинг и реклама на туристическия продукт, експониране на туристическите обекти на община Шумен на национални и международни туристически изложения, управление на общински имоти и извършване .

Към Кмета на общината е създаден и Консултативен съвет по туризъм. Това е обществен съвещателен орган. Функциите му са свързани с участие при изработване на секторната програма, да дава мнения и препоръки по инвестиционни инфраструктурни и други проекти свързани с туризма и др.

Помощни функции в развитието на туристическия сектор имат и браншови сдружения като Шуменската асоциация на ресторантьорите и хотелиерите, Дружеството на краеведите „Георги Джумалиев“ в гр. Шумен и др.

Тази организационно-управленска структура е целесъобразно да бъде запазена и в новата Програма за развитие на туризма в община Шумен за периода 2021-2027 г.

Рамките на секторната Общинска програма за развитие на туризма в общината са очертани и в ПИРО – Шумен 2021-2027 г. Те се съдържат както в Стратегическата, така и в Програмната част на ПИРО. Както бе посочено една от стратегическите цели на Приоритет 1 – СЦ 1.4. е свързана със стратегическите насоки за развитие на туризма в общината.

В Индикативния списък с мерки и проекти в ПИРО – Шумен 2021-2027 г. за развитие на туризма са включени няколко конкретни мерки с разнообразни дейности (проектни идеи и проекти). Те са представени в следната таблица 36 . Същата е извадка от Индикативния списък (Приложение 1).

ТАБЛИЦА 36. ДЕЙНОСТИ (ПРОЕКТИ И ПРОЕКТНИ ИДЕИ) ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА В ОБЩИНА ШУМЕН, ВКЛЮЧЕНИ В ПИРО – ШУМЕН 2021-2021

Приоритет (П)	Мярка (М)	Проектна идея
П.1. Устойчиво, конкурентоспособно икономическо развитие на общината		
П 1	СЦ 1.4. Засилване на икономическата активност чрез развитие на устойчив туристическия сектор	
П 1	<i>М.1.4.1. Развитие на устойчив туризъм чрез разширяване на предлаганите туристически продукти</i>	
П 1	М 1.4.1.	1.4.1.1.Разработване на дългосрочна общинска стратегия за развитие на туризма в община Шумен - 2021-2030 г.
П 1	М 1.4.1.	1.4.1.2. Разработване на нова Общинска програма за развитие на туризма в община Шумен - 2022-2027 г.
П 1	М 1.4.1.	1.4.1.3. Социализиране на туристически ресурси с природен и антропогенен характер (Дворец на хан Омуртаг, Гробищен комплекс, местност "Фисека" и др. и включването им в туристически маршрути.
П 1	<i>М.1.4.2. Разширяване участието на община Шумен като туристическа дестинация в националния и международния туристически пазар</i>	
П 1	М 1.4.2.	1.4.2.1.Участие на община Шумен в национални и международни туристически борси, туристически изложения и др.
П 1	М 1.4.2.	1.4.2.2. Организиране на засилена рекламна кампания на провежданите фестивали, популяризиращи културното съвременно изкуство и автентично наследство на община Шумен.
П 1	М 1.4.2.	1.4.2.3.Осигуряване на финансиране за подробни технико-икономически проучвания и за сондажи за минерална води на територията на общината.
П 1	М 1.4.2.	1.4.2.4. Организиране на периодични езикови курсове за мениджери и ръководни служители във фирми от туристическия бранш.
П 1	<i>М.1.4.3. Създаване и промотиране на интегрирани туристически продукти</i>	
П 1	М 1.4.3.	1.4.3.1.Предлагане на регионален туристически пакет "От тука започва България" (Плиска, Велики Преслав, Мадара, Паметник „1300 години България“, „Шуменска крепост“).
П 1	М 1.4.3.	1.4.3.2. Организиране и предлагане на интегрирани туристически пакети (балнео, СПА и уелнес, културно-познавателен, еко, включващи използване на разнообразни туристически ресурси в община Шумен.
П 1	М 1.4.3.	1.4.3.3. Създаване на съвременни туристически атракции, разнообразяващи престоя на туристите, с използване на модерни форми на визуализация (вкл. и 3D формати, анимационни програми за деца и възрастни и др.) в открити пространства на гр. Шумен, Шуменско плато, с. Мадара.
П 1	М 1.4.3.	1.2.1.6. Изработване и патентоване на лого на туристическа дестинация Шумен.
П 1	<i>М.1.4.4. Развитие на туристическата инфраструктура</i>	

П 1	М. 1.4.4.	1.4.4.1.Изграждане на виртуален туристически информационен център.
П 1	М. 1.4.4.	1.4.4.2. Изработване и разполагане на дребна туристическа инфраструктура - указателни табели, схеми на туристически обекти, билбордове и др.
П 1	М. 1.4.4.	Изграждане на велоалея "1300 години България".
П.4. Балансирано развитие на свързаността и достъпността и намаляване на териториалните различия		
СЦ 4.4. Разширено взаимноизгодно междуобщинско сътрудничество.		
<i>М. 4.4.1. Взаимноизгодно сътрудничество със съседните общини</i>		
П.4.	М.4.4.1.	4.4.1.3.Споразумение със съседните общини за сътрудничество в сферата на туризма.

IX. НЕОБХОДИМИ ДЕЙСТВИЯ И ИНДИКАТОРИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ПИРО

9.1. Същност на процеса за наблюдение и оценка на ПИРО – Шумен 2021-2027

В ПИРО – Шумен 2021-2027 г. е предвидена и система за следене на реализацията на заложените в плана стратегически цели, приоритети и мерки.. Това е т.нар. *мониторингова система*. *Мониторингът* (система да наблюдение, анализ и оценка) на изпълнението на ПИРО е с ясно предназначение и приложение. С нейното приложение се следи доколко ефикасно и ефективно се използват ресурсите предвидени за изпълнение на целите и мерките, заложи в плана и какъв е ефектът от това. Като резултат се добива представа за напредъка в изпълнението на основните цели и мерки, формулирани в стратегическата част на ПИРО.

Акцент в процеса на наблюдение в Програмата за реализация се поставя върху:

- Изпълнението на мерките и включените в тях проектни идеи и конкретни проекти, съдържащи се в Индикативния списък (*Приложение 1*) в ПИРО.
- Степента на достигане на целевите стойности в системата от индикатори, с помощта на които се оценява постигнатият напредък в изпълнението на приоритетите и мерките на плана.

Мониторинговата система налага създаване на определено взаимодействие на участниците в реализацията на ПИРО. Това основно са различни институции – Общинска администрация, НПО сектор и частен бизнес.

9.2. Отговорни структури (участници) в процеса на наблюдение и оценка

В аналитичната част на ПИРО, в която се анализира и оценява административният капацитет на община Шумен са посочени ангажиментите на управленските органи и на структурите звена от общинската администрация в процеса на реализация на плана. Съгласно действащата нормативна уредба на регионалното развитие (чл. 23 и чл. 24 от Закона за регионалното развитие, в сила от 13.03.2020 г.), преки ангажименти и отговорности и в процеса на наблюдение, анализ и оценки на изпълнението му имат органите на местната власт .

От структурите на местната власт това са:

- **Общинският съвет.** Той е ръководния орган, имащ отношение към цялостния процес на приемане и реализация на ПИРО, в т.ч. и в процеса на наблюдение и оценка. В общинския съвет се разглеждат предложените от Кмета на общината резултати от мониторинга на ПИРО. Общинският съвет, освен приемане на ПИРО, обсъжда и приема ежегодните годишни доклади, междинната и последваща оценки за изпълнение на плана.

- **Кметът на общината.** Той организира процеса на наблюдение, анализ и оценка на изпълнението на ПИРО. Основните инструменти за това от една страна е Индикативният списък с приоритетите, стратегическите цели и мерките и от друга - индикаторите за наблюдение. Степента на изпълнение на мерките и дейностите и оценката на напредъка в постигането на целите на ПИРО се изготвят Годишните доклади. Те се представят за обсъждане и приемане от Общинския съвет. Такъв доклад не се представя за първата година от програмния период, т.е. за 2021 г. Кметът организира и контролира процедурата за подготовката на доклада, след което предлага завършения документ за одобрение от общинския съвет. Неразделна част от процедурата е изпращането на доклада до председателя на областния съвет за развитие.

Освен органите на местната власт преки ангажменти към изпълнението на ПИРО имат и някои **структурни звена на общинската администрация**. Основни ангажменти към изпълнението на ПИРО, в т.ч. и в процеса на наблюдение и оценка имат звената от **Специализираната администрация** и частично - някои звена от **Общата администрация**. Общинската администрация е реалният изпълнител на процедурите по наблюдението и анализа на изпълнението на ПИРО. Определени звена на администрацията подготвят и документите, с които се отчита изпълнението на плана. Тези звена от Общинската администрация са посочени в частта Административен капацитет от Аналитичната част на ПИРО. Те осъществяват комуникация и с останалите участващи страни – неправителствен сектор, бизнес и др. Общинската администрация има ангажмент и по осигуряване на информацията (извън общината) по информационното осигуряване на индикаторите за реализация на стратегическите цели, приоритетите и мерките на ПИРО.

9.3. Основни инструменти на системата за анализ и оценка на ПИРО

Както бе отбелязано, основен инструмент на системата за анализ и оценка на ПИРО е предварително определената система от индикатори. Същите се използват за изготвяне на няколко вида доклади, а именно:

- *Годишни доклади за изпълнение на ПИРО.*
- *Доклад за междинна оценка на изпълнение на ПИРО.*
- *Доклад за последваща оценка на ПИРО.*

Основни инструменти за етапното (годишно) отчитане на изпълнението на ПИРО и на постигнатия напредък в изпълнението на заложените мерки и дейности са Годишните доклади. Те се изготвят непосредствено след изтичане на календарната година от програмния период. Такъв не се изисква в първата година след приемане на плана – в случая 2021 г.

Втори важен доклад е за Междинната оценка за изпълнение на ПИРО. Той се изработва в средата на програмния период. В случая, това се предвижда да се извърши през 2024 г. За неговото съставяне се ползват готовите и приети от Общинския съвет 2-годишни доклади. Междинната оценка следва да проследи:

- *Постигнатият прогрес в изпълнението на плана в средата на програмния период.*
- *Степента на актуалност на стратегията на ПИРО спрямо настъпилите социално-икономически условия в общината.*
- *Ефективността на комуникацията и координацията между звената, участващи в прилагането на плана.*

Ако в индикаторите за продукт и за резултат са заложили междинни стойности в Доклада за междинната оценка се оценява и степента на достигане на междинните стойности на индикаторите.

След изработване на Междинната оценка, кметът на общината внася документа за обсъждане в Общинския съвет. След неговото одобряване се приема, че междинната оценка е изпълнила своето предназначение.

9.4. Подход при изработване на системата от индикатори

Индикаторите дават възможност да се проследи и измери изпълнението на ПИРО. Този тип инструменти се прилагат и при действащите в предишните програмни периоди (2007-2013 г. и 2014 – 2020 г.) планови и стратегически документи на регионалното развитие – *Областните стратегии* и *Общинските планове за развитие*. В този смисъл може да се твърди, че има практика по тяхното определяне (формулиране) и прилагането им за отчитане степента на изпълнение на мерките, включени в съответните приоритети на посочените документи и на постигнатия напредък в комплексното устойчиво развитие на общината.

Общите изискванията към индикаторите са конкретизирани в документа „България – 2030“. За да бъдат работещ инструмент, индикаторите следва да са :

- **Конкретни** – да са ясни, разбираеми и лесни за събиране и обобщаване на специфична информация.
- **Измерими** – да се прилагат лесни методи за измерване на стойностите им и в случай на нужда да може да бъде агрегирана достатъчна информация и количествени данни.
- **Достъпни** – да са информационно осигурени от надеждни източници с необходимата периодичност и качество и да са достъпни за ползване.
- **Адекватни** – да бъдат обосновани и подходящи по отношение на целите и приоритетите за развитие.
- **Обвързани с времето** - на базата на периодична информация, позволяваща сравнения между базови, междинни и целеви

стойности в процеса на наблюдение на напредъка и постигането на целите.

От това, доколко е осъществен подходящ избор на индикатори зависи и обективността на оценките за постигнатия напредък в изпълнението на Програмата за реализация на ПИРО. В това отношение следва да се отчитат и специфичните характеристики на стратегическата част на ПИРО.

Системата от индикатори за отчитане степента на изпълнение на ПИРО включва два вида:

- *Индикатори за продукт .*
- *Индикатори за резултат.*

Важно изискване за обективност на резултатите от наблюдението и оценките на ПИРО е и подборът на информационните показатели, заложи в двата вида индикатори – *за продукт* и *за резултат*. Те следва да бъдат информационно обезпечаеми. Резултатите от наблюдението и анализите на изпълнението трябва да бъдат публично достояние. Същите трябва да бъдат отразени и в *годишните доклади*, както и в *Междинната оценка* за изпълнение на ПИРО. Същите се изготвят от Общинската администрация и се представят от кмета на общината за приемане от Общинския съвет.

Във времеви аспект индикаторите за резултат имат *базови* и *целеви* стойности. Резултатите от наблюдението и оценката на изпълнение на ПИРО – Шумен 2021-2027 г. до голяма степен се основават на степента на достигане на целевите стойности на заложените *индикатори за продукт* и *за резултат*.

Чрез тяхното прилагане се измерва степента на постигане на стратегическите цели и на включените в тях приоритети на ПИРО. *Базовите стойности* се осигуряват с фактическа информация за началната година от изпълнение на ПИРО. Тези резултати се използват при подготовката на *Междинната* и на *Последващата* оценки за изпълнение на ПИРО.

Целевите стойности са с прогностичен характер и се отнасят за финалната година на действие на ПИРО. Макар и в редки случаи се използват и междинни стойности, които често се игнорират. И двата вида индикатори трябва да бъдат количествено и качествено измерими. С това се постига изискването за обективност на получените резултати. Целевите стойности на индикаторите следва да са съобразени с прогнозното демографско, икономическо, социално и екологично развитие на общината.

Вече бе отбелязано, че важно условие за приложимостта на индикаторите (за продукт и за резултат) е те да бъдат количествено измерими с цел обективност на оценките за изпълнение на стратегическите цели, приоритетите и мерките, заложи в стратегическата част на ПИРО. Адекватното измерване на прогреса на ПИРО зависи от точността на началните стойности на отделните индикатори, които да се осигурят от официални източници на информация.

Първият тип индикатори – *за продукт*, отчитат как заложените интервенции по отделните стратегически цели и приоритети на плана се

обезпечават и се отчитат с количествени измерители (брой, относителен дял, километър, стойност в хил. лв. и др.). Индикаторите за продукт се предлагат не за всяка конкретна проектна идея или проект, а за някои от мерките. По отделните мерки се предлагат от един до няколко индикатора, които са приложими от съвкупното реализиране на проектните идеи или конкретните проекти. Крайната цел от прилагането на този тип индикатори е да се оцени какво е прякото въздействие в съответната област на социално-икономическото и инфраструктурно развитие и опазването на околната среда в общината.

Вторият тип индикатори – *за резултат*, са предназначени за отчитане на постигнатите резултати от реализацията на съответния приоритет на ПИРО. Неговите измерители се отличават от тези, прилагани при индикаторите за продукт. Те имат базова и целева стойност, която се отнася за постигнатия резултат в края на програмния период.

Добрите практики по използването на системата от индикатори, показват че тази система работи добре, когато в общината е създадена съответната информационна база. Данните от тази база – данни може да бъде ползвана не само за целите на ПИРО, а и при разработване на редица секторни стратегически, планови и програмни документи на общината. Тази база данни е добре да се поддържа в актуално състояние.

9.5. Източници на информация

При определяне на базовите стойности на индикаторите за мониторинг на ПИРО е нужно да се ползва надеждна информация, която трябва да бъде от официални информационни източници. Такива са данните от информационните масиви на НСИ, Областните дирекции „Земеделие“, Регионалните управления по образование, Регионалните здравни инспекции, Областните пътни управления и др. Важен информационен източник е и общинската администрация. От посочените и други информационни източници е използвана информация за разработване на аналитичната част на ПИРО – Шумен 2021-2027 г.

Индикаторите за продукт и за резултат със съответните стойности са представени съобразно матрицата, заложена в Методическите указания за разработване на ПИРО в програмния период 2021 -2027 г. За ПИРО – Шумен 2021-2027 г., същите са представени в две приложения – Приложение 3 (индикатори за продукт) и Приложение 3-А (индикатори за резултат).

*

*

*

Авторският екип вярва, че настоящият документ анализира и обобщава комплексно основните характеристики на Общината и формулира обосновани приоритети, цели, мерки, проектни идеи осигуряващи модерно и устойчиво развитие на общинската територия за периода 2021-2027 г.

Х. ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ

1. ОПР на Община Шумен.
2. ОУПО на Община Шумен
3. Бюджет на Община Шумен.
4. Секторни стратегически, планови и програмни документи на Община Шумен.
5. Статистическа и оперативна информация от Общинска администрация.
6. Национален статистически институт.
7. ОД "Земеделие".
8. РИОСВ Шумен
9. РЕГЛАМЕНТ (ЕИО) № 2092/91 НА СЪВЕТА от 24 юни 1991 година относно биологичното производство на земеделски продукти и неговото означаване върху земеделските продукти и храни
10. Наредба № 22 от 4 юли 2001г. за биологичното производство на растения
11. Наредба № 35 от 30 август 2001 г. за биологичното отглеждане на животни и биологично производство на животински продукти и храни от животински произход.
12. Наредба № 6 от 27. 08. 2013 г. за условията и изискванията за изграждане и експлоатация на депа и на други съоръжения и инсталации за оползотворяване и обезвреждане на отпадъци.
13. Закона за водите.
14. Националната концепция за пространствено развитие (НКПР) 2013 – 2025г.
15. Интегрираната териториална стратегия за развитие на Североизточния район 2021-2027 г.
16. Националната програма за развитие „България 2030“.

XI. ПРИЛОЖЕНИЯ

- **Приложение 1:** Индикативен списък на важни за общината проекти, включени в ПИРО на община Шумен за периода 2021-2027 г.
- **Приложение 2:** Индикативна финансова таблица ПИРО – Шумен.
- **Приложение 3:** Индикатори за продукт.
- **Приложение 3-А:** Индикатори за резултат.
- **Приложение 4:** Доклад с резултати от проведеното анкетно проучване за разработване на плана.
- **Приложение 5:** Комуникационна стратегия